
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
Gazi
1926

METROPOLLERDE YENİ KONUT EĞİLİMLERİ, YÜKSEK KONUT BLOKLARI: ANKARA'DAN ÖRNEKLER

Derya BAŞYILMAZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK ANABİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEMMUZ 2014

Derya BAŞYILMAZ tarafından hazırlanan " METROPOLLERDE YENİ KONUT EĞİLİMLERİ, YÜKSEK KONUT BLOKLARI: ANKARA'DAN ÖRNEKLER" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Gazi Üniversitesi Mimarlık Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Esin BOYACIOĞLU
Mimarlık Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum .....

Başkan : Doç. Dr. Adnan AKSU
Mimarlık Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum .....

Üye : Doç. Dr. Hakan SAĞLAM
Mimarlık Anabilim Dalı, TOBB ETÜ
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum .....

Tez Savunma Tarihi: 14 / 07 / 2014

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

.....
Prof. Dr. Şeref SAĞIROĞLU
Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- Tez içerisinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde etiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları, bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu
- Tez çalışmasında yaralandığım eserlerin tümüne atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildiri, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

D.Başyılmaz

Derya BAŞYILMAZ

08 /08 / 2014

METROPOLLERDE YENİ KONUT EĞİLİMLERİ, YÜKSEK KONUT BLOKLARI:
ANKARA' DAN ÖRNEKLER
(Yüksek Lisans Tezi)

DERYA BAŞYILMAZ

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Temmuz 2014

ÖZET

70' li yıllardan itibaren kapitalizmin geçirdiği yapısal dönüşümle birlikte, 'esnek birikim' adı verilen yeni bir sürece girilmiştir. Tüketimin toplumsal hayata nüfuz ettiği bu dönemde, küreselleşmenin ve teknolojideki gelişmelerin de etkisiyle çoğu ulus-devletler önemini kaybetmeye başlamış, metropoller eskiye oranla daha ön planda olmuşlardır. Küresel sermayeden pay alabilmek uğruna metropoller arası amansız bir yarış başlamış, kentlerde sözde 'çekici' bir atmosfer oluşturma adına mimari etkin bir araç olarak kullanılmıştır. "Metropol" un referans alındığı bu çalışmada, öncelikle metropol yaşamı ve dinamikleri ele alınmıştır. Dünya nüfusunun büyük bir kısmının kentlerde yaşamaya başladığı süreçte, metropoller de yoğun göçler, hızlı nüfus artışı gibi durumlar sonucunda kaotik, muğlak yerleşim yerleri haline gelmiştir. Kentin bu karmaşık, heterojen yapısından rahatsızlık duyan ve kendini bu ortamdan izole etmek isteyen varsıl kesimin farklı konut arayışları, kentlerde 'korunaklı konut yerleşmelerinin" oluşumunu tetiklemiştir. Genellikle müstakil tarzda görülen konutlar, banliyö yerleşimlerinin ilk örnekleridir. Bu tarz konutlar, özellikle 2000'ler sonrasında, yüksek konut yerleşimleri olarak kentin farklı noktalarına inşa edilmeye başlanmıştır. Bu çalışmada, Ankara metropolünde görülen yüksek katlı konut projeleri 12 örnek üzerinden somutlaştırıldı. Ankara ve yükselen topografyasının örnek oluşturduğu çalışmada, mekânsal arka planının yanı sıra ekonomik, sosyal boyutuyla birlikte değerlendirilme yapıldı.

Bilim Kodu : 708.3.026
Anahtar Kelimeler : metropol, sosyomekansal ayrışma, Ankara, esnek birikim, küreselleşme, yüksek konutlar
Sayfa Adedi : 181
Tez Danışmanı : Doç. Dr. Esin BOYACIOĞLU

NEW RESIDENTIAL TRENDS IN METROPOLISES, HIGHRISE RESIDENTIAL BLOCKS: EXAMPLES FROM ANKARA

(Master's Thesis)

DERYA BAŞYILMAZ

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES

July 2014

ABSTRACT

Beginning from the 70's, with the structural transformation which the capitalism passed through, a new period called " flexible accumulation" has begun. In this period consumption penetrated into the social life, the most nation states have begun to lost importance and metropolises came into prominence compared to the past, as a result of globalisation and the developments in the technology. In order to have a portion from the global capital, a bitterly race began among the metropolises and architecture was used an effective tool in order to develop a so called "attractive" environment in the cities. In this study, whose reference is "metropolis", firstly the metropolis lifes and their dynamics are assessed. In a period in which most of the world's population live in the cities, metropolis become chaotic, vague placements as a result of intense migrations, increase in population. As a result of the complicated and heterogeneous structure of the cities, the citizens who want to isolate themselves from this chaotic environment triggered gated communities. In general detached house settlements were the initial examples of suburban development. Especially after the 2000's high rise settlements were erected in different parts of the city. In this study, twelve high rise residential projects in Ankara metropolis are taken as a case study. Thus Ankara and its high rise topography is exemplified through these cases and evaluated with its economical, social as well as spatial background.

Science Code : 708.3.026
Key Words : metropol, socio-spatial segregation, Ankara, flexible accumulation, globalisation, high residences
Page Number : 181
Supervisor : Assist. Prof. Dr. Esin BOYACIOĞLU

TEŞEKKÜR

Çalışmamın her aşamasında yer alan, hiçbir fedakârlığı esirgemeyen, güler yüzü titiz yaklaşımı, eleştiri ve yorumlarıyla tezime yön veren, ufkumu açan, bilgisinden önemli ölçüde istifade ettiğim değerli tez danışmanım Doç. Dr. Esin Boyacıoğlu' na her şeyden önce teşekkürü bir borç bilirim. Yüksek lisans döneminde dersini alma şansı bulduğum, seminer jürimde de yer alarak çalışmama önemli katkıda bulunan değerli hocam Doç. Dr. Neşe Gurallar' a, yine jürimde bulunarak yorum ve eleştirileriyle katkıda bulunan Sn. Doç. Dr. Tayfun Yıldırım'a, tez jürimde yer alan Doç. Dr. Adnan Aksu' ya, Doç. Dr. Hakan Sağlam' a; lisans dönemimden bugüne üzerimde büyük emeği bulunan Yrd. Doç Dr. Çiğdem Belgin Dikmen' e ve başta Prof. Dr. Sare Sahil olmak üzere tüm Gazi Mimarlık Personeli' ne, hayatımın her döneminde destekleriyle yanımda olan yanımda olan annem Fatma Başyılmaz'a, abim Engin Başyılmaz 'a, Refik, Ege Başyılmaz'a, arkadaşlarım Ayşe Yıldırım' a, Merve Söylemez' e, Gülsüm Akatlı' ya ve Ankara Büyükşehir Belediyesi Çalışanları' na teşekkürü bir borç bilirim. Tez çalışmasını, babam İbrahim Başyılmaz' a ithaf ediyorum.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET iv

ABSTRACT v

TEŞEKKÜR vi

İÇİNDEKİLER vii

ŞEKİLLERİN LİSTESİ x

RESİMLERİN LİSTESİ xii

SİMGELER VE KISALTMALAR xv

1. GİRİŞ 1

2. METROPOL KAVRAMI 7

2.1. Metropol/ Metropoliten Kent Tanımı 8

2.2. Kentleşmeden Metropolleşmeye 12

2.3. Türkiye'de Metropolleşme Kavrayışı ve Süreci 16

2.3.1. Metropoliten kent: Ankara (Başkentten- Metropole) 22

2.4. Bölüm Sonucu 27

3. METROPOL YAŞAMINI BİÇİMLENDİREN DİNAMİKLER VE METROPOL YAŞAMI 29

3.1. Metropol Yaşamını Biçimlendiren Dinamikler 29

3.1.1. Küreselleşme 29

3.1.1.1. Küreselleşme ve kent 32

3.1.2. Politik ekonomik dinamikler 35

3.1.3. Kültürel ve toplumsal dinamikler 40

3.1.4. Zaman mekân sıkışması 44

3.2. Metropol Yaşamı ve Birey 48

3.3. Bölüm Sonucu 53

Sayfa

4. BARINMA KÜLTÜRÜNÜN DÖNÜŞÜMÜ VE KENTLERDE YAŞANAN DEĞİŞİMLER 55

4.1. Barınma Kültürünün Değişimi 55

4.2. Sosyomekansal Ayrışma ve Soylulaştırma 60

4.2.1. Türkiye'de sosyomekansal ayrışma 68

4.2.2. Ankara'da sosyomekansal ayrışma 73

4.3. Bölüm Sonucu 83

5. ANKARA METROPOLÜNDE YENİ KONUT EĞİLİMLERİ: YÜKSEK KONUT BLOKLARI 85

5.1. Yükseklik ve Yüksek Yapı Kavramı 85

5.2. Yükselme İhtirası ve Yüksek Yapıların Tarihsel Süreç İçerisindeki Gelişimleri 86

5.2.1. Yüksek konutların gelişim süreci 94

5.3. Türkiye' de Yüksek Yapı Gelişimi 98

5.4. Ankara'da Yüksek Yapı Gelişimi 104

5.5. Ankara' dan Örnekler Yüksek Konut Blokları 104

5.5.1. Next Level, Söğütözü/ Çankaya 105

5.5.2. West Gate, Konutkent/ Çankaya 110

5.5.3. Portakal Çiçeği Rezidans, Çankaya 112

5.5.4. Mahall Ankara, Beytepe/ Çankaya 114

5.5.5. Enpark Beytepe, Beytepe/ Çankaya 115

5.5.6. One Tower, Oran/Çankaya 117

5.5.7. Sinpaş Altınoran, Sinpaş Kuleleri, Oran/ Çankaya 119

5.5.8. Uptown İncek, İncek/ Gölbaşı 125

5.5.9. Tim Towers, İncek/ Gölbaşı 127

Sayfa

5.5.10. İncek Loft, İncek/ Gölbaşı 129

5.5.11. Nata Vega Konut Kuleleri, Mamak/ Ankara 132

5.5.12. Atlantis City, Batıkent/ Yenimahalle 133

5.6. Yüksek Konutların Tercih Edilme Gerekçeleri 135

5.7. Türkiye' de Yakın Tarihte İnşaat Sektörü ve Konut Üretimi 139

5.8. Bölüm Sonucu 143

6. SONUÇ 147

KAYNAKLAR 157

EKLER 169

EK-1. 5216 sayılı Büyükşehir belediyesi kanunu 170

EK-2. 05.08.2003 tarihinde onaylanan 27 457 ada, 2 parsele ait 1/ 2000 Ölçekli Nazım İmar Planı Değişikliği 172

EK-3. 02.09.2003 tarihli, 437 karar sayılı Ankara Büyükşehir Belediyesi Meclis Kararı 173

EK-4. Next Level' a ait parsel üzerinde 09.03.2009 tarihli Nazım İmar Planı değişikliği 174

EK-5. One Tower İmar planındaki konumu 175

EK-6. 22.06.1992 tarihi onaylı İmrahor Vadisi Rekreasyon Alanı 1/5000 Ölçekli Nazım İmar Planı 176

EK-7. Yeni Güneypark kentsel dönüşüm ve gelişim proje alanı 1/1000 Uygulama İmar Planı revizyonu 178

EK-8. Batıkent kent merkezi 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı değişikliği 179

EK-9. Atlantis City' e ait parselde 2008 tarihli 1/1000 ölçekli İmar Planı değişikliği 180

ÖZGEÇMİŞ 181

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil **Sayfa**

Şekil 4.1. Ankara'da statü gelir temelinde mekânsal ayrışma 79

Şekil 4.2. Ankara kentinde mahallerin sosyo mekânsal niteliklere göre kümelenmeleri 81

Şekil 5.1. Next Level uydu görünümü 106

Şekil 5.2.(a) Next Level 5+1 kat planı 108

Şekil 5.2.(b) Next Level 1,5+1 kat planı 108

Şekil 5.3. West Gate ulaşım krokisi 111

Şekil 5.4. West Gate 3+1 daire planı 111

Şekil 5.5. Portakal Çiçeği Rezidans uydu görünümü 112

Şekil 5.6. Portakal Çiçeği Rezidans kat planı 113

Şekil 5.7. Mahall Ankara ulaşım krokisi 115

Şekil 5.8. Mahall Ankara 2+1 daire planı 115

Şekil 5.9.(a) Enpark Beytepe Ulaşım Krokisi 116

Şekil 5.9.(b) Enpark Beytepe 4+1 daire planı 116

Şekil 5.10.(a) One Tower uydu görünümü 118

Şekil 5.10.(b) One Tower 5+1 daire planı 118

Şekil 5.11. Sinpaş Altınoran ulaşım krokisi 120

Şekil 5.12. Sinpaş Altınoran projesi ihale verileri 121

Şekil 5.13.(a) Tercih edilme sebepleri……. 123

Şekil 5.13.(b) Sinpaş Altınoran projesi 4,5+1 daire planı 123

Şekil 5.14. Uptown ulaşım krokisi 126

Şekil 5.15.(a) Uptown 5+1 daire planı 127

Şekil 5.15.(b) Uptown 1+1 loft daire planı 127

Şekil 5.16.(a) Tim Towers ulaşım krokisi 128

Şekil **Sayfa**

Şekil 5.16.(b) Tim Towers 5+1 daire planı 128

Şekil 5.17. İncek Loft yerleşimi 130

Şekil 5.18. İncek Loft 6,5+1 daire planı 131

Şekil 5.19.(a) Nata Vega ulaşım krokisi 132

Şekil 5.19.(b) Nata Vega 6+1 daire tipi 132

Şekil 5.20. Atlantis City uydu görünümü 134

Şekil 5.21. Atlantis City 3+1 daire planı 135

Şekil 5.22. 2013 yılı inşaat sektörünün ekonomiye katkısı 142

Şekil 6.1. Ankara'da yüksek konut blokları siluet çalışması…….… 151

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim **Sayfa**

Resim 2.1. Ankara metropolü genel görünüm 26

Resim 3.1.(a) Pruit- Igoe yerleşimi 43

Resim 3.1.(b) Pruit- Igoe yerleşiminin yıkılışı 43

Resim 3.2.(a) Las Vegas Roma Mimarisi, Venetian Hotel..... 47

Resim 3.2.(b) Ukrayna' da Disneyland dünyası..... 47

Resim 3.3. Metropol yaşamından kareler..... 51

Resim 3.4. Metropolde birey..... 52

Resim 4.1. Le Corbusier, Paris Voisin önerisi. 57

Resim 4.2. Viyana Karl Marx Hof Yerleşkesi, sosyal konut projesi..... 58

Resim 4.3. Kuzey ve Güney Meksika' yı ayıran duvar..... 61

Resim 4.4.(a) Beykoz Konakları. 71

Resim 4.4.(b) Kemer Country..... 71

Resim 4.5.(a) İzmir Folkart Towers..... 72

Resim 4.5.(b) İstanbul Trump Towers. 72

Resim 4.6.(a) Angora evleri..... 77

Resim 4.6.(b) Sinpaş Altınoran..... 77

Resim 5.1.(a) Menhir..... 88

Resim 5.1.(b) Babil Kulesi. 88

Resim 5.1.(c) İtalya/San Gimignano kasabası..... 88

Resim 5.2.(a) Home Insurance Building..... 90

Resim 5.2.(b) Empire State Building..... 90

Resim 5.2.(c) Singer Building..... 90

Resim 5.3.(a) Seagram Binası 92

Resim **Sayfa**

Resim 5.3.(b) Sears Tower 92
Resim 5.3.(c) Marina City kuleleri 92
Resim 5.4.(a) Petronas Tower 93
Resim 5.4.(b) Burj Khalifa 93
Resim 5.4.(c) Sapphire of İstanbul 93
Resim 5.5.(a) Met Towers (Bangkok) 98
Resim 5.5.(b) Trump Towers New York 98
Resim 5.5.(c) Turning Torso (İsveç) 98
Resim 5.6.(a) İstanbul Sheraton 100
Resim 5.6.(b) The Marmara Otel 100
Resim 5.6.(c) Ankara Stad Otel 100
Resim 5.7.(a) Mersin gökdeleni 102
Resim 5.7.(b) Sabancı İş kuleleri 102
Resim 5.7.(c) Süzer Plaza 102
Resim 5.8.(a) Varyap Meridyen 103
Resim 5.8.(b) Anthill rezidans 103
Resim 5.9. Next Level Genel Görünüm 105
Resim 5.10.(a) Next Level Satış Ofisi maketi 107
Resim 5.10.(b) Next Level maket görünümü 107
Resim 5.11. West Gate genel görünüm 110
Resim 5.12. West Gate satış ofisi 111
Resim 5.13. Portakal Çiçeği Rezidans Genel görünüm 112
Resim 5.14. Portakal Çiçeği Rezidans cephe görünümü 113
Resim 5.15. Mahall Ankara 114

Resim **Sayfa**

Resim 5.16. Mahall Ankara sosyal tesisler……..... 115

Resim 5.17. Enpark Beytepe 116

Resim 5.18. One Tower 117

Resim 5.19. Sinpaş Altınoran 119

Resim 5.20.(a) Sinpaş Altınoran projesinden önce Güneypark alanı 124

Resim 5.20.(b) Sinpaş Altınoran şantiye görünümü 124

Resim 5.21. Uptown İncek 126

Resim 5.22. Uptown İncek satış ofisi 127

Resim 5.23. Tim towers 127

Resim 5.24. İncek Loft 129

Resim 5.25. İncek Loft tanıtım 131

Resim 5.26. Nata Vega konut kuleleri 132

Resim 5.27. Atlantis City maket görünümü 133

Resim 5.28. Atlantis City genel görünüm 135

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış simgeler ve kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı
AVM	Alışveriş Merkezi
GSYH	Gayrisafi yurt içi hâsıla
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TOKİ	Toplu Konut İdaresi

1. GİRİŞ

Kapitalizmin yeniden yapılandığı 70' lerden sonra toplumsal/ kültürel/ sosyal ve mekânsal anlamda da yeni bir yapılanma sürecine girilmiştir. İletişim teknolojisindeki gelişmeler ve küreselleşme hareketlerinin etkisi ile birlikte, zamanla ülkeler arası mesafelere ilişkin mekânsal engeller ortadan kalkmaya başlamış, dünya ülkeleri daha kolay erişilebilir hale gelmiştir. Diğer taraftan, gelişmiş kapitalist ülkelerde uzun yıllar etkili olan sosyal devlet politikaları, 70' lerden sonra yavaş yavaş çözülmeye başlamıştır. Bunun sonucu, önceki yıllarda sosyal devlet politikaları gereğince devlet, eğitim, sağlık, ekonomi vb. alanlarda etkin bir konuma sahip iken, bu etkisini yavaş yavaş kaybetmeye başlamış, neoliberal politikaların uygulanmaya başlaması ile birlikte serbest piyasa-önemli bir ağırlık kazanmış ve 'özel girişimler' belirleyici bir konuma sahip olmuşlardır.

Küreselleşmenin büyük ölçüde etkili olduğu bu süreçte, küresel sermayeyi elinde bulunduran ulus aşırı şirketler ön plana çıkmaya başlamıştır. Söz konusu şirketlerin ana merkezleri gelişmiş ülke metropollerinde yer alırken, çoğu ülkelerin metropollerinde ise açılan şubeleri ile yer almıştır. Bu durum, küresel sermayeden nemalanma hedefinde olan metropoller arası bir yarışı da beraberinde getirmiş ve 'ulus aşırı şirketleri bünyesinde barındırma' metropoller için bir prestij unsuru olarak görülmüştür. Söz konusu şirketlerin sermayelerini coğrafyalarına çekebilme adına, ülkeler bu şirketlere çeşitli yasal imtiyazlar tanımış, metropollerde "çekici bir atmosfer" yaratılmaya çalışılmıştır. Bu atmosferin yaratılmasında mimari ve kentsel projeler etkin bir rol oynamıştır. Sermaye de bu projeleri desteklemiştir.

Önceki dönemlerde, kentlerin gelişimini belirleme adına 'sanayi yatırımları' önemli bir konuma sahip iken, zamanla etkinliğini kaybetmeye başlamış ve çeşitli sebeplerden ötürü (ucuz işçilik, vergilendirme şartları vs.) az gelişmiş ülkelere yerleşmeye başlamıştır. Kentlerde sanayinin önemini kaybetmeye başladığı bu süreçte, 'hizmet sektöründe' önemli bir yükseliş görülmeye başlamıştır. Yaşanan gelişmelerle birlikte, metropoller de zamanla çeşitli sebeplerden ötürü (istihdam olanakları, eğitim, sosyal, kültürel anlamda sağladığı olanaklar vb.) çekici hale gelmeye başlamış ve dünya nüfusunun büyük bir kısmı, buralarda yaşamaya

başlamıştır. Ulusal ve uluslararası düzeylere de gelişen metropollere yapılan göçler sonucunda, metropoller heterojen bir görünüm kazanmış; bunun yanında canlığın, paranın, değişimin ana merkezi olmuştur. Birçok değişimin merkezi olan bu yerleşim yerleri çalışma içerisinde önemli bir referans olarak kabul edilmiştir.

Ekonomik anlamda hizmet sektörünün etkin bir konuma sahip olduğu metropollerde, sektörel değişimin yarattığı istihdam politikaları, gelir eşitsizliklerinin artmasında etkili olmuş; sosyal sınıflar arasında yeni bir yapılanmaya yol açmıştır. Sosyal anlamdaki kutuplaşmalar çeşitlenmiş, bu durum mekânsal anlamda da karşılığını bulmuştur. Bununla birlikte metropollerin zamanla karmaşık hale gelmesi, yaşanan olumsuz olayların artması (terör, hırsızlık gibi vakalar, ses, hava kirliliği, görsel kirlilik gibi sorunlar vb.) sonucunda, buralar muğlak yerleşim yerleri haline gelmeye başlamış ve artan nüfus, göçler vb. sonucunda da giderek yüksek yoğunluklu, sıkışık yaşam alanları oluşmaya başlamıştır.

Bundan rahatsızlık duyan orta-üst ve üst sınıfa mensup bireylerin farklı konut arayışları, bu durumun spekülatörlerce fark edilmesi sonucunda, 80' ler sonrasında, varsıllar tarafından kent merkezinden kaçış süreci başlamış; kentin çeper noktalarında çoğu kez dışa kapalı, duvar ve benzeri elemanlarla çevrilmiş, korunaklı, lüks konut projeleri uygulanır olmuştur. Bu durum dünyanın çoğu metropolünde olduğu gibi, Türkiye' de de yaşanmaya başlamıştır. Özel konut üreticilerinin elinde şekillenen bu tarz konutlar, bir süre sonra metropolün yalnız çeperleriyle sınırlı kalmamış, birçok noktasında uygulanır olmuş; bu durumda adacıklar şeklinde yerleşimlerin artmaya başlamasıyla metropol çeperleri *parçalı* bir görünüme bürünmüşlerdir.

İlk aşamada varsılların, kendilerini kent merkezinden izole etmek istemesi, daha homojen bir ortamda yaşama talebi, konut üreticilerince kentin çeperlerindeki arsaların ucuz olması vb. durumlardan ötürü, bu alanlarda villa tipinde yerleşmeler gerçekleştirilmeye başlanmıştır; ancak duvarlar içerisindeki bu yerleşmeler, ilerleyen yıllarda daha farklı bir görünüme bürünerek varlığını devam ettirmiştir. Gelişmiş ülkelerde, 90'lı yıllarda kentin 'downtown' adı verilen merkezi noktalarının gündüz yoğun ve hareketli olması; ancak mesai bitimiyle birlikte bu canlılığını kaybetmesiyle birlikte, bu alanları geceleyin de canlı tutabilme adına, barınma

işlevi merkeze geri dönmüş, bu doğrultuda merkezi alanlarda tower, rezidans gibi isimlerle anılan korunaklı, lüks, *yüksek konut projeleri* uygulanmaya başlamıştır. Bu projelerde yer alan konut bloklarındaki yükselmenin en önemli nedeni, merkezi alanlarda arsanın değerli ve sınırlı oluşuna ek olarak sermaye sahiplerinin yüksek karlılık hedefi vb. olmuştur.

Ankara metropolünde ise, özellikle 90'lar sonrasında görmeye başlanılan, kullanıcılara farklı yaşam vaadinde bulunan bu tarz konutlar, 2000' lerden sonra hızla çoğalmış, dikkat çekici bir görünüm almaya başlamıştır. Gerek kentin merkezi, gerekse çeper alanlarında uygulanan bu projelerin elde edilmeleri sürecinde belediye, TOKI vb. kurumların aktif olarak yer alıyor olması ilk aşamada dikkat çeken hususlardan biridir. Bu durum söz konusu projelerin siyasi aktörlerce ve devlet kurumlarınca desteklendiğinin açık bir göstergesi durumundadır. Kuruluş amacı dar gelirlilerin konut edinimini kolaylaştırmak olan; ancak zamanla gelir sağlama amacıyla varsıllara yönelik konut üretimine de aracılık eden TOKİ gibi kurumlar, yerel yönetimler, çeşitli yollarla (hasılat paylaşımı, arsa karşılığı inşaat işi vb.) kent içerisinde bu tarz konut projelerinin üretiminde etkin bir aktör olarak yer almaktadır; ancak bilinçsizce ve rant elde etme uğruna atılan bu adımlar, metropol adına birçok anlamda (trafik, altyapı, yoğunluk, çevre tahribatı vb.) olumsuz durumlar yaratmakta, kentlerde sosyomekansal anlamda özel girişimciler ve siyasi aktörlerin etkisiyle önemli bir ayrım yaratılmakta, insanlığın yıkmak için uzun mücadele verdiği *duvarlar* yeniden söz sahibi olmakta ve toplumsal uzlaşı giderek azalmaktadır. Kentlerimiz, mekânsal ve toplumsal anlamda onulmaz yaralar almaktadırlar.

Dünyada önemli değişimlerin yaşandığı, tüketimin toplumsal yaşamın merkezinde yer almaya başladığı 70' ler sonrası, Türkiye içinde pek çok anlamda değişim rüzgârlarının başladığı yıllardır. Özellikle Türkiye' nin ekonomik anlamda yeni bir yapılanmanın geçirildiği 80' ler sonrasında (serbest piyasa ekonomisine geçiş, gayrimenkul borsasının kuruluşu, küresel sermayeye eklemlenme çalışmaları vb.) metropolleşme, yeni konut eğilimleri oluşumu, sosyomekansal ayrışma vb.' ye dair önem taşımaktadır. Bu doğrultuda çalışma alanı olarak seçilen 'Ankara metropolü', yaşanan gelişmelerle birlikte, süreç içerisinde sürekli bir yapılanma içerisinde olmuştur; ancak burada metropolleşme süreçleri ve konut alanındaki eğilimlerin

oluşmasında, Ankara' ya özgü dinamiklerin (Türkiye'nin idari merkezi oluşu, ekonomik yapısı vb.) etkisi göz ardı edilemez.

Tezin bakış açısı ise, Ankara'nın başkent oluşundan metropolleşmesine kadar olan süreçte geçirdiği dönüşümler ve bu dönüşümlerde etkili olan dinamiklerden yola çıkarak, son yıllarda sıkça görülen, varsıllara yönelik üretilen yüksek konut bloklarının kent silueti içerisinde görüldüğü noktalar, elde ediliş yöntemleri, reklam politikaları, arz- talebinde etkili olan faktörler, metropolün stresli yaşamına karşı ürettiği alternatif ortamlar, tercih edilme gerekçeleri vb. açılardan incelenerek çıkarımlarda bulunmaktadır.

Tezin Amacı

Ankara metropolü üzerinden örneklerle yürütülen bu çalışmada, dünyada önemli değişimlerin yaşandığı bir süreçte Ankara' da, kentsel mekânda görülen değişimler anlatılmak istenilmiştir. Bu bağlamda, dış ülkelerde özellikle kentin merkezi noktalarında görmeye alışık olduğumuz yüksek konut yapılaşmasının, Ankara' da nasıl gerçekleştiği, hangi bölgelerde yoğunlaştığı ve gelinen noktada metropolün yapısında yarattığı değişim incelenmeye çalışılacaktır.

Tezin kapsamı

Metropol çevresinde yürütülen bu tez çalışmasında Simmel' in (2012) deyimiyle kalabalıkların mekanı, Tanyeli' nin (2002) deyimiyle organik bütünlüğü olmayan kentsel yığışmanın mekânı olan *metropol* kavramından yola çıkılmıştır. Bu doğrultuda tezin ikinci bölümünde, metropolün ifade ettiği anlam, bir kent nasıl metropolleşir, kentin metropolleşmesindeki kriterler nelerdir, bir metropolün ülke sınırlarını aşıp globalleşmesi nasıl gerçekleşir? soruları cevaplanmaya çalışılacaktır. Tanyeli' nin (2004) de belirttiği gibi Türkiye' de metropolleşme varlık ve koşulları, farklı dinamiklerin, farklı tarihsel bağlamların etkisiyle ortaya çıkmıştır. İstanbul, Ankara gibi kentlerin metropolleşmesi birbirinden farklı özellikler taşımaktadır. Bununla birlikte bölüm içerisinde, Ankara' nın başkent oluşundan, metropol oluşuna kadar olan süreçte geçirdiği dönüşümler incelenmiştir.

Tezin üçüncü bölümünde, metropol yaşamı ve bu yaşamı biçimlendiren dinamikler ele alınmıştır. Küreselleşmenin önemli bir fenomen olduğu günümüz dünyasında, bu hareketin metropoller üzerindeki etkisi, metropolün yükselme ile olan bağımlılığı incelenmiştir. Dünyanın ekonomik anlamda yeniden yapılandığı süreçte, ekonomik dinamiklerin yanı sıra, toplumsal ve kültürel dinamiklerin etkisiyle gerçekleşen değişimlere de değinilmiştir. Hızın ve teknolojideki gelişmelerin önem kazandığı bu süreçte, zaman- mekân kavramı farklı bir boyuta ulaşmış; zaman, mekan üzerinde hakimiyet kurmuştur. Ayrıca dönem içerisinde, ekonomik dinamiklerin de büyük ölçüde etkisiyle, *tüketim toplumu* adı verilen günümüz toplumu yaratılmıştır. Tüketim, artık bireysel kimliğin önemli bir parçasıdır. Bocock' un (2009) da belirttiği gibi, birey kim olarak algılanmayı arzu ediyorsa, o ölçüde tüketmektedir. Tüketim noktasında, reklam piyasasının da etkin bir rolü olduğu bu dönemde, birey reklamlarda gördüğü nesneleri tüketecek güce sahip olamasa bile, onu arzular hale gelmiştir.

Değerlerin uçup gittiği, her şeyin parasal karşılığının olduğu bu ortamda, konutta metalaşarak tüketimin nesnesi haline gelmiştir. Tezin dördüncü bölümde, modernite sonrası ağırlıklı olmak üzere, barınma kültürünün geçirdiği dönüşümler ve *konutun* günümüz toplumunda ifade ettiği anlam üzerinde durulmuştur.

Esnek birikim sürecinde olduğumuz bu dönemde, uygulanan istihdam politikaları ve küreselleşmenin de etkisiyle, toplumsal anlamda gelir eşitsizlikleri daha belirgin hale gelmeye başlamıştır. Daha çok gelir eşitsizliğine dayalı oluşan sosyal ayrışmalar, mekâna da yansımıştır. Türkiye' deki ve Ankara' daki sosyomekansal ayrışmaların da ele alındığı bu bölüm içerisinde, söz konusu ayrışmanın kentleri nasıl parçalı bir yapıya dönüştürdüğü daha önceden yapılmış olan, alan çalışmaları üzerinden incelenecektir.

Tezin beşinci bölümünde, yüksek konut yapılaşması, yüksek yapılaşma tarihi ve gelişim sürecine ağırlık verildi. Özellikle teknolojideki gelişmeler, asansörün icadı, deprem- yangın güvenlik alanında alınan önlemler sayesinde kolaylıkla gerçekleştirilen *yüksek konut yapılaşması*, ilk aşamada sanayileşen ülkelerde, barınma sorununun çözümüne dair önemli bir yapılaşma olarak görülse de, ilerleyen yıllarda daha farklı nedenlere bağlı olarak uygulanır hale gelmiştir. Başta

dış ülkeler olmak üzere, Türkiye ve daha sonra Ankara metropolü üzerinde değerlendirmede bulunduğumuz bu çalışmada, çeşitli sebeplere bağlı olarak ortaya çıkan korunaklı yüksek konut yapılaşmasının ortaya çıkışı, tercih edilme sebepleri üzerinde durulmuştur. Gelişmiş ülkelerde özellikle kentin merkezi alanlarında daha çok arsa sorununa bağlı olarak yükselen bu tarz konutların, Ankara' da az yoğunluklu alanlarda bile uygulanabiliyor olması dikkat çekmektedir. Kentin bu noktalarında da uygulanan yüksek yapılaşmanın nedenleri üzerinde de durulacaktır. Daha çok güvenlik sorunu, metropol korkusu gibi sorunlar nedeniyle gerçekleşen kullanıcı talepleri karşısında akıllara gelen, metropollerde yaşayan bireylerin güvenliğe niçin bu kadar ihtiyaç duyduğu, metropole karşı oluşan korkunun neden kaynaklandığı da dikkat çekmektedir. Bölüm içerisinde, Ankara metropolünde yer alan 12 adet konut yerleşimi üzerinden, konu daha somut hale getirilmeye çalışılmıştır. Ayrıca bu bölümde, Türkiye' de son yılarda yaşanan, siyasi aktörlerce desteklenen inşaat patlamasına, inşaat sektörünün ekonomi içerisindeki yerine değinilerek, söz konusu konutların kontrolsüz, sınırsız bir biçimde yaygınlaşmasının, arz fazlasının yaratacağı sorunlara da yer verilecektir. Altıncı bölüm olan sonuç kısmında, yapılan incelemeler sonucunda elde edilen bulgular ışığında, çıkarımlarda bulunulacaktır.

Yöntem

Ankara metropolünde yapılan çalışmada, ele alınan konut örneklerinde, aynı ilçelerde yer alan konutlar arasında gruplama yapılarak, belirli bir sıralama içerisinde inceleme yapılmıştır. Bu doğrultuda öncelikle Çankaya, İncek, daha sonrasında ise, Mamak ve Yenimahalle'deki projelere yer verilmiştir.

2. METROPOL KAVRAMI

Antik Yunan' a kadar uzanan bir geçmişe sahip olan metropol olgusu zaman içerisinde bir takım değişikliklere uğrayarak, farklı anlam ve boyut kazanmıştır. Tarihi metropollerle benzer özellikler gösterseler de, kapitalizm etkisi altında olan günümüz metropolleri daha kompleks bir yapıya sahiptirler. Kentleşmenin daha farklı bir boyutu, olarak ele alabileceğimiz metropoller, içinde barındırdığı hız, kozmopolitlik, her anlamda heterojenlik, hızlı bir üretim-tüketim döngüsü, büyüme gibi dinamikleriyle birlikte var olan bir organizmadır. Simmel (2012) tarafından ‘‘para ekonomisinin ve kozmopolitliğin beşiği’’ olarak dillendirilen bu kentlerin, dünya ülkelerinde ve ülkemizdeki gelişimleri her zaman için bir paralellik doğrultusunda gerçekleşmemiştir.

Yapılan tez çalışmasında Ankara'da yer alan konut eğilimleri incelenirken metropol odağı çevresinde yoğunlaşılmıştır. Bunun en temel nedeni, konutun içine yerleştiği ortamın daha iyi anlaşılabilmesi için, sürekli bir hareketliliğin, canlılığın merkezi olan, değişimin, gelişimin, kültürel hareketliliklerin, üretim-tüketim döngüsünün, finansal devinimlerin, mekânsal farklılaşmaların, sıradan kentlere göre, metropollerde daha rahat bir şekilde gözlemlenebilme imkânının olmasıdır. Bu anlamda kavramsal olarak bu olgu ele alınarak, metropol kentlerin özellikleri, dinamikleri ve bu dinamiklerin kent ve birey üzerindeki etkileri incelenilmiştir. Dünya ülkelerindeki ve Türkiye'deki metropolleşme hareketlerinin seyrettiği yol ve bunun kentteki yansımaları üzerinde durulmuştur.

Daha önce yapılmış olan kuramsal çalışmalarda, metropol olgusunun daha ziyade gelişmiş ülkeler üzerinden açıklanmaya çalışıldığı saptanıldı. Oysaki bu oluşu, yalnızca bu ülkelerin bir realitesi olarak değerlendirmek son derece yanlıştır. Merkez ülkelerin dışındaki ülkelerde de metropol gerçeği yadsınamaz. Tanyeli (2004)'nin de belirttiği gibi metropolleşme kavrayışı, varlık koşulları ülkemizde, merkez ülkelerinkinden daha farklı bağlamlar içinde ortaya çıkmıştır. Bu oluşumun ülkemizdeki ve Ankara kentindeki gelişimi, birey, gündelik hayat ve konut üzerindeki etkileri irdelenecektir.

2.1. Metropol / Metropoliten Kent Tanımı

‘‘Metropol sözcüğünün temelinde, antik Elen (Yunan) dilindeki ‘‘Mitra-Polis’’ bulunmaktadır. Mitra, rahim, polis ise kent anlamına gelir. Bu ikisinin birleşimi (çok sembolik bir anlam içeren) düz bir çeviriyle ‘rahim-kent’ ya da ‘anakent’ demektir’’ (Aytar, 2005:9).

Aytar’ ın da tariflediği gibi metropol, Antik Elen dünyasında koloni şeklinde olan kentleri yöneten ana kent olarak tariflenmekte idi. Benzer şekilde TDK sözlükte de metropol, ‘ana kent’[1] olarak açıklanmıştır. Günümüzde ise kullandığımız metropol kavramı Antik dönemden bugüne farklılaşmış, değişik anlamlar kazanmıştır.

Endüstri devrimiyle birlikte kentlerin yaşadığı değişimler, kentlerin büyümesi, karmaşık hale gelmesi üretimin ve tüketim döngüsünün hız kazanması, sosyal farklılıkların belirginleşmesi, küresel kapitalizmin mekanı olan, günümüz modern metropollerinin de doğuşuna sahne olmuştur.

Tanyeli’nin (2002) metropole dair yaptığı şu tanım metropolün asal özelliklerini ortaya koyması bakımından önemlidir:

> Metropol büyük kent demek. Ama sadece büyük, kalabalık bir kent olmak metropol olmak anlamına gelmiyor. Metropol aynı zamanda modern bir kozmopolitizm içermek zorunda. Yani metropol organik bir bütünlük içermeyen bir kentsel yığışma. Onun organik bütünlüksüzlüğü fiziksel olduğu kadar, toplumsal nitelikte de… Metropolde hem çok sayıda ve çıkarları birbiriyle zaman zaman çatışan, zaman zaman çakışan farklı gruplar bir arada yaşıyor, hem de bu yerleşmenin tümel ve tekil bir mimari ifadesi ya da kimliği yok… Burada herkes birbirinin kimi zaman düşmanı ve rakibi, kimi zaman işbirliği yaptığı çıkar ortağı oluyor. Ama iki durumda da metropol öncelikle iletişim demek (Tanyeli, 2002).

Bunun yanı sıra Tanyeli (2002) metropolü çelişkilerin ve karmaşıklığın merkezi olarak da belirtmektedir. Bu yapısal özellik karşısında metropolün ayakta kalması güç olsa da, bu ancak ‘uzlaşma’ ile mümkün olabilmektedir; yani Tanyeli metropolün iletişim alanı olması gerekliliğinin altını çizmektedir. ‘‘Metropol demek,

[1] Nitekim anakent, günümüzde ‘metropoliten belediye’ terimini de karşılar. Anakent ya da Büyükşehir belediyesi gibi terimlerin İngilizcedeki karşılığı, Metropolitan Municipality, Metropolitan Authority ya da Metropolitan Government olarak geçer. (Aytar, 2005:9)

her alanda, tanımlı bir konu ve çerçeveyle sınırlı kalmak üzere, uzlaşmalara varabilen bireyler, gruplar ve çıkarlar demek. Açıkçası metropolün kaotik olduğunun ve bunun olağanlığının önce bilincine varan, sonra da onu denetim altında tutma gücünü gösterebilen metropollüler demek'' (Tanyeli, 2002).

Hilberseimer (2002) metropolü tanımlarken onun ekonomi ile ilişkisinden bahsederek, bir kentin metropolleşmesi için mutlaka kapitalist üretim biçimine ihtiyacı olduğunu dile getirir.

> Metropol, modern zamanların ekonomik gelişiminin bir ürünüdür. Dünyanın endüstrileşmesinin doğal ve beklenen sonucudur. Geçmişin kentlerinin modern metropollerden ayıran, tamamen farklılaşan ekonomik şartlardır. Kendilerini yaratan toplumun ekonomik yapısını belirleyen maddi üretim güçlerinin gelişiminin göstergeleridir. Bu nedenle, ne modern metropollerle kıyaslanabilir, ne de onlar için ön görülen bir gelişim çizgisine oturtulabilirler. Friedrich Engels'e göre Roma İmparatorluğu döneminin toplumu, basit üretim yöntemlerini en üst noktaya ulaştırdı, ancak kapitalist üretime geçişle bu sistem çöktü. Oysa modern metropoller, kapitalist üretim biçimine ihtiyaç duymaktadır (Hilberseimer, 2002).

Böylece Hilberseimer (2002), metropollerin ekonomik anlamda durduğu yeri önemli bulmuştur. Ahıska'da (1992) bu açıdan metropol ve kapitalizm arasında bir ilişki kurar:

> …Metropol bir kopuşu, bir ayrışmayı ifade ediyor. Varlığını, tanımını kapitalist üretim tarzında bulan, ona bağımlı olarak gelişen, ancak üretimin kendisinin görünmez olduğu bir yapı. Fazlalıkların, dolayımların örgütlenmesi. Simmel'in metoforunu kullanırsak, vücudu ayakta tutan kalbin olmadığı bir dünyada, düşünsel, ilişkisel bir yoğunlaşma. Merkezini yitirmiş bir merkez… (Ahıska, 1992).

Tanyeli' de metropolü ekonomi bağlamında değerlendirmiştir: ''Dünyanın her yerinde metropolleşme ülkesel nüfus ve ekonomi yapısının heterojenleşmesine katkıda bulunur'' (Tanyeli, 2002).

Simmel (2012) metropollerdeki heterojen birliktelik ve bu birlikteliklerin birbiri üzerine geçen sınırları üzerinde durmuştur. "Metropol sadece toplumsal farklılaşmaların, karmaşık toplumsal ağların yoğunlaşma noktası olmakla kalmaz, aynı zamanda sınırları belirsiz toplulukların, kalabalıkların mekanıdır. Bu

kalabalıkların kendiliğinden tavırlarının bir nedeni de, kendilerini ya açık ya da çok geniş mekanda bulmalarıdır'' (Simmel, 2012). Bununla birlikte Simmel, metropolün tinsel hayat üzerindeki etkilerini ele almıştır:

> Metropol kişisel olan her şeyi yutarak büyüyen bu kültürün bütün çıplaklığıyla sergilendiği bir sahnedir adeta. Burada, binalarda, eğitim kurumlarında, tüm mekânlara hâkim olan teknolojinin yarattığı harikalarda sunduğu nimetlerde, topluluk hayatı oluşumlarında, gözle görünür devlet kurumlarında, dayanılmaz ölçüde billurlaşmış ve gayri şahsileşmiş bir tin söz konusudur. Öyle ki kişilik bunun etkisi altında kendini idame ettiremez (Simmel, 2012).

Chaney (1999) metropolü sosyolojik açıdan ele almakta, tüketim olgusuna ve metropollerin tüketme özelliklerine dikkat çekmektedir.

> Metropol, özellikle de uygar yaşamın yeni biçimleri için bir odak noktasıdır, bu yüzden bir zevkler ve farkındalıklar dünyasıdır ve bu dünyada tüketim üretimden çok daha fazla önemlidir. Sosyolojik olarak metropol simgecilik aracılığıyla gündeme gelen, içinde simgelerin karşılıklı olarak daha karmaşık toplum tabakalarını ima ettiği ve anlamların öneminin yalnızca dönüşlü olarak ve devamlı bir yenilik süreci şeklinde anlaşılabildiği bir süreçtir (Chaney, 1999: 61).

Ekonomiye, kozmopolitliğe dayalı açıklamaların yanı sıra metropolün hareketli, dinamik yapısına dair tanımlamalar da yapılmıştır. Hilberseimer' e (2002) göre metropoller özellikle de dünya kentleri, devletlerin ve onların biçimlendirdikleri dünyanın enerji merkezleridir. İnsan enerjisinin kaynaklarının, ekonominin ve canlılığın kesişim noktasıdır. Kent, özellikle de metropol bu nedenle, bağımsız ve sadece kendisi için var olan bir organizma olarak tanımlanamaz. Kendini oluşturan halkla, kendini çevreleyen ve besleyen ekonomi sayesinde uygar dünya ile birlikte büyümekte ve bağlantısını sürdürmektedir.

Metropole dair tanımlamalardan bir tanesi de onun demografik yapısıyla ilgilidir. Bu tanım zaman zaman kafa karışıklığına yol açsa da, bilim dünyasınca ortak bir kabul olarak görülmektedir. ''Nüfusu bir milyonu aşan kentler metropoliten kent/ metropol olarak adlandırılmaktadır'' (Demir ve Çabuk, 2010). Kuşkusuz bu nicel değer, daha önce yapılan tanımlamalara bakılırsa, bir kenti tek başına metropol yapmak için yeterli bir kriter olamaz; ancak bilimsel olarak gerekli bir şartı yerine

getirdiği varsayılmıştır. Bu kabul doğrultusunda da nüfusu 10 milyonu aşan kentler de *megapol (megakent)* olarak değerlendirilmektedir.

Metropollerin en önemli özelliklerinden biri de onların çok merkezli yapıya sahip olmalarıdır. Bu merkezler kent içerisindeki diğer noktalara nazaran, nüfus yoğunluğu, karar merkezi olma, kültürel faaliyetlerin yoğunlaşması, finansal merkez olarak işlev görme gibi durumlardan ötürü dominant olabilirler. Örneğin Ankara'da Kızılay, Ulus, Bahçeli, Çayyolu vs. gibi; İstanbul'da Taksim, Eminönü, Karaköy, Maslak vs. gibi merkezlerden bahsetmek mümkündür.

Metropol kentte yer alan her nokta, her zaman için kentsel özellik göstermeyebilir. Örneğin metropol İstanbul'da, Küçük Armutlu, Karanfilköy, Anadolu Feneri gibi kırsal özellik taşıyan bölgeler de bulunmaktadır.

Augé'nin Perec' ten alıntıladığı ve Tanyeli'nin aktardığı şu sözler hemen her metropolü tanımlayabilir: ''Dallı budaklı ve sürekli bir biçimde tamamlanmamış bir şey, bir düzen ve anarşi, karışımı, insanların yüzyıllar boyu ürettiği ne varsa hepsinin yığıldığı dev bir mikrokozmos (Tanyeli, 2004).

Metropolilten alan/ metropoliten bölge ise, yüksek nüfusa (kimi zaman yüksek nüfus yoğunluğuna) sahip büyük bir kenti merkez alan, birbirleriyle bağlantılı, sıralı kentlerin ve kente bağlı oluşumların bütününü ifade eder. (Aytar, 2005: 13) Kıray (2007:107) ise, metropolilen bölgeleşmeyi şehir oluşumunun özel bir hali olarak ele alır. ''Metropoliten bölgeleşme içine aldığı çeşitli büyüklükteki ve uzaklıktaki yerleşmelere çeşitli fonksiyonlar, özellikle çeşitli sanayi, toptancılık gibileri, yerleşirken; merkezdeki metropoliten kentte de kendine has başka fonksiyonlar, başka vasıfta bir iş gücü yerleşmektedir.'' şeklinde ifade etmektedir. Bu noktada metropoliten bölge için önemli bir kavram olan 'hinterland' kavramı karşımıza çıkmaktadır. "Hinterland, bir kentin ekonomik ve diğer açılardan ilişkili olduğu, oradan beslenip oraya çeşitli mal ve hizmetleri sunduğu 'arka bölge' leri ifade eder. Nitekim Almanca' da hinter, arka anlamına gelir ve hinterland da 'arka bölge' ya da 'ardülke' olarak çevrilebilir" (Aytar, 2005: 28).

Zaman içerisinde metropol kentler/metropoller eğitim, sağlık, kültür, yönetim,

politika gibi alanlarda alt kentleri arasında farklılaşarak, gerek bu kentler gerekse yer aldığı ülke kentlerinin ve hatta dünya ülkelerinin yarar sağladığı noktalar haline gelmektedir.

Tanımlamalardaki çeşitliliğe bakıldığında 'metropol olgusunun' aslında karmaşık bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Simmel tarafından tinsel yaşam üzerinden açıklanan, Hilberseimer tarafından ekonomik ve kapitalist sistem açısından ele alınan, Chaney tarafından sosyolojik boyutuyla değerlendirilen, Kıray tarafından ise kentleşmenin özel bir hali olarak açıklanan bu kavram aslında bu tanımlamaların hepsini içermektedir.

Sonuç olarak metropole dair genel bir değerlendirmede bulunursak, metropol, kültürel, sosyal, ekonomik, etnik bakımdan farklı renkleri bir arada barındıran ve bu renklerin bütünüyle var olan, çok sesli, her dilin rahatlıkla konuşulduğu, dinamik, çok merkezli ve bunların yanı sıra kapitalizmin de etkisiyle beraber birçok sorunsalı da içinde barındıran karmaşık bir sistemdir, şeklinde değerlendirebiliriz.

2.2. Kentleşmeden Metropolleşmeye

Arkeolog Gordon Childe (1936), insan toplulukları tarihinin, 3 ana devrim çevresinde geliştiğini düşünür. İlki avcı-toplayıcı kültürden, tarıma geçişle birlikte gerçekleşen '*Neolitik Devrim'* dir. İkincisi yerleşik yaşama geçişle birlikte kentlerin ortaya çıkışıyla gerçekleşen '*Kentsel Devrim*'dir. Alman sosyolog Tönnies' e (1887) göre de, kentlerin başlangıcı 'topluluktan' (gemeinschaft), 'topluma' (gesellschaft) geçişle birlikte gerçekleşmiştir. Üçüncüsü ise on sekizinci yy. da gerçekleşen '*Endüstri Devrimi'* olup, bu da modern kentlerin oluşumunun önünü açmıştır.

Kentsel devrim ile birlikte, kentlerin oluşumu uygarlığın da başlangıcı olarak da kabul edilmektedir. "…Tarım, nüfusun belirli bir yerde toplanmasını, yoğunluk kazanmasını sağlayabilmiştir. Bu ilk yerleşme düzeninden sonra medeniyetlerin tarihi, aşağı yukarı şehirlerin tarihleridir denilebilir" (Kıray, 2007:9).

Kentleri ve kentleşmeyi ayırt edici kılan bir diğer özellikle de, kentlerin uygarlıkla

olan bağlantısıdır. ‘City’ (kent) ile ‘civilization’ (uygarlık) arasındaki ilişki, medine (kent) ile medeniyet arasında kurulur. Kent, uygarlıktır, yerleşik, gelişmiş ve ideal anlamda ‘ileri’ bir toplumsal örüntüyü ifade eder. Hatta kentlerin ‘kuşatılan birer özgürlük adası’ farklı olabilme izni veren özgürlük sistemleri olduğu iddia edilmiştir. (Aytar, 2005: 20)

Kentler, var oluşlarından bugüne sosyal, ekonomik, ticari, üretim, kültür, nüfus gibi çeşitli alanlarda birçok değişim yaşamıştır. Antik Yunan’da ‘polis’ adı verilen kent devletleri bulunmakta idi. Bu kentler zaman zaman demografik bakımdan muazzam büyüklüklere ulaşmışlardır. “Yunan şehirlerinin nüfusu çoğu zaman yüz bini geçerdi. Kartaca’ nın nüfusu yedi yüz bini bulmuştur. Roma her zaman yarım milyonu geçerdi” (Kıray, 2007: 9).

Ortaçağda kentler, Kıray (2007: 9)’.ın da belirttiği gibi, nüfus açısından değil, ancak sayıca çoğalmışlardır. Endüstri devrimiyle birlikte görülmeye başlanan modern kentler ise daha önceki dönemlere göre gerek nüfus, gerek ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan daha karmaşık bir yapıya sahiptirler. Bu dönemde kırdan kente yapılan göçler sonucu kentlerin nüfusunda büyük artışlar gerçekleşmiş, aynı zamanda toplumsal anlamda işçi ve burjuva sınıfları oluşmuştur. Marks kapitalizmin gelişimini kentlerin gelişimi ile birlikte tartışırken, Engels ise sanayi kapitalizminin kent üzerindeki mekânsal farklılaşmalar etkisi üzerinde durur.
‘ Engels, sanayi kapitalizminin ve yeni sınıf toplumun kenti nasıl dönüştürdüğünü, kentsel mekânsal sınıf ayrımlarına göre, nasıl biçimlendirdiğini betimler. İşçi sınıfı mahalleleri orta ve üst sınıf mahallerinden kesin sınırlarla ayrılır. Mesken ve işyeri alanları farklılaşır” (Aytar, 2005: 22).

Kent olgusu, geçmişten bugüne bir çok araştırmacının ilgi odağı olmuş olup, kente dair çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Bu tanımlamalardan bazıları şöyledir:

> Şehir; toplumsal hayata, insanlar arasındaki ilişkilere biçim veren sosyal mesafelerin en aza indiği, bu ilişkilerin en büyük yoğunluk kazandığı yerdir. Şehir, ahlakın, sanatın, felsefe ve dini düşüncenin geliştiği ortam olarak, insanın bu dünyadaki vazifesini, en üst düzeyde varlığının anlamını tamamladığı ortamdır (Cansever, 1996).

> Harston (1992) kenti sosyolojik açıdan değerlendirmiştir: Kent, insanların bir arada yaşadığı, belli bir nüfusu barındıran, ekonomik hayatta sanayi ve hizmet sektörünün ağırlığı bulunan, yönetsel örgüt birimine sahip yerleşim yerleridir. Diğer bir ifadeyle kent; farklı sektörlerde çalışan, farklı yaşam biçimlerine sahip insan topluluklarının yaşadığı yer olarak da tanımlanabilir. Farklı arazi kullanımlarının olduğu, geniş, sosyal, ekonomik ve siyasi kuruluşlardır (Hartshorn, 1992).

> Kent, merkezdir, dünyanın en uzak yerlerini kendine çeken, türlü bölgeleri, insanları ve etkinlikleri bir düzene göre biçimlendiren, ekonomik, siyasal ve kültürel yaşamın öncüsü ve denetleyicisi konumunda olan bir merkezdir (Wirth, 2002: 78).

Kentleşme ise en dar tanımıyla kent sayısının ve kent nüfusunun artması demektir. Ancak bu tanım kentleşmeyi tanımlanmak için yetersiz kalmaktadır. Davis (1965) bu durumu açıklarken kentleşmeden kastedilen şeyin, kentlerde yaşayan insan sayısının toplam insan sayısına oranının artması şeklinde ele almıştır. Fakat bu tanım da bir bakıma nüfusla ilgili bir durum olarak algılanmaktadır. Oysaki kentleşme bunların yanı sıra, bir kentin ekonomik, sosyal, kültürel, ticari vs. alanlarda farklılaşması ve burada yaşayan kentlinin buna uyum sağlaması olarak ele alınabilir.

> Kentleşme, bazı yoğunluk ve büyüklük değerlerinden başlayarak nüfusun alansal yığılması; kent kültürü olarak tanımlanan bir dizi değer yargısı, davranış ve eğilimin yayılmasıdır (Dinçer, 1999).

> Es (2010: 83) kentleşmeyi şöyle tanımlamaktadır: “Nedenleri ve sonuçları açısından, pek çok toplumsal soruna kaynaklık ettiği için, planlı ve programlı müdahaleyi gerektiren bir değişme sürecinin toplumsal boyutu olarak ortaya çıkar.”

> Kartal (1987:4) kentleşmeyi 2 farklı boyutuyla ele almaktadır. “Birincisi, birtakım ekonomik, sosyal, siyasal ve teknolojik değişimlerin sonucu olarak ortaya çıkan bir olgudur. İkincisi, toplumun ekonomik, siyasal ve sosyal yapısında ve insan tutum ve davranışlarında değişmelere yol açabilme gücüne sahip bir olgu”

Kentleşmeye dair farklı disiplinlerde farklı tanımlamalara rastlamak mümkün. Burada “bir kent nasıl metropol olur, metropolleşmesindeki kriterler nelerdir?” sorusu akla gelmektedir. Metropolü, kentleşmenin ileri ve özel bir hali olarak ele alan Kıray (2007: 105), metropol olgusundan bahsederken 20. yy. ’ın başında ilk kent sosyologlarından olan Park, Burgess ve McKenzie' nin Şikago ve çevresinde

yapmış olduğu çalışmalar ışığında açıklamaktadır.

> Şikago yöresinde belirli bir ulaşım ve haberleşme düzeyinde (demir yolu ve telgraf) kentsel yerleşmeler arası büyüklükler ve fonksiyonlar yönünden yeni bir farklılaşmanın doğduğunu ileri sürdüler. McKenzie, çeşitli faaliyetlerin farklılaşmasını, özellikle imalatın büyük kentten kaçıp orta çapta kentlerde yerleşmesini, çalışılan yerle oturulan yerin gittikçe birbirinden uzaklaşmasını, çevrede alt kentler (suburb) oluşmasını, çok geniş bir saha içindeki çeşitli büyüklükteki yerleşmeler arasında çok hareketli bir ilişkiler düzeni kurulduğunu, buna rağmen bu ilişkilerin yayıldığı bölgenin merkezindeki metropoliten kentin yoğun, sosyal, ekonomik ve idari ilişkilerde her şeye hakim olduğunu ve kontrol ettiğini gözlemlediğinde bunu yepyeni bir olgu ve 'yeni bir sosyal ve ekonomik birim' olarak kabul etmiştir (Kıray, 2007: 105). Gözlenilen bu olgu 'metropolilen kent' tir.

Bir kent metropolleşirken 'hakim kent[1]' ler de olduğu gibi yalnızca kendi kenti açısından bir takım gelişmelere yol açmakla (ekonomik, sanayi, nüfus vs. anlamında) kalmaz, aynı zamanda çevre kentler içinde tetikleyici olabilir.

Hilberseimer bir kentin metropolleşebilmesini de ekonomi odaklı açıklamıştır. "Özel ekonomik şartların sağlanmasıyla, özellikle de kapital ve insan gücü birikimi, ve bu birikimin endüstride kullanımı ile bir kent metropole dönüşebilir. Bu şartlar sağlanamazsa, tıpkı sadece nüfus sayısının bir kenti metropol yapmaya yetmemesi gibi bu yapı çözülür" (Hilberseimer, 2002).

> Yırtıcı, kentin metropole dönüşebilmesi için şu şartlara ihtiyacı olduğunu belirtmektedir: "20. Yüzyıla gelindiğinde hızla endüstrileşen servis sektörünün büyüdüğü, yeni iletişim ve bilişim teknolojilerinin geliştiği bir dünyada, kapitalizmin kendi içinde yaşadığı dönüşüm kentlerde de köklü bir değişime neden olmuştur. Bugün metropolleşme adı altında, kentsel yoğunlaşmanın belirli bir doygunluk noktasında ortaya çıkan mekânsal örgütlenme, yeni teknolojilerin sağladığı imkânlara bağlı olarak geleneksel kent kavramının çözüldüğü, hiyerarşik ve yoğun kent merkezlerinin yerine çok merkezli, düşük yoğunlukta ve fragmenter yapıda yeni yaşam alanlarının ortaya çıktığı bir kent ve ona eşlik eden yeni bir yaşam formatı sunmaktadır" (Yırtıcı, 2005).

[1] Hakim kent olgusu, özellikle gelişmekte olan ülkelerde sık görülmekte olup, kentlerin büyümesi esnasında çevresindeki kentleri sömürerek başat hale gelmesiyle mümkün olabilmektedir. Kıray (2007:153) bu durumu şöyle açıklamaktadır " Metropoliten kentin temel özelliği, içe dönük büyümenin olduğu yerleşim alanlarında gelişmesi ve çevresine doğru bir büyüme yaratmasıdır. Bu yönüyle metropoliten kent, tek hakim kentten farklı bir yapı oluşturur. Tek hakim kent büyürken, diğer kentlerin hızla küçülmesine yol açmakta, metropoliten kent ise büyürken kendisiyle birlikte, diğer kentlerde de bir büyüme yaratmaktadır."

Tüm bunların ötesinde, bir kentin metropolleşmesinde, *ihtisaslaşma* da önemli bir yer tutmaktadır.

> İhtisaslaşma ve ihtisaslaşmanın çeşitlenmesi, bu noktada metropolleşme sürecinin önemli adımları arasında sayılmalıdır. Kontrol ve idare fonksiyonlarını geniş bir coğrafya ve uzak mesafeler üzerinde yürüten metropol, kimi hizmetlerde ihtisaslaşmak durumundaydı. Ancak sanayi devrimi ile toplumsal iş bölümünün karmaşıklaşması ve piyasaların genişlemesi ile metropolün sunduğu uzman hizmetlerin sayısı artacak ve bu hizmetlerin ulaşım sahaları da genişleyecekti. Kentleşme sürecinde tartıştığımız mekânsal ayrışma, iş ve mesken alanlarının farklılaşması, ihtisaslaşan metropollerde daha üst seviyelerde gerçekleşecekti. Merkezi iş mıntıkaları kimi yerde öbekleşerek, çeşitlenen ihtisas sahibi grupları bir araya getirmekteydi (Aytar, 2005: 30-31).

Dünyanın farklı coğrafyalarındaki kentlerin, günümüzdeki modern metropollere dönüşümü farklı zaman dilimleri içerisinde gerçekleşmiştir. Örneğin bu değişim Amerika' da 1890' larda gözle görülebilir bir hal almışken, ileride de açıklayacağımız gibi, ülkemizde 1980' ler den sonra daha görünür bir hal almıştır.

2.3. Türkiye' de Metropolleşme Kavrayışı ve Süreci

Daha önceki başlıklarda ele aldığımız metropole dair üretilmiş olan kuramlar Türkiye için tam manasıyla geçerli değildir. Metropolleşme süreçleri, varlık koşulları ve kavranışları Tanyeli' nin (2004) belirttiği gibi burada farklı tarihsel bağlamlar içinde ortaya çıkmıştır.

> Türkiye' de kentlerin metropolleşme süreçleri, gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında, daha geç başlayan bir olgu olup, kendine özgü özellikler taşımaktadır. 1950 sonrası çok partili hayata geçilmesi, devletçilik ekonomisinin uzantısı olarak sanayi yatırımlarının ülke geneline yaygınlaştırılması, gelişen ulaşım ağlarıyla birlikte kırsal kesimden kentlere göç, kentlerde yoğun bir nüfus yığılmasına sebep olmuştur. Hızlı göçle birlikte kontrol edilmeyen kentleşme süreciyle kentler, gecekondulaşma, alt yapı yetersizliği ile diğer çevresel ve sosyal sorunların yaşandığı metropole dönüşmüştür. Bu gelişim öncelikle ülkenin üç büyük kenti İstanbul, Ankara ve İzmir'de görülmüştür. Bu kentler planlama ve imar, kent toprağının kullanılması, konut ve belediye hizmetleri, ulaşım, kentsel altyapı gereksinimlerinin büyümesi ve çevrenin kirlenmesi, hızlı kentleşme gibi sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Kentlerin yönetimini güçleştiren bu gelişmeler, kentlerin yönetiminde yeni model arayışlarını gündeme getirmiştir (Tekel, 2000).

Tanyeli' ye (2002) göre, uzun yıllar boyunca İstanbul, Osmanlı' nın, sınırları içerisindeki rakipsiz bir metropol olarak var olmuştur. Özellikle 16. ve 17. yüzyıllarda Avrupa'nın en kalabalık kentidir. Bu bağlamda Tanyeli (2002) 'Türkiye'de Metropol Kavrayışı' isimli makalesinde Klasik Osmanlı' dan 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar geçen süre içerisindeki dönemde İstanbul'u ve metropolleşme durumu şöyle anlatmaktadır:

> …Kendisinden sonraki en büyük Osmanlı kentinin on misli civarında bir nüfusu barındırdığı sanılıyor. Siyasal, ekonomik, kültürel, sanatsal, mimari ve simgesel anlamda rakipsiz… İmparatorluğun içerdiği kültürel, etnik çeşitliliği yansıtan belki de tek yer burası. Tüm imparatorlukta marjinal olarak nitelendirilebilecek kişiler için neredeyse sadece orada yaşama şansı var…Bu evrede İstanbul, Doğu Akdeniz metropolü olarak adlandırabilecek tipin en yetkin ve geniş örneğini oluşturuyor. Söz konusu evrede İstanbul' un önemi ve rakipsizliği en küçük bir tartışmaya bile konu olmuyor. Bu dönemde İstanbul benzersizliğini vurgulayan tek bir isimle anılmaktadır "Der Saadet" (mutluluk kapısı) (Tanyeli, 2002).

19. yüzyılın ortalarına doğru ise İstanbul Anadolu'da rakipsiz olsa da, Batılı aydınlarca ve dış ülkeleri görme şansına sahip olmuş seçkinler tarafından Batı metropollerinin gerisinde kalmış bir kent olarak algılanmaktadır.

> Öteki' nin daha gelişmiş olduğu fark edildiğinde, Osmanlı'nın kent kavrayışında ve kentsel imgeleminde bir yarılma vukua geldiğinden söz edilebilir. İstanbul, artık birkaç kuşak Osmanlı ve Türk için, hem en sevilesi yer ve tek gerçek büyük kenttir, hem de mutlaka değiştirilmesi, geliştirilmesi, hatta başkalaştırılması gereken, çünkü geriliğinden nefret edilen 'köhne' bir Doğu yerleşmesidir. Böyle bir yarılmanın Osmanlı zihinlerini metropol üzerinde düşünemez kıldığı söylenebilir… Modernleşen Osmanlı insanı İstanbul'dan Londra, Berlin, Paris vs. olmadığı için nefret eder ve İstanbul'u kendi coğrafyasının yıldız kenti olduğu için de sever. Bu yarılma İstanbul'u ve metropol gerçeğini irdelemek, sorgulamak, kavramak için verimli bir baz tanımlıyor (Tanyeli, 2002).

Osmanlı' nın dünya kapitalizmine eklemlenmeye başladığı yıllar olan 19. Yüzyıl ortalarından Cumhuriyet'in İlanına kadar geçen süreci, Tekeli (1998:1) "*sıkılgan modernite"* dönemi olarak adlandırmaktadır. Bu dönemde Osmanlı'da nüfus, sağlık sorunları nedeniyle büyük artış gösteremese de yavaş yavaş artmaya başlamıştır. Kentlerdeki nüfusun artması, kentlerde birtakım düzenlemeleri de beraberinde getirmiştir. Dönem içerisinde Avrupa'daki kurumsal yapılara benzeyen 'şehremaneti' adı verilen belediye kurumu kurulmuştur "Birinci Meşrutiyet

Döneminde de 1877'de Der saadet ve diğer vilayetler için çıkartılan 'Belediye Kanun'larıyla bu yönetim biçimi tüm imparatorluğa yaygınlaştırıldı" (Tekeli, 1998:3).

Ankara'nın başkent olmasıyla birlikte ise (1923) Türk insanı yeni bir ikilem daha yaşamaktadır. "Önceki dönemlerde her yeri tek bir yer (İstanbul) bağlamında düşünmeye alışık olan zihinler, bu kez her yeri soyut bir yer bağlamında düşünmek zorunda kalmışlardır" (Tanyeli, 2002). Milli mücadelenin önde gelen seçkinleri başkent için, Ankara kentini daha uygun görmüşlerdir. İmparatorluğun parçalanması sonucu, yeni oluşacak 'ulus-devlet' için en uygun coğrafya olarak Ankara seçilmiştir. İstanbul' un kozmopolit yapısı, sahilde olması ve güvenlik problemlerinin yaşanabileceği olasılığı ve uzun yıllar boyunca imparatorlukla özdeşlemiş olması inşa edilecek olan 'ulus-devlet' için uygun bir ortam oluşturmamaktadır. Ulusal Kurtuluş Savaşı'ndan zaferle çıkılması, "Başkentin İlan Edilmesi" ve bundan 16 gün sonra Cumhuriyet'in de ilanıyla birlikte yeni Türkiye' de modernite çalışmaları başlamıştır[1]. Bu çalışmaların büyük bir kısmı "kentleşme" üzerinden gerçekleştirilmiştir.

> Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren aydınlanma geleneği içinde köktenci bir 'çağdaşlaşma' ya da 'modernite' projesini uygulamaya çalışmıştır… Böyle bir modernite projesi, gerçekte bir kentsel gelişme projesidir ve bu projenin başarısı, büyük ölçüde, başarılı bir kentsel gelişmenin gerçekleştirilmiş olmasına bağlıdır. Modernitenin ekonomik boyutunun gerçekleşebilmesi için toprağa bağlı köylü kitlelerin çözülerek hareketlilik kazanması; toplumun bireylerinin, ekonominin gerek duyduğu emeği, gerek duyulan yerde ve anonim ilişkiler içerisinde sunulabilmesi gerekir. Bunun gerçekleşmesinin yolu 'kentleşme' dir (Tekeli, 1998:1).

1923 yılında çok sayıda çiftçi, tüccar, sanayici, işçi, bürokrasi ve mebusların katılımıyla "İzmir İktisat Kongresi" gerçekleştirilmiştir. Bu kongre Kurtuluş Hareketi'nin iktisadi bir boyutudur. "Kongre'de alınan kararlara göre kalkınmacı, yerli ve yabancı sermayeye ve piyasaya dönük, çiftçiyi özendirici, ekonomik hayatın denetiminin milli unsurlara geçmesini kolaylaştırıcı ve ılımlı bir korumacılığı ön gören politikalar uygulanacak, liberalizm, yani özel girişim desteklenecektir" (Boratav, 1988: 34). Bu süreçten sonra Türkiye'de hızlı bir büyüme

[1] Başkentin İlan Edilmesi: 13 Ekim 1923. Bundan 16 gün sonra 29 Ekim 1923' te Cumhuriyet ilan edilmiştir.

gerçekleşmiştir, ulaşım ve alt yapı çalışmalarına önem verilmiş, Türkiye' yi demir ağlarla örmek hedef seçilmiştir.

> Bu yüksek ekonomik büyüme hızını sağlayan en önemli sektör tarım olmuştur. Nüfusun %80'i köylüdür ve ekonomi tarım önceliklidir. 1924-29 döneminde tarımdaki hızlı artış, yıllık ortalama %15'e ulaşan ekilebilir alanların gelişmesiyle elde edilmiştir. Yüksek büyüme hızının ikinci etkeni altyapı yatırımlarıdır. 1924-34/38 arasında uygulanan demiryolu politikası, altyapı yatırımlarının en önemli alanlarından biri olmuştur. 1924-40 arasında yeni yapıların gelişmesiyle birlikte alt yapı yatırımlarının süreklilik kazanması ekonominin büyüme hızının belli bir asgariden aşağı düşmesini önlemiştir. Yüksek büyüme hızının üçüncü bileşeni sanayidir. 1927 tarihli Teşvik-i Sanayi Kanunu ve 1929 tarihli Gümrük Kanunu, 1924-1940 arasında özel kesim sanayisindeki hızlı gelişmenin etkeni olmuştur (Kuruç, 1999: 22).

Yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin toplumsal bir birimi olarak var olan köyler, kasabalar ve kentler 1924 yılında çıkarılan 'Köy Kanunu' ve 1933 yılında çıkarılan 'Belediye Kanunu' ile tüzel kişiliğe kavuşturulmuştur (Ayhan, 2006: 46).

Dünya Ekonomik Krizinin etkili olduğu 1930' lı yıllar Türkiye' de yeni bir yapılanma süreci başlatmıştır.

> 1930' lar döneminin iki özelliği, ekonominin içe kapanması ve devlet öncülüğünde hızlı bir sanayileşmedir. İçe dönük sanayileşme, yalnızca geleneksel ihraç ürünlerine yeniden iç pazar yaratmakla kalmayacak, ayrıca dışarıdan ithal edilemeyen temel tüketim malları ihtiyacının yerli üretimlerle karşılanmasını sağlayacaktı. Bunu sağlayacak bir burjuvazinin olmayışı, devletin bir girişimci olarak harekete geçmesini yani devletçiliği zorunlu kılıyordu. Dünyadaki bunalımın sonucunda, uluslararası meta dolaşımının sekteye uğraması, egemenlikleri tamamen bu dolaşımda tuttukları yere dayanan sınıflar açısından bir krizin doğması anlamına geliyordu. Buna uygun olarak devletin resmi politikası, devlet işletmeleri tarafından uygulanan ve yerli girdilere dayalı bir ithal ikamesi olmuştur (Akın, 2007: 88).

Devletçilik politikasının uygulanmasıyla birlikte, kentlerde sanayileşmenin artması kente göçün tetikleyicilerinden birisi olmuştur. Bu dönemde gerçekleşen İkinci Dünya Savaşı (1939-1945) birçok dünya ülkesini olduğu gibi, Türkiye'yi de etkilemiştir. Savaş sonrasında Türkiye demokrasisi ivme kazanmış ve çok partili sisteme geçilmiştir.

> Bu gelişmeler sonucunda, İkinci Dünya Savaşı sonrasında, Türkiye'de çok hızlı bir kentleşme görüldü. Bu dönem öncesinde sadece Ankara'da yaşanan yılda %6 düzeyinde nüfus artış hızı, Türkiye'nin tüm kentlerinde birden yaşanmaya başladı… Tarımda bir yandan hızlı bir makineleşme gerçekleşirken, öte yandan geçimlik ya da yerel pazarlar için sınırlı artık üreten bir yapıdan, ulusal ya da uluslararası pazarlar için uzmanlaşmış üretim yapan bir yapıya doğru geçilirken, tarımda teknolojik gelişmeler verimliliği artırdı ve kırdan kopmalara neden oldu (Tekeli, 1998: 12).
>
> Kırdan, kente göç kentlerin nüfusunu artırmakla birlikte, kentsel anlamda problemlere yol açmıştır. Kentlerde konut sıkıntısı baş göstermiş ve bu sorun gecekondulaşmayı doğurmuştur. Kent çeperlerinde gecekondu kuşakları oluşmaya başlamıştır. "Kentlerin, moderniteye uygun olan kısımları ile kendiliğinden gelişen kesimleri birbirinden ayrıldı ve kentler ikili yapıya sahip olma sorunlarıyla karşı karşıya kaldılar." (Tekeli,1998: 12)

Bu dönemde hızlı kentleşmenin getirdiği sorunların çözümüyle ilgili kurumsal düzenlemeler yapılmıştır. Bu amaçla kentlere alt yapı projelendirme, planlama konusunda gerekli teknik hizmet ve finansmanın sağlanabilmesi için 'İller Bankası' kurulmuştur;[1] ancak kentleşme sorunlarının devam etmesi, kentlerin büyük göç alması, hızlı nüfus artışı gibi problemler ileri yıllarda da devam etmiş ve bu amaçla 1958 yılında İmar ve İskân Bakanlığı kurulmuştur. Bakanlık planlaması, Tekeli'nin de belirtildiği gibi yalnızca kent planlamasıyla sınırlı tutulmamış, bölge planlaması konusuna da yer verilmiştir.

1960 yılına gelindiğinde, Türkiye demokrasisi 27 Mayıs darbesiyle sekteye uğramıştır. Darbeden 1 yıl sonra, 1961 Anayasası çıkarılmıştır. Hızlı kentleşme bu dönemde de devam etmektedir, özellikle İstanbul, İzmir ve Ankara gibi büyük şehirlerde, kentsel problemler ciddi sorun teşkil etmektedir. 1970' li yıllarda Türkiye'de yerli otomobilin üretilmeye başlaması, ve ilerleyen yıllarda otomobil sahibi olanların sayısındaki artış, beraberinde trafik sorununu yaratmıştır. Bu dönemde yoğun katı yakıt kullanımı, bunun yanında araç kullanımındaki artış sonucu ciddi bir çevre kirliliği de baş göstermiştir. Kentlerdeki sorunlar karşısında metropoliten alanların planlanması ile ilgili çabalara girişilmiştir. Bu çabalar:

- Büyük kentlerin sorunlarının artmasına paralel olarak, 1965' te Bakanlar Kurulu kararı ile İmar ve İskân Bakanlığı'na bağlı biçimde İzmir, Ankara ve İstanbul'da kurulan "Nazım Plan Büroları"

[1] 4759 sayılı yasayla kurulan İller Bankası, kentlerde yaşanan büyük değişimler sonucu, yeterince verimli olamamıştır.

- 1968 Büyük İstanbul Nazım Plan İlk Taslağı
- 1972 İçişleri tarafından hazırlanan “Metropoliten Hizmet Birliği Kanun Tasarısı”
- 1980 İçişleri Bakanlığı ve İmar İskan Bakanlığı tarafından ortaklaşa hazırlanan “Büyük kent Birliği Kanun Tasarısı” ve benzeri örnek verilebilir. (Ayhan, 2006: 47)

60’ lı yıllarda metropoliten alanlara yönelik yapılan çalışmalar, metropollere dair çeşitli kriterlerin belirlenmesi sonucu, bu kriterlere uyan kentlerde yapılmıştır.1965 yılında İmar ve İskan Bakanlığı metropollerde olması gereken özellikleri aşağıdaki şekilde özetlemiştir:

- Nüfus büyüklüğü
- Çalışan nüfusun en az %50 sinin endüstri sektöründe istihdam edilmesi
- İmalat sanayi katma değerinin, ülke katma değerine oranının en az %10-15 olması (Tekel, 2000: 45).

1980’li yıllara gelindiğinde Türkiye’de ekonomi, sanayi vs. alanlarda önemli gelişmelere yaşanmaya devam etmektedir. “Bu yıllarda sanayileşme yoğunlaştı. Büyük ve organize sanayi kentin yakın çevresinde kümelenmişti” (Tekeli, 1998: 16). 1985 yılında sermaye piyasalarındaki borsaları tek bir çatı altında toplayan ‘Menkul Kıymetler Borsası’nın kuruldu. Bununla Türkiye’de finansal anlamda menkul kıymet stokunun artmasında ve gelişmesinde önemli adımlar atılmış oldu.

1984 yılına gelindiğinde ise 3030 sayılı yasa ile ülkedeki metropoller “Büyükşehir” olarak tanımlanmıştır. İlk olarak Ankara, İstanbul ve İzmir’ de diğer kentlerden farklı olarak, yönetim birimleri oluşturulmuştur. “1984 yılında bir kentin metropol olarak tanımlanabilmesi ve bu kentlerde büyükşehir yönetimlerinin kurulabilmesi için tek bir kriter aranmaktadır. Bu kriter belediye sınırları içerisinde birden fazla ilçe bulunması koşuludur. Bu kriterler göz önüne alınarak 1986 yılında Adana, 1987 yılında Bursa, Gaziantep ve Konya’da büyükşehir statüsüne kavuşturulmuştur” (Tekel, 2000: 46).

Metropoliten alanlara yönelik en son düzenleme, Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) hükümeti döneminde çıkarılan (2004 yılında), 5216 sayılı ‘Büyükşehir Belediyesi

Kanunu'dur. Bu kanun kapsamında "Belediye sınırları içindeki ve bu sınırlara en fazla 10.000 metre uzaklıktaki yerleşim birimlerinin son nüfus sayımına göre toplam nüfusu 750.000'den fazla olan ilçe belediyeleri, fizikî yerleşim durumları ve ekonomik gelişmişlik düzeyleri de dikkate alınarak, kanunla büyükşehir belediyesine dönüştürülebilir." maddesi yer almaktadır. [1](Bkz: EK-1) Bu yasayla birlikte, yasa gereğince, 2014 yılı itibariyle Türkiye'de 30 adet büyükşehir (metropol) bulunmaktadır.

2.3.1. Metropoliten Kent: Ankara (Başkentten- Metropole)

Ankara'nın başkent oluşundan metropolleşmesine kadar olan süreç, Ankara'ya özgü bir durum içerisinde gerçekleşmiştir. Milli mücadele dönemi içerisinde Atatürk ve arkadaşlarının Ankara'ya gelişi (27 Aralık 1919) ve dört yıl boyunca milli mücadelenin buradan yönetilmesi, Cengizkan' a (2002: 37) göre devletin başkenti olarak seçilmesine giden süreci de fiilen başlatmış oluyordu.

Milli mücadeleden zaferle çıkılmasının ardından, Erken Cumhuriyet'in seçkin sınıfı Türkiye çağdaşlaşmasının yüzü olacak, yeni "ulus devlet" in başkenti için, en uygun coğrafya olarak Ankara'yı seçtiler.

> Kent tarihçisi Gönül Tankut, Mustafa Kemal'in adalet, eğitim ve sağlık hizmetlerinin dağıtılmasında 'ağırlık merkezi' oluşturmanın önemini gayet iyi sezmiş olduğunu düşünür… Dönemin resmi ve popüler yayınlarında Ankara'dan 'ulusun kalbi' olarak bahsedilmesi, Ankara'nın modern cumhuriyetin sınırları içindeki coğrafi merkeziliğinden öte bir şeyleri gösterir. Bir başka milliyetçi deyişte 'tek vücut, tek yürek' haline gelme sloganında olduğu gibi, bu da ulusun organik birliği için kullanılan güçlü bir metafordu" (Bozdoğan, 2012: 82-83).
>
> Bu dönemde İstanbul küçülen bir eski başkentin sorunlarını yaşarken Cumhuriyet' in başkenti Ankara çok hızlı bir nüfus artışıyla karşı karşıyaydı. 1920'ler başında 20 000 nüfuslu küçük bir yerleşim olan Ankara, 1927'deki ilk nüfus sayımında 75 000'lik bir büyüklüğe ulaşmıştı. Ankara'daki inşaat faaliyetlerini hızlandırmak, yeni konut ve resmi yapıları biran evvel gerçekleştirmek için etkili uygulamalar yapacak bir yönetsel örgütlenme gerekiyordu. 1924 yılında İstanbul'dan esinlenerek Ankara Şehremaneti kuruldu. Yapı malzemesi ve alt yapı hizmetlerini hızla üretmek için

[1] Bu madde gereğince 2012 yılında, Aydın, Balıkesir, Denizli, Hatay, Malatya, Manisa, Kahramanmaraş, Mardin, Muğla, Tekirdağ, Trabzon, Şanlıurfa ve Van belediyeleri büyükşehir belediyelerine dönüştürülmüştür.

> Şehremaneti tarafından fabrikalar, santrallar, amele evleri, un fabrikaları ve ekmek fırınları kuruldu ve işletilmeye başlandı (Altaban, 1998: 43).

İlerleyen yıllarda Ankara'da kentsel mekânı düzenlemek adına birçok yasal ve yönetsel düzenlemeler yapılmıştır. "Ankara'nın ilk imar planı 1924 yılında Carl Lörcher tarafından yapılmıştır. Lörcher' in planında 200 000 nüfus veri olarak alınmış ve başkent Ankara'nın mevcut kentin içinde ve bitişiğinde gelişmesi öngörülmüştür" (Vardar, 1989: 4).

1927 yılına gelindiğinde, "Lörcher planının kentte süregelen dağınık, birbirinden kopuk, parçacı uygulamalar karşısında başarısız olması ve Yenişehir kesimini kapsayan 150 hektarlık plan alanının yetersiz görülmesi nedeniyle, Ankara için yeni bir imar planı yapılması düşünülmüştür" (Akın, 2007:160). 1928 yılında Ankara'nın imarı için Şehremaneti tarafından davetli yarışma açılır; ancak şehremaneti kadrosunun planlama çalışmalarını yönlendiremeyeceği düşünüldüğünden, aynı yıl içerisinde, İçişleri Bakanlığı'na bağlı Ankara İmar Müdürlüğü kurulmuştur. Açılan yarışmanın birincisi, Alman şehir plancısı Herman Jansen olur. Bu plan 1932 yılında bakanlıkça onaylanarak yürürlüğe girer. Cengizkan' a (2002) göre bu plan, bir bakıma Lörcher planının devamı niteliğindedir.

> Planda temel yaklaşım 'eski kentin muhafazası' olarak vurgulanmıştır. Yeni kentin eski kentten tümüyle ayrılması, ancak kalenin bir 'taç' olarak yeni kentin siluetine hâkim olması istemi, planın gelişiminde belirleyici olmuştur. Jansen planında her kentin ihtiyacı olan gıda sanayi, küçük imalathane vb. sanayi çeşitleri için yer gösterilmemiş, Ankara'nın asla sanayi şehri olamayacağı önemle belirtilmiştir (Yücel, 1999: 4).

Jansen tarafından hazırlanan planda Ankara'nın 50 yıl sonraki nüfusu 300 000 olarak hedeflenmiştir. Bu plan doğrultusunda, 1932'den 1950'ye kadar birçok uygulama yapılmıştır. İlerleyen zamanlarda plandan kaynaklanan çeşitli aksaklıklardan dolayı (kentte imarlı alanda aşırı ölçülere varan arsa spekülasyonu ve arsa sahiplerinin dayanılmaz baskıları, konut sıkıntısı vb. Aktaran: Altaban, 1998: 46) plan işlerliğini yitirmiştir. 1950' lerden sonra Ankara'da hızlı bir nüfus artışı görülmektedir. Jansen planına göre 1980'lerde erişilmesi gereken 300 bin nüfus sınırına, 1950 yılında ulaşılmıştır.

Bu hızlı artışla birlikte baş gösteren konut sıkıntısı sonucunda, kent çevresinde gecekondulaşma baş göstermiştir. Bu ve benzeri problemlerin çözümü için, 1952 yılında Ankara'nın imarı için yeni bir yarışma açılmasına karar verilmiştir. Açılan yarışmada Raşit Uybadin ile Nihat Yücel'in hazırladıkları imar planı birinci seçilmiş ve plan 1957 yılında bakanlık onayıyla uygulamaya koyulmuştur.

> Yücel-Uybadin Planı, Jansen Planına uyum sağlama çabasında olmakla birlikte plan kararlarındaki yerleşme yoğunluğu Jansen planından daha fazladır. Bu planda mevcut durumdaki kuzey-güney gelişme aksı kabul edilmiş, tek merkezli gelişme benimsenmiş, gecekondulaşmaya karşı önlemlere yer verilmemiştir (Akın, 2007:178).
>
> 1965 yılında yürürlüğe giren Kat Mülkiyeti Yasası, 1968 yılında kabul edilen Bölge Kat Nizam Planı ve büyüklü küçüklü mevzi imar planları ile Yücel-Uybadin planı tanınmaz hale gelmiş; kentin belediye sınırları dışında gelişme eğilimleri kaçınılmaz olarak yeni bir plan yapma gereğini ortaya koymuştur (Bademli, 1990: 36).

1960'lı yıllar daha önceki yıllardan farklı olarak metropoliten kent olgusunun da, daha belirginleştiği yıllardır. 1965 yılında kurulan ve 1965 yılından, İmar Bakanlığının feshedildiği 1984 yılına kadarki süreçte aktif rol oynayan Nazım Plan Büroları, metropoliten planlama konusunda önemli çalışmalar yapmıştır.

> Merkezi yönetimin ağırlık kazandığı bu yeni dönemde, büyük kentlerin planlaması da yeni bir yaklaşımla ele alınmıştır. 1958 yılında kurulan İmar ve İskan Bakanlığı'nın görevleri arasında kentlerin planlanması öncelik taşımaktadır… Büyükşehirlerde giderek artan kentleşme hareketi ve büyüyen sorunlar karşısında, 20.7.1965 tarihinde Bakanlar Kurulunun 6/4970 sayılı kararı ile İmar ve İskan Bakanlığı'na yeni bir görev verilmiştir. Bakanlık İstanbul, İzmir, Ankara'nın nazım planlarını kendisine bağlı özel bürolar kurarak yaptıracaktır… Ocak 1969 yılında Ankara Nazım Plan Bürosu kurulmuştur. Görevi Ankara Metropoliten alanı için plan hazırlamak olan Ankara Nazım Plan Bürosu, İmar ve İskan Bakanlığına bağlı bir kuruluştur. Planla ilgili hiçbir onay yetkisi yoktur.; kendi dışındaki kurumlarla ve belediye ile doğrudan yazışma yetkisine de sahip değildir (Altaban, 1998: 56-57).

Mübeccel Kıray, bu dönemde Türkiye'nin metropolleşme konusundaki durumunu şöyle açıklamaktadır:

> Ülkemizdeki yerleşme ilişkilerinin değiştiği ve geniş anlamı ile kentleşmenin başladığı 1950'lerde ortaya çıkan tek hakim kent olgusu (primate city) olgusu nihayet 1960'lardan sonra toplumun bütününe has değişmelerle

> metropolitenleşmeye yönelmiş, çok fonksiyonlu tek büyük kent kendi içinde farklılaşma, örneğin sanayi gibi fiilen üretimin yapıldığı kurumları çevresindeki kentlere itmiş ve bunların nüfusunu 50 ya da 100 000'e çevirmiştir. Ve giderek bölgenin bütününde içe dönük bir hâkimiyet kurmuştur (Kıray, 2007: 108).

> Bu dönemde kurulan Ankara Nazım İmar Bürosu, İmar Müdürlüğü ve bakanlık arasındaki ilişkilerde ve kurumlar arası koordinasyonu sağlamada 1980'li yıllara kadar başarılı olmuş, Nazım Planın uzun vadeli kentsel gelişme stratejilerini uygulamaya aktarmada, yatırım projelerini yönlendirmede etkili olabilmiştir (Altaban,1998: 57).

Ankara Metropoliten Alan Nazım Bürosu 70' li yıllarda, 1990 yılı Nazım Plan şemasını geliştirmiştir. Ankara'nın 3. Nazım Planı olan bu plan, 1982 yılında bakanlıkça onaylanmıştır. 1984 yılında çıkarılan 3030 sayılı yasa gereğince Ankara, Büyükşehir olarak sayılmış ve Nazım Plan Bürosu Büyükşehir Belediyesine bağlanmıştır.

80'li yıllardan sonra Ankara'da ulaşıma dair çeşitli düzenlemeler yapılmış ve kentin çeşitli birimleri arasına metro bağlantısı planlanarak, kent içi trafik rahatlatılmaya çalışılmıştır. Yine bu dönemde Büyükşehir Belediyesi tarafından Odtü Planlama Grubu'na Ankara makro strateji planı hazırlatılmıştır. Bu plan 1/ 100 000 ölçekli olup, Altaban' ın (1998) da belirttiği gibi, nazım plan şeklinde değil, yapısal plan niteliğindedir.[1]

90'lı yıllarda Ankara metropoliten kentinde kentsel dönüşüm, alt yapı, ulaşım gibi alanlarda önemli projeler gerçekleştirilmiştir. Portakal Çiçeği Vadisi, Dikmen Vadisi, Batıkent Metrosu, Ankaray, Doğalgaz Projeleri bunlara örnek verilebilir.

> 2004 yılında ise 5216 sayılı yasanın Büyükşehir Belediyesi sınırlarının belirlenmesine ilişkin maddesi uyarınca, Ankara Büyükşehir Belediye sınırı "Ankara Valiliği binası merkez alınmak üzere 50 km'lik yarıçaplı bir alanı kapsayacak şekilde genişletilmiştir… Yani 50 km'lik sınır içerisinde belde ve bucak merkezi niteliğindeki bütün belediyelerin de Büyükşehir Belediyesine ilk kademe belediyesi olarak bağlanması hükmü getirilmiştir (Tekel, 2000: 64).

[1]Murat Karayalçın'ın belediye başkanlığı döneminde, 'Ankara 2015' makro planı üzerinde birtakım değişiklikler yapılarak 'Ankara 2025' plan şeması hazırlanmıştır Ancak bu makro plan da daha önceki plan gibi onay işlemi görmemiştir (Altaban, 1998).

2000’ li yıllara gelindiğinde ise Ankara’ da daha önceki dönemlerde olduğu gibi nüfus artışı devam etmektedir. Bununla birlikte altyapı, kentsel dönüşüm, ulaşıma dair projeler de sürmektedir. 2014 yılında hizmete açılan Çayyolu, Sincan metroları sayesinde kent içi ulaşımın kolaylaştırılması adına önemli adımlar atılmıştır. Tüm bunların yanı sıra Ankara genelinde, yoğun bir inşaat faaliyeti, hız kesmeden süren yapım ve yıkım faaliyetleri dikkat çekmektedir. Özellikle konut adına, kentin yeni gelişmekte olan akslarında yoğunluklu olmak üzere, pek çok uygulama yapılmış, kent çehresi sürekli bir değişim içerisinde olmuştur. Yaşanan tüm bu gelişmelerle birlikte kentte yeni merkezlerin geliştiği ve kentin daha parçalı bir görünüm kazandığı rahatlıkla gözlemlenebilmektedir.

Resim 2.1. Ankara metropolü genel görünüm (www.entaş.com.tr)

Başkent oluşundan, metropol oluşuna kadarki süreç içerisinde ele aldığımız, Ankara, 2007 nüfus sayımına göre 4 965 542 (2012 Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre) kişinin barındığı, 685 796,86 hektarlık alanı kapsayan, 16 adet ilçeden oluşan Türkiye’nin en önemli metropollerinden birisidir. Başkent oluşundan bugüne kentsel anlamda birçok değişme, gelişme, yasal ve yönetsel düzenlemelerin yaşandığı ve bunların yanında birçok kentsel sorunları da maruz kalan (arsa sorunları, çevre kirlilikleri, planlama sorunları, devamlı bir arsa spekülasyonu, doğa tahribatı…) Ankara’nın metropolleşmesinde bir ülkenin başkenti olmasının da, kuşkusuz rolü büyüktür. Bu misyona sahip olan Ankara’nın, Türkiye’deki 81 ilin yönetim merkezi olması, dış ülke ilişkilerinin buradan yürütülmesi, uluslararası düzeyde çeşitli toplantılara ev sahipliği yapma,

kozmopolit yapıya sahip olma gibi durumları metropolleşmesindeki önemli yapı taşlarıdır.

2.4. Bölüm Sonucu

Küreselleşmenin de etkisiyle, ulus devletlerin önemini kaybetmeye başladığı dönemde, kentlerin eskiye oranla önemi artmış, çoğu kent ülkesinden önce tanınır, bilinir olmuştur. Kentlerin yükselişe geçtiği bu dönemde, para ekonomisinin merkezi konumunda olan *metropoller* ise daha stratejik bir konuma gelmişlerdir. Bu metropoller ki, Hilberseimer' e (2002) göre varlığını kapitalizme borçlu olan kentler…

Bugün gelinen noktada, kapitalizm karar mekanizmalarını, işleyişini, etkinliklerini, metropoller üzerinden gerçekleştirmektedir. Küresel sermayenin kaynağı olan bu kentler, aynı zamanda dünyanın farklı noktalarını içine çeken, farklı etnisiteye, farklı çıkarlara mensup insanların yer aldığı, dünyanın *çekim merkezleri*dir. Canlılığın ve hareketliliğin de baş şehri olan metropollerde, Chaney 'in (1999) deyimiyle "tüketim üretimden daha ön planda" dır. Dolayısıyla metropollerin yapısını, toplumsal hayata etkisini, bireylerin kazandığı alışkanlıkları anlamak açısından *tüketim olgusu* bir kilit nokta oluşturmaktadır.

Metropole dair yapılan literatür çalışmalarının çoğunda, bu olgu gelişmiş ülkeler üzerinden açıklanmakta ve bir kentin metropol sayılabilmesi için küresel sermayeden aldığı paya, ihtisaslaşmaya (Aytar, 2005, Kıray, 2007) vurgu yapılmaktadır. Oysaki Türkiye gibi henüz gelişmekte olan ülkeler listesinde yer alan ülkelerde metropolleşme süreci, farklı bağlamlar içerisinde gelişmektedir. Tanyeli' nin (2002) de belirttiği gibi Türkiye' de bu süreçte, *Doğu Akdeniz Tipi* metropol gelişimi görülmektedir.

Başkent oluşuyla birlikte ulus- devletin yeni çehresi olan Ankara'da, çağdaşlaşma projesi kapsamında planlı bir gelişim oluşturulmaya çalışılmıştır. Cumhuriyetin kuruluşundan bugüne kadar geçen sürede, Ankara' nın metropolleşmesinde kuşkusuz başkent olmasının, buraya ağırlıklı yapılan yatırımların önemi büyüktür.

Metropollerin çoğunda gözlemlenen 2' li yapı, metropol kent Ankara için de geçerlidir. Chaney' in metropolü iki yüzlü bir Tanrıya benzetmesi, Auge' nün Perec' ten alıntıladığı (Tanyeli' nin aktardığı, 2004) "metropol, bir düzen ve anarşi karışımıdır" deyimi bu yapıya gönderme yapmaktadır. Bu durumu biraz açacak olursak; metropollerin hızlı bir gelişim içerisinde olmaları sonucu, yaşanan çoğu olumlu gelişmelerin, aniden olumsuz yan ürünler yaratabilme potansiyeline sahip olduğunu görebiliriz. Hilberseimer (2002), gelişme ne kadar ani ve şaşırtıcı olursa, fırsatçılık ta o ölçüde artmaktadır diye belirtmekte ve kapitalizmin kazanç temelli yaklaşımlarının metropollerde tahrip edici etki yarattığını açıklamaktadır. "Kapitalizmin, faydacılığa olan eğilimi sadece kazanç ve rantla ilgilidir, insanla değil. Bu nedenle tüm teşebbüsleri tahrip edici yapıdadır. Metropolde bunlardan biridir" (Hilberseimer, 2002). Bu yüzden metropollerde yaşanan olumlu gelişmelerin yanında çevre kirliliği, arsa spekülasyonları, trafik sorunu, gelir adaletsizliği ve beraberinde sosyomekansal ayrışma gibi durumlar, daha çok kapitalizmin faydacı politikalarından kaynaklanmakta olup, bugün dünya metropollerinin ana problemi haline gelmiş durumdadır. Çalışma içerisinde ilerleyen bölümlerde bu sorunlar (özellikler arsa rantı, sosyomekansal ayrışmalar vb.) daha detaylı ele alınacaktır.

3. METROPOL YAŞAMINI BİÇİMLENDİREN DİNAMİKLER VE METROPOL YAŞAMI

3.1. Metropol Yaşamını Biçimlendiren Dinamikler

Bilgi toplumu adı verilen günümüz toplumu büyük değişimler yaşamaktadır. Özellikle 70' lerden sonra kapitalist ekonominin yeni bir yapılanma sürecine girmesi, iletişim ve teknolojideki önemli gelişmeler sonucu, kültürel-toplumsal yapıda, tüketim alışkanlıklarında, kent, mimari vb. alanlarda çok yönlü bir yapılanma süreci başlamıştır. Tekeli (2001) yaşadığımız bu dönüşümü birbiriyle ilişkili dört farklı başlık altında toplayabileceğimizi belirtmektedir. Bunlar; 'sanayi toplumundan-bilgi toplumuna, Fordist üretimden-esnek üretime, modernizden-postmodernizme ve ulus devlet dünyasından küreselleşmeye' doğrudur. Burada, küreselleşme ve ekonomik dinamiklerin, belirleyici olma adına, diğerlerine oranla daha baskın olduğu açıktır.

3.1.1. Küreselleşme/ Globalleşme

Günümüz dünyasının önemli belirleyicilerinden birisi de 'küreselleşme' olgusudur. Zaman- mekân sıkışması, liberalizasyon, evrenselleşme, uluslararasılaşma, postmodernizm, batılılaşma gibi kavramlarla da değerlendirilen küreselleşme, çok anlamlı bir yapıya sahiptir. Bununla birlikte, ekonomik, kültürel, politik, sosyolojik, hukuki yanlarının olmasıyla birlikte, çok boyutlu bir yapısı da vardır. Çok boyutlu yönünü savunanlarda birisi de Bauman' dır. Bauman' a göre "geçmişin zengin-fakir, göçebe- yerleşik gibi iki kutuplu dünyasına karşın küresel çok boyutlu oluşumlar ve birden fazla kutuplaşma biçimleri vardır" (Bauman, 2006).

Gündelik yaşamda sıkça kullandığımız, toplumsal, kültürel, ekonomik birçok olayla ilişkisini kurduğumuz bu kavram, yakın zamanda aniden ortaya çıkan bir fenomen olarak algılanmamalıdır. Harvey (2012) küreselleşme hareketlerini, 1850' lerden sonra dış ticaret ve yatırımlarda görülen dev ölçekli büyümenin, kapitalist güçleri küreselcilik yoluna soktuğunu belirterek açıklamaktadır.

1980’ lerden sonra dünya hızlı bir dönüşüm, yeniden bir yapılanma süreci içerisine girmiştir. Bilginin, teknolojinin daha ön planda olduğu bu dönemde dünya üzerindeki iletişim ağları geliştirilmiş ve yeni ekonomik örgütlenmeler yapılanmaya başlamıştır. Bu gelişim, yapılanma süreci esnasındaki faaliyetler, mekânı da etkilemiş, küreselleşme etkinliğini kentler üzerinden gerçekleştirmiştir. Bu durum, ulus-devletlerin zayıflamasına, etkinliğini kaybetmesine yol açarken, kentlerin daha etkin konuma gelmesinde de etkili olmuştur.

Çok boyutlu olarak nitelendirdiğimiz küreselleşme olgusu, çalışma kapsamında, daha ziyade, ekonomi ve kültürel boyutu ağırlıklı olarak ele alınacaktır. “Ekonomik anlamda küreselleşme, bir yandan mal ve hizmetlerin, diğer taraftan da bilgi (know-how) ve sermayenin ülkeler arasında serbestçe dolaşımı şeklinde tanımlanabilir. Zira mal ve hizmetlerin dolaşımını sağlayan ve ona bir anlamda güç sağlayan bilgi ve sermaye olmaktadır. Bu olgu da doğrudan portföy yatırımları ile kredi ilişkileri çerçevesinde gerçekleşmektedir” (İnternet: Ekinci, 2002).

> Günümüzde, geleneksel ulus-devlet temelindeki yapının aksine, üretim faaliyetleri küresel çerçevede yerine getirilmekte, üretimin farklı aşamaları farklı coğrafyalarda sonuçlandırılmaktadır. Bu süreçte, en önemli birim çokuluslu şirketler olarak ortaya çıkmakta, bu şirketler portföy yatırımlarından doğrudan yabancı yatırımlara, uluslararası mal ve hizmet ticaretinden turizme kadar birçok ekonomik alanda faaliyet göstermektedirler. Öte yandan, “yeni ekonomi” ve “postendüstriyel üretim” gibi kavramlarla da tanımlandığı üzere, günümüzdeki üretim sürecinin en önemli özelliği, mal üretiminden ziyade hizmet üretimine ağırlık vermesi ve bu itibarla en önemli üretim faktörünün nitelikli insan kaynağına dönüşmüş olmasıdır (Bayar, 2009: 28).

Küreselleşme sürecinde ekonomik eylemler, açıklamalardan da anlaşılacağı üzere çok uluslu şirketler aracılığıyla gerçekleşmektedir. Bu süreçte kapital, uluslar arası metropollerde konuşlanmakta ve çoğu metropolde de şubeler açmaktadır. Farklı coğrafyalarda barınan ve hizmet, mal ve enformasyon akışını kontrol eden bu şirketler, sahip oldukları yatırım kapasitesinden ötürü yer aldıkları ülke ekonomileri üzerinde etkili olmakta, ülkeler bu şirketleri kendi içine çekebilmek için düşük vergiler, rahat iş ve çevre yasaları oluşturmaktadır. Böyle bir süreçte doğal olarak, devletlerin şirketlere birçok imtiyaz tanıması, çeşitli hak taleplerinden vazgeçmesi, daha özgür bir ortam yaratması ile birlikte ‘neo-liberal’ politikaların ön plana çıktığı görülmektedir. “Küreselleşme sürecinin ekonomik alana yansıyan sonucu,

şüphesiz neo- liberal politikaların ön plana çıkmasıdır. Küreselleşme ile birlikte devletin ekonomi alanındaki payı azalmaya başlamış ve pazar ekonomisi ön plana çıkmaya başlamıştır" (İnternet: Topal ve Bilgili, 2012).

Yapılan araştırmalara göre küreselleşme yurt içindeki gelir dağılımı üzerinde de etkili olmakta, Wallerstein' in de belirttiği gibi toplumsal anlamda *kutuplaşmay*ı artırmaktadır. "Son derece eşitsiz bir dünyada yaşıyoruz. Kutuplaşmanın sürekli arttığı ve orta tabakaların bile, mutlak durumlarındaki iyileşmeye rağmen, üst tabakalar düzeyinde gelişmediği bir dünyada yaşıyoruz" (Wallaerstein, 2012: 80).

> …Mesela, Amerikan halkının kişi başına düşen GSMH' sı, 1973 ve 1994 yıllarında reel olarak artmasına rağmen işçi kesiminin 3/4'ünün ortalama ücreti %19 oranında gerilemiştir. Piramidin en altında yer alan nüfus ise 20 yıl öncesine göre %25 daha az ücret almaktadır. Ayrıca, "halen her 8 Amerikalıdan 1'i fakirlik sınırında yaşamaktadır. Dünya genelinde bakıldığında, küreselleşmenin yeni bir dalga olarak ortaya çıktığı 1980'lerin başından itibaren hem ülkeler arasında hem de ülkelerin kendi içinde gelir dağılımı oranlarının giderek kötüleştiği anlaşılmaktadır. Bu konudaki rakamlar çok çarpıcı gelişmeleri ortaya koymaktadır. Dünyanın en zengin ülkesiyle en fakir ülkesinin ortalama geliri arasındaki oran 19.yüzyılın sonlarında 1/9 iken; günümüzde 1/60'tır (İnternet: Ekinci, 2002). Bu durumun en önemli sebeplerinden birisi de özel sermayenin, düşük vergi ve üretim kapasitesi neredeyse oraya yerleşmesinden kaynaklanmaktadır.

Küreselleşmenin bir diğer önemli boyutu da kültürel yönüdür. Bu dönem içerisinde dünya ülkeleri birbirinin kültürlerini daha iyi tanımış, farklı kültürler etkileşim içinde olmuştur.

> … Küreselleşme sürecinin kültürel etkileşimi artırdığı söylenebilir. Ayrıca küreselleşme ile birlikte, bütün dünyaya Amerikan kültürünün hakim olduğu söylenebilir. Kültürel etkileşimin artması sonucu, ulusal kültürler değişime uğramış insanlar ne kendi kültürlerini, ne de küresel kültürü tam olarak yaşayabilir hale gelmişlerdir. Konuya bu açıdan bakıldığında, melez kültürler veya melezleşme(hibritleşme) kavramı ön plana çıkmış ve kendi öz kültürü ile küresel kültür arasında kalan bireyleri anlatmak için veya kültürler arası evliliklerden doğan çocukları anlatmak için kullanılmaya başlanmıştır (İnternet: Topal ve Bilgili, 2012).

Bu açıdan değerlendirildiğinde küreselleşmenin, yaşam tarzları üzerinde ortak bir payda oluşturduğunu görebilmekteyiz; ancak şunu da belirtmek gerekir ki, küreselleşme sürecinde her ne kadar kültürlerin ahenginden bahsedilse de,

küreselleşme etkenlerinin farklılaşmaları tetiklediğini de unutmamak gerekir. İşte bu noktada, ‘küreselleşme’ ile birlikte, ‘yerelleşme’ kavramıyla da karşılaşmaktayız. “…kültürel etkileşimin çift yönlü bir biçim seyrederek ‘küreselin’ ‘yerele’ ulaşması kadar, ‘yerelin’ de ‘küresele’ ulaşmasının söz konusudur (İnternet: Topal ve Bilgili, 2012).

> Küreselleşme-kültür ilişkisi, modernizm kültür ilişkisinden oldukça farklı seyretmektedir. Modernizm uygulayıcılarının genellikler pragmatik çoğulculuğa sıcak bakmadıkları, kültür planlaması yoluyla kültür değişimini sağlamaya çalıştıkları, hatta bazılarının kültürel homojenleşmeyi sağlamak için zora başvurdukları bilinmektedir. Küreselleşme taraftarlarına göre, küreselleşme böyle bir çizgi takip etmiyor (Aydın, 2002).

Buradan kültürel anlamda küreselleşmenin baskıcı bir tavır içerisinde olmadığı anlaşılmakta; ancak her ne kadar dayatmacı olarak gözükmese de küreselleşme kasırgası karşısında direnmenin de oldukça zor olduğu görülmektedir. Örneğin küreselleşme sürecinde ön plana çıkan, “tüketim kültürü” bugün, gündelik yaşamın merkezine oturmuş durumdadır. Birey istese de istemese de tüketim, yaşamın bir parçası haline gelmiş durumdadır.

Sonuç olarak küreselleşme birey ve toplum üzerinde çeşitli etkiler yaratmakta; doğal olarak bu etkilerin mekânsal yansımaları da olmaktadır. Bu noktada küreselleşme sürecinde en etkili mekânlar olan kentlere değinilecektir. Böylece küreselleşmenin, kentler üzerinde yarattığı etkiler daha iyi anlaşılmaya çalışılacaktır.

3.1.1.1. Küreselleşme ve kent

Küreselleşme sürecinde toplumsal birçok değişim yaşanmakta ve bu değişim, küreselleşmenin etkin olarak gözlemlenebildiği mekânlar olan ‘kentleri’ de büyük ölçüde etkilemektedir. “Küreselleşme ile birlikte mekânlar artan bir biçimde, malların ve hizmetlerin karşılaştırıldığı, değerlendirildiği, satın alındığı ve kullanıldığı tüketim merkezleri olarak yeniden yapılanmaktadır” (Urry,1999: 11). Bu dönemde kentler mekânsal anlamda, daha önceki dönemlerden daha farklı bir görünüm almış, kutuplaşmalar artmıştır. Küresel sermayenin, etkinliklerini gerçekleştireceği kentler konusunda daha seçici davranmaya başlamasıyla,

sermayeden pay alabilmek için kentler birbirleriyle rekabete girmişlerdir. Neoliberal politikalar bu anlamda yeniden etkili olmaya başlamış, kuralsız, özgür pazar ortamından kentler de etkilenmiştir. Bu dönemde bazı kentler, ulus sınırlarını aşarak, küresel sermayede etkin rol üstlenerek, dünya üzerinde söz sahibi olmuşlardır (global kentler). Bunun sonucunda, devletler artık ekonomik güçlerini kentlerden almakta, kentler ekonomik anlamda belirleyici olmaktadır denilebilir.

Küresel rekabet ortamı içinde kentler yeniden yapılanmışlardır "Kentsel mekân üzerinde yaşanan değişimi iki temel olgu bağlamında görmek ve incelemek olanaklıdır. Bunlar 'mekânsal farklılaşma' ve 'mekânsal benzeşme' olgularıdır" (Gündüz, 2004).

> Bu dönemde üretimin terk edilmesi ile birlikte 1980' lere kadar sanayi alanı olan bölgeler, desantralize edilerek kentin dış çeperlerine yerleşmektedir. Sanayinin terk ettiği bu alanlar ise sermaye sahipleri için yeni yatırım alanları anlamına gelerek yatırımların bu alanlarda yoğunlaşmasını sağlamaktadır. Yapılaşmaya açılan yeni arazilerin, sektöre akan yeni fonların ve yeni girişimcilik enerjisinin bir bölümü, uluslararasılaşmakta olan bir ekonomiden bekleneceği gibi ofis blokları, alışveriş merkezleri, beş yıldızlı oteller ve sergi alanları türünden iş mekânlarına yönelmekte idi. (Keyder 2000).

Bu bağlamda kent içerisindeki bölgelenmeler, çekici atmosfer oluşturmak amacıyla yapılan kentsel ve mimari düzenlemeler, bunların kent hayatına, topluma yansıması dünya kentleri arasında mekânsal benzerliklerin oluştuğunu göstermektedir.

> Mekânsal benzeşme, oturma alanları, çalışma, alışveriş, eğlence ve dinlenme mekânlarının ortaya koyduğu yaşam biçimleriyle şekillenmektedir. Kentlerin akışkan sermayeden yararlanma çabalarıyla perçinlenen kentler arası yarış atmosferi, bir yandan kentin bütünlüğü içinde mekânsal farklılıklar ortaya çıkarırken, öte yandan kentin kimliğine, dokusuna yansıyacak biçimde bir başka kent ölçeğiyle benzeşen mekânsal oluşumlar da yaratmaktadır. Çok uluslu sermayenin kentin bünyesine çekilebilmesi çabalarını sonuçları birbirine benzeyen kentsel mekân üniteleri, mimari tasarımlar ve mekânsal form ve kimlikler meydana getirir. Birbirine benzeşen beslenme, barınma, eğlenme alışkanlıkları kendi mekanlarını da yaratarak birbirine benzeyen yaşam tarzlarının da zeminini hazırlamaktadır (Hacısalihoğlu, 2000: 110).

Kentlerin yarış ortamında, 'mekânsal farklılıklar' yaratarak da dikkat çekme çabasında olduğu görülmektedir. Alışveriş merkezleri, turizm alanları, değişik

konseptlerde oluşturulan konut alanları, kültür merkezleri, müzeler, sergi, fuar alanları gibi unsurlar sermaye sahipleri tarafından yatırım aracı haline getirilerek, küresel rekabet ortamında çekici bir öge olarak kullanılmaktadırlar. Eskiden sanayi yapılanmasıyla belirlenen kentsel gelişme alanları, artık gökdelenler, rezidanslar gibi konutlar, karma konseptli projeler, ofisler, alışveriş merkezleri aracılığıyla belirlenmektedir.

> Küresel kentlerde bu alanların oluşturulması için, gökdelen tarzında yapılaşmaların, apartmanlaşmanın yaygınlaştığı görülmektedir. Bu alanlar, kentlerdeki boş alanlar kadar kentlerdeki eskimiş ve köhnemeye uğramış alanların yeniden inşası ile sağlanmaktadır. 1980' ler sonrası tüm dünyada artan apartmanlaşma modası ve gökdelen yapma yarışı bunun bir uzantısıdır (Kiper, 2006).

Kiper' in de belirttiği gibi, kentlerin çekici hale getirilmeye çalışmasında gökdelenlerin payı büyüktür. Ülkemizde de sıkça görmekte olduğumuz bu tarz yapılar için, belki de *kentin her noktasından görüyor olmak ve her yeri görmek*, tıpkı bir landmarkta olduğu gibi, yükselme için bir motivasyon olarak ele alınmaktadır. Yine bu dönemde kentlerde ilgi çekmek amacıyla, 'yerelleşme' bağlamında tarihi ve yerel özelliklerin ön plana çıkarıldığını görülmektedir. Yerel, çevresel, kültürel değerlerin ön plana çıkarılması, iyimser bir yaklaşımdan ziyade, onların meta haline getirilmesi ile ilgili olmaktadır. Berner' e (2005) göre, küreselleşmeyle birlikte metropoller homojen bir görünüm kazanmamış, aksine daha karışık, heterojen bir hal almışlardır. Bu bağlamda Berner, küreselleşmenin, yerelin ortaya çıkmasında etkili bir rolü olduğunu belirtmiştir. "Küreselleşme, yerler mekânının yerini, bir akışlar mekânının alması yönünde bir eğilim anlamına gelir… Küreselleşme ve yerelleşme çelişkili süreçler gibi görünseler de, aslında birbirlerini beslemektedirler" (Berner, 2005:140-141).

Sonuç olarak, içinde bulunduğumuz küreselleşme sürecinde, kent mekânı değişmekte ve bu değişim sürecinde yeni bir kültür, yeni bir toplum, yeni bir çevre ve yeni bir yaşam biçimi de oluşmaktadır. Bu değişimler olumlu gibi görünebilir, ancak küreselleşme etkisi altında kentlerde tarihi, doğal çevrenin bozulduğunu, kent arsalarının kentin faydasına değil; özellikle özel sermayenin faydasına göre biçimlendirildiğini, çevresel sorunların yanında toplumsal kutuplaşmaların daha da belirginleştiğini unutmamak gerekir.

3.1.2. Politik- Ekonomik Dinamikler

Metropol yaşamını biçimlendiren dinamikler içerisinde en önemli yere sahip olan politik- ekonomik dinamiklerdir. Bu sebeple, çalışma içerisinde, kapitalizmin bugün geldiği noktayı, birey, toplum yaşamı ve kentler üzerindeki etkisini daha iyi anlayabilmek için bu dinamiğin gelişim sürecine ve bugünkü durumuna ayrıntılı olarak yer verilecektir.

> Uluslararası sermaye akışı, ülkeler arası ticaret ilişkileri ve insanoğlunun üretim- tüketim döngüsü küreselleşmenin kökenine ışık tutar. 18. yy. sonunda buhar makinesinin icadı İngiltere'yi Sanayi Devrimi'ne hazırlayan süreci başlatmıştır. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren dünyada yeni bir ekonomik düzen egemen olmuştur. Sanayi Devrimi öncesinde, sermaye birikiminde büyük paya sahip ekonomik hareketliliği yaratan sömürgecilik, bütünleşmiş dünya ticaretinin ve sonrasında kapitalizmin de temelini oluşturmuştur (Hacısalihoğlu, 2000).

Dünyada en uzun süre etkisini sürdürmüş sistem olan ve günümüz dünyasının biçimlenmesinde etkin söz sahibi olan "kapitalizm" endüstri devrimi ile birlikte, sanayileşen ülkelerin eline geçmiştir. Büyük Britanya İmparatorluğunun hegemonyasının etkin olduğu bu dönem, Adam Smith'in 'laissez faire, laissez aller, laissez passer'[1] şeklinde ifadelendirdiği liberal-kapitalizmin etkin olduğu dönemdir. Liberal kapitalizm, piyasa ortamına devletin çok da müdahale etmediği, arz-talep akışlarının kendi kendini düzenleyeceğinin varsayıldığı ve gizli bir el tarafından piyasa dengesinin sağlanacağı ideolojisi üzerinde şekillendirilmiştir. Bu sistem 1929 yılında çıkan 'dünya ekonomik buhranı' sonrasında itibar kaybına uğramıştır. Dünyanın pek çok ülkesini etkileyen kriz, özellikle sanayileşmiş ülkelerde yıkıcı etkiler yaratmıştır. New York' ta yer alan Wall Street Borsası'nın çöküşüne de sebep olan krizin çıkmasının önemli sebepleri vardı. Liberal-kapitalizmin etkin olduğu dönemde, piyasaların aşırı karlılık hedefi sonrasında, çalışanların ücretlerini aşağıya çekmeleri, bir süre sonra çalışanların yaşam şartlarının değişmeye başlaması ve ancak temel ihtiyaçlarını (yeme, içme, barınma) sağlayabilecekleri bir yaşama sürüklemiştir. Hatta bir dönem, eğitim hakkı dahi, işçi aileleri arasında lükse girmiştir. Böyle bir ortam sonucunda çalışanlar '*tüketememe*' durumuna gelmişlerdir. Tüketememezlik durumu, krizin

[1] Çevirisi: Bırakınız yapsınlar, bırakınız gitsinler, bırakınız geçsinler.

ana sebeplerinden birisi olmuştur. Bu durum sonrasında liberal-kapitalist doktrin çeşitli eleştirilere maruz kalmış, krizden sonra, piyasaların üzerinde devlet müdahalesinin olması gerektiğini savunan sağ ve sol ideolojiler etkili olmaya başlamıştır.

2. Dünya Savaşı sonrasında, kapitalist ülkelerde etkin olan bir diğer ekonomi modeli ise 'fordizm' olmuştur. Bu dönemde merkez dışındaki çevre ülkelerde ise, ithal ikameci politikalar etkilidir. Temel prensip olarak 'refah devletini' biçimlendiren Keynes'in kuramlarına bağlı ve Taylorist Örgütlenme[1] İlkeleri altında işleyen, Henry Ford' un kurucusu olduğu fordizm, '*kitlesel üretim kitlesel tüketim'* modeline dayanmaktadır. Olgunlaşması biraz geç olan sistem, her ne kadar savaş sonrası etkili olsa da, geçmişi 1914 yılına dayanmaktadır. Sistemin en önemli özelliği üretim süreçlerini birbirinden ayırması (tasarım, uygulama, yönetim), işi olduğunca fazla iş bölümüne ayırarak, işçiyi vasıfsızlaştırmasıdır. Ayata' ya (2000) göre bu ekonomi modelinde, işçilere getirilen toplu sözleşme, sigorta ve benzeri sistemlerin etkisiyle ucuz emek gücü yaratılmış ve ucuz iş gücünün oluşması için kırdan gelen insan sayısının artması beklenmiştir.

Bu ekonomik model, ilk olarak otomotiv sektöründe uygulanmaya başlasa da ilerleyen yıllarda, farklı sektörlerde, hatta devletlerin kurumsal, hiyerarşik yapılanmalarında da etkili olmuş, ekonomiye bir hareketlilik getirmiştir.

> Fordizm, 1973'e kadar büyük ölçüde ayakta kalan uzun canlılık döneminin zeminini oluşturdu. Bu dönem boyunca, gelişmiş kapitalist ülkelerde yüksek ama göreli olarak istikrarlı iktisadi büyüme hızlarına ulaşıyordu. Hayat standartları yükseliyor, kriz eğilimleri kontrol altında tutuluyor, kitle demokrasisi korunuyor ve kapitalistler arası savaş tehlikesi uzaklaştırılıyordu (Harvey, 2012:152).

[1] F.W. Taylor'un The Principles of Scientific Management (Bilimsel İş Yönetiminin İlkeleri) 1911'de yayınlanmıştı. Güçlü bir etki yaratan bu risalesinde Taylor emek üretkenliğinin, her emek sürecinin ayrı ayrı hareketleri ayrıştırılmasının katı standartlara uygun olarak düzenlenmesi yoluyla nasıl radikal bir biçimde arttırılabileceğini anlatıyordu… Yönetim, tasarlama, denetim ve uygulama arasındaki ayrışma (ve bunun hiyerarşik, toplumsal ilişkiler ve emek sürecindeki vasıfsızlaşma açısından sonuçları) birçok sanayi dalında çoktan yerleşmişti.(Harvey,2012:147) Bu ilkeler gereğince işçi doğuştan günahkâr kabul edilmiş ve yapılan iş düzenlemeleriyle o'nun kafasını kaşıyacak bir an bile bulamayacak kadar pasifize edilmesi ön görülmüştür. Fordizm de hayat bulan bu sistemde, kayan bant üzerinde işçinin yapacağı iş önceden belirlenmiş ve biran bile kaytarmasına fırsat verilmemiştir. Fordizmin, Taylorizmden vizyon olarak birtakım farklılıkları olsa da, genel anlamda Taylorizmin Fordist yapılanma için önemli olduğunu belirtebiliriz.

1945- 1973 yılları arasında etkin olan sistemde, 1960' lı yıllarda ciddi sorunların oluştuğuna dair işaretler belirmeye başlamıştır. 1970' lerde Arap- İsrail savaşı sonrasında Arapların petrole ambargo uygulamaları sonrası, ortaya çıkan 'petrol ve dolar krizi' sonrasında da, Fordizm işlerliğini yitirmiştir. Bu ekonomi modelinde sıkça eleştirilen noktalardan birisi de, günler boyu aynı işin tekrarını yapan işçinin, yeteneklerini, bilgi düzeyini, deneyimini artırmasına olanak veren bir ortam oluşmaması ve işçinin adeta makinenin bir parçası haline getirilmesidir.

Fordizmin işlerliğini kaybettiği süreçte, gelişmiş kapitalist ülkelerde sanayi sektörü, ödemek zorunda kaldığı yüksek vergilerden, sosyal devlet uygulamalarından kaçmış, farklı mekan arayışlarına girişmiş, az gelişmiş, üçüncü dünya ülkelerine yerleşerek, yaşamını devam ettirmiştir. Bu da yeni sanayileşen ülkelerde sanayi patlamaları yaşanmasına neden olmuştur. Merkez ülkelerde ise, sanayi etkinliği düşüşe geçerken, hizmet sektörü hızlı bir istihdam artışı ile yükselişe geçmiştir.

Fordizmin etkisini kaybetmesiyle, kapitalizm de yeniden bir yapılanma içerisine girmiştir. Özellikler 80' lerden sonra teknolojinin ilerlemesi ile bilgi önem kazanmış, Fordizmin katı yapısına tezat yeni bir dönem baş göstermiştir. Esnek birikim adı verilen bu yeni oluşum, esnek uzmanlaşma, postfordizm, postmodernizm, zaman-mekân sıkışması gibi kavramlarda tanımlanabilmektedir.

> Post- Fordizm, en genel anlamıyla, üretim, tüketim ve istihdamın esnekleşmesi ve yerelleşmesini ifade etmektedir (Aktaran: Aydınlı, 2004). Üretim surecinde yeni bir dönemi ifade eden bu kavram, Fordizmden hareketle türetilmiş, ancak ondan büyük bir kopuşu da ortaya koymuştur. Post-Fordizm, bir emek ve uretim sureci olarak kısaca "esnek üretim" seklinde tanımlanabilir. Süreç, 20. yuzyılın son çeyreğinde gelişmiş kapitalist ulkelerde ortaya cıkan ve endüstriyel urunlerin kitlesel uretimine dayalı Fordist birikim rejiminin 1960'ların sonundan itibaren krize girmesiyle gelismeye başlamıştır (Belek, 1999: 158). Bu surec, iletişim teknolojisindeki hızlı gelismeler, ulasım ve iletisim maliyetlerinin dusmesine bağlı olarak, üretimin daha fazla uluslar arasılaşmasına ve üretim mekânlarının değişmesine neden olmaktadır (Storper, 1997: 218).

Fordizmin, katılıklarıyla tam bir çatışma içerisinde olan Post-Fordizm, ekonomide sürekli bir büyümeyi hedefler. Bu yüzden 'esnekliğe[1]' ihtiyaç duymaktadır.

[1] Esneklik kavramı, ücrette esneklik, ücret dışı işgücü maliyetlerinde esneklik, istihdam düzeyinde esneklik, fonksiyonel esneklik ve eğitimde esneklik gibi çeşitli baslıklar altında tartışılmakta olup

> Post-fordizm, emek süreçleri, iş gücü piyasaları, ürünler ve tüketim kalıpları bakımından esnekliğe yaslanır. Temel özelliklerinden biri, yepyeni üretim sektörlerinin, finans hizmetlerinde yepyeni yöntemlerin, yeni piyasaların ortaya çıkması ve hepsinden önemlisi ticari, teknolojik ve örgütsel yeniliklerin temposunun büyük ölçüde hızlanmış olmasıdır. Hem sektörler, hem coğrafi bölgeler arasında eşitsiz gelişme kalıplarında hızlı değişikliklere yol açmış, örneğin 'hizmet sektörü' diye anılan alanda istihdamın hızla yükselmesini sağlarken, bugüne kadar az gelişmiş olarak kalmış bölgelerde yepyeni sınai kümelenmeleri yaratmıştır (Harvey, 2012: 170).

Piyasaların kendini yeniden yapılandırma sürecine girdiği bu dönemde, mikro işlemciler, makineler, bilgisayarlar önem kazanmış, kol gücüne daha önceki zamandan daha az ihtiyaç duyulmuştur. Bu da bir süre sonra işgücü fazlalığına sebep olmuş, sendikalar zayıflamış ve işverenler bu durumdan faydalanarak, daha esnek çalışma şartları sunmuş ve iş sözleşmelerini kabul ettirmeye çalışmışlardır. Bu dönemde kapitalist sistem, makinelerin kullanımına vakıf, sistemi yönlendirebilecek vasıflı çalışanlara daha çok ihtiyaç duymaktadır. Buradan, hareketle, Fordizmin bireyi vasıflaştırmasına karşın, post-Fordizmin 'insan merkezli' bir tutum sergilemekte olduğu görülmektedir. Zekânın, bilginin ön planda olduğu bu dönem, literatürde 'bilgi işçiliği' dönemi olarak ta adlandırılmaktadır.

> Piore ve Sabel' e göre, bilgisayarlı üretim döneminde Taylorist-Fordist emek ve teknoloji örgütlenmesinin ortaya çıkardığı emeğin, emek aracı olan makineye tâbiiyet durumu tamamen değişmiştir. Artık, emek gücü makinenin kullandığı, parçalanmış, kendi emeği ve emek aracı üzerindeki kontrolünü yitirmiş emek gücü değildir. Tam tersine makine insanın kontrolüne girmekte, böylelikle insanın yaratıcılığı fiziksel ve entelektüel kapasiteleri gelişmektedir (Dağdelen, 2005).

Daha önceki dönemde uygulanan Keynesçi refah devlet politikalarının yerini, bu dönemde 'neo-liberal' politikalar almış, pazar ekonomisi etkinlik kazanmış ve piyasalarda farklı iş gücü talepleri oluşmuştur.

üzerinde anlaşmaya varılmış tek bir tanımı bulunmamaktadır (Dex ve McCulloch, 1995; Gladstone, 1991; Pollert, 1988; Felstead ve Jewson, 1999). Gerek emek, gerek sermaye açısından esnek düzenlemelerin olduğu bu dönem için Harvey(2012:174) şöyle belirtmektedir:"…esneklik bazen her iki taraf için de avantajlı olabilir. Ama sigorta sahibi olma, emeklilik hakları, ücret düzeyleri ve iş güvencesi bakımından bakıldığında, çalışan halk açısından etki hiç te olumlu görülmemektedir. En radikal değişiklik ya taşeron sözleşmelerin artması yönünde, ya da yarım zamandan ziyade geçici istihdam yönünde olmuştur."

> Günümüzde iş gücü piyasalarındaki eğilim ‘çekirdek’ işçilerin sayısını azaltmak ve artan ölçüde süratle işe alınabilen ve işler bozulduğunda masrafsız biçimde işten çıkarılabilecek iş gücüne yaslanmaktır (Harvey, 2012:174). Mikro elektronik aksamlı teknolojiler emekten tasarruf eder nitelikte teknolojilerdir ve önemli bir istihdam azalmasının nedeni olacaklardır. Ancak, ihtiyaç duyulan emeğin çok sayıda niteliksiz işçiden az sayıda nitelikli işçiye doğru kayması bölünmüş ve farklılaşmış bir işgücü yapısını ortaya çıkaracaktır. Az çok sürekli bir istihdam şansına kavuşan, nitelikli, çekirdek işgücü ve arada sırada iş bulan "Mc Donalds" işçiliği diye adlandırılan niteliksiz işgücü: Birincisi yüksek ücret ve iş tatminine kavuşan ama daha yüksek oranda bir iş yoğunlaşması ile verimlilik artışı sağlayan bir işgücü; ikincisi ise birincisini ikame etme ve dolayısıyla iş bulma umudu olmayan, yani düşük ücreti kabul etse dahi çekirdek işçi olma ve "yedek işçi ordusu" oluşturma özelliği taşımayan ve gittikçe niteliksizleşen bir işgücü (Yentürk, 1993: 48).

Sanayinin ön planda olduğu, sendikal hakların, örgütlenme haklarının devlet tarafından güvenceye alındığı Fordist dönemde, toplumsal anlamda ‘işçi sınıfından’ bahsetmek olanaklıydı; ancak ‘*esnek*’ dönemde gerek sanayi sektörünün düşüşe geçmesi, gerek iş gücü üzerinde oluşturulan esnek şartlar sonucu, işçi sınıfında parçalanmalar olmuştur. Bununla birlikte kol ve beyin gücü kullananların hayat tarzları ve yaşam değerleri arasındaki farklılıklar da, benzerliklere dönüşmüştür.

> …ABD’deki işçi sınıfının burjuvalaşmasını savunan Mayer, kol işçileri ve beyaz yakalı çalışanlar arasında geleneksel bölünme çizgisinin artık savunulamayacağını çünkü bugün işçi sınıfının büyük bir kısmının ‘beyaz yakalı’ yaşam tarzını paylaştığını, aynı zamanda da orta sınıfın değer yargılarını ve inançlarını belirlediğini ileri sürer. Mayer’e göre zengin işçi sınıfları arasında ev sahipliği ve banliyö yaşam tarzının artışı, orta sınıf toplumunun tipik bir sembolüdür (Argın, 1992).

İçinde bulunduğumuz dönemde halen geçerliliğini devam ettirmekte olan esnek birikim döneminde, *tüketim* bir hayat tarzı olarak gündelik hayata nüfuz etmiş, kredi kartlarına alıştırılmış bir toplum baş göstermiştir. Teknolojinin ön planda olması, günümüz dünyasına müthiş bir hız kazandırmış, zaman-mekân sıkışmasının yeni bir evresine girilmiştir. Kapitalizmin kendini yeniden yapılandırdığı bu süreçteki rekabet ortamı, vasıflı bireylere duyulan ihtiyaç, bireyler arasında zorlu bir yarış ortamı oluşturmuştur. Bu yarış ortamında birey kendini sürekli geliştirmek, bilgi düzeyini artırmak, farklılaştırmak zorunda hissetmektedir. Vasıflı işçilere ödenen yüksek maaşların yanında, vasıfsız işçilere düşük ücretler

ödenmesi ve çoğu durumlarda (taşeron işçilik gibi) sağlık güvencelerinin bile olmadığı şartlarda çalışmaları sosyal ayrışmaları belirginleştirmekte ve işçi sınıfında parçalanmalar yaratmaktadır. Bu bağlamda "Küreselleşen dünyada toplumsal, bireysel açılardan iyi bir dönem mi geçiriyoruz? Bu gidişat ülkeleri, kentlerimizi neye sürüklemekte?" soruları akla gelmekte; ancak bu ve benzeri soruların içinde bulunduğumuz esnek birikim döneminde, şuan için cevaplanması güçtür. İlerleyen zamanlarda sistemin gelişimine göre bu soruların cevaplanması olasıdır.

3.1.3. Kültürel ve Toplumsal Dinamikler

18. yüzyılda Aydınlanma felsefesiyle birlikte, düşünsel ve toplumsal yapıda köklü değişiklikler olmuştur. Fransız İhtilali ve ardından baş gösteren modernist hareketler, kültürel yapının şekillenmesinde önem taşımaktadır. 'Aydınlanma, pozitivizm, rasyonalite' görüşleri üzerinden yola çıkan modernizm, etnik, coğrafi hiçbir sınır tanımaksızın evrensel doğruların tüm dünyaya yayılmasını esas alır. "Bu durumda, yerel özelliklerin önemsizleştiği, batı kültürünün egemen olduğu tek yönlü bir kültür aktarımından söz edilir" (Harvey, 2012).

İlerlemeci bir tutuma sahip olan modernizm, geçmişi yadsımakta, feodalizm ve gelenekle olan bağlarını tarihe gömme çabası barındırmakta ve geleceğe önem vermektedir. Baudelarie bu durumu şöyle belirtmektedir " Modernite, anlık olandır, geçip gidendir, olumsal olandır; sanatın yarısıdır; öteki yarısı ise sonsuz olandır, değişmeyendir" (Aktaran: Harvey, 2012). Mademki modernite anlık olan, o halde kendi içinde de çelişkili bir tutum sergilemektedir. Buradan hareketle modernizmin, Harvey' in (2012: 24) belirttiği gibi, bırakın modern öncesi toplumsal düzenlere saygı göstermesini, kendi geçmişine bile tutarlı davranış sergilemediği görülmektedir.

> Modern dünya ekonomisinin baskıları altında gelişme sürecinin kendisi sürekli gelişmek zorunda. Bu durumda bir tarihsel anda çığır açıcı ve avangard olan insanlar, nesneler, kurumlar ve ortamlar sonraki anda geri ve eski oldular. Dünyanın en gelişmiş bölgelerinde bile tüm bireyler, gruplar ve topluluklar sürekli olarak kendilerini yeniden inşaya zorlanıyorlar; bir an bile durdular mı, ne olursa olsun süpürülüp atılırlar. Faust' un şeytanla yaptığı anlaşmanın en önemli maddesi bir an durup "Verweile doch, du bist so

> schoen" dediğinde yok olacağı şartı, her gün milyonların hayatında acı sonu yaratıyor (Berman, 2012: 113-114).

Modernizm dünyayı değiştirmeyi ve dönüştürmeyi vadeder. Bu değişimi yapmak için gerektiğinde 'yıkım' yapmaktan da kaçınmaz. Harvey (2012) bu duruma 'yaratıcı yıkım' adını vermektedir.

> "Yaratıcı yıkma" imgesi, moderniteyi anlamak açısından büyük önem taşır, çünkü tam da modernist projenin uygulanmasının karşılaştığı pratik ikilemlerden türemiştir. Aslına bakılırsa, daha önce yapılmış olan çok şeyi yıkmaksızın yeni bir dünya nasıl yaratılabilirdi? Goethe'den Mao'ya kadar uzanan bir çizgide birçok modernist düşünürün işaret ettiği gibi, yumurtaları kırmadan omlet yapmak düpedüz olanaksızdır. Bu tür bir ikilemin edebiyat dünyasındaki klasik temsilcisi Berman (1982) ve Lukacs' ın (1969) da işaret ettiği gibi, Goethe'nin Faust' udur. Eski dünyanın küllerinden yepyeni bir dünya yaratmak amacıyla dini efsaneleri, geleneksel değerleri ve göreneklere dayalı yaşam tarzlarını yıkmaya hazır epik bir kahraman olan Faust, son tahlilde, trajik bir kişiliktir (Harvey, 2012: 29).

Modernizmin özneleşmiş karakteri olan Faust, insanlığı yoksulluktan kurtarmak, dünyayı dönüştürmek uğruna yorulmasına, yıpranmasına rağmen hedefinden asla vazgeçmez. Gerçekleştirmek istediği master planı için, deniz kenarında herkes tarafından sevilen yaşlı bir çiftin kulübesinin yer aldığı arsaya ihtiyaç duymaktadır. Yaşlı çift arsalarını vermek istemez; ancak Faust bir gece onları öldürtür ve planını gerçekleştirir (Aktaran: Berman, 2012). Bu durum üzerine Berman (2012) şöyle demektedir: "Öyle görünüyor ki, kentsel gelişme sürecinin kendisi, bir yandan çorak araziyi mamur bir fiziksel ve toplumsal mekana dönüştürürken, bir yandan da müteahhitin kendi içindeki çorak araziyi yeniden yaratmaktadır. İşte gelişmenin trajedisi böyle işler!" (Berman, 2012).

Faust' ta da görüldüğü gibi, modernizm etkinliklerinin çoğunu kentler üzerinden gerçekleştirmektedir. "Kent, de Certeau' ya göre(1984: 95) modernizmin hem mekanizmasıdır, hem de kahramanı" (Aktaran: Harvey, 2012: 40). Dolayısıyla kent ve mimarlık, modernist söylemlerin somut bir ürününü teşkil etmesi bakımından oldukça önemlidir. Modernizm etkisinde gelişen ve rasyonalite ve fonksiyona dayanan, günün gereksinimlerine cevap veren modern şehircilik ve mimarlık akımı, 20. yüzyılın son çeyreğine kadar etkisini sürdürmüştür. Kentler, modernizm etkisiyle sürekli bir inşa içerisinde olmuşlar, yıkım-yapım faaliyetleri durmaksızın

devam etmiş, yeni çevreler yaratılmış, kentlerde hareketli bir yaşam oluşturulmuştur.

Kentlerin geçirdiği hızlı dönüşümler, Simmel'e göre, bir süre sonra, bireyler üzerinde bir blase (aldırmazlık) tavrın oluşmasına sebep olmuştur. "Kentleşme, Simmel'in 'aldırmazlık' olarak adlandırdığı bir tavrın gelişmesine yol açmaktadır, çünkü modern hayatın aşırılıklarına ancak koşuşmalı yaşamdan kaynaklanan karmaşık dürtülerin bir elemeye tabi tutulması sayesinde tahammül edilebilir" (Harvey, 2012: 40).

Modernizmin devingen yapısından birey ve toplum da nasibini almıştır. Bireyselliğin öne çıkmasıyla birlikte, birey tarafından oluşturulan *kimlik* te artık sabit değildir, değişken, kırılgan bir hal almıştır.

> Bu yeni ama gittikçe artan bir hızla değişen dünyada, önemli kararlar bireyin kendisine bırakılmıştır... Ekonomik gelişme ve kentsel yaşam, toplumsal rollerin ve sorumlukların çoğalmasına ve beraberinde kimlik problemlerine neden olmuştur. Farklı sosyal rollere kendini adapte etmek zorunda kalan modern birey, toplumsal rolleri ve sorumlulukları arasında bölünmüş, bu durum bireyin iç gerilimler ve çatışmalar yaşamasına neden olmuştur. (Karaduman, 2010). Modernitede öz bilinç kendine gelir.... Moda ve yaşam olanakları değişip genişledikçe insan kimliğini seçebilir ve imal edebilir. Modern benlik, kendisini Tanrı'ya ya da geleneğe müracaat etmeksizin yaratır (Köse, 2008).

Evrensel doğrulara, evrensel değerlere önem veren, yerel özellikleri göz ardı eden, tek yönlü bir kültür aktarımının hâkim olduğu modernizm, baskıcı, tepeden inmeci tavrı, yıkıcı etkilere sahip olmasıyla (tıpkı kapitalizmde de olduğu gibi) kriz risklerini de içinde barındırmaktaydı. Bu durum sonucunda, modernizmin standart kalıplarına ve dayatmacı tavrına karşı, 1960' lardan sonra karşı kültür hareketi başlamıştır. Postmodernizm adı verilen bu hareket, Harvey' e göre (2012) dünyanın ekonomik anlamda yeniden yapılandığı dönemde ortaya çıkmış olup (post-Fordist yapılanma), bu yapılanmanın kültürel bir boyutunu oluşturmaktadır.

Örneğin mimarlık alanında, Charles Jencks[1], modernizmin sonunun ve post

[1] Charles Jencks: mimarlık kuramcısı, peyzaj mimarı ve tasarımcı. Postmodernizmin mimarlık içinde kullanımının yaygınlaşmasında önemli olan 'The language of postmodernizm' adlı kitabı bulunmaktadır.

> moderniteye geçişin sembolik tarihini, Le Corbusier' in 'Modern Yaşam Makinesini' nin ödül kazanmış bir versiyonu olan, St. Louis' deki Pruitt-Igoe (Bkz: Resim 3.1.(a) ve 3.1.(b)) toplu konut bloklarının, içinde yaşayan düşük gelirli insanlar için oturulamaz bir çevre olduğu gerekçesiyle dinamitle havaya uçurulduğu 15 Temmuz 1972 günü saat 15:32 olarak verir… Paristen Tokyo'ya, Rio'dan Montreal'e her kentsel çevrenin üzerinden silindir gibi geçmesi, kader gibi görünen cam gökdelenler, beton bloklar, çelik kalaslar ve en başta her türlü süsü suç, her tür bireyciliği aşırı duygusallık, her tür romantizmi 'kitsch' gibi gören anlayış, yerini süslenmiş yüksek bloklara, imitasyon Ortaçağ meydanlarına ve balıkçı kasabalarına, sipariş üzerine yapılmış ya da geleneksel konut yapımına, yenilenmiş fabrika ve ambarlara ve yeniden kullanıma kazandırılmış her tür çevreye bırakıyordu (Harvey, 2007: 54).

Modernizmdeki tek yönlü kültür aktarımı, postmodernizm ile birlikte yerini çok kültürlülüğe bırakmıştır, teknolojinin de etkin olduğu bu dönemde kültürler arası etkileşimler artmış, çeşitlilik önem kazanmıştır.

(a)

(b)

Resim 3.1.(a) Pruit- Igoe yerleşimi (www.rustwire.com) Resim3.2.(b) Yerleşimin yıkılışı (www.rustwire.com)

Postmodernizm, geçmişle ve gelenekle de barışık bir tutuma sahiptir. "Postmodernizm,… tarihi yağmalama ve orada ne bulabilirse onu şimdinin bir boyutu gibi massetme konusunda inanılmaz bir yetenek geliştirir. Örneğin, postmodernist mimari, geçmişten bölük pörçük unsurları eklektik bir biçimde alır ve bunları kendi keyfine göre karıştırır" (Harvey, 2012: 71). Dolayısıyla postmodernizm eklektik bir durumu ifade etmektedir ve bu eklektizm toplumsal hayatın da bir parçası olmuştur artık. "Eklektizm çağdaş genel kültürün başlangıç noktasıdır: insan reggae dinler, bir Western seyreder; öğlen yemeğinde McDonald's yer, akşam yerel mutfak çeşitlerinden; Tokyo'da Paris parfümü sürer, Hong Kong'da 'retro' giyinir" (Lyotard, 1984, Aktaran: Harvey, 2012).

> Postmodernizm, Feyerabend' in 'her şey gider' (anything goes) görüşünü benimseyen bir harekettir. Anlamın, değerin, doğrunun, genel kabulün dayandığı otoriteyi ciddiye almayan postmodernizm 'her şey doğrudur', dolayısıyla 'her şeye izin vardır' görüşüyle kaçınılmaz olarak bir eklektizme varmaktadır. Böylece birbiriyle zıtlık oluşturan unsurlar, artık bir arada var olabilmektedir. (Köse,2008) Postmodernizmin bir diğer özelliği ise; açıklığa, berraklığa ve netliğe karşı bir hareket olarak belirsizliği ve muğlaklığı ön plana çıkarmış olmasıdır (Kızılçelik, 1996: 40).

Postmodernist hareketler, kentlere de bir ivme kazandırmıştır. Postmodernizmin etkisiyle kentler, ilgi odağı olabilmek amacıyla, çok çeşitlileşmiş, yerel ve küresel dinamiklerin etkisiyle de farklı bir görünüm almışlardır. "Zenginlerin tüketime ayırdıkları paraların peşine düşüldüğünden, kent tasarımında ürün farklılaşması çok daha büyük önem kazanmıştır. Farklılaşmış zevkler ve estetikler tercihler alanına yönelmekle mimarlar ve kent tasarımcıları sermaye birikiminin çok etkili bir veçhesini yeniden vurgulamış oluyorlardı." (Harvey, 2012:101) Böylelikle postmodernizmin eklektik, kolaj, kargaşa duygusu mimari ve kentte de hakim olmuştur.

Kapitalist sistemin de yeniden yapılanma içerisinde olduğu bu dönemde, daha önce de tartışıldığı gibi, toplumun kültürel yapısı da değişime uğramıştır. Bocock (2009: 83), bu dönemde yaratılan, gösterge ve sembollerle farklı bir boyut kazanan 'tüketim' olgusunun, postmodernizmin başlıca özelliği olduğunu savunur. Jameson(1994) ise bu durumla ilgili olarak, postmodernizm ile birlikte gelişen kültürün, modernizmin yüksek kültürü karşısında, eleştirel teorinin yarattığı ayrımı silerek yeni bir boyut kazandığını ileri sürmektedir.

Harvey, 60-70'li yıllarda ortaya çıkan postmodernist hareketlerin 90'lı yıllarda zayıflamaya başladığını belirtmektedir. Kentlerde ve toplumsal kültür üzerinde derin bir etki bırakan bu kültürel hareket, zaman ve mekân bağlamının yeni bir boyut kazanmasında da birinci derecede etkili olmuştur.

3.1.4. Zaman-Mekân Sıkışması

Yer denilince akla ilk olarak toprak parçası gelmektedir. Coğrafyanın karakteristiği ile sınırlanan geleneksel dönemde 'yer ve mekân' aynı anlamı taşımaktadır. Bu

durum Giddens tarafından, ‘yer’ ve ‘mekân’ çakışması olarak tanımlanmaktadır. “Modern öncesi toplumlarda uzam ve yer çakışır; çünkü insanların çoğu için toplumsal yaşamın uzamsal boyutları birçok açıdan ‘mevcudiyet’ le yani yerel etkinliklerle belirlenir” (Giddens, 1994: 26). Kapitalizmin ve aydınlanmanın etkisi ile coğrafi sınırlar aşılmış, mekânsal sınırlılıklar ortadan kalkmış, yer ve mekan farklılaşmıştır. Yırtıcı (2005), modern toplumlarda ‘mekân’ ve ‘yer’ kavramlarının aynı şeyi ifade etmediklerini belirtir. Geleneksel toplumlarda ‘orada bulunma’ temel durum iken günümüzde gelişen teknolojinin etkisi ile bu kavramın etkisi kalmamıştır.

Geleneksel toplumlarda mekân, zaman ile çakışmaktayken, modern toplumlarda zaman farklı bir boyut kazanmıştır. Modernizm ve kapitalizmdeki hız, teknolojideki gelişmeler, küreselleşme etkileriyle mekânsal engeller yok edilmiş, zaman olgusu güç kazanmış ve mekan üzerinde hakimiyet kurmuştur. Farklılaşan zaman ve mekan ilişkisini Harvey şöyle anlatmaktadır:

> …zaman ve mekânın tanımı, bireysel ya da toplu kimlik yaratımı açısından temel önem taşır. Kim olduğumuzu büyük ölçüde, sırtımızı güvenilir zaman mekân koordinatlarına dayanarak tanımlarız. Ama bu koordinatlar kaydığında ya da güvenilir olma özelliğini yitirdiğinde, kim olduğumuzu tanımlamamız güçleşir. Hangi zamanda yaşıyoruz? Borsa simsarının 24 saatinde mi, çoğu ulus devletin 100 yılı geçmeyen tarihinde mi, yoksa küresel ısınmanın uzun dönemli zamanında mı? Hangi mekânda yaşıyoruz? Köyde, bir ülkede, Avrupa’da, Batı’da, yoksa yerkürede mi? Çoğunun söylediğinin tersine, özne “ölmedi”, ama kesinlikle dayanaklarını yitirdi. Evet, 68 olayları birçok şeyden sıkılmış olduğumuzu gösterdi, ama eski olan şeylerden sıkıldığımız için değil, dünya olaylarının zaman ve mekânında kayma meydana geldiği ve dünyaya ilişkin konumumuz değiştiği için, kimliğimizi yeniden kurma arayışı içindeyiz. Uluslararası borsacılığın ve küresel ticaretin hâkim olduğu bugünün dünyası, dünya üzerinde üretilen ürünlere ve farklı mekânlara erişebilirliğimizdeki hızlı değişim (kitle turizminin yaygınlaşması, uzaklık engelinin kalmaması, vb.), modadaki ve hayat tarzlarındaki değişmeler, insanların işleri, sahip oldukları değerler ve (zaman ve mekân içinde) başkalarıyla olan ilişkileri gibi temel önemdeki konularda derin bir belirsizlik ve kişisel güvensizlik yarattı (Harvey, 1993).

Yaşadıklarımızın böylesine yoğunlaşması durumuna Harvey ‘zaman-mekan sıkışması’ (space time comparassion) adını verirken, Jameson (1994) ise ‘eklemlenme noktasından ayrılmış zaman’ (time out of joint) tanımını kullanmaktadır.

Küreselleşen dünyada, teknik olanakların artmasıyla dünyanın daha kolay ulaşılabilir hale gelmesi, küresel sermayenin ulus aşırılaşarak rahatlıkla hareket edebilmesi ve gelişen iletişim teknolojileri sayesinde dünya küçülmüş, coğrafi koordinatların, mekânsal engellerin hiçbir değeri kalmamıştır. Birey, teknoloji sayesinde her an dünyanın, herhangi bir noktasıyla iletişim kurabilmekte, aynı anda 'hem orada' 'hem burada' olabilmektedir. Burada şunu belirtmek gerekir ki mekânsal sınırların kalkması, mekânları önemsizleştirmemiş; aksine 'mekân' etkisini daha net olarak göstermeye başlamıştır. Özellikle yerelliğin, mekânsal anlamda, pazarlama aracı olarak, etkisi önem kazanmıştır.

Zaman-mekân sıkışması durumunun en iyi gözlemlenebildiği mekânlar, tüketim mekânlarıdır. Tüketim mekânları kullandıkları semboller, imgelerle birey üzerinde, farklı zamanda, farklı mekânda olma hissi yaratmaktadır. Bu durumu yaratmak için de en büyük görev mimarlara düşmektedir. Örneğin Las Vegas kenti, zaman mekan yoğunlaşmasının had safhada yaşandığı kentlerden birisidir. Burada gerçekleştirilen zaman mekan oyunlarıyla, kumar endüstrisi için bir çekim oluşturulmaktadır. Kent içerisindeki tema otelleri, Manhattan tarzı gökdelenler, Roma mimari tarzında şekillenen yapılar, Define adası 'na kadar çoğu yapıda oluşturulan atmosfer, insanda farklı bir zamanda, gizemli bir mekanda yaşama hissi oluşturmaktadır.

> Zaman ve mekânın birbirine geçişinin en iyi gözlemlenebileceği mekânlardan biri de Disney Dünyalarıdır. Euro Disney Dünyası beş tema parktan -Main Street USA, Adventureland, Fantasyland, Frontierland, Discoveryland oluşmaktadır. Disney Dünyasında geçmiş ve gelecek, serüven ve fantezi, masal ve bilim kurgu arasında zaman ve mekanın sınırlarını zorlayan yolculuklar, sistemin omurgasını oluşturan ve isminde de anavatanına gönderme yapılan, Ana Cadde ABD' de başlar ve biter. Simule edilmiş insanlar (minie, mickey, pamuk prenses ve yedi cüceler vb.) ve simule edilmiş mekanlar (geçmiş yüzyıla ait tipik bir Amerikan kasabasının ana caddesi, geleceğe ait uzay gemileri, şatolar, vb.) aracılığıyla eğlencenin yanı sıra her şeyi tüketmemizi sağlayan bir ortam sunulur (Süer ve Sayar, 2000).

Zaman ve mekân farklılaştırılarak oluşturulan ortamlar sayesinde, birey hangi ortamda, hangi zamanda ve nerede yaşadığı konusunda gel gitler yaşamaktadır. "Artık her türlü etkinlik, toplumsal olay ve kurum, sonsuz uzunluktaki zaman ve mekan boyunca yeniden yerleştirilebilir, sisteme istenildiği gibi takılıp çıkarılabilir

hale gelmiştir" (Yırtıcı, 2003). Benzer bir saptamayı Süer ve Sayar' da (2000) yapmışlardır:

(a) (b)

Resim 3.2.(a) Las Vegas Roma Mimarisi, Venetian Hotel (www.postacınız.com.tr)
Resim 3.2.(b) Ukrayna'da Disneyland Dünyası, (www.ukrayna.com)

> Yeni tüketim alanları, kendi kurguladıkları zamanı yaşatan mekânlardır. Fonksiyonlarına göre bu kurgulama değişik biçimlere bürünebilir: Lüks konut sitelerinde, dış dünyanın devingen zaman yapısından farklı olarak yavaş işleyen bir zaman hissi yaratılırken, kumarhane, alışveriş ve eğlence merkezlerinde zamanın sınırları -gece gündüz ayırımı- yok edilir. Alışveriş merkezlerinin iç mekan tasarımında, yansıtıcı yüzeyler ve yapay aydınlatma teknikleri kullanılarak zamanın başka yerlere oranla daha az önemli olduğu, rüya benzeri dünyalar yaratılır. Böylece insanlara yılın her günü ve her saati tüketim olanağı sağlanır (Süer ve Sayar, 2000).

Küreselleşme ve postfordizm ile birlikte, sermayenin devir sürecinde 'kısa ömürlülük' dikkat çekmektedir. Bu meta anlamında kısa ömürlülüğün yanında, toplumsal değerlerin kısa ömürlülüğü olarak ta anlaşılabilir. Zamanın deviniminde görülen bu müthiş hız artık yaşamın her alanına sirayet etmekte, zaman adeta kaybolma noktasına gelmekte. Alvin Toffler ve Harvey zaman- mekan yoğunlaşmasının etkisinde şekillenen bu topluma 'kullan- at' toplumu adını vermektedir.

> Alvin Toffler (1970) gibi yazarların ifadesiyle 'kullan-at' toplumu ortaya çıkışının işaretleri 1960' lı yıllardan itibaren belirmeye başlamıştı. Bunun anlamı sadece üretilmiş malları atmak değildi; aynı zamanda değerlerin, hayat tarzlarının, istikrarlı ilişkilerin, şeylere, binalara, yerlere, insanlara ve eyleme ve olma konusunda öğrenilmiş tarzlara bağlılığın da atılabilmesi anlamı taşıyordu…'.Katı olan her şey buharlaşır' türü duygu hiç bu kadar yaygın olmamıştı (Harvey, 2012: 319).

3.2. Metropol Yaşamı ve Birey

Modernitenin ve kapitalizmin de etkisiyle birlikte metropoller yeniden yapılanma sürecine girmişlerdir. Bu durum modern metropolü ve yeni bir metropol yaşamını oluştururken; aynı zamanda metropole has 'metropol tipi kişiliğin' doğuşuna da yol açmıştır. İktisadi hayatta her zaman bir çeşitliliğin, yoğunluğun olduğu metropoller, birinci bölümde de açıkladığımız gibi para ekonomisinin merkezidir. Para, metropolü en iyi karakterize eden şeydir. "Dünyanın bütünüyle dinamik karakterinin, paradan daha çarpıcı bir simgesi olamaz. Hareket halinde olmayan her şeyin tamamen sönüp gittiği bir hareketin aracıdır para… gel gelelim özü itibariyle en dayanıklı şeydir, zira dünyadaki bütün diğer fenomenler karşısında kayıtsızlık ve denge noktasında durur" (Simmel, 2012: 31).

Metropol yaşamını ve metropoldeki tinsel hayatı Berlin örneği üzerinden inceleyen Simmel (2012), metropollerin para egemen yapısının, dünyayı aritmetik problemlere dönüştürdüğünü belirtmektedir. Bu da toplumsal hayat içerisinde kesinlik, dakiklik, hesaplanabilirlik gibi kavramları öne çıkarmaktadır.

> Tipik bir metropol insanının ilişkileri ve işleri, genellikle çok çeşitli ve karmaşıktır; öyle ki, verilen sözlerde ve hizmetlerde çok sıkı bir kesinlik olmasa, bütün yapı içinden çıkılmaz bir kaosa dönüşebilir. Her şeyden önce, metropolde farklı çıkarlara sahip pek çok insan bir araya gelmiştir ve bu insanlar, ilişkilerini ve işlerinin son derece karmaşık bir organizma içerisinde bütünleştirmek zorundadır. Berlin' deki bütün saatler ansızın farklı zamanları gösterecek olsa, bütün iktisadi hayat ve iletişim altüst olur, bu durum bir saat bile sürse etkileri uzun süre atlatılmazdı. Ayrıca, görünürde salt dışsal olan bir etkenden mesafe uzunluğundan ötürü, bütün o bekleyişler ve gerçekleşmeyen buluşmalar, vakit kaybına neden olurdu (Simmel, 2012: 87).

Metropollerin devingen yapısından dolayı 'hız' kavramı önem taşımaktadır. Metropol hayatında verilen sözler, yapılan iş anlaşmalarının tam zamanında gerçekleştirilmesi gerekmektedir; dolayısıyla bu durumda zaman kullanım biçimi de önemlidir. Bireyin sürekli bir şeyler yetiştirme, bir yere ulaşma telaşı içerisinde olması onu adeta mekanikleştirmiştir. Bu da bir süre sonra bireylerde 'dalgınlıkların' oluşmasına neden olmuştur.

> Metropolde yaşam son derece hızlı akıp gider, herkes bir yerlere yetişme telaşı içerisindedir ve zaman çok değerlidir. Her gün aynı saatlerde kullanılan ulaşım araçları ve işe ulaşmak için yolda geçen zaman bir süre sonra bireylerde şartlanmalara neden olabilir. Kimi zaman işten çıkıp bir yere uğramamız gerektiği halde otomatiğe bağlanmış ya da hipnotize olmuş gibi eve dönüş vasıtasına bindiğimiz olmuştur çünkü artık birey olduğu yer' de kendinde olmaktan uzaklaşmıştır. Aynı saatlerde aynı şeyleri yapmak insanda o zamanı 'başka yerde' geçirme isteği yaratır ve unutkanlıklar, dalgınlıklar artar (Gülmez, 2008: 37).

Metropol yaşamının önemli belirleyicilerinden birisi de, post-Fordist üretim biçiminin sonucu olan 'tüketim' olgusudur. 'Şehirdeki birey daha çok, kim olmayı algılanmayı arzu ettiğini belirtebilmek amacıyla tüketmektedir' (Bocock, 2009: 27). Gündelik yaşamda adeta bir 'kimlik göstergesi' haline gelen tüketim, bireyler tarafından *farklılık yaratma* açısından önemli bir araç olmuştur. Sosyal statüler tüketime göre belirlenmekte, birey tükettiği ölçüde statü kazanmaktadır. Baudrillard (2012)' ın 'tüketim toplumu' adını verdiği bu toplumda, artık gerçek ve sahte ihtiyaçlar arasındaki ayrım kalkmış, birey tüketim mallarını satın almanın ve bunları sergilemenin toplumsal bir ayrıcalık ve prestij getirdiğine inanmaya başlamıştır. '…bu süreçte birey, bir yandan kendini toplumsal olarak diğerlerinden ayırt ettiğine inanırken, bir yandan da tüketim toplumuyla bütünleşir. Dolayısıyla tüketmek birey için zorunluluğa dönüşür' (Baudrillard, 2012). Tüketime bu kadar değer veren, tüketim odaklı yaşayan günümüz toplumu, aynı zamanda Baudrillard tarafından 'bolluk toplumu' olarak da adlandırılmaktadır (Baudrillard, 2012: 192).

Simmel (2012) 'Metropol ve Tinsel Hayat' adlı makalesinde, metropolün yarattığı yeni bir insan tipinden bahsetmiştir. Bununla birlikte metropol tipi kişiliğin ruhsal temelini sinirler üzerindeki uyarıcıların yoğunluğunun oluşturduğundan ve metropole özgü ruhların muhafazakâr olduğunu, fenomenler arasındaki karşıtlığa ve değişime uyum sağlamak için iç çalkantılar geçirmek zorunda olduğunu belirtir. 'Metropolün ezici gücüne karşı, öznel hayatı koruyan bu zihinsellik, birçok yöne dağılarak birbirinden ayrı fenomenlerle bütünleşir' (Simmel, 2012: 85). Benzer bir tanımı Tanyeli' de (2004) yapmıştır:

> Metropol farklı bir insan tipinin, farklı bir tarihsel durumun ve Simmel'in deyişiyle farklı bir 'tinsel yaşamın' yeşerdiği ortamdır. Dünyayı yeni bir biçimde algılayıp kavrayan, yeni sorunlar formüle eden ve çevreyi yeni

> biçimlerde üreten bir metropol insanından ve ortamından söz edilebilmektedir (Tanyeli, 2004).

İhtisaslaşmanın had safhada olduğu metropolün rekabet ortamındaki birey, farklılaşmak ve kendini ön plana çıkarmak ister. Bu durum sonucunda '*bireysellik*' ön plana çıkar.

> Kent büyüklüğüyle doğru orantılı olarak, bireyselleşmeye yol açar….Birey, toplumsal çevrenin ilgisini çekmek için, çevrenin farklılığına ilişkin duyarlılığından yararlanır. Sonunda kasıtlı bir şekilde tuhaf olmaya teşvik edilir; yani yapmacık tavırlar, ani değişiklikler gibi metropole özgü aşırılıklara yönelir. Bu tür davranışların anlamı, içeriklerinde değildir, kesinlikle. Farklı olma, çarpıcı şekilde diğerlerinden sivrilme ve böylece dikkat çekici olma şeklinde ortaya çıkan formlarındandır. (Simmel, 2012:96-97) Birey metropol gibi sosyo-teknolojik bir mekanizma tarafından aşağılanıp yıpratılmaya karşı koymalıdır. Aşırı bireysellik, aşırı nesnelleşmiş metropol kültürüne cevaptır… Burada önemli olan artık, bu davranışların kendileri değil, bu davranışlar aracılığıyla bireyin kendisini farklı kılabilmesi ve böylece kendisini gösterip dikkat çekebilmesidir (Frisby, 1984:131-2).

Sinirlerin yoğun olarak uyarıldığı metropol yaşamı sonucunda, bireylerde bir süre sonra olaylar karşısında tepkisizlik, *bıkkınlık*, Simmel (2012)'in deyimiyle 'blase' tavır baş gösterir. "Bıkkınlık, belki de başka hiçbir ruhsal fenomen, metropole böylesine dolaysız bir bağ taşımaz. Bıkkınlığın birincil nedeni, sinirleri uyaran birbirine zıt unsurların hızla değişmesi, son derece yoğun ve sıkıştırılmış olmasıdır… Sınırsız zevk peşinde geçirilen bir hayat, insanı bıkkınlaştırır" (Simmel, 2012: 89). Tanyeli (2004) ise bıkkınlığı kişisel deneyimlemelere bağlı bağlı olarak ele almıştır:

> Blase yaklaşımlı kişi, tanımı gereği olarak, çevresindeki gerçeklikleri adeta bıkkın, usanmış gözlerle izler… Dolayısıyla hiçbir şey onu şaşırtmaz; çünkü metropolde 'alışılmadık' diye bir tanımın olamayacağını yaşayarak öğrenmiştir. (Tanyeli, 2004:281).

Metropol yaşamına kalabalıklar ve çeşitlilik hâkimdir. Küçük muhitlerde insanlar birbirlerini tanırlar, dolayısıyla bireyler arasında samimi ve sıcak ilişkiler kurulur; ancak metropolün doğası gereği, kişinin diğerlerini tanıması imkânsızdır. Böyle bir ortamda kurulan ilişkilerde *mesafelilik* göze çarpmaktadır. "Metropol hayatının üstünkörü temaslarla gelip geçen unsurları karşısında insanların haklı olarak kapıldıkları güvensizlik, bizi mesafeliliğe zorlar" (Simmel, 2012: 91). Simmel (2012:

28) kentsel bağlamdaki ilişkilerdeki bu ‘uzaklık’ durumunu olumlu görmektedir, çünkü bu uzaklık bireye başka koşullarda benzeri olmayan bir türde ve miktarda kişisel özgürlük sağlar. Ancak bu özgürlük durumu da bir süre sonra metropol insanının yalnız kalmasına yol açar. “Metropol kalabalığıyla kıyaslandığında insanın kendisini böylesine yalnız, böylesine kaybolmuş hissettiği başka bir yer yoktur. Bu, açıkça, sözünü ettiğimiz özgürlüğün diğer yüzüdür” (Simmel, 2012: 28).

Resim 3.3. Metropol yaşamından kareler

Metropolün koşuşturmacalı yaşamı sonucunda, bireylerde *yorgunluk* baş göstermektedir. Birey bu stresli, gürültülü yaşamdan yakınmakta ve sürekli yorgunluğunu dillendirmektedir. Baudrillard bu yorgunluğun fiziksel sarfiyattan, kas ve enerji yoğunluğundan kaynaklanmadığını, aksine depresif olmaktan ve psikomatik dönüşüm sonucu oluştuğunu belirtmektedir (Baurillard, 2012:216).

> Artık tıpkı evrensel bir açlık sorunu olduğu gibi evrensel yorgunluk sorunu var. Yüzyılın yeni hastalığı yorgunluk, her şey giderilmelerinin sağlamaya katkıda bulunmalıyken giderek şiddetlenmeleri çağımızın niteliği haline gelen diğer anomik fenomenlerle bağlantılı olarak çözümlenmelidir (Baudrillard, 2012: 216).

Lefebre (2010) ise duruma farklı bir açıdan yaklaşmaktadır. Metropolün yorgun bireyi, bir süre sonra dinlenebileceği boş zamanı arar hale gelmektedir. Lefebre (2010), bu durum sonucunda, günümüz toplumuna ‘boş zaman toplumu’ adını vermektedir.

> Boş zaman toplumu? Günümüzde tanık olunan geçiş, büyük değişme, kıtlıktan bolluğa olduğu kadar, işten de boş zamana geçiş değil midir?...Modern hayatın yorgunlukları, eğlenmeyi, hoşça vakit geçirmeyi

gerekli kılıyor. Boş zaman gereksinimler arsına giriyor ve önceden var olan gereksinimleri değişime uğratıyor (Lefebre, 2010: 65).

Resim 3.4. Metropolde birey

Tüm bunların dışında metropolde yaşamını idame ettiren bireylerin, en önemli özelliklerinden birisi de sonradan geliştirdiği *korku* duygusudur. Peki, birey neden korku duymaktadır? Yukarıda da tartıştığımız gibi metropollerin karmaşık yapısı gereği, burada yer alan farklı etnisiteye, farklı gelir gruplarına mensup insanların oluşu farklı riskleri de gündeme getirmektedir. Bunun yanında, sıradan kentlere göre metropollerde sıklıkla yaşanmakta olan terör olayları, hırsızlık, taciz, adam kaçırma, devletin güvenlik güçlerinin insanlara yeterli güveni verememesi gibi durumlar sonucunda, her an ne olacağı belirsiz bir atmosfer oluşmuş bu da korkuyu tetiklemiştir. Ahıska'nın şu sözleri bu ortamı daha net tanımlıyor: 'Gündüz vakti kalabalık bir meydanda yürüyorsunuz. İki adam gelip sizi bıçaklıyor ve de kimse dönüp bakmıyor ' (Ahıska: 1992: 118-129). Bununla birlikte, Tanyeli (2004: 282)' nin Auge' den alıntıladığı 'metropol bir düzen ve anarşi karışımıdır' sözü de bu duruma gönderme yapmaktadır. Tanyeli (2004) bu noktada, Türk insanında da bu tür bir korku durumunun oluştuğunu belirtmekte ve şu soruyu sormaktadır: "Neden Batılı metropol insanı bıkkınlık ve kanıksama ağırlıklı tavırlar geliştirirken, Türk insanı bir tür korku geliştirmektedir?...Türk insanın metropol korkusu, muhtemelen başka korkularla ya da zihniyet yapılarıyla bütünleştiği için bu denli yoğun olmakta adeta paranoya dönüşmektedir" (Tanyeli, 2004:283-284). İleride, beşinci bölümde ele alınan *Yüksek Konut Bloklarının,* aynı zamanda güvenlikli konutlar olmaları, reklamlarında sürekli olarak 'güven ve huzur dolu yaşam' vaatlerinde bulunmaları ve bu durumun müşteriler tarafından en önemli tercih sebeplerinden birisi olması, bu durumun bir sonucudur.

3.3. Bölüm Sonucu

Metropol yaşamının biçimlenmesinde özellikle 70' ler den sonra yaşanan süreç daha belirleyici olmaktadır. Kapitalist ekonominin yeniden yapılandığı bu süreç, çok yönlü bir değişimi de beraberinde getirmiştir. Hızın önem kazanması, teknolojinin, iletişim ve ulaşım imkânlarının gelişmesi dünyanın git gide küçülmesine, küreselleşmesine sebep olurken, kapitalizmin dünya üzerindeki ağlarını da daha güçlü hale getirmektedir.

Kapitalizmin, esnek birikim süreciyle yeniden yapılandığı dönemde, kentlerde sanayi sektörünün düşüşe geçmesi ve hizmet sektörünün yükselişe geçmesi dikkat çekmektedir. Artık sanayi, metropolleri terk etmekte, daha düşük vergi ödeyebileceği ülkelere yerleşmektedir. Bu durumda daha önce sanayi yerleşimlerine göre biçimlenen, sanayinin gelişimlerini belirlemede önemli bir yeri olan kentlerde, artık farklı dinamikler belirleyici olmaktadır. Kentlerin küreselleşmenin de etkisiyle daha ön planda olduğu bu dönemde, kentler arası yarış ortamı sonucu dikkat çekme, çekim gücü oluşturma amacıyla alışveriş merkezi, ofisler, gökdelenler, plazalar gibi farklı mimari projelerle farklı bir atmosfer oluşturulmaya çalışılmaktadır.

Yeni yapılanma sürecinde, postmodernizm de etkisiyle kültürel anlamda çeşitliliğin arttığı görülmektedir. Modern dönemde tek yönlü (Batı) yönlü bir kültür aktarımı söz konusuyken, zamanla kentler çok kültürlü bir görünüm almışlar, çeşitlilik önem kazanmıştır. Bununla birlikte, post-Fordist üretim sürecinin de etkisiyle tüketim alışkanlıkları değişmiş, gerçek ihtiyaçlar yerini *sembolik ihtiyaçlara* bırakmıştır. Birey tüketebilmek için çaba sarf etmeye başlamıştır.

> İnsanlar artık gelişmiş toplumlarda yalnızca yaşamlarını sürdürebilmek için değil, aynı zamanda tüketim mallarını almaya güçleri yetsin diye de çalışmaktadırlar. Reklamı yapılan malların tamamı herkes tarafından alınamasa bile, çalışan insanların çalışmalarının hedefi ve ödülü olarak işlev görmektedir. Önemli olan tüketimin çağımızda neredeyse bu dünyaya ait olmayan, gerçek üstü sembolik bir düzeye eriştiği, böylece satın alma eylemi kadar *satın alma fikrinin* de ücretli işlerde çalışanlar için bir güdü haline geldiğidir (Baudrillard, 1998; Aktaran: Bocock, 2009: 57).

Modernizme birlikte yitirdiğimiz, buharlaşıp giden birçok değer gibi toplumsal statü de artık bilgiye, deneyime, kültüre vs. e göre değil, tüketime göre belirlenmektedir. Bu bağlamda tüketim bireysel kimliğin ayrılmaz bir parçası olarak eskiye oranla daha çok önem arz etmektedir.

Yeniden yapılanma sürecinde toplumsal değişimlerle birlikte *birey* de değişmektedir. Metropol yaşamı bireyler üzerinde Simmel' in (2012) deyimiyle farklı bir *tinsel hayatı* da yeşertiyor, bu durum sonucunda bireylerde bir takım görüngüler ortaya çıkıyordu. Bu bağlamda özellikle son 20-30 yılda yaşanan çeşitli sebeplere bağlı olarak, bireylerde gelişen *korku* duygusu önemli olduğunu görmekteyiz. Nitekim bu duygunun hat safhalarda olması barınma kültürünün değişiminde de etkili olmuş ve bu durum spekülatörler tarafından bir sektör haline getirilmiştir. Metropolün korkulu bireylerine huzur, güven dolu yaşam vaat eden *güvenlikli lüks* konut siteleri oluşturulmaya başlanmıştır. Bu konutların en önemli tercih sebebi, güvenlikli olmaları olsa da, post-Fordizmin etkisiyle değişen tüketim alışkanlıkları, oturulan yerin statünün bir parçası sayılması da önemli bir neden olarak sayılabilir.

Esnek birikim sisteminin etkili olduğu bu dönemde, piyasalarda yaratılan esnek ortam, konutlar için oluşturulan esnek ödeme seçenekleri, bankaların sunduğu esnek kredi avantajları da söz konusu eğilimin (metropollerde yeni konut eğilimi) oluşması için gerekli alt yapıyı hazırlamaktadır. Metropol ortamından farklı yaratılan alternatif ortamlarda, kurgulanan zaman-mekân oyunlarıyla (burada mimari araç olarak kullanılmakta) istenilen atmosfer yaratılmakta, bu da pazarlamanın bir parçası olarak kullanılmaktadır.

4. BARINMA KÜLTÜRÜNUN DEĞİŞİMİ VE KENTLERDE YAŞANAN DEĞİŞİMLER

Dünyanın ekonomik anlamda yeniden yapılandığı süreçlerde, kültürler, tüketim alışkanlıkları, hayat tarzları da bir anlamda yeniden bir yapılanma sürecine girmektedir. Buradan hareketle, insanlık tarihinin önemli devrimlerinden birisi olan "Sanayi Devrimi" ile birlikte gelişen süreçten başlayarak "barınma kültürü" nün günümüze kadar geçirdiği değişimler ele alınacaktır. Devamında kentlerde, farklı dinamiklere bağlı olarak ortaya çıkan sosyomekansal değişimler, daha ziyade kapitalist ekonominin yeniden yapılanma sürecine girdiği 1980' ler ve sonrası ağırlıklı olarak, önce Türkiye ve daha sonra Ankara üzerinden değerlendirilecektir.

4.1. Barınma Kültürünün Değişimi

İnsanoğlunun temel gereksinimlerinden olan 'barınmanın' ortaya çıkışında korku ve güvenlik kavramlarının etkisini görmekteyiz. İlk barınaklar doğanın gücüne, atmosferik koşullara, hayvanlara karşı korunmak amacıyla yapılmıştır. Geleneksel dönemdeki bu barınaklar aynı zamanda 'ev' olarak da ele alınmaktadır. Modernite sonrasında ise ev ve barınma kavramları farklılaşmıştır. Saegert (1985) evin, barınmaya göre daha kısıtlayıcı ve 'yer' e dayanan (plase based) bir kavram olduğunu belirtmektedir. Evi daha çok gündelik yaşamın önemli aktivitelerinin geçtiği yer olarak kullandığını belirtse de, bunun her zaman böyle olmayabileceğini kişinin gündelik yaşam aktivitelerinin çoğunu başka bir yerde gerçekleştire bileceğinin veya yaşadığı yeri evi olarak göremeyebileceğinin altını çizer (Saegert, 1985).

Barınma, zaman içerisinde dönüşümler geçirse de, en büyük dönüşümü Endüstri Devrimi sonrası gerçekleşmiştir. Kıray (2007) sanayi öncesi kentlerin nüfusunun az olduğunu ve nüfusun yüzde 90 kadarının köyde, kalan yüzde 10' unun (seçkinler ve zanaatkârlar) kentlerde barındığını belirtmektedir. Kentte barınanların ise çoğunun oturduğu yer ve iş yerleri aynı yapı içerisindedir. Ancak, Avrupa'da bu evreden sonra başlayan (16. ve 18. Yüzyılda) modernite ve yoğun ticaret ile birlikte iş yerleri ve konut birbirinden ayrılmıştır. Kıray, yine de en önemli

dönüşümün modern sanayi toplumunun doğmasıyla gerçekleştiğini belirtmekte (Kıray, 2007: 138).

Buharlı makinenin icadıyla başlayan Sanayi Devrimiyle birlikte, kentlerde büyük fabrikalar kurulmuştur. Binlerce işçinin büyük fabrika yapıları içerisinde çalışmaları sonucunda, çalışılan yer ve oturulan yer farklılaşmıştır. Bu fabrikalara ham madde sağlamak amacıyla demiryolu ağları geliştirilmiş ve böylece sanayi şehirleri oluşmaya başlamıştır. Bu durum iş bulabilmek amacıyla kırdan kente göçüde tetiklemiş, kent nüfusu giderek artmaya başlamıştır. Bir süre sonra (18. yüzyıl ortalarında) kentlerde büyük oranda işçi ve işsiz ordusu baş göstermiş ve mevcut nüfusa yetecek kadar konut olmaması 'barınma sorununu' yaratmıştır. Lewis Mumford (Aktaran: Gülmez, 2008), değerlendirmesinde, endüstri kentinin üç temel unsurunu fabrika, demiryolu ve bakımsız konuttan oluştuğunu belirtmektedir. Kentteki işçiler uzun yıllar boyunca, sağlıksız, sudan yoksun, ışıksız, tuvalet ve banyosu bulunmayan, hijyenik olmayan konutlarda barınmak zorunda kaldılar. Bu durum sonunda 19. ve 20. yüzyılda, sorunun çözümüne yönelik olarak çeşitli ütopyalar geliştirilmiş, bunun yanında devlet eliyle sosyal konut projeleri gerçekleştirilmiştir.

19. yüzyılda tüm çelişki ve açmazlarıyla sürekli olarak büyüyerek siyasal, toplumsal, ekonomik ve mekânsal yapılara egemen duruma gelen kapitalizme tepki olarak sosyalist akımların ortaya çıktığını görmekteyiz (Ertan, 2004). Bu dönemde ortaya çıkan akımlardan birisi de 'ütopik sosyalisler' dir. Saint Simon, Robert Owen, Charles Fourer, Sanayi Devrimi sonrası 'ideal kent' arayışları içerisinde bulunmuşlardır.

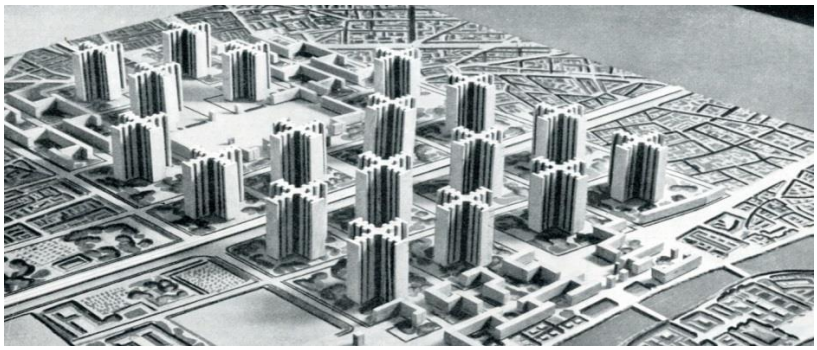
> Ütopik sosyalist planlamaya iki izlek egemendi: Birincisi kent ile kır arasındaki ayrımı ortadan kaldırmak; ikincisi toplumu tek büyük bir aile yapısı içine yerleştirerek bireylerin ve ailelerin fiziksel yalıtılmışlığının üstesinden gelmek. Tasarımların birçoğu ideal kentleri değil, ideal komünleri, iki bin kişiden az nüfusa sahip küçük kırsal birimleri betimlemekteydi. (Fishman: 1982:120)

20. yüzyıla gelindiğinde ise var olan sorunların çözümüne yönelik olarak Ebenezer Howard' ın *bahçe kent*, Frank Lloyld Wright' ın *Broadacre,* Le Corbusier' in *ışınsal kent* ve *çağdaş kent* ütopyaları kent ve insanlar için ideal tasarım arayışı içerisinde

olmuşlardır (Ertan, 2004). Bu dönemde Engels(1992) barınma sorunun çözümü için kır-kent ayrımının tamamen ortadan kalması gerektiğini belirtmektedir. Ebenezer Howard ise geliştirdiği *bahçe kent* önerisinde kırın ve kentin avantajlarını birleştirmeye çalışmaktadır.

> Kent ütopyalarını hızlı endüstrileşme sürecinde bozulmakta olan kır-kent sürekliliğinde ele alan Howard, Wrigt ve Le Corbusier' in düşüncelerinin hareket noktası, teknolojik yeniliklerdir. Yerelleşme amacıyla Howard, kent tasarımında büyük kentlerin büyümesinde itici bir araç olan tren yolu ağını, Wright özel otomobiller ve karayolu ağını temel almış; Le Corbusier ise ulaşım araçlarını metro ile bağlantılandırmıştır Teknolojiyi özekselleşme aracı olarak kullanan Le Corbusier, gökdeleni aşırı kent yoğunluğuna olanak tanıyan biçimde, bir tür dikey cadde, kendi deyimiyle 'havadaki cadde' olarak kullanmıştır (Ertan, 2004).

Burada, Corbusier'in kent yoğunluğuna bir çözüm olarak gökdeleni önerdiği görülmektedir. Bu doğrultuda, 1925 yılında hazırlamış olduğu Paris' in 'Voisin' yerleşmesinde zonning mantığıyla kenti, oturulan yer ve çalışılan yer olarak ikiye ayırmakta ve kent merkezine her biri 250 metre yükseklikte 18 adet gökdelen dikmekte idi (Bkz: Resim: 4.1.).

Resim 4.1. Le Corbusier, Paris Voisin önerisi (www.nocontxt.tumblr.com)

Yine dönemin önemli isimlerinden olan Fransız mimar ve şehir plancısı Tony Garnier ise, 20. yüzyılın başında 'endüstriyel kent' önerisini oluşturmuştur. Zonning prensiplerine dayalı bu yerleşimde, çevre düzenlemelerinin yanında barınma koşullarının iyileştirilmesine yönelik olarak da kararlar alınmıştı (Konutta yatak odalarından en az bir pencere güneye bakmalıdır, eğer bir şaft bırakılacaksa bu kullanılabilir olmalıdır gibi). "Tony Garnier' ın zonning prensipleri ve yeşil alanların genişletilmesi ilkesi doğrultusunda sokakların kaldırılmasını da ön görüyordu.

Kentin karışıklığının, gürültü ve pisliğin kaynağı olarak görülen sokaklar yeni kente uymuyordu" (Bumin, 1998).

Barınma sorunu çözümü için, gelişmiş sanayi ülkelerinin çoğunda devlet, özellikle 19. yy. ve 20. yy. başlarında işçi ve orta sınıfa yönelik sosyal konut projeleri gerçekleştirmiştir. Bu konut projelerinin çoğunun, öncelikli sorun olan 'barınma' probleminin çözümünü sağlamak amacıyla '*existence minimum*' anlayışı doğrultusunda tasarlandıklarını görmekteyiz. Küçük yatak odaları, küçük mutfaklar… Dolayısıyla konut probleminin sağlıksal ve sayısal açıdan çözmek öncelikli olarak ele alınmıştır. Modernizmin etkin olduğu bu dönemde yapılmış olan sosyal konutlarda bireysel farklılıkların çok belirginleşemediği, konut birimlerinin benzer plan ve biçimlenişte ele alındığı göze çarpmaktadır. Uzun yıllar söz konusu sorunu çıkardığı yasalarla, uygulamalarla çözmeye çalışan devlet, 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra konut üretiminden elini çekmiştir.

> Devletin konut üretiminden çekilmesinin en önemli gerekçesi, toplumun bütününün 20. yüzyıl' ın başlarına kıyasla daha iyi koşullarda barınmakta olduğu idi. Nitekim 1950' lerden itibaren toplumun her kesiminin satın alma gücü artmış; öylece giyecek ve boş zamana ayrılan tüketim miktarı gibi konuta ilişkin yapılan tüketim de artmıştı. Dolayısıyla hane halklarının birincil eylemi olan barınma, tüketme eylemine dönüşmüştü (Kaçel, 1999)

Resim 4.2. Viyana Karl Marx Hof Yerleşkesi, sosyal konut projesi (1930) (www.fine artamerica.com)

Tüketimin ön planda olduğu bu dönemden sonra, konut ta zamanla bir meta haline getirilmiş, barınmanın bir aracı olmaktan öte, kişisel zevklerin sergilendiği,

toplumsal statünün bir parçası kabul edilen, deyim yerindeyse bir ‘gösteri aracı’ haline getirilmiştir. 60’ lardan sonra gelişen, post modernist hareketler ise, modern dönemde kentin yalnızca sağlıklı bir barınmayı sağladığını düşünen, çoğulculuğu, çeşitliliği ciddiye almayan ideolojiye tepki olarak doğmuştur.

> Kentlerin sadece yeterli yeşil alan ve uygun konutlar ibaret olmadığını, insanların canlı sokaklara, insan ilişkilerine ihtiyacı olduğunu savunan Jacobs (1992), tasarlanan kentin boşluğunun ve tekdüzeliğinin, kentliye ihtiyacı olan varoluşsal iklimi sağlayamayacağını savunuyordu. Gerçekten de kent sadece barınmaya dair ihtiyacın sağlıklı olarak karşılandığı bir yer değildir. İnsanların kalabalıklara, bazen kalabalıklar içinde kaybolmaya, gözlemeye ve gözlenmeye de ihtiyacı olabilir (Gülmez, 2008).

Geleneksel dönemde ev ile özdeşleşen barınmadan söz edilirken, modernite ise ‘evsizlik’ durumu olarak ele alınmaktadır. Modern hayat içerisinde kişi, iş yerinde, alışveriş merkezinde, spor salonunda, eğitim kurumlarında günlük aktivitelerini yerine getirirken, ev’ e dair gelgitler yaşar. “Birey, günlük yaşamında sürekli olarak çelişkili sosyal bağlamlar arasında gidip gelir ve modern toplumda hiçbir ortam gerçekten ev olamaz.” (Gülmez, 2008) Felsefede ise barınma, moderniteden çok daha farklı anlamlar içermektedir. Alman filozof Martin Heidegger (1971) ‘Building, Dwelling, Thinking’ adlı makalesinde, barınmanın yeryüzü-gökyüzü, ölümlüler ve ölümsüzler arasındaki ilişkinin beslenmesi ve korunması olarak ele almaktadır. Barınan kişi varlığın bu 4 temel boyutuna açık olmalıdır. Heidegger ev’ i insanın dünyada varlık içinde olmasıyla özdeşleştirir. İnsanın evi, aynı zamanda onun kimliğidir. “Heidegger’ e göre evlerin yetersizliği değil ölümlülerin barınmanın doğasını anlamamaları üzücüdür” (Gülmez, 2008).

Cengizkan’a göre ise “konutun karşıladığı barınma işlevi, aslında tanımsız bir işlevdir. Öyle ya, insan var olduğu anda bu dünya üzerinde barınır. Bunu özellikle bir kabukla yapmak ve bunun da kolektif insanın varoluşunun gereksinimi olduğunu var saymak, başlangıcın hatalı olduğunu gösteren bir noktadır” (Cengizkan, 2004: 14).

Teknolojinin getirdiği yenilikler, hız, zaman-mekan sıkışması gibi durumlar artık mekanın yer’ e bağlılığını yok etmiş, dolayısıyla barınma’ da yer’ den

uzaklaşmıştır. Barınmayı bu doğrultuda değerlendiren Güzer (2001) bu durumu şöyle açıklamaktadır:

> Barınma sözcüğü artık konutun baskın tanımlayıcısı olmaktan çıkmakta, tüketimin hem objesi hem de tüketim ürünlerinin sergi alanı olmanın yanında sürdürülebilir bir yaşamın temel altyapısı, sosyal kimliğimizi temsil eden bir dışavurum aracı ya da yatırım ve sosyal güvence biçimi olarak yeni anlamlar kazanmaktadır. 21. yüzyılda mekânın yeni bir anlam kazandığı ve zamanla çok boyutlu bir ilişki kurduğu, böylece konutun iş mekânının doğal uzantısı hatta bazen kendisi haline geldiği söylenebilir. Bilgisayar ve iletişim teknolojilerinin ilerlemesiyle ortaya çıkan sanal mekân ve denetlenebilir zaman kavramları artık tüm ilişkilerin mekâna bağlı kalınmaksızın sürdürülebilmesinin yolunu açmıştır (Güzer, 2001).

Güzer' in de belirttiği gibi, günümüz dünyasında tüketimin bir nesnesi haline gelen barınma, bir dışa vurum aracı- gösterge- yatırım biçimi haline getirilmiştir. Çalışma için çok önemli bir saptama oluşturan bu durumun arka planına bakmak gereklidir.

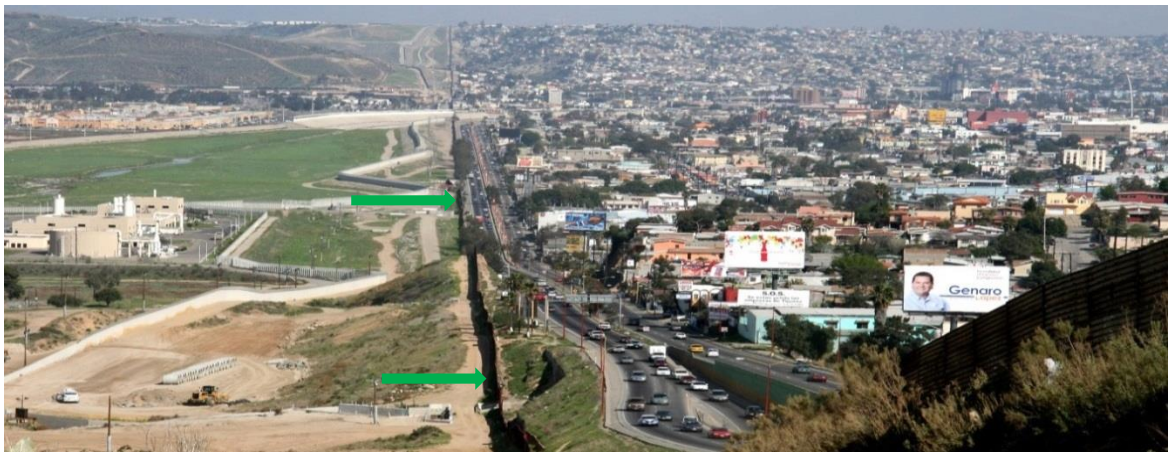
4.2. Sosyomekansal Ayrışma & Soylulaştırma

Geçmişten bugüne kentler içerisinde, eğitim, kültür, ekonomik durum, etnik farklılıklar vb. değişkenlere bağlı olarak sosyal ayrışmalar her zaman var olmuştur. Bu ayrışma beraberinde mekânsal ayrışmayı da getirmiştir[1]. Böylece sosyal ve mekânsal ayrışma, biri diğerinin sonucu olacak şekilde, ayrılmaz parçalar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tarihte, duvarlar, surlar, kuleler, kapılar mekânsal ayrışmada önemli bir yere sahiptir. Bu dönemde gerek güvenlik açısından, gerekse kentin sınırlarını belli etmek amacıyla kentin çevresinin duvarlarla, surlarla kuşatıldığını, kapılar vasıtasıyla dış dünyayla iletişim kurulduğunu görmekteyiz. Klasik dönemin en önemli ayrışma nesnesi olan duvar, günümüzde farklı anlamlar kazanarak varlığını devam ettirmektedir. Tıpkı geçmişte olduğu gibi, bugün de kimi devletler tarafından çeşitli sebeplerle duvarlar örülmeye devam etmekte, duvar ötekileştirme, dışlama aracı olarak kullanılmakta. İsrail'in, Filistin'le arasına ördüğü duvar, Meksika sınırında yoksul Güney ile zengin Kuzeyi ayırmak için örülen duvar buna örnek

[1] Çalışma içerisinde yer yer mekânsal ayrışma olarak ifade edilen kavram, sosyomekansal ayrışmayı karşılayacak şekilde kullanılmıştır.

verilebilir. Ancak bugün devletlerin yarattığı ideoloji temelli mekânsal ayrışmaların ötesinde, devletin doğrudan bir aktör olarak rol almadığı, kent içerisinde, daha farklı nedenlere bağlı olarak mekânsal ayrışmaların belirginleştiğini görülmektedir.

Resim: 4.3. Kuzey ve Güney Meksika' yı ayıran duvar (www.arastıralım.net)

> Kentte mekânsal ayrışmanın farklı biçimlerde görünürlük kazandığı aşikârdır. İlk bakışta kentin çevresinden ayrışarak kendini oluşturduğu dahi söylenebilir. Klasik şehirleri kuşatan sur, bir yönüyle buna işaret eder. Ancak günümüzde mekânsal ayrışmanın değişik biçimlerine sahne olan kentte, surlar ve duvarlar bu defa kentin içinde oluşan ayrışmaları temsil etmektedir. Kentsel dönüşüm, soylulaştırma/seçkinleştirme, güvenlikli siteler gibi mekânsal ayrışmanın yeni biçimleri, kenti yeniden planlama, tasarlama, bölme gibi dürtülerle oluşmaktadır (Alver, 2013: 43).

Kentteki mekânsal ayrışmalar çeşitli nedenlere bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Harvey (2002: 170),kapitalist toplumun, varlığını sermaye birikimine bağladığı için, farklı gelir düzeyleri olan bir toplum yaratacağını belirtmiştir. Dolayısıyla, böyle bir ortamda da mekânsal ayrışma, kapitalizmin vazgeçilmezi olmaktadır. Kurtuluş (2003) ise bu ayrışmanın gelir adaletsizliğinden doğduğunu ifade etmektedir:

> Kentsel ayrışma temelde bir eşitlik/ eşitsizlik ve adalet meselesidir. Kentteki ayrışma her dönemde gelir, güç ve saygınlığa göre biçimlenmektedir. Kentsel ayrışmanın en açık göstergelerinden biri, kuşkusuz toplumsal eşitsizliklerdir. Öteden beri kentler 'toplumsal eşitsizlikler ve mekânsal ayrışmaları barındıran yerleşmeler olmuşlardır. Binlerce yıl öncesinin şehirleriyle günümüz kentlerinin belki de en çarpıcı ortak yanı toplumsal eşitsizliklere dayalı mekânsal ayrışmaların varlığıdır (Kurtuluş, 2003: 75).

Kentteki mekânsal ayrışmayı, sosyo mekânsal eşitsizlik bağlamında değerlendiren bir diğer isim Bektaş (2011), bununla birlikte, büyük ölçekli göçlerin ve ırk ayrımının da ayrışmada önemli bir yere sahip olduğunu belirtmektedir.

Ayrışmayı, sosyal farklılıkların tetiklediğini belirten Andersen' e (2004: 14) göre ise, "sosyal ayrışma, gruplar arasında artan sosyal ve kültürel farklılıklara yol açan, etnik ya da sosyal olarak farklı grupların mekânsal ayrımlaşması "dır. Andersen (2004) bununla birlikte, uzun yıllar boyunca kentteki ayrışmadan sorumlu tutulan yoksul kesimin haricinde, bugün ayrışmayı daha da çok belirginleştiren varsıl kesimin varlığına işaret etmektedir.

> Toplumsal ve mekânsal ayrışmayı üreten dinamikler, çoğunlukla kent yoksulları ve dezavantajlı alt sınıflar açısından ele alınmaktadır (Andersen, 2004; Knox ve Pinch, 2000; Musterd ve Ostendorf, 1998). Oysa üst sınıfların sahip oldukları araçlar ve olanakların çeşitliliği, mekânı tasarım ve donatım yoluyla dışlayıcı hale getirmek üzere biçimlendirmelerini kolaylaştırmaktadır. Sosyal ve mekânsal ayrışmanın, refah devletinin çözülmesi sürecine bağlı olarak doğrudan ve dolaylı gelirlerdeki uçurumun artması ile keskinleştiği belirtilmektedir (Özgür, 2006).

Bugünün kentlerinin ve metropollerinin en önemli yapısal özelliklerinden birisi olan mekânsal ayrışmaların nedeni anlayabilmek için, ekonomik yapılanmanın geçirdiği dönüşümü incelemek gerekir.[1] 70'lı yıllarda, refah devlet politikalarının önem kaybetmesiyle, kapitalist ekonominin yeniden yapılandığı süreçte neo-liberal politikaların uygulanması, devlet müdahalesinin etkisini yitirmesiyle birlikte toplumdaki gelir düzensizliklerini de artırmıştır. Esnek birikim dönemi içerisinde olduğumuz bu dönemde, 'tüketim' sistemin sürekliliğini sağlama için, toplumun vazgeçilmez bir ögesi haline gelmiştir. Küreselleşmenin de etkisiyle kültürel yapı, hayat biçimleri sürekli bir değişime uğramakta, tüketimin nesnesi olan kent toprağı, gayrimenkul piyasasının da devreye girmesiyle ranta sürüklenmekte, gelir dağılımındaki uçurum artmakta ve kutuplaşmalar daha belirgin hale gelmektedir. Bu sosyal kutuplaşmalar, doğal olarak mekanda da karşılığını bulmakta, varsıl ve yoksullar arasındaki duvarlarla hayat bulmaktadır. Konutun metalaşarak, tüketim nesnesi haline geldiği bu ortamda, kişi ayrıcalığını, zenginliğini, statüsünü konutlar üzerinden göstermeye soyunmaktadır.

[1] Detaylı bilgi için 3. bölümde ele aldığımız 'Politik-Ekonomik dinamikler' başlığına bakınız.

> Geçtiğimiz 15 yıl boyunca refah koşullarını sağlamış olan bir çok ulus devlet yavaş yavaş daha Neoliberal yöne dönmüşlerdir. Birçok inisiyatifin, daha çok piyasa tarafından yönlendirilmesi ve hükümet denetiminin kaldırılması yönünde ittiği bir genel atmosfer yaratılmıştır. Vergide indirim, evrensel refah anlayışının olmaması, yeniden dağıtımın azaltılması, hükumet denetiminin kaldırılması, devlet desteğinin kesilmesi ve daha esnek iş gücü piyasası yeni anahtar kelimeler haline gelmiştir. Bu durumun bireysel istihdam fırsatları açısından artışla sonuçlanacağı ancak aynı zamanda sosyal kutuplaşma ve kentsel alanlardaki sosyo-mekânsal ayrışmayı artıracağı, çoğunlukla kabul edilen bir görüştür. (Musterd ve Ostendorf, 1998:4)

> Bugün metropolleri tanımlamak için başvurulan pek çok kentin baskın bir eğilimi haline gelen ayrışma (Mustred- Ostendor, 2000), kentlerin sınıf, statü, hiyerarşi, çelişki, eşitsizlik ve bölünme süreçleriyle kuşatıldığına işaret etmektedir. Örneğin, yeni orta sınıf ve yeni zenginler, başkalarını dışlamak üzere tasarlanmış dışa kapalı 'gentrification' ve yeniden gelişme bölgelerinde yaşamaktadırlar. Bu dışa kapalı bölgeler, çevre düzenlemeleri, üsluplaştırılmış biçim ve gündelik hayatın estetikleştirilmesi açısından yüksek ölçüde yatırım yapılan bölgeler olup, (Featherstone, 1996:178) kentin yeniden kuleler ve surlarla yani ayrışmanın modern biçimleriyle çevrili olduğunu belgelemektedirler (Alver, 2013).

Alver (2013) kentteki mekânsal ayrışmaya sebebiyet veren 3 önemli faktör olarak: '*korunaklı yerleşkeler, kentsel dönüşüm ve soylulaştırmayı'* ele almaktadır. Bunların arasından korunaklı yerleşkelerin, pazarlama stratejisine dönüştürülmesiyle diğerlerine göre daha ön plana çıktığını görmekteyiz. Etrafı duvarlarla çevrili, 24 saat güvenlik önleminin alındığı bu konutlar içerisindekiler için, statü göstergesi, huzurlu, güvenli, steril yaşam kaynağı olarak değerlendirilirken, dışarıdakiler için ötekileştirici bir unsur olmuştur. Böylece "kent içerisinde birbirinden farklı mekânlarda, neredeyse birbirine bulaşmadan, karşılaşmadan yaşayan gruplar, kentselliğin barındırdığı çeşitliliğin yok olduğu bir ortamda yaşamaya başlamışlardır, bu durum kamusal alanın kent yaşamındaki yerini doldurulamaz biçimde boşalmasını da beraberinde getirmektedir" (Özgür, 2006). 80'li yıllarda ilk aşamada Latin Amerika' da görülmeye başlanılan bu durum, zamanla başta gelişmiş ve daha sonra çevre ülkelerde farklı şekillerde yer almaya başlamıştır.

> 1980' li yıllardan itibaren özellikle de 1990' larda Latin Amerika kentlerinde görülmeye başlanan yeni sosyo-mekânsal ayrışım formları, sosyal bütünleşme ihtimallerini daha da güçleştiren bir eğilim yaratmıştır. Özellikle korunaklı yaşam alanları olarak tabir edilen alanlar, bu durumun en büyük göstergesi haline gelmiştir. Üst orta ve üst sınıflar için Latin Amerika'nın farklı

> kentlerinde farklı tasarım ve esaslarla oluşturulmaya başlanan bu alanlar Sao Paulo' da lüks bibalar ve apartmanlar şeklinde kendini gösterebildiği gibi, Buenos Aires'te küçük çiftlik (chacras) veya kasaba kulüpleri olarak tanımlanan farklılaşmış yaşam alanları olarak da gözlemlenebilmektedir (Lungo, Baires, 2001) (Aktaran: Şanlı, 2008).

Söz konusu korunaklı yerleşkeler içerisindeki insanlar, farklı etnik sınıflara, farklı eğitim, kültür düzeylerine sahip olabilirler; ancak paranın hakim olduğu bu ortamlarda, bu farklılıkların üzeri örtülür. Kurtuluş (2005) bu durumu şöyle açıklamaktadır: "mesleki, kültürel ve etnik farklılıkları örten heterojen kitlenin bir arada yaşamasını sağlayan temel etmen, satın alma gücünün ve tüketim kalıplarının benzerliğidir" (Kurtuluş, 2005).

Nedeni her ne olursa olsun, bugünün kentlerine damgasını vuran mekânsal ayrışmalar, toplumsal, ekolojik vb. birçok sorunu da gündeme getirmektedir. Kentin stresinden uzak, bu strese alternatif yaşam vadeden korunaklı yerleşkelerin yapımı için çoğu zaman doğa tahrip edilmekte, buda ekolojik sorunlara sebebiyet vermektedir. Bunun yanında kendini kentin karmaşasından soyutlama, statü sahibi insanlarla bir arada oturma isteği sonucunda toplumsal anlamda kutuplaşmalar artmakta, bireyler arasındaki iletişim git gide azalmaktadır. Elbette bugün olduğu gibi, geçmişte de toplumsal anlamda kutuplaşmalar görülmüştür. Hatta bu kutuplaşmalar çoğu zaman çatışmalarla sonuçlanmıştır. Günümüzdeki tabakalaşmanın, aynı sonla sonuçlanacağı bilinemez; ancak böyle bir ihtimalin varlığını da yadsımamak gerekir. Bu noktada Boyacıoğlu' nun (2014) yaptığı şu tespit ve öneri oldukça önemlidir:

> Toplum içinde, toplumun kendisi tarafından da körüklenen ayrışmanın, kent toprağına geri dönülmez bir biçimde sirayet etmiş olması tehlikenin boyutlarını ortaya koyuyor. Bu çok aktörlü durumun farklı katmanları ve boyutları üzerinde düşünmek gerekiyor. Bu ayrışmanın uzun vadede kentlerimiz ve toplumumuz için onulmaz yaralar açmakta ve giderek daha da yükselen ayırıcı duvarlar yaratmakta olduğunun farkına varılması gerekiyor. Kuralsızlığın ve plansızlığın bir yönetim stratejisi olarak kullanıldığı ülkemizde, kent hakkının korunamadığı, herkesin bildiği bir gerçek. Bu durumda mimara, inşaat sektörüne ve tabii ki işverene yüklenen sorumluluk artıyor, kent hakkının kent lehine korunması gerekiyor (Boyacıoğlu, 2014).

Boyacıoğlu' nun da (2014) belirttiği gibi çok aktörlü bir durum olan sosyomekansal ayrışma neticesinde, kent toprağı yağmalanmakta ve parçalara ayrılmaktadır. Söz

konusu sorunun, ancak çok boyutlu bir yaklaşımla çözüme kavuşabilmesi olasıdır. Devletin bazı kurumlarınca gelir sağlama amacıyla, kent toprağının ve dolaylı olarak kent hakkının satılması önemli bir sorun teşkil etmektedir. Bu noktada, özellikle politik aktörlerce kent ve kentli adına alınan kararlarda *demokratik olma* oldukça önemlidir. Bunların yanında ayrışmada önemli bir aktör olan mimarinin de, Gurallar' ın (2013) belirttiği gibi, meslek sınırları içerisine hapsedilmeden ekonomik ve toplumsal anlamları ile bir arada tartışılması gerekmektedir. Bütüncül bir bakış açısı ile hareket edildiği takdirde, daha sağlıklı bir kent ve kent yaşamı sağlanabileceği ön görülmektedir.

Çalışmanın bundan sonraki kısmında sosyomekansal ayrışmanın ayrı bir versiyonu olan soylulaştırma kavramına değinilecektir. Sosyomekansal ayrışmanın Türkiye' deki ve Ankara' daki çıktısı ve oluşum sebepleri incelenerek, çalışma konusu olan metropollerde *Yüksek Konut Blokları'* na oluşan talep ve oluşma nedenleri daha iyi anlaşılmaya çalışılacaktır.

Soylulaştırma (Gentrification)

Sosyomekansal ayrışmada önemli bir yeri olan "soylulaştırma" terimi ilk kez bundan 50 yıl öncesinde Ruth Glass tarafından, Londra' nın işçi mahallerindeki konutları, orta ve üst sınıfın satın alması, bunların yerine şık ve lüks konutlar yapmaları ve bu bölgenin sosyal karakterini değiştirmeleri üzerine kullanılmıştır (Aktaran: Budak, 2007). Orta- üst sınıfa mensup belirli bir kullanıcı grubun, bir yerde olması bir zaman sonra bulunulan yerin değerini artırmıştır. Yoksulların yerinden edildiği bu süreçte, alanı terk etmeyenler bir süre sonra çeşitli sebeplerden ötürü, alanı terk etmek zorunda bırakılmışlardır.

> Soylulaştırma, en basit ve sınırlı tanımıyla, dar gelirlilerin yaşadığı, kent içerisindeki köhneleşmekte olan konut alanlarına, daha üst sınıfların yerleşmeye başlaması süreci olarak tanımlanmaktadır. Değişimin gerçekleştiği mahallelerde, bir taraftan eski ve bakımsız kalmış konutların yenilenmesiyle gözle görülür fiziksel iyileşmeler yaşanırken; diğer taraftan eski sakinlerin, yerlerini biraz da gönülsüz olarak sonradan gelenlere bıraktığı, literatürde yerinden edilme (displacement) olarak adlandırılan bir süreç yaşanmaktadır (İslam ve Ciravoğlu, 2006).

Benzer bir tanımlamada Kennedy ve Leonard (2001) , soylulaştırmayı yüksek gelirlilerin, mahallenin karakterini ve yapısını değiştirerek, düşük gelirlilerle yer değiştirmesi olarak tanımlamakta ve dört kilit özellikten söz etmektedir:

- Soylulaştırma düşük gelir gruplarının yaşadıkları alandan taşınmasını gerekli kılmaktadır. Yerinde kalmak isteyen orijinal sakinler, hızla yükselen kiralar veya mülkiyet vergilerindeki artışlar nedeniyle ödeme güçlüğü çekerek taşınmak zorunda kalmaktadırlar.

- Soylulaştırmanın alandaki konut stokunu iyileştirme sonucundan başka, fiziksel ve sosyal bileşenleri de vardır.

- Soylulaştırma, alanın karakterinde değişiklikle sonuçlanır. Bu tanımın en sübjektif özelliğidir fakat çok önemlidir. Soylulaştırma sadece yüksek gelirlileri alana çekmekle kalmamakta, alandaki birçok özel sosyal dokuyu da değiştirmektedir.

- Soylulaştırma genellikle bir konut alanı bazında tanımlanırken, süreç ve etkileri tüm kent ve bölge düzeyinde görülmektedir (Aktaran: Ergün, N., 2006).

Buradan hareketle soylulaştırma kavramı, önceden kent yoksullarının hâkimiyetinde olan köhne alanların, daha sonraki zamanlarda varsılların eline geçmesiyle, alanın ‘soylu’ bir hale getirilmesi, değer kazandırılması olarak anlaşılabilmektedir; ancak zamanla bu kavram daha geniş boyut ve anlam kazanmıştır. Geçmişten bugüne dek yapılan uygulamalarda kimi zaman kentin köhne alanlarındaki konutlar yıkılıp, yerlerine daha lüks, gösterişli konutlar yapılmış, kimi zamanda eski konutların sağlıklaştırılmasıyla alan/ bölge soylu hale getirilmiştir. Ancak ilerleyen yıllarda özellikle küreselleşmenin de etkisiyle, kentteki bakımsız konutların el değiştirmesi, yoksulların yerinden edilmesinin yanında daha başka faktörlerin de etkisiyle soylulaştırma gerçekleşmiştir. Örneğin belli bir kullanıcının belli bir yerde yer alıyor olması, kentin değersiz, çöküntü alanlarına lüks konutlar, alışveriş merkezleri vb. projelerin yapımı ve buraya bir değer kazandırılması, kentsel dönüşüm projeleri, tarım arazilerinin ya da ormanlık alanların tahrip edilerek yerleşime açılması, bazen de bir yerleşim alanındaki

fonksiyon değişikliği bu alanların daha çekici hale gelmesine, soylulaştırılmasına sebebiyet vermektedir.

Soylulaştırma (gentrification) konusunda çalışan coğrafyacı, yazar Neil Smith (2002) soylulaştırmayı küreselleşmenin de etkisinde, kentlerin rekabete dayalı küresel pazarda yarışabilirliklerini artırmak için geliştirdikleri "*küresel bir strateji olduğunu*" belirtmiştir. Mengüşoğlu (2007), Smith'in bu kavrama dair yaklaşımını şöyle açıklamaktadır:

> Smith'in üzerinde durduğu şekliyle 1960'larda orta-orta üstü nüfusun kentsel alanlara çekilmesi için başlatılan geleneksel soylulaştırma girişimlerinden farklı olarak, günümüzde yeni soylulaştırma girişimleri, merkezi / yerel hükümet ve özel sektör ortaklığında daha örgütlü bir şekilde yürütülmektedir. Smith, 1950'lerde ara sıra belli kentlerde görülen ilk soylulaştırma dalgası ile 1970'ler ve 80'lerde daha çok ekonomik ve kentsel yapılanma süreci etrafında gelişen ikinci soylulaştırma dalgasından farklı olan 1990'larda gelişen üçüncü soylulaştırma dalgasında soylulaştırma, daha genelleşmiş ve kentsel yönetimler tarafından yürütülen bir kentsel stratejiye dönüştüğünü vurgulamaktadır (Mengüşoğlu, 2007).

Kentte mekânsal ayrışmanın bir parçası olan soylulaştırma kavramı, farklı disiplinleri de ilgilendiren (sosyoloji, ekonomi, mimari, planlama, politika vb.) çok boyutlu bir durumdur. Etkileri küçük bir alan içerisinde görülüyormuş gibi algılansa da, daha büyük çapta sorunlar yaratabilme potansiyeline sahiptir.

Çalışma alanı olan Ankara'da uygulanmakta olan, Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi (her ne kadar çalışma alanı olmasa da) gecekondu alanlarının dönüştürülmesi bakımından bir soylulaştırma örneğidir. Bununla birlikte, 5. Bölümde, Yüksek Konut Bloklarını incelerken ele alınacak olan, Sinpaş Altınoran projesi (Güneypark Kentsel Dönüşüm Projesi) de gecekondu alanlarının dönüştürülmesiyle elde edilen projelerden biridir. Kırsal bir yerleşim bölgesi olan İncek'te ki yapılaşma ise, kırsal bölgelerin dönüştürülerek değer kazandırılması ile soylulaştırma örneği oluşturmaktadır.

4.2.1. Türkiye' de Sosyomekansal Ayrışma

Türkiye'de sosyomekansal ayrışma, ülkedeki politik, ekonomik dinamiklere bağlı olarak 3 zaman dilimi içinde ele alınacaktır: İlki 1950-1980, ikincisi 1980-2000, üçüncüsü 2000' li yıllardan günümüze kadar olan süreçtir.

Çok partili hayata geçiş sonrasında, 1950 yılında, 10 yıl süren Demokrat Parti iktidarı dönemi başlamıştır.

> Demokrat Parti' nin 14 Mayıs 1950 tarihinde iktidara gelmesiyle birlikte uygulanmaya başlayan iktisadi liberalizm 'her mahalleye bir milyoner' sloganıyla siyasi ve popüler kültürümüze mal oldu. Kentleşmenin gelişmelerini ve bireylerin refaha kavuşmalarını ön gören bu siyasetin bir sonucu olarak 1950' li yıllardan itibaren İstanbul' un çehresi değişmeye başladı. Adnan Menderes' in ünlü imar planlarının uygulanmasıyla birlikte eski konaklar, ahşap binalar yerlerini önce geniş caddelere, daha sonra o caddeleri sağlı sollu dolduran mozaik taşlarla bezenmiş apartmanlara bıraktılar (Bali, 1999).

50' lili yıllar aynı zamanda Türkiye' de tarımda makineleşmenin arttığı yıllardır. Dış ülkelerden alınan yardımlarla traktör kullanımı yaygınlaşmıştır. Bu durum kırdaki emek gücüne duyulan ihtiyacı azaltmış, tarım dışında başka bir istihdam alanına sahip olamayan köylü, iş bulma ümidiyle kırsal alandan kente göç etmeye başlamıştır.

> Tarımda traktör kullanımının artması emekçinin kırdan kopmasına yol açan bir unsur iken, hem sanayileşme hem de işçi ve memur kesimlerinin ücretlerindeki reel iyileşme, kentleri, kırdaki emekçiler için bir çekim merkezi haline getirmiştir. İşte bu nedenlerle, bu dönemi, önceki dönemden ayıran özellik, Şengül'ün[1] "emeğin kentleşmesi" olarak adlandırdığı, kırdan kente göç olgusudur. (Keleş, Hamamcı, Çoban, 2009)

Bu dönemde kentlere yapılan göç, hızlı nüfus artışı beraberinde birçok problem getirmiştir. Kentteki konut yetersizliği, arsa fiyatlarının çok yüksek olması, mevcut konutların yüksek kira bedelleri içermesi gibi gerekçeler kırsal alandan gelen bu kesimi *gecekondulaşma*ya götürmüştür. Devlet yetkililerinin politik nedenlerle çoğu

[1] Şengül, Tarık (2001), Kentsel Çelişki ve Siyaset: Kapitalist Kentleşme Süreçleri Üzerine Yazılar (İstanbul: WALD).

zaman görmezden geldiği, zaman zaman aflar çıkardığı bu alanlar, bir süre sonra kentlerin önemli sorunu haline gelmiştir. Böylece, 1950' li yıllardan başlayarak 80'li yılların başına kadar olan süreçte, kentler içerisindeki mekânsal ayrışmanın, daha ziyade ekonomi ve kültürel temellere bağlı olarak şekillenen, *apartman-gecekondu* farklılaşması şeklinde belirginleştiği görülmektedir.

> 1950' li yıllardan itibaren başlayan bu gelişme süreci, 12 Eylül askeri ihtilali ve onun akabinde Turgut Özal'ın liberal ekonomi siyasetini uygulamaya başlamasıyla birlikte çok ciddi bir yol ayrımına geldi. Türkiye' nin kentleşme sürecinde 12 Eylül 1980 miladi ile başlayan son yirmi yıl daha önce kimsenin tahayyülünden geçiremediği gelişmelere sahne oldu (Bali, 1999).

80' li yıllar Türkiye' de ekonomik anlamda yeni bir politikanın uygulanması bakımından çok önemlidir. "Hiçbir zaman tam olarak refah devleti olmayan Türkiye, 24 Ocak 1980 ekonomik kararları ile serbest piyasa ekonomisine geçişle birlikte yeniden bir yapılanma içerisine girmiştir" (Özgür, 2006: 33). Birçoğuna göre, Cumhuriyet tarihinin en radikal hamlesi olan bu karar, Türkiye' nin kapitalistleşmesinde kırılma noktasıdır. "Dışa kapalı bir ekonominin yerine, dünya sermayesi ile bütünleşen bir ekonomi modeline geçiş hedeflenmekteydi. Yabancı sermayeye ilk kez kapılar, bu kadar net olarak aralanıyordu" (İnternet: Öztürk, F, 2013).

> Alınan yeni kararla beraber devlet artık ekonomi alanında daha pasif bir hale gelmiş ve toplumsal ilişkilerde de hakem rolünden çekilmiştir. İthal ikamesinin temel özelliği olan sınıflar arası ittifak artık gündemde değildir ve bunun yerine sınıflar arası gerilime dayalı bir denge gelmiştir (Işık, Pınarcıoğlu, 2001).

Türkiye' nin kapitalizme eklemlenmeye başladığı bu yıllarda, liberal politikaların uygulanması gelir dağılımındaki uçurumları da artırmıştır. İhracata dayalı benimsenen model ve faiz politikasının sonucu, sermaye belirli gruplarda yoğunlaşmış, gelir dağılımından alınan pay ücretliler lehine gelişmeye başlamıştır.

Ekonominin yeniden şekillendiği bu dönemde, toplumsal, kültürel ve mekânsal anlamda da yeni bir yapılanma sürecine girilmiştir. Tüketim kültürünün, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye' yi de etkisi altına almaya başlaması sonucu tüketim odaklı bir yaşam etkili olmaya başlamıştır. İstanbul başta olmak üzere, büyük

kentlere yapılan iç göçler artmaya devam ederken, uluslararası firmalara kapıların açılması vb. nedenlerden ötürü dış göçler de artış göstermiştir. Küreselleşme ve teknolojinin etkisiyle kültürler arası etkileşimler artmış, kentler eskiye nazaran daha heterojen bir yapıya bürünmüştür. Toplumsal hayatta yaşanan bu değişimler, mekâna da yansımış, kentlerde 80 öncesi daha ziyade kent yoksullarının sebebiyet verdiği gecekondu ayrışmasından öte, varsılların yarattığı mekânsal ayrışmalar etkisini göstermiştir. Zaman içerisinde, kentlerin önceki dönemlere göre daha karışık hale gelmesinden rahatsızlık duyan, ayrıcalığını daha iyi gösterebileceği, aynı zamanda güvenlikli ortam arayışında olan varsıl kesime hitap eden *korunaklı lüks konut siteleri* oluşmaya başlamıştır.

Bu dönemde, İstanbul'da kurulan Menkul Kıymetler Borsası da (1985), bugünkü adıyla Borsa İstanbul, gerek ülke içinden gerekse ülke dışından yatırımları çekmede, para üzerinden gelir elde etmede ve mekânsal farklılaşmaların daha belirginleşmesi adına etkin bir rol oynamıştır.

> İstanbul Menkul Kıymetler Borsası' nın yükselişi de bu alanda yatırım yapmış olanların ve menkul kıymet yatırım ve yönetim şirketlerinin yöneticilerinin gelir düzeylerini ciddi bir şekilde yükseltti. Böylece toplum içinde çok yüksek düzeyde harcama imkânlarına sahip olan yepyeni ve sayıca dikkate alınmaya değer bir kitle ortaya çıkmış oldu. Bu kitlenin mensupları yeni sosyal konumlarına uygun bir yaşam tarzı sürmek istediler ve lüks konut arayışına girdiler. (Aynı zamanda bu yeni konutlarına Osmanlı kültürü ve geçmişi cilası ve verniği sürmek istediler…) Bu arayışların farkına en önce varan villa tipi lüks konut inşa eden müteahhitler oldu (Bali, 1999: 36).

İlk aşamada, söz konusu korunaklı yerleşkelerin ortaya çıkışında Bali' nin (1999) de belirttiği gibi *nostalji* kavramı ön plandadır. Kentlerde yer alan apartmanların mahalle, komşuluk ilişkilerini yok ettiğinden yakınılmakta, konut reklamlarında modernizmle birlikte yitirilen değerlerin yeniden hayat bulacağı, özlenen samimi komşuluk ilişkilerin yeniden yaşatılacağı bir ortam vaat edilmektedir. Tıpkı Batıda olduğu gibi, *country, city* gibi isimlerle anılan bu yerleşimlerin içinde, ilk zamanlarda, tarihteki dönemlere, özellikle Osmanlı' ya özenen konut tipleri görülmektedir. (Kemerpark Country, İstanbul Evleri, Beykoz Konakları vb. örnek verilebilir).

Türkiye' nin küresel sermayeye eklemlenmeye çalışıldığı, dış dünyaya kapıların

daha net açıldığı bu süreçte, İstanbul, Batı' ya açılan kapı rolünü üstlenmiştir.

> İşte ekonomi politikalarının ve İstanbul' un iktisadi rolünün değiştiği bu dönemde, Türkiye' de yeni zengin ya da yeni orta sınıf olarak adlandırılan sınıf ortaya çıkmış, harcama kapasitesi yüksek bir sınıfın ortaya çıkması ile piyasa sunumu buna göre biçimlenmişti. Bu dönemde Türkiye yalnız ithal ürünlerle değil, tüketim kültürü ve bunun sosyal etkileri ile de karşılaşmıştır. Türkiye ve İstanbul' daki sosyal ayrışmanın temellerini gelire bağlı bu sınıfsal ayrışma oluşturmaktadır. Gelire bağlı sosyal ayrışma içinde zengin sınıflar, tüketimlerinde Batı kalıplarını benimseme eğilimi göstermişlerdir Bir yandan 1980' lerden günümüze uzanan süreçte dünyaya açılma politikaları ile Batılılaşma ve Batı' ya dair yaşam tarzı, medyanın da büyük katkıları ile topluma 'ayrıcalık' ve sınıf atlama olarak sunulmuş diğer yandan oluşan sınıf atlama ortamının karmaşık ve saldırgan yapısı, toplumsal hiyerarşi basamaklarında yerleşmeye çalışan sınıfların kendilerini yeni kimlikler üzerinden tanımalarını, yeni konuma sahip çıkmayı beraberinde getirmiştir (Bali, 2002).

(a)

(b)

Resim 4.4.(a) Beykoz Konakları (www.beykozkonakları.org) Resim 4.4.(b) Kemer Contry (www.zaman.com.tr)

Batı' nın kültürel hegemonyasının etkin olduğu bir süreçte, konut alanında gerçekleştirilen projelerde de, Bali' nin (2002) belirttiği gibi *ayrıcalıklı bir dünya* vaat edilmeye başlanmıştır:

> Konut piyasasında kapalı site arzı, bir ayrıcalıklar dünyası yaratıldığı argümanına dayanmaktadır. Bu ayrıcalık, bazen konum dolayısıyla manzara, bazen ismi de eskilerden devşirilen bir mahalle pırıltısı olmakta, ama ayrıcalıklı ve ayrışmış hayatı simgeleyen kapalı sitelerin en alt düzeyde olanından en erişilmez kesimi temsil edenine kadar hepsinin ortak noktası, güvenliği sağlaması olarak belirtilmektedir. Bu ayrıcalık dünyasının en alt basamaklarını güvenlik, otopark, yeşil alan ve spor alanları oluşturmaktadır (Öncü, 1999). Artan güvenlik ihtiyacı, sosyo-kültürel anlamda homojenize olma isteği, "kendini ait hissettiği sınıfın küresel yaşam tarzı", merkezin sorunlarından uzaklaşma eğilimi, yasal düzenlemelerin de kimi zaman ayrışımı desteklemesinin, kentsel parçalanma ve ayrışmanın unsurları olarak sunulmaktadır (Şanlı, 2008).

Tüm bu gelişmelerin sonucunda 20. yüzyıl sonlarına doğru başta İstanbul, Ankara gibi metropollerde olmak üzere, daha ziyade orta-üst ve üst gelir grubuna hitap eden, *uydu kent parçaları* şeklinde yerleşimler oluşmaya başlamıştır. Bu durum yarattığı çeşitli problemlerin yanında, kentlerin ulaşım alt yapısını da önemli ölçüde etkilemiştir. Kent merkezine sabah gelen, akşam terk edenlerin etkisiyle, büyük ölçüde trafik yoğunluğu oluşmuştur.

Zaman içerisinde kentin parçalı bir görünüme kavuşmasında, mekânsal ayrışmada, yalnız konut yerleşimlerinin değil, başka tarz projelerin de etkisi olmuştur. Güvenliği sağladığı düşünülen *duvarlar* konutların yanında, alışveriş merkezleri, eğitim kurumlarını da şekillendirmekte, böylelikle kentte korunaklı adacıklar şeklinde mekânsal ayrışmalar daha da belirginleşmektedir. Mekânsal ayrışmalara dair çalışmaları bulunan Işık ve Pınarcıoğlu (2001) bu dönemdeki ayrışmayı genel olarak şöyle değerlendirmektedir:

- Kentin çeperinde eskisinden farklı yöntemlerle ve ilişkilerle var olmaya çalışan kent yoksulları (çöküntü alanları ve gecekondular)

- Merkezle çeper arasında bir yerlerde apartmanlar ve kooperatifler yoluyla kentteki paylaşım kavgasına katılmaya çalışan orta sınıflar

- Diğer uçta kentin en prestijli alanlarında “kapattığı” arazilerde özel güvenlik sistemleri ile korunan yüksek duvarların ardında yaşayan ve artık terk ettiği kente, topluma dönüp bakmayan üst sınıflar (Aktaran: Şanlı, 2008).

(a)

(b)

Resim 4.5.(a) İzmir Folkart Towers (www.emlak.com) Resim 4.5.(b) İstanbul Trump Towers (www.mimdap.org.tr)

2000’ li yıllara gelindiğinde, aynı mantıkla yapımına devam edilen bu konutlarda, villa tipi yerleşkelerle birlikte, *yüksek konut projeleri* de üretilmeye başlanmıştır. Bu sefer manzara, seyir, prestij vurgularının yapıldığı *tower, rezidans, kule* gibi

isimlerle anılan korunaklı konutlar ilgi görmeye başlamıştır. Yüksek nüfusları barındıran bu konutlar kimi zaman tek yapı bazında yer alırken, kimi zamanda içinde alışveriş merkezi, ofis, eğlence merkezi gibi işlevlerinde olduğu karma kullanım projeleri olarak sunulmaya başlanmıştır. Yüksek kar oranlarıyla satılan bu konutlar, başta İstanbul, Ankara ve İzmir olmak üzere birçok metropolde, kentin çeşitli alanlarında baş göstermeye başlamıştır.

Bu noktada, mekânsal ayrışmada önemli bir etken olan '*kentsel dönüşüm projeleri*' nden de bahsedilmesi gereklidir. Kentsel dönüşüm kapsamında, yetkililer tarafından kentlerde daha sağlıklı bir çevre oluşturmak amacıyla, afetlere karşı riskli, yapı ömrünü tamamlamış ve kaçak yapılaşmanın bulunduğu yerleşim yerlerinde uygulanan projeler sebebiyle, mevcut konutlar yıkılmış, yerlerine çoğu kez orta ve üst sınıflara hitap eden yeni konut projeleri yapılmıştır. Böylece daha önce sağlıksız bir görünüm arz eden mekân soylulaştırılarak kent içerisine katılmıştır. Ancak bu durumda, daha önce yoksullar tarafından yaratılan mekânsal ayrışmanın, varsıllar tarafından devam ettirildiği görülmektedir.

4.2.2. Ankara' da Sosyomekansal Ayrışma

Ankara, başkent oluşuyla birlikte hızlı bir kentleşme süreci yaşamıştır. Başkent seçildikten sonra yoğun göç alan kentte, konut, kamusal yapı bakımından eksik bulunmaktadır. Kente göç eden belli bir kesimin, barınma probleminden ötürü, gecekondulaşmaya yönelmesiyle, Ankara' da gecekondulaşma süreci başlamıştır. Bu sorun mekânsal ayrışmaya dair önemli bir yer tutmaktadır. Bu başlık altında mekânsal ayrışmaları ele alırken, ilk aşamada yapılan planlama çalışmalara değinilecek, devamında mekânsal ayrışmaya dair yapılmış olan 'alan çalışmaları' üzerinden değerlendirmede bulunulacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti' nin kuruluş aşamasında, ulus devletin yeni çehresi olan bu kentin, çağdaş bir görünüm kazanması için büyük çaba gösterilmiştir. "Cumhuriyetin kuruluşuyla yeni bir devlet yaratma projesinin en önemli süreçlerinden biri de, Ankara' nın başkent ilan edilmesiyle sağlanmıştır" (Tekeli, 2006). Bu bağlamda düzenli bir kent gelişimi için planlama çalışmalarına önem verilmiştir.

> Sosyo-mekânsal ayrışım sürecini Ankara örneğinde değerlendirebilmek için öncelikle Ankara'da yaşanan planlama ve makroformun gelişim sürecini incelemek gereklidir. Başkentin planlama çalışmalarının ilki sayılan Lörcher Planı (1924–1932) döneminde, Ankara'nın başkent ilan edilmesinden sonra gerekli görülen zorunlu kentsel altyapıların oluşturulması amacıyla başlayan bu planlama dönemi, kentin makroformunun şekillenmesinde de önemli bir etken olmuştur (Günay, B, 2005; 2023 Ankara Nazım İmar Plan Açıklama Raporu, 2006).

Eski kent dokusunun korunarak, yeni kentin gelişimini öngören Lörcher planı, Cengizkan' a göre eski ve yeni Ankara' nın birbirinden bağımsız tasarlanmadığını göstermektedir. Zamanla plandan kaynaklanan problemlerden ötürü, açılan yarışmada Herman Jansen' in planı birinci seçilir ve bu plan 1932 yılında onaylanarak uygulamaya konulur.

> Planın uygulamaya konulmasıyla kale çevresinde yoğunlaşan eski yapıya eklenen yeni kent yapısı, bugünkü Bakanlıklar bölgesi ve meclis binasını kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Şehrin fiziki yapısı kale çevresinden güneye doğru gelişirken, bu gelişim içerisinde Devlet Mahallesi, Bahçelievler gibi seçkinleştirilmek istenen "prestij" mahalleleri ile alt gelir gruplarına yönelik planlanması istenen "amele mahallesi" oluşturma çabaları, büyüyen kent içerisinde ikili yapıların doğmasının temellerini oluşturmuştur (Görmez, 2004: 89; Şenyapılı, 2004: 65 ve 103).

Jansen planında, konutların yükseklik değerleriyle ilgili herhangi bir bilgi yer almazken, planda Altındağ ilçesi içerisinde bulunan Bent Deresi ve Çubuk Vadileri, rekreasyon alanı olarak belirlenmiştir (Bektaş, 2011). Bu alanlar korunamamış, zamanla gecekondulaşmaya maruz kalmıştır; ancak planın (1932- 1957) uygulanmakta olduğu dönemde tek sorun *gecekondulaşma* değildir. Günay' a (2005) göre teknolojik gelişmeler ve nüfus artış hızıyla birlikte merkezdeki yapılaşmalar devam ederken, beyaz yakalıların kentin çeperlerine doğru yer seçimi, kenti daha da karmaşıklaştırmıştır, yağ lekesi şeklinde bir kent gelişimi gözlenmiştir. Yani yoksul kesimin başlattığı mekânsal ayrışmalarla, varsılların düzensiz yerleşimleri sonucu kent, parçalı bir görünüm almıştır.

Böylece Ankara' da kültürel ve ekonomik nedenlere bağlı olarak mekânsal ayrışmalar belirginleşmeye başlamıştır. İlk aşamada bu ayrışmalar apartman-gecekondu şeklinde olmuştur. 1950' lili yıllara gelindiğinde ise, Jansen planının sınırlarına dayanılması yeni plan ihtiyacını doğurmuştur. Bu durum sonucunda

açılan yarışmada, birinci proje seçilen Yücel-Uybadin planı uygulamaya konulmuştur (1957-1970). Homojen bir kent oluşumunu ön gören bu plana dair, Günay (2006) gecekondu alanlarının imarlaştırıldığını belirtirken, planın 'kentin bir sonraki aşamada nasıl gelişeceğini' belirtmediğinden bahsetmiştir.

1970' li yıllarda kent kuzeyde, güneyde ve doğuda topoğrafik eşiklere dayanmıştır. Bu sınırların çeperleri ise gecekondularla sarılmıştır. Tüm bunlarla birlikte kent, önceki dönemlere göre daha heterojen bir görünüm almış, hizmet sektörü ise önemli bir mesafe kat etmiştir. Bu dönemde "…yakın çevresinin ve ülkenin önemli nüfus çekim merkezlerinden biri olmasıyla istihdam olanakları genişleyen Ankara kenti, İstanbul'dan sonra göç alan ikinci büyük merkez olmuştu (Özgür, 1995: 64; Şenyapılı, 2004: 174-178)".

Bu dönemde Ankara Metropoliten Nazım İmar Planı Bürosu tarafından hazırlanan '1990 Ankara Nazım Planı' (1970- 2006) uygulamaya konulmuştur[1]. "1990 Nazım Planı, kentin çeperlere, özellikle de batı koridoru boyunca geliştirilmesini, büyük konut ve sanayi bölgelerini kentin batısında yer seçmesini sağlayacak bir gelişim öngörmüştür" (Şanlı, 2008: 67). Bu süreçten sonra, kent batı bölgesi ağırlıklı bir gelişim göstermiştir. Batı tarafında İstanbul ve Eskişehir aksı boyunca yeni yerleşimler oluşmaya başlamıştır.

> İstanbul ve Eskişehir aksları boyunca; Batıkent, Eryaman gibi bölgelerde inşa edilen yeni konut alanları gecekondulaşmanın önüne geçmeyi; Ümitköy, Konutkent ve Koru Sitesi gibi bölgeler de üst gelir gruplarına hitap etmeyi ve kentin yeni yüzünü oluşturmayı hedefleyen projelere bağlı olarak gelişmişlerdir (Şenyapılı, 2006).

[1] 2006' dan sonra Odtü planlama grubu tarafında 2015 ve daha sonra 2025 planlama çalışmaları yapılsa da bu planlar onay görmemiştir. 1986 yılında ODTÜ Şehir Planlama Bölümünde oluşturulan bir araştırma grubu tarafından 1/100.000 ölçekte hazırlanan, ancak onaysız olan 2015 yılı Yapısal Planında, Ankara'nın hava kirliliğini sorununa çözümler üretebilmek, sıkıştığı çanak içerisinden yeni gelişme yönleriyle çıkarmak, kamu kuruluşlarının yer seçim süreçlerini, kent içi ulaşım örgütlenmelerini, alt yapı sistemlerini, arsa fiyatlarının kontrolünü, merkez oluşumlarını, sanayi yer seçim süreçlerini irdeleme hedef alınmıştır. Bu hedefler doğrultusunda da desantrilizasyonun Ankara için yaşanan kentsel gelişim süreçlerinin, eğilimlerinin desteklenmesine yönelik bir açılım oluşturduğu saptanmıştır. Ancak Çayyolu, Beytepe ve Gölbaşı bölgelerinde mevzi planlarla oluşturulan yeni konut alanları, ilçe belediyelerince yapılan Islah İmar Planları, 2015 yılı plan şemasında öngörülen konut-iş yeri dengesi bozulmuş, desantrilizasyon süreçlerinde de öngörülen bütünlük sağlanamamış, dönemin cazibe noktalı olmaya başlayan alanlarda spekülatif arsa hareketleri, imar rantları doğrultusunda oluşmaya başlamıştır (2023 Ankara Nazım İmar Plan Açıklama Raporu, 2006).

İlerleyen yıllarda, Eryaman ve Batıkent semtlerinde planlanan hedef gerçekleşmeyince, kent içerisindeki sosyomekansal ayrışma daha önce olduğu gibi ikili yapıda devam etmiştir. Bunun yanı sıra, kentin güneybatı aksındaki bölgeler, varsıl kesimlerine hitap eden yerleşimlerle dolmaya başlamış, kentte statü sahibi insanların çoğu bu bölgeyi tercih etmeye başlamıştır.

> …Eskişehir Yolu, Çayyolu koridoru 90' lı yıllar boyunca hızla speküle edilmeye başlanmış, düşük ve orta yoğunluklu gelişen konut alanları kentin makroformu ve ulaşım ilişkilerini biçimlendirmeye başlamıştır… Sonuçta Eskişehir aksı boyunca Ümitköy, Konutkent, Koru Sitesi gibi konut alanları oluşurken, çevresinde de içe kapalı, dağınık ve parçalı bir doku oluşmuştur. (Günay, 2005; Şenyapılı, 2005; 2023 Ankara Nazım İmar Plan Açıklama Raporu, 2006).

1980' ler sonrası, daha önceki başlıkta da belirtildiği gibi, Türkiye' nin serbest piyasa ekonomisine geçişiyle birlikte ekonomik anlamda yeniden yapılandığı dönemdir. Kültürel yapının ve tüketim alışkanlıklarının yeniden yapılandığı süreçte, Batı etkisinde yeni bir hayat tarzı oluşmaya başlamıştır. Bu dönemde Ankara geçirdiği hızlı kentleşme, göçler sonucu daha karmaşık hale gelmiştir. Tüm dünya metropollerinde olduğu gibi kentin bu yapısından rahatsızlık duyan varsıl kesimin farklı talepleri sonucunda *korunaklı lüks yerleşkeler* Ankara' da da baş göstermeye başlamıştır. İlk aşamada kentin güneybatı aksında görmeye başladığımız bu konutlar, zamanla kentin çeşitli bölgelerine yayılmıştır (Beysukent, Angora Evleri, Ema Havuzlu Konaklar, vb. örnek verilebilir).

Daha öncede başlıkta belirtildiği üzere, İstanbul' da bu tarz konutların ortaya çıkışında *nostalji* kavramı önemli idi; ancak Ayata'ya (2000) göre aynı durum Ankara için söz konusu değildir.

> Ankara'da yaşanan sosyal ayrışımın diğer gelişmiş kentlerindeki örneklerinden farklılaştığı nokta, "nostalji", "geçmişe özlem" gibi kavramlarla yaratılan kır özlemini temsil etmemesidir. Ankara'da kente karşı kır özleminin duyulması çok rastlanmayan bir durumken, genel eğilim uygarlık, refah, fırsat zenginliğine erişim ve bir yandan da eğitim, gelir ve meslek faktörlerinin dikkate alınarak ayrışmanın şekillenmesidir (Ayata, S; Ayata, A, 2000).

1990 ve 2000' li yıllarda, kent içerisinde mekânsal ayrışmada önemli bir yeri olan, kaçak yapılaşmanın olduğu çoğu alanda, *kentsel dönüşüm* adı altında çalışmalar

yapılmış, bu çalışmalarda gecekondu bölgeleri yıkılarak yerlerine yeni konutlar yapılmış, böylece alanlar soylulaştırılmıştır. (Portakal Çiçeği Vadisi, Dikmen Vadisi, Altındağ Kentsel Dönüşümü vb.).

2000' li yıllarda Ankara' da inşaat sektörü yükselişe geçmiş, hızlı bir yapılaşma baş göstermiştir. Bu dönemde Ankara' da kentsel parçalanmada önemli bir yeri olan, *korunaklı lüks konut sitelerinin* yapımına hız kesmeden devam edilmiştir. Dünyanın çoğu metropolünde olduğu gibi, burada da yüksek katlı konut bloklarına karşı bir eğilim söz konusudur. İlk aşamada Eskişehir aksı üzerinde yoğunlaşan bu konutlar, zamanla kentin birçok yerinde (Eryaman, Keçiören, Batıkent, Beytepe, İncek, Çukurambar vs. gibi) baş göstermiştir. Orta-üst ve üst gelir sınıfına yönelik üretilen bu siteler sayesinde, kentte küçük adacıklar şeklinde, varsıllara hitap eden yaşam alanları oluşmaya başlamıştır. Kentin merkezi alanlarında da görülen bu tarz konutlar, merkeze yakın noktalarda çoğu zaman geniş parsel imkânı bulamasalar da, merkez dışındaki noktalarda oldukça geniş parsellere yerleşmişlerdir. En önemli tercih sebebi güvenlikli olması olarak belirtilen bu konutlar, çoğu zaman içerisinde alışveriş merkezi, ofis, eğlence merkezinin de bulunduğu karma kullanım projeleri olarak sunulmaktadır.

(a)

(b)

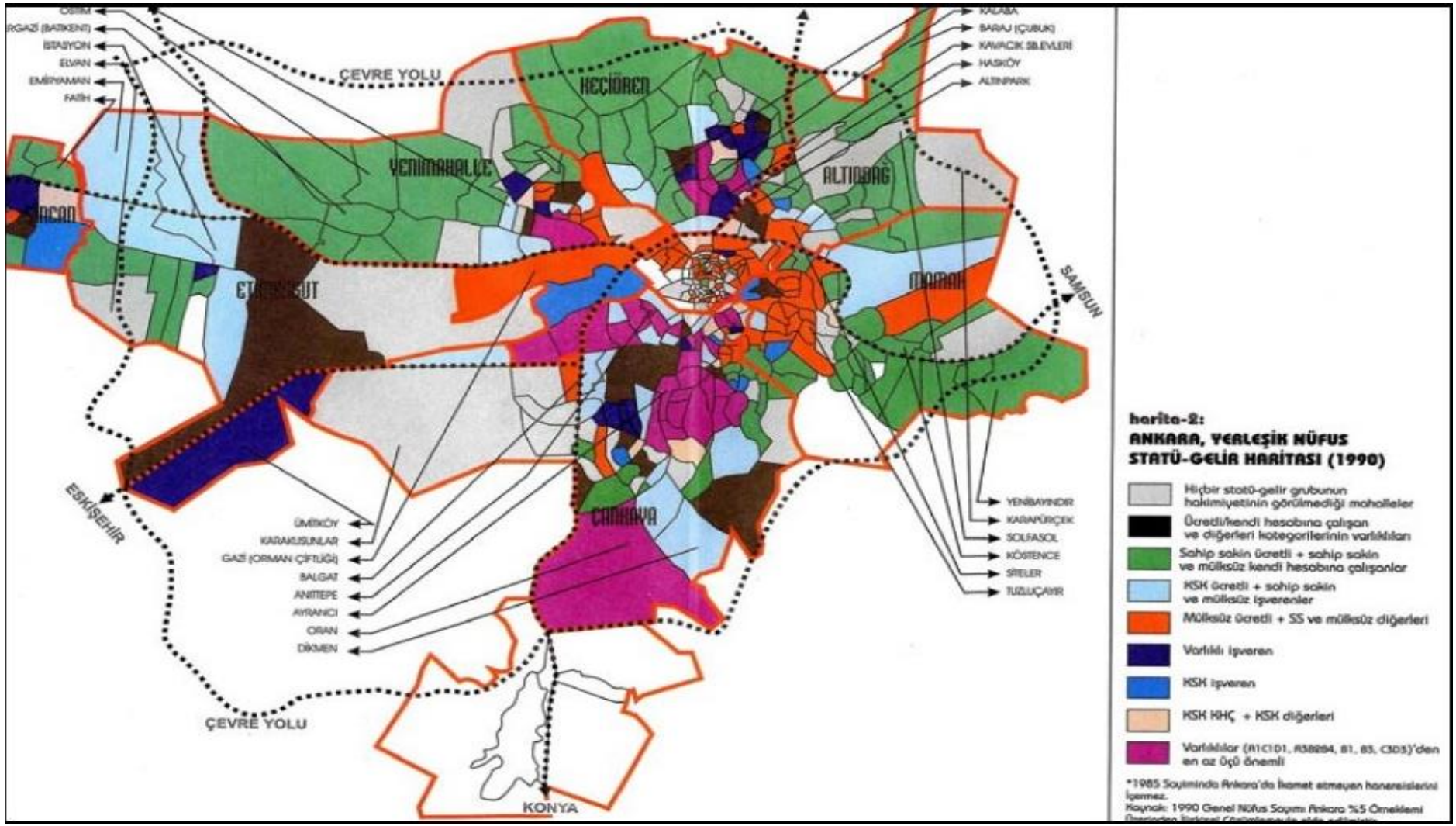
Resim 4.6.(a) Angora Evleri, Resim 4.6.(b) Sinpaş Altınoran (www.sabah.com.tr)

Çalışmanın buradan sonraki kısmında Ankara' da sosyo mekânsal ayrışma üzerine yapılmış olan "alan çalışmalarına" yer verilecektir. İlki Prof. Dr. Murat Güvenç tarafından 1990 yılında yapılan "statü-gelir temelli sosyomekansal ayrışma" üzerine yapılmış olan çalışma, ikincisi ise Doç. Dr. Murat Yüceşahin ve Arş Gör. Suat Tuysuz tarafından Ankara kentinde 'sosyomekansal ayrışmanın örüntüleri' ne dair yapılmış analizdir. Türkiye' de "statü gelir temelli mekânsal ayrışmalar" üzerine yapılan çok fazla çalışma bulunmamaktadır. Her ne kadar 24

yıl öncesine ait olsa da, Güvenç' in çalışması bu bakımdan önemlidir. 5 büyük şehirde (İstanbul, Ankara, Bursa, İzmir, Gaziantep) yapılan çalışmada, Ankara'ya dair şu saptama yer almaktadır: (Bkz: Şekil 4.1.)

> Ankara' yı doğu-batı yönünde kesen İstanbul-Samsun Yolu, statü, gelir profilleri çok farklı "iki Ankara" oluşturmakta, kuzeyde dar gelirli ücretli ve esnaf, merkezde yoksul, güneyde ise varlıklı kesimlerin hâkim olduğu, statü ve gelir düzeyini ifade eden bir kent görünümündedir. Haritadan da anlaşılacağı gibi Eskişehir Yolunun güneyinde kamu kurumlarının ağırlıklı yer seçtiği bölgeler "hiçbir statü gelir grubunun hâkimiyetinin görülmediği mahalleler" olarak tespit edilirken, üst gelir grubu iki farklı gösterimde "varlıklılar" ve "varlıklı işverenler" olarak ifade bulmaktadır. "Varlıklılar" olarak ifade edilen kesimin kentin merkezinden güneyine yayıldığı görülürken, "varlıklı işveren" mahallelerinin özellikle Eskişehir Yolu güneyinde, kentin güney batı aksında (Çayyolu, Ümitköy, Beytepe), yoğunlaştığı görülmektedir (Güvenç, 2001).

Güvenç yaptığı tespitlerde Ankara' da üç önemli gelir sınıfının varlığına dikkat çekmektedir: Varlıklı işverenler, Diğer Varlıklılar, Dar Gelirliler. Yapılan çalışma değerlendirildiğinde, Güvenç'in yaptığı tespitlerin genel itibariyle değişmediği görülmektedir. Güvenç kentin 2' li gelir dağılımından bahsetmekte idi (kuzeyde dar gelirliler, güneyde varlıklılar). Tez kapsamımızda, statü temelli bir alan çalışması bulunmamaktadır; ancak yapılan gözlemler neticesinde şu varsayımlarda bulunulabilir: yapılan çalışmada bahsedilen 2' li yapı bugünde varlığını sürdürmektedir. Hatta bu ayrım daha da farklılaşarak devam etmektedir. Özellikle Eskişehir aksı üzerinde (güneyde) varlıklı işverenlerin varlığı bugünde devam etmekle birlikte (Ümitköy, Çayyolu, Beytepe, Yaşamkent, Konutkent gibi), bu kısmın, kentin güney kısmına doğru (Oran, İncek) uzayarak birleşme eğiliminde olduğunu söyleyebilir. Bunun yanında, Eskişehir aksında kamu kuruluşlarının olduğu kısımlar, hiçbir statü grubunun hakimiyetin görülmediği alanlar olarak belirtilmektedir, oysaki bu alan, bu gün varlıklı kesime hitap eden konutların görülmeye başlandığı alandır. Etimesgut' ta Samsun- İstanbul aksının güney bitişiğindeki alanlarda, (Batıkent, Eryaman gibi) Güvenç' in yaptığı çalışmada "sahip-sakin ve mülksüz işverenlerin" bulunduğu kısımda farklılaşmalar olduğu tahmin edilmektedir. Bu kısım, bugün daha ziyade orta-üst sınıfa hitap eden yerleşimlerin yavaş yavaş belirdiği ve statü anlamında varlıklı işverenlerin çoğalması bakımından farklılaştığı bir alandır.

Şekil 4.1. Ankara'da statü-gelir temelinde mekânsal ayrışma (Aktaran: Şanlı, 2008)

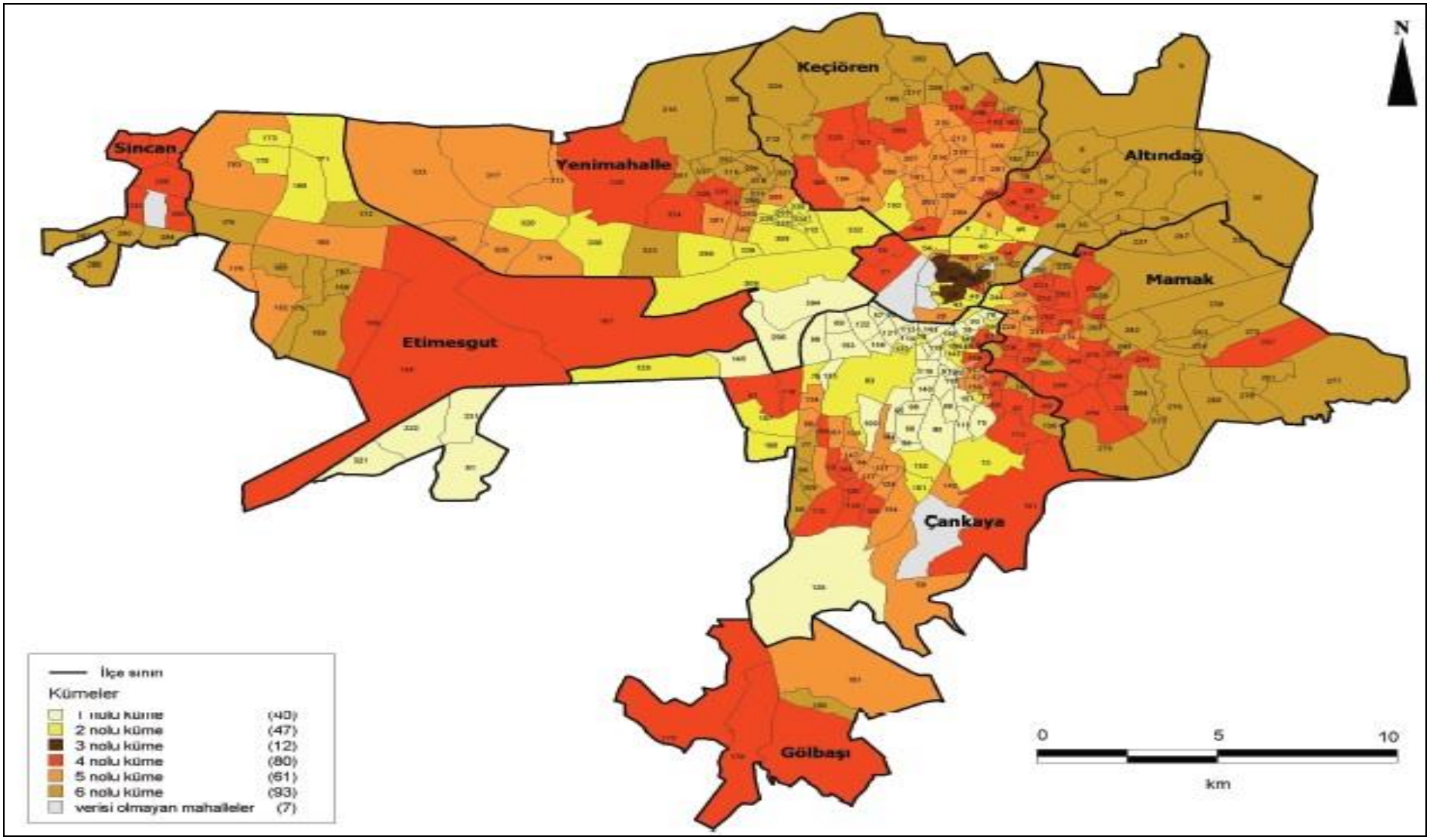
Ankara' daki sosyomekansal ayrışmaya dair yapılan bir diğer çalışma ise 2011 yılında Yüceşahin ve Tuysuz tarafından yapılan çalışmadır. "Ankara kentinde sosyo-mekânsal farklılaşmanın örüntüleri" ne dair yapılan çalışmada, 2000 yılı Nüfus ve Bina Sayımları baz alınmıştır. "Mekânsal birimler, komşuluk birimleri (farklı mekânsal birimlerin bitişikliği) ve bu birimlerde yaşayan topluluklar, bireylerin değerlerini, beklentilerini, tüketim alışkanlıklarını, ticari donanımlarını ve bilinç durumlarını önemli ölçüde etkileyecek özel toplumsal etkileşim ortamlarıdır (Harvey, 2002: 161)" düşüncesinden hareketle 338 mahallede ayrışmaya dair çalışma yapılmıştır. "Çalışmada sosyo-mekânsal örüntülerin oluşumunu sağlayan dinamiklerin ortaya çıkarılması için ortalamalar kümeleme yöntemi uygulanmıştır. Analiz, kentteki yapısal farklılaşmayı yansıtan altı bölgenin/ kümenin olduğunu göstermiştir" (Yüceşahin ve Tuysuz, 2011) (Bkz: Şekil: 4.2).

Yapılan çalışmada sosyal, ekonomik ve demografik değişkenler analiz edilmiş ve bu durum sonucunda, Ankara' da 6 farklı mekânsal ayrışma bölgesi saptanmıştır. Güvenç 1990 yılında yaptığı çalışmada Ankara'nın mekânsal anlamda 2 'li yapısından bahsetmişti; ancak aradan geçen 20 yılda kentin, sosyomekansal anlamda daha parçalı bir hal aldığını görmekteyiz.

> Kentleşme kuramlarında *"yoğunlaşma-centralization"* ile başlayan kentleşme sürecinin, *"toplumsal ayrışma-segregation"* ve *"merkezden uzaklaşma-decentralization"* süreçleriyle devam etmekte olduğu gözlemlenmektedir (Uzun, 2006b: 200). Ankara perspektifinden bakıldığında, 1980' li yıllarda Batıkent ve Eryaman, günümüzde ise Ümitköy ve Konutkent örnekleri, orta-üst gelir gruplarının ve/veya seçkinlerin merkezden uzaklaşma eğilimlerinin kentsel mekâna yansıdığı bir yapılanma sürecine işaret etmektedir. Özellikle 2000'li yıllardan sonra yoğunlaşan gecekondu dönüşüm projeleriyle de kent merkezinde yoğunlaşmanın yeniden gerçekleşmekte olduğu belirtilebilir. Böylece Ankara'da, ikili sosyo-mekânsal farklılaşmanın dikkat çekici olduğu yapı, zamanla yerini çok parçalı ve bir anlamda ayrışmış bölgeler ile geçiş zonlarından oluşan daha karmaşık bir yapıya bırakma aşamasındadır (Yüceşahin ve Tuysuz, 2011).

Elde edilen Şekil 4.2. üzerinde yer alan 6 kümenin açıklaması şöyle yapılmaktadır:

> *1 nolu küme*: ... ilmi ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri vb. ile müteşebbisler, direktörler, üst kademe yöneticileri olarak istihdam edilen nüfus, hizmet işlerinde istihdam edilen nüfus ve iyi tanımlanmamış faaliyetlerde istihdam

Şekil 4.2. Ankara'da mahallelerin sosyomekansal niteliklerine göre kümelenmeleri (Yüceşahin ve Tuysuz, 2011)

edilen nüfus oranlarının Ankara kentinde en yüksek düzeylerde olduğu, "*gelişme düzeyi yüksek"* bir bölgeye işaret etmektedir.

2 nolu küme: … ilmi ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri vb. ile müteşebbisler, direktörler, üst kademe yöneticileri olarak istihdam edilen nüfus, iyi tanımlanmamış faaliyetlerde istihdam edilen nüfus ve 1959 yılı öncesinde yapımı tamamlanmış bina sayısı oranları bakımından nispeten yüksek ortalamalara sahiptir. Ancak kümede çocuk-kadın oranı ile okuma yazma bilmeyen nüfus, İç Anadolu Bölgesi ile Doğu Anadolu Bölgesi illerinde doğmuş nüfus, ikamet ettiği evin sahibi olan hane halkları sayısı oranı bakımından, 1 nolu küme hariç, diğer kümelere göre daha düşük ortalamalar gözlemlenmektedir.

3 nolu küme: … Bu küme, diğer tüm kümelerden en farklı olan bir bölgeyi karakterize etmektedir. …Doğu Anadolu Bölgesi illerinde doğmuş nüfus, altı ve yedi kişilik hanelerde yaşayan hane halkları, ikamet ettiği evde kiracı durumunda olan nüfus, iki ve üç odalı konutta yaşayan hane halkları, işsiz nüfus, ticaret ve satış personeli olarak istihdam edilen nüfus, 1959 yılı öncesi yapımı tamamlanmış ve ısıtma sistemi olarak soba kullanan bina sayısı oranlarının Ankara kentinde en yüksek olduğu bir bölgeyi nitelemektedir. bu kümeyi "gelişmemiş/ az gelişmiş" bir bölgeyi niteleyen bir sınıflama olarak tanımlamak mümkündür.

4 nolu küme: Hizmet işlerinde istihdam edilen nüfus oranına ait maksimum ortalama ile karşılaşılan bu küme 5 ve 6 nolu kümeler arasında geçiş bölgesi olarak nitelenebilir. Ancak kümede, 20-24 yaş arası nüfus, İç Anadolu Bölgesi illerinde doğmuş nüfus, dört ve beş kişilik hanelerde yaşayan hane halkları, ikamet ettiği evin kiracısı durumunda olan nüfus, imalat sanayinde çalışan nüfus ve ısıtma sistemi olarak soba kullanan bina sayısı oranları bakımından yüksek ortalamalara rastlanmaktadır.

5 nolu küme: Bu kümede Güneydoğu Anadolu Bölgesi illerinde doğmuş nüfus, üç kişilik hanelerde yaşayan hane halkları, beş odalı konutta yaşayan hane halkları, idari personel ve ticaret ve satış personeli olarak istihdam edilen nüfus ile iyi tanımlanmamış faaliyetlerde istihdam edilen nüfus oranları gibi parametrelere ait ortalamalar nispi bir yüksekliğe sahiptir. Buna karşılık kümede kadın nüfus daha fazla, hizmet işlerinde istihdam edilen nüfus oranı ortalaması diğer kümelere göre yine nispi olarak daha düşüktür.

6 nolu küme: Bu küme, İç Anadolu Bölgesi illerinde doğmuş nüfusun, beş kişilik hanelerde yaşayan hane halklarının ve imalat sanayinde istihdam edilen nüfus oranları ortalamalarının kent içinde en fazla olduğu bölgeye işaret etmektedir. Ancak kümede, 60 yaş ve üzeri nüfus, Güneydoğu Anadolu Bölgesi illerinde doğmuş nüfus, tek ve iki kişilik hanelerde yaşayan hane halkları, ticaret ve satış personeli ve hizmet işlerinde istihdam edilen nüfus oranlarına ait ortalamalar minimum düzeydedir. Diğer yandan, pek çok değişkenin sahip olduğu küme ortalamaları bakımından, 6 nolu kümenin nispeten 3 nolu kümeye benzediği belirlenmektedir. 6 nolu kümede çocuk-kadın oranı ile okuma-yazma bilmeyen ve ilkokul mezunu nüfus, altı ve yedi kişilik hanelerde yaşayan hane halkları, ikamet ettiği evin sahibi ya da kiracısı

durumunda olan hane halkları, iki ve üç odalı konutta yaşayan hane halkları ve ısıtma sistemi olarak soba kullanan bina sayısı oranlarında nispeten yüksek ortalamalarla karşılaşılmaktadır (Yüceşahin ve Tuysuz, 2011).

4.3. Bölüm Sonucu

Üçüncü bölümde detaylı olarak ele alınan metropol yaşamını biçimlendiren toplumsal dinamikler (politik-ekonomik-kültürel), 20. yüzyılın sonuna doğru yeni bir yapılanma süreci içerisine girmişlerdir. Bu dönemde değişime uğrayan pek çok şey gibi "barınma" da dönüşüm geçirmektedir. Kent yaşamı içindeki birey artık, vaktinin büyük bir kısmını işte, okulda, sporda, sinemada vb. aktivitelerde geçirmekte, konutta geçirilen vakit ise azalmaktadır. Bu durumda konutun içerdiği barınma da oldukça sembolik bir anlam ifade etmektedir; ancak bu durum konutun önemini azaltmamış, aksine, konut bugün birey için daha önem arz eder hale gelmiştir. Konutun bir meta haline geldiği, kişinin oturduğu konuta göre statü sağladığı günümüz toplumunda, kent içerisindeki varlıklı kesim tarafından özellikle son 20-30 yılda "korunaklı lüks konut" tercihi göze çarpmaktadır. Ankara' da da sıklıkla tercih edilen bu sitelerin kullanıcılar açısından tercih sebebi, öncelikli olarak "güvenlikli olması" olarak belirtilmektedir Peki Ankara'da barınanlar için "güvenlik" neden bu kadar önem arz etmektedir? Bu sorunun cevabının altında daha önceki bölümde de belirttiğimiz gibi "korku" kavramı yatmaktadır. Metropollerde yaşayan çoğu bireyde olduğu gibi, Ankara metropolündeki bireylerde de bu duygu gelişmiştir. İşlenen suç oranları bakımından ele aldığımız zaman, Türkiye' de yer alan birçok ile göre Ankara'nın suç sıralamasının gerilerde olduğunu görmekteyiz; ancak bu duruma rağmen korkunun bu kadar gelişmesini, Tanyeli (2004) Türk insanının yapısal özelliğine bağlamaktadır.

Bu tarz konutların tercih nedeni, barınma fonksiyonu dışında sunulan çeşitli işlevler de olabilmektedir (aktivite alanları, alışveriş merkezi, eğlence merkezi, spor salonu vs. gibi). Bu yüzden üretilen projelerin çoğu, karma kullanım projesi olarak yapılmaktadır. Tüm dünya metropollerinde olduğu gibi Ankara' da görülen bu durum da normal olarak algılanabilir; ancak nerede olursa olsun konuta dair yapılan bu tercihler mekânsal ve beraberinde toplumsal kutuplaşmaları artıran bir sonuç yaratmaktadır.

Kentlerde önceki dönemlerde yoksul-varsıl ayrımı şeklinde bir sosyomekansal ayrışma yaşanırken, bugün varsıl bölgelerin de kendi içinde ayrıştığı- parçalandığı bir kent dokusu görülmektedir. Çalışma içerisinde ele alınan, Ankara içindeki sosyomekansal yapının, 1990 yılında 2' li bir görünüm arz ederken bugün 6 parçalı bir görünüm arz etmekte olduğu alan çalışmaları üzerinden tespit edilmiştir.

Kapitalizmin etkili olduğu ülkemizde, kapitalist ideanın gereği 'sonuç ne olursa olsun kazanma' anlayışı, kent yararına ya da toplum yararına bir kazancın ötesinde, bireysel- küçük toplulukların yararının gözetildiği bir durumu ortaya koymuştur. Çoğu yüksek emsaller alınarak, yoksulların yerlerinden edilmesiyle ya da doğanın tahrip edilmesiyle elde edilen projeler bu anlayışın bir sonucudur.

Çalışmanın buradan sonraki kısmında örnekler üzerinden incelenecek olan yüksek konut bloklarının piyasaya sunumları, elde edilişleri, siyasi aktörlerin süreç içerisindeki etkileri ele alınacaktır.

5. ANKARA METROPOLÜNDE YENİ KONUT EĞİLİMLERİ: YÜKSEK KONUT BLOKLARI

5.1. Yükseklik ve Yüksek Yapı Kavramı

Yükseklik, göreceli bir kavramdır, bu yüzden tarifi güçtür. Örneğin 2 katlı yapıların ağırlıklı olarak yer aldığı bir yerleşimde, 10 katlı bir yapı yüksek olarak algılanabilir; ancak 20 katlı yapıların ağırlıklı yer aldığı bir alanda, 10 katlı bir yapı yüksek olarak algılanmayabilir. Bu durumda bir yapının yüksek olarak algılanmasında, çevrenin de katkısı olduğu görülmektedir. Acerknact (1984), yüksek yapıyı şöyle tanımlamaktadır: "Belirli bir şehir parçasındaki yapıların yüksekliğini aşan binalardır" (Acerknacht, 1984: 9).

Büyük Larousse (1986: 1652) sözlükte, yüksek yapı kavramı *oran* üzerinden tanımlanmıştır: "Taban alanı küçük, yüksekliği taban boyutlarına göre fazla, genellikle kule biçiminde, narin binalardır".

Çeşitli ülkeler, yüksek yapı tanımına dair, yasal çerçeveler içerisinde çeşitli sınırlılıklar getirmiştir. Örneğin: "Alman standartları, en yüksek noktası 22 metreyi aşan yapıları, 'yüksek yapı' olarak tanımlar" (Aytıs, 1991: 48). Türkiye' de ise Tip İmar Yönetmeliğinin (2013 tarihli) 25. maddesinde yer alan "10 kat veya daha yüksek katlı binalar" yüksek yapı olarak tanımlanmıştır. Bunun dışında, "İsviçre'de 25 metreyi geçen, Rusya'da 9 kat ve üzeri binalar, Avusturya' da 10 kat ve üzeri binalar, Polonya' da 12 kat ve üzeri binalar, Meksika' da ise 30 metre ve üstü yüksekliğindeki binalar (Eren, 1996)" yüksek yapı tanımlaması içerisine girmektedir.

> Gökdelenin kaynağı ve yurdu olarak görülen ABD' de yüksek yapılar için, sınırları keskin çizgilerle belirlenememiş olsa da gelişmiş bir terminoloji vardır. "High-rise" terimi çoğu kez 6 kattan (bazen 7–8 kattan) daha yüksek binalar için kullanılmaktadır. Başka bir kabule göre yüksekliği 23 m – 150 m arasında olan binalar high-rise'dır. Massachusetts yasaları 21 m den daha yüksek yapıları "high rise" (yüksek yapı) olarak kabul etmektedir. İngilizler bunu "tower block" olarak tanımlamaktadırlar. 6 kat sınırı gökdelen çağının başlamak üzere olduğu yıllarda yığma kâgir yapılar için geçerli olan yükseklik sınırıydı. Yüksek yapılara ilişkin araştırma ve kayıt çalışmaları sürdüren

Emporis Data Committee'ye göre, 35 m ve daha yüksek binalar high-rise olarak kabul edilmektedir (İnternet: Hasol, 2007: 24-45).

Literatür içerisinde de 'yüksek yapı' üzerine çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Bu tanımlamalardan bir kısmı kronolojik olarak şöyle sıralanabilir:

Genellikle arsa fiyatlarının yüksek olduğu yerlerde yapılan, çok sayıda kat içeren yapılardır (Harris, 1975).

Büyük kentlerin özeğinde yer alan, kentin ekin, tecim ve is görü etkinliklerinin genişliği ve yoğunluğu oranında sayıları çoğalan, kent özeğine yükseklikleri yüzünden özel görünüm ve öz yapı kazandıran çok yüksek yapılardır (Keles, 1980).

Büyük şehirlerde yangın yönetmeliğine göre; yangına karşı özel önlemler alma zorunluluğundan dolayı 10 ya da daha çok katlı binalardır" (Beedle, 1984: 7).

İlk örneklerine ABD'de rastlanan çok katlı binalara verilen ad (Bayır, 1988: 4).

Yüksek Binalar: 10-25 kata kadar yükselen binalar bu gruba girer. Gökdelenler: 25 katın üstündeki tüm yüksek yapılarda gökdelenler grubuna girer (Özek & Erdoğan, 1992: 51).

Bazı strüktür mühendisleri ise yüksek yapıyı, " rüzgâr yükünün, ağırlığa göre daha belirleyici faktör olduğu yapı" olarak tanımlamaktadırlar. Ancak bu tanım iskân işlevi olmayan yüksek yapıları da içine almaktadır. Yüksek yapıyı kulelerden ve direklerden ayıran en önemli özelliği oturulma olgusudur (İnternet: Hasol, 2007: 45).

Yüksek Yapılar ve Kentsel Yerleşimler Konseyi (Council on Tall Buildings and Urban Habitat)'ne göre ise on kat ve üzerindeki binalar yüksek yapı olarak adlandırılmaktadır (Ciravoğlu, 2007: 38).

Kat sayıları arttıkça, yüksek yapı yerine farklı tanımlamalara başvurulmaktadır. Hasol' a göre, ABD' de alışılmışın üzerinde yüksekliğe sahip olan yapılara verilen "skyscraper" tanımı, önce dilimize "gök tırmalayan" olarak çevrilmiş, daha sonra ise gökdelen olarak anılmaya başlanmıştır (İnternet: Hasol, 2007).

5.2. Yükselme İhtirası & Yüksek Yapıların Tarihsel Süreç İçerisinde Gelişimleri

İnsanoğlu uzun yıllar boyunca gökyüzüne kutsallık atfetmiştir. Bazı inançlara göre Tanrı göklerdedir, bazı inançlara göre ise göğün kendisi, Tanrıdır. Gerek inançların

etkisiyle, gerek başka nedenlerin etkisiyle insan, yaptığı çeşitli eylemlerle gökyüzüne ulaşmayı hedeflemiştir.

> Yunan mitologyasının kahramanlarından Orion, tanrıça Artemis tarafından bir yıldız haline getirilmiştir. Hristiyanlara göre İsa Peygamber, Müslümanlara göre Muhammed Peygamber yaşarken, mucizevi bir biçimde Tanrı kayrasıyla gökyüzüne çıkmıştır. Leonardo da Vinci ve Hazerfen Çelebi, kanat takıp havalanmayı denemişler, çağımızda ise insanoğlu gökyüzüne uçaklarla, uzay araçlarıyla ulaşmaktadır… (Tümer, 2002).

Tümer' in (2002) de belirttiği gibi insanoğlu gökyüzüne çeşitli araçlar vasıtasıyla ulaşmayı amaçlamıştır. Söz konusu amacın, önemli araçlardan birisi de mimarlık olmuştur. Mimari anlamda, tarihsel süreç içerisinde, ilk zamanlarda yapılmış olan yüksek yapılar, daha çok dini inanışlar etkisinde yükselmiştir. Bu yapılar, aynı zamanda, insanoğlunun doğaya hâkimiyetinin de bir nevi sembolü olmuştur.

> Örneğin, bilindiği gibi merdiven mimari bir ögedir ve Şamanistler, şamanların simgesel birtakım basamaklarla gökyüzüne tırmandıklarına inanırlar. Kimi zaman bu merdivenler, gökyüzüne çıkacak şaman için özel olarak kurulan yurt çadırının ortasındaki kayın ağacıdır. Aynı inanca Mitra dininde de rastlanır. Mitra törenlerinde, her biri ayrı bir malzemeden yapılmış olan yedi basamaklı merdiveni çıkan kişi, gökyüzünün yedi katını dolaşmış olur (Tümer, 2002).

Antik çağda dikilen *Menhirler* (Bkz: Resim:5.1.(a)) "insanoğlunun doğaya egemenliklerinin ilk sembolleri olarak karşımıza çıkmaktadır." (Göçer, 1969). 10-12 metre yüksekliğinde olan bu taşların, daha çok dini sembol oldukları belirtilmektedir. Yine Babil'in asma bahçeleri içerisinde bulunan, kutsal kitaplarda da adı geçen, Tanrı Marduk adına inşa edilen Babil Kulesi[1] de (Bkz: Resim: 5.1.(b)), dini inanışların etkisinde yapılmış yüksek yapılardan biridir. "Tevrat'ın ilk kitabı olan Tekvin'in 11. Ayetinde, '*Gelin, başı göklere erişilecek bir kule inşa edelim'* denilir (Tümer, 2002)".

[1] Babil Kulesi'nin temellerinin 90 metre genişlikte olduğu rivayet edilmektedir. Kule, 90 metre yüksekliğinde ve 7 katlıdır. Birinci katı 33, ikinci katı 18, üçüncü, dördüncü, beşinci ve altıncı katları 6, en üst katı ise 15 metre yüksekliğindedir. Bugün, Tevrat ve İncil'de de bahsedilen Babil Kulesi'nden geriye hiçbir şey kalmamıştır (Haris, 1985).

> Kutsal kitaptaki, Babil kulesine ilişkin bu anlatı insanoğlunun ebedi tutkusunu tanımlar. Mısırlılar piramitleriyle, Mezopotamyalılar ziguratlarıyla, Çinliler pagodalarıyla, Müslümanlar minareleriyle hep daha yüksek yapılar kurma eğiliminde oldular. Onları iten çoğu kez dinsel ya da simgesel güdülenmelerdi. Simgeler her zaman yalnızca dinsel değildi. Örneğin, Keops piramidi, 146 m'lik yüksekliğiyle aynı zamanda firavunun gücünü de göstermekteydi. Zamanla dinsel simgeler yerlerini tümüyle kapitalist dünyanın geçerli simgelerine bırakacaklardı. (İnternet: Hasol, 2007).

(a) (b) (c)

Resim 5.1.(a) Menhir, Resim, 5.1.(b) Babil Kulesi, Resim:5.1.(c) San Gimignano kasabası (www.vikipedi.com)

Orta çağda ise, tıpkı bugün de olduğu gibi, aristokrasinin barındığı yüksek yapılar parayı ve gücü sembolize etmektedir. Bu dönemden günümüze kadar korunagelmiş bir ortaçağ kasabası olan, İtalya'nın Toskano bölgesindeki, bir tepe yerleşimi olan San Gimignano kasabası, Ortaçağ'ın Manhattan'ı olarak adlandırılmaktadır (Bkz: Resim: 5.1.(c)).

> İtalya'da San Gimignano 'da, güçlü ailelerin evleri kule biçiminde yükselmiş, savaşı yitirme korkusu ile düşmanlarına karşı kendilerini emniyette hissetmek isteyen insanlar bir üst kata sığınma gereği duymuşlar ve bu evler kat sayıları arttıkça kule evler haline dönüşmüşlerdir (Bektaş, 1989).

Prof. Dr. Güzin Konuk (2007), Ortaçağ kentlerinde konutların yanı sıra dini yapıların da belirgin bir yüksekliğe sahip olduğundan bahsetmiştir:

> "Din" toplumların önemli yönlendiricisi olduğu için ancak dini yapılar, yukarıdan bakan ve o gücü en çok sembolize eden yapılar olmuştur. Özellikle ortaçağ kentlerinde, aynı zamanda bizim kentlerimizde de durum böyledir, dini yapılar siluette hep belirgin olmuştur (İnternet: Konuk, 2007).

Bu dönemde, dini yapıların önemli birer parçaları olan çan kuleleri, minarelerin yüksek olmalarının işlevsel bir yönü de vardır. Çan kuleleri çanın sesini, minare de

ezanın sesini daha uzak noktalara duyurabilmek amacıyla yüksek yapılmışlardır; günümüzdeki yükseklikleri ise işlevselliğin ötesinde, sembolik bir anlam ifade etmektedir.

Aydınlanmanın eşitlik söylemleri doğrultusunda, aristokrasi zamanla önemini kaybetmiştir. Bu dönemden sonra ise, halkın gücünü sembolize eden yerel yönetim binaları gibi kamu binalarının, yükseklik olarak ön plana çıktığı görülmektedir. İlerleyen zamanlarda ise teknolojideki gelişmeler, çeliğin bulunması, yangın güvenliğinin sağlanabilmesi, asansörün icadı, yapı malzemelerindeki gelişmelerle yüksek yapı yapımı daha kolay hale gelmiştir.

> Yığma duvarlardan, iskelet sistemine geçiş, çok katlı yapılaşmaya olanak sağlamış bir süreçtir. Yangına karşı korumadaki yenilikler, asansörün ve hidroforun icadı, havalandırma sistemlerinin geliştirilmesi, tasarım yöntemlerinin teknolojiyle birlikte gelişmesi, sismik tasarımın ileri seviyelere ulaşması, beton kalitesindeki sürekli yükselişler, ilerleyen teknolojinin bir sonucu olarak gelişme gösterirler (Aytıs, 1990).

Bu gelişmeler sonrasında 19. yüzyılın sonlarına doğru başta ABD olmak üzere, 10-12 katlı yapılar, yükselmeye başlamıştır. Burada adeta bir ‘yüksek yapı’ şehri olan Amerika’ nın önemli bir emsal teşkil ettiği belirtilmelidir. Yüksek yapıların ilk örneklerinin görülmeye başladığı bu ülkede, özellikle New York ve Chicago şehirleri önem arz etmektedir.

> 1800’ lerin sonunda çelik çerçeve teknolojisinin geliştirilmesiyle başlayan yüksek yapı çağında, 1890’ larda 10 katlı bir bina yüksek sayılırken, yalnızca kırk yıl sonra, 102 katlı Empire State Binası (Bkz: Resim: 5.2.(b)) tamamlanarak dönemin yükseklik rekorunu kırmaktadır. 19. yy’ da ise Gustave Eiffel’ in yaptığı, yapı endüstri çağının simgesi Eiffel Kulesi Avrupa’ nın en yüksek yapısı olarak anılmaktadır (Eşsiz, 2004).

19. yüzyılın son çeyreğinde Amerika’ da Chicago Okulu nun da etkisiyle biçimlenen yapılar, “genelde işlevi gözeten, çok katlı dışta iskeleti ortaya koyan, düşeyliği vurgulayan, benzer planlı katlarda tekrarlanan pencereli yapılardır. Bu yapılara ilk gökdelenler olarak da bakılabilir” (Hasol, 1997). Chicago Okulu’ nun önemli isimlerinden olan mimar William Le Baron Jenney tarafından tasarlanan, 1885 yılında yapımı tamamlanan, Chicago’da yer alan “Home Insurance Building” binası bugün “Council on Tall Buildings and Urban Habitat” tarafından dünyanın ilk

gökdeleni kabul edilmektedir. Bu bina daha sonra, yerine daha yükseği yapılmak amacıyla yıkılmıştır. Chicago okulunun önemli isimlerinden biri de Louis Sullivan' dır. Sullivan, yüksek yapıları klasik düzene benzer biçimde kaide, gövde ve başlık olmak üzere 3 parça şeklinde değerlendirmiştir. Bu yaklaşım, uzun yıllar boyunca binaların dış cephesine yansıyan tipolojik bir unsur olarak var olmuştur.

(a) (b) (c)

Resim 5.2.(a) Home Insurance Building Resim:5.2.(b) Empire State Building Resim 5.2.(c) Singer Building (www.vikipedi.com)

1900- 1930, yılları arasında yüksek yapılarda cephe estetiği ön plana çıkmıştır.

> Chicago gökdelenlerinin sınırlı estetiği ve bu prensiple inşa edilmiş bina cephelerinin yerine tarihsel modellerin kullanıldığı, zengin Gotik ve Rönesans motifleriyle süslenmiş cepheler görülmektedir. Ayrıca bu dönem Fransız Akademisi ve Beaux Arts etkisiyle 20. yüzyıla geçişi oluşturmaktadır (Bennett, 1996).

Bu dönemin en önemli örnekleri arasında Mimar Daniel Burnham ve Frederick Dinkelberg tarafından tasarlanan Flatiron Binası (New York-1903), Mimar Ernest Flagg tarafından tasarlanan Singer Binası (New York-1908, Bkz: Resim: 5.2.(c)) yer almaktadır. Yapılan ilk yüksek binalar, örneklerde de görüldüğü gibi daha çok büro, banka vb. fonksiyonları içeren yapılardır. 1930-1950 yıllarında yapılan yüksek yapılar ise, çoğunlukla toplu konut işlevindedir. Bunun en önemli sebebi, dördüncü bölümde ele alındığı üzere, kentlere yapılan yoğun göçler, hızlı nüfus artışı ile birlikte meydana gelen konut sorununun, devlet eliyle çözümlenmesinin yüksek katlı toplu konutlar aracılığı ile gerçekleştirilmesidir.

> Bu dönemde daha çok toplu konut ve büro binalarında kendini gösteren yüksek yapılar yine Chicago ve New York'ta yoğunlaşır. Serbest büro anlayışının gelişmesiyle, büyük ve kolonsuz mekânlara gereksinim duyulur.

> Bu gereksinim, büyük açıklıkların gelişmesi gereğini ortaya çıkarır. Bu arada strüktür malzemelerinde de gelişmeler gözlenir. Yüksek mukavemetli çelik ön germeli betonarme taşıyıcı sistemde kullanılmaya başlar. Cephe strüktür de hafif malzemelerle gerçekleştirilir (Özgen, 1989).

İkinci Dünya Savaşı'nın ertesinde ise, yüksek yapı alanında modern mimarinin önemli isimlerin Mies Van Der Rohe etkili olmuştur. Eisele (2003), Mies' in bu anlamda yeni bir dönemi başlattığını belirtir:

> 2.Dünya Savaşının hemen sonrasında, 1947 yılında inşa edilmiş olmasına rağmen, Mies Van Der Rohe tarafından tümüyle yeni bir yüksek bina dönemi başlamıştır. Chicago'daki Lake Shore Drive Apartmanları tipik perde duvar yüzeyleriyle ilk örneklerden biri olmuştur (Eisele, 2003).

Less is more (az çoktur) tasarım anlayışı içerisinde Mies, 1948-1968 yılları arasında 14 adet gökdelen tasarlamıştır. Yalın bir tarzda, basit kübik formlarla tasarladığı bu yapılar birbirine benzemektedir. Mies' in tasarlamış olduğu Manhattan' da yer alan, 1958 yılında yapılan Seagram Binası (Bkz: Resim 5.3.(a)), yapı önünde oluşturduğu kamusal alan nedeniyle önemli bir buluş olarak nitelendirilmiştir:

> Seagram Binası kentsel planlamaya gösterdiği saygı nedeniyle bir buluş niteliğindedir. Konum olarak bina kütlesi geriye çekilerek, önünde geniş bir plaza alanı oluşturmuştur. Bu yapım yöntemi New York'un yeni inşaat yasalarının oluşmasında etkili olmuştur (2. Bölgeleme Kanunları 1961, Aktaran: Eisele, 2003).

3. dünya savaşının ekonomik sıkıntılarının da atlatıldığı 1960' lar ve sonrası, literatürde yüksek yapıların altın çağı olarak adlandırılmaktadır. Bu dönemde söz konusu yapılar, Avrupa' da da yaygınlaşmaya başlamıştır. Dönemin en önemli yapıları arasında, ABD' de (New York) yer alan 1970 yılında inşa edilen Mimar Minoru Yamasaki tasarımı, 110 katlı 412 metre yüksekliğinde olan ve bir terör saldırısı sonucu yıkılmış olan, "Dünya Ticaret Merkezi" nin ikiz kuleleri yer almaktadır. Chicago' da yer alan,1973 yılında inşa edilen Mimar Fazlur Khan ve Bruce Graham tasarımı, 110 katlı 442 metre yüksekliğinde, Sears Tower' da (Willis Kulesi) dönemin en yüksek yapılarındandır (Bkz: Resim 5.3.(b)). 1960' lardan sonraki dönem, aynı zamanda yüksek yapıların postmodernizm etkisiyle, daha önceki kübik formlarından daha farklı formlara, süslü cephelere, heykelsi biçimlere

bürünerek gelişim gösterdiği yıllardır. 1964 yılında Mimar Bertrand Goldberg tarafından dairesel bir formda yapılmış olan Marina City Kulesi (Bkz: Resim 5.3.(c)), bu bakımdan önemlidir. Konut, ofis, restoran gibi fonksiyonları içeren bu yapı, bir karma kullanım projesidir.

(a) (b) (c)

Resim 5.3.(a) Seagram Binası, Resim 5.3.(b) Sears Tower, Resim 5.3.(c) Marina City Kuleleri (www.vikipedi.com)

Dünyanın küreselleşme süreci içerisine girdiği hızın, teknolojinin, bilginin ön planda olduğu 1980-2000 arasındaki dönemde ise yüksek yapılar yalnızca ABD, Avrupa' da değil, birçok Asya ve Arap ülkelerinde, birbirleri ile kıyasıya rekabet içerisinde olan metropollerde gelişim göstermeye başlamıştır. Uluslararası firmaların önem kazandığı bu dönemde, şirketler güçlerini simgelemek amacıyla yüksek yapı yapımında rekabet içerisinde bulunmuşlardır.

> Bulundukları bölgelerin politik ve sosyal gereksinimleri sonucu ortaya konulan ve birer sanat eseri olarak değerlendirilebilecek; 1984' de Uzak Doğu da inşa edilmiş olan Hong Kong & Şanghay Bankası ve 1989' da ünlü mimar IM Pei tarafından tasarlanan 369 metre yüksekliğindeki Bank of China kulesi, çağdaş strüktürel tasarımın önemli örneklerindendir (Sev, 2001).

Bu dönem yüksek yapı alanında 'high tech' (ileri teknoloji) dönemidir. 1992 yılında yapımına başlanılan ve 1998 yılında tamamlanan Mimar César Antonio Pelli tasarımı olan, Malezya' nın Kuala Lumpur şehrinde yer alan 452 metre yüksekliğindeki, Petronas Petrol Holding'in yönetim binası olan Petronas Kuleleri (Bkz: Resim 5.4.(a)) 1998' den 2004 yılına kadar dünyanın en yüksek yapısı olma unvanını kazanmıştır. 2 kuleden oluşan yapıda bir köprü aracılığıyla binalar arasında yatay bağlantı sağlanmıştır.

20. yüzyılın sonlarında, dünyanın ekonomik anlamda yeniden bir yapılanma içerisinde girdiği bu dönemden sonra gelişen yüksek yapılar için Hasol (2007) fonksiyonel özelliklerini yitirdiklerinden ve simgesel özelliklerinin daha ön planda olduğundan bahseder:

> 20. yüzyılın sonlarına doğru, gelişmiş ülkelerdeki ekonomik yapının değişmeye başlaması, bilginin ve bilişimin giderek sermayenin ve sanayinin önüne geçmesi, işyeri konseptine de değişiklikler getirmeye başladı.... Özetlersek, "Kuleler ve gökdelenler 20. yüzyılın iş örgütlenmesine göre uyarlanmışlardı. Sayısal iletişim ağları çağında artık geçersiz hale geldiler. Geriye kalan, simgesel işlevleridir (İnternet: Hasol, 2007).

(a) (b) (c)

Resim 5.4.(a) Petronas Tower, Resim 5.4.(b) Burj Khalifa (www.vikipedi.com)
Resim 5.4.(c) Sapphire of İstanbul (www.arkitera.com)

2000' lerden sonra ise yükseklik bakımından sınırların daha da zorlanmaya başladığı görülmektedir. Bu dönemdeki yapılar, paranın, prestijin, gücün sembolü olmaları bakımından daha çok simgeseldirler. Özellikle 2010 yılında yapımı tamamlanan Dubai' de yer alan, SOM tasarımı 'Burj Khalifa' (Bkz: Resim 5.4.(b)), 828 metre uzunluğuyla dünyanın en yüksek yapısı olma unvanını elinde bulundurmaktadır. Kendisinden sonra gelen ve Çin' de bulunan, tasarımı Arthur Gensler Jr & Associates'e ait olan, Şangay Tower ise 632 metre yüksekliğe sahiptir (İnternet: http://www. emporis.com).

Teknolojinin sağladığı imkânlar, insanoğlunun yükseklik tutkusu, paranın ve gücün sergilenmesi bakımından yüksek bina yapımı geçmişten bugüne hız kesmeden devam etmiştir. Bu binaların ilk yapıldığı dönemde, özellikle ticari işlevler içerdiğini, ilerleyen zamanlarda, yüksek yapının, artan nüfusun konut sorununa bir çözüm olarak kullanıcılara sunulduğunu görmekteyiz. İlk zamanlarda kentin downtown adı

verilen merkezi noktalarında yer alan ve genellikle ofis ağırlıklı kullanılan bu yapılar, çalışanları belli bir yerde tutmaları bakımından önem taşımaktaydı. Ancak zamanla bu ofis yapıları, ulaşım kolaylığı sağlaması bakımından kentin banliyö alanlarına doğru kaçış eğilimi sergilemeye başlamıştır. Hasol bu konuda şöyle belirtmektedir:

> Kolay iletişim olanakları sayesinde büroların artık kolay ulaşılabilir, daha ucuz banliyölerde yer alması yeğleniyor. Chrysler 'in merkezi artık, New York'taki 319 m yükseklikteki ünlü gökdeleninde değil, Detroit'te yeşillikler içinde. ABD'nin en yüksek binası Sears Tower 'ın sahibi Sears firması da sonunda kendi gökdeleninden ayrılarak Chicago'nun uzak banliyölerinden birine taşındı. Bu durum karşısında "gökdelenlerin sonu mu geliyor?" sorusu akla gelebilir. Hiç sanmıyorum, insanlardaki "büyüklük ve gösteriş" hırsı sönmedikçe yüksek yapı tutkusu sürüp gidecektir (İnternet: Hasol, 2007).

5.2.1. Yüksek Konutların Gelişim Süreci

21. yüzyıl içerisinde dünyanın birçok yerinde uygulanan yüksek yapıların çoğunun, konut işlevine sahip olması dikkat çekmektedir. Bu yapılar çoğu zaman, içerisinde ofis, alışveriş merkezi vb.nin de yer aldığı kondominyumlar olarak ta karşımıza çıkabilmektedir. Slessor (2003) ilk yüksek konutların Roma' da görülmeye başladığını ve daha çok karma işlevli yapılar olduğunu belirtmiştir:

> İlk dönem çok katlı konut yapılarına Roma' da rastlanmaktadır. Geçmişteki Roma şehirlerine bakıldığı zaman, bu şehirlerin oluşumunun belirli bir plan çerçevesinde olmadığını ve bu şehirlerin gelişiminin, kentin kalbi sayılan merkezinde bulunan dükkânların, toplantı, çalışma ve rekreasyon alanlarının etrafına kurulan binalardan oluştuğunu görmekteyiz. Zamanla şehirler büyümüş, gelişmiş, değerleri artmış ve şehir yaşamındaki farklı fonksiyonların birbirleri ile olan ilişkileri keşfedilmiştir. Ortaçağ dönemine ait Londra Köprüsü, yaşama ve çalışma alanlarını bir arada barındıran yapıların en eski örneklerinden biri sayılır (Slessor, 2003).

Ortaçağ' da konut ve ticari fonksiyonları içeren yapıların bir arada olduğunu görmekteyiz. Genellikle alt katlarda dükkânlar, üst katlarda ise konut yer almakta idi. Merkezi otoritenin olmadığı, derebeylerin etkinliklerinin olduğu bu dönemde, yüksek tepelere kurulmuş olan çok katlı şatolarda derebeyleri yaşamaktaydı; yani bu dönemdeki yüksek konutlar, aynı zamanda para ve gücü de sembolize

etmekteydi. Dinin etkili olduğu bu dönemdeki konut yapıları ne kadar yüksek olsa da, kilise ya da cami yapılarını geçmemektedir.

Yüksek konutlarla ilgili en büyük gelişme, Endüstri Devrimi sonrasında yaşanmıştır. Endüstri devrimi ile birlikte kentlerin yoğun göç alması, kent nüfusunu artırmıştır. Daha önceki bölümde ifade edildiği gibi, bu durumun sonucunda bir süre sonra kentlerde konut sıkıntısı yaşanmıştır. İşçilerin uzun yıllar boyunca sağlıksız konutlarda barınmaları sonucunda, çağdaş kent gelişimi için çeşitli ütopyalar geliştirilmiştir. Bunun yanı sıra erken sanayileşen ülkelerde devlet eliyle özellikle 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılda, söz konusu problemin çözümü için birçok sosyal konut projesi gerçekleştirilmiştir. Bu dönemde uygulanan sosyal projelerin çoğunun iş yerlerine yakın mesafede konuşlanan ve dönemine göre yüksek katlı konutlar olduğu görülmektedir. Genellikle 6-10 kat arasında yapılan bu konutlar, konut sorunun çözümünde önemli bir yere sahiptir.

Endüstri Devrimi, aynı zamanda modern şehirciliğin de temelini atmıştır. Bu anlayış içerisinde kent işlevsel bölgelere ayrılmıştır (konut, sanayi, ticaret alanları vb. gibi). Slessor (2003) modern şehircilik sonucunda, kentin merkezi alanlarında ticari fonksiyonların yoğunlaştığını ve konut alanlarının kentin çeper alanlarına yayıldığını belirtmiştir:

> Endüstri dönemi sonrasında modern şehirciliğin ilk adımları atılmıştı. Bu dönemde şehir nüfusu artmış ve bu süreç içinde demiryollarının ve mobilasyonun gelişimi şehir içinde yaşayan insanların, şehrin merkezinden dışına doğru kolaylıkla taşınmasına olanak sağlamıştır. Şehrin merkezi, sadece ticari, kamusal ve kültürel yapılarla yoğunlaşmış ve halk kentten kopmaya başlamıştı. Fredrick Engel, Manchester City için 1840' larda yaptığı yorumda, şehrin hemen hemen tamamının gece terk edildiğinden ve kentin gece sadece bekçi ve polislere kaldığından bahsetmiştir. Bu değişimin temel etkeni ise, taşımacılıkta ve iletişimde görülen hızla ilerlemedir. Daha önceleri demiryolu, daha sonraları arabaların kullanımı, insanları çalıştığı, oturduğu, kültürel aktivelerini geçirdiği mekânlar arasına, fiziksel mesafelerin konmasına sebep olmuştur. Bu durum şehir dışındaki yaşamı çağdaş yatakhane ve yurtlara çevirmiş, şehir merkezini ise ölü kentlere dönüştürmüştür (Slessor, 2003).

Slessor' ın (2003) da belirttiği gibi, özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında, otomobil kullanımının yaygınlaşması, ulaşımın kolaylaşması vb. gelişmeler, kentin merkez

alanlarının dışında konut alanlarının gelişimine sebep olmuştur. Slessor' un kent merkezi için yaptığı *ölü şehir* benzetmesi, bugün dahi birçok metropol için geçerliliğini korumaktadır.

Burada 20. yüzyıl başlarında geliştirilen çağdaş kent tasavvurlarından da bahsedilmelidir. 1900' lerin başında Ebenezer Howard, bahçe kent tasarımında, daha sonraki yıllarda ise Jansen artan nüfus karşısında yatayda gelişen konutları savunmuşlardır. "Bahçeli tek evlerin, insanların konut gereksinimlerinin karşılanmasında en uygun bina türü olduğunu kabul etmekte idiler. Örnek: Londra Letchworth (Özmen, 1995: 25)". 1925 yılında Le Corbusier' in Paris' in Voisin için hazırladığı plan ise, bahçe kentten farklı olarak *düşey kent* önermekte idi.

> Yatayda gelişen konut anlayışına tepkiler, sonunda dikeyde gelişen (dikey-bahçe) konut anlayışının, Le Corbusier' in Paris Plan Voisin önerisi ile yerleşmesini sağlamıştır. Bu öneri L. Hilberseimer tarafından daha da geliştirilerek kullanıcının kendine uygun konut tipini seçme hakkının doğabileceği, tek katlı ve çok katlı konutların bir arada kullanımı uygulamalarını başlatmıştır (Özmen, 1995: 25). Corbusier' e göre, yaşama katılan ve yaşam biçimini yeniden biçimlendirmekte olan makinenin özellikleri yapılara da yansımalıydı ve böylece, yapılar yaşam biçiminin neden ve nasıl değiştiğini iletmeliydi" (Şenyapılı, 1999:214).

2. Dünya Savaşı sonrasındaki dönemde ise yüksek katlı konut blokları giderek yaygınlaşmaya başlamıştır. Savaştan sonra yeniden yapılanma sürecinde, teknolojinin de sağladığı avantajlar sayesinde, çok katlı konut yapıları kolaylıkla yapılabilmektedir. Yapılan konutların büyük bir kısmı daha önceki yüksek konutlardan farklı olarak, kentin hem merkezi alanlarında hem de çeperlerinde konuşlanmaktadır. Bu durumda yüksek yapılaşmada teknolojik imkânların yanı sıra, kent merkezinde yer alan arsalarının pahalı olması, arsa darlığı gibi sebeplerin de önemli etkisi olmuştur.

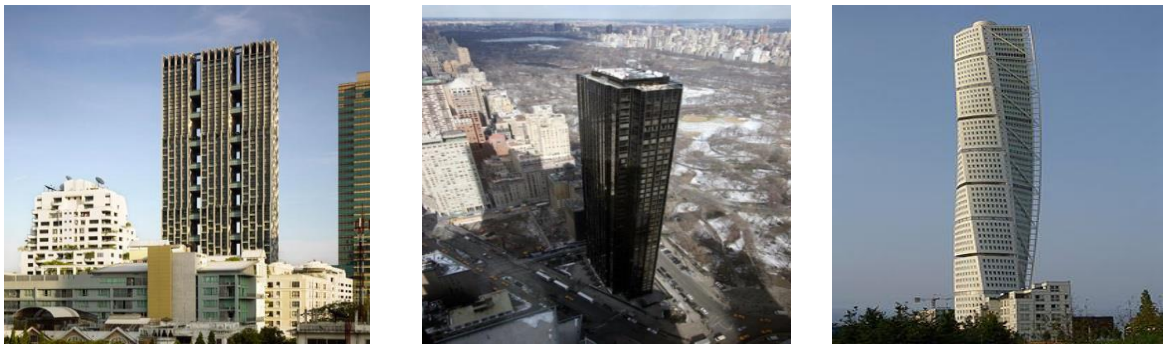
ABD başta olmak üzere birçok Avrupa ülkesinde de görüleceği gibi, modernizmin etkisinde şekillenen kentlerde, kentin merkezi alanları olan *downtown*' larda ticaret, ofis yapılarının yoğunlaşması burayı gündüz oldukça yoğun yaparken, mesai saatlerinin bitimiyle birlikte, bu alanların sessiz bir alana dönüşmesi, canlılığını kaybetmesi sonucu kentin merkezinde bir çekim oluşturularak, buranın 24 saat yaşayan bir merkez olması hedeflenmiştir. Hem konut ve işyerinin birbirinden ayrı

olması, araç kullanımını artırmakta, aşırı petrol tüketimi çevre kirliliğine sebep olmaktaydı. Bu yüzden özellikle, 1960' lardan sonra kente geri dönüş hareketi başlamıştır. Bu dönemde kent merkezlerinde yapılan yüksek konutların birçoğu, içerisinde farklı işlevleri barındıran karma kullanım projeleri olarak yapılmıştır. Yüksek gelir grubuna hitap eden bu projeler, barınmanın yanında belirli bir yaşam tarzı da sunmaktaydı. Yoğun iş yaşamının olması, iş yaşantısının dışında kalan zamanın kısıtlı olması, bireyin ihtiyaçlarına kolayca ulaşma isteği, konutta yeni eğilimleri oluşturmaya başlamıştır. Chicago da yer alan Mies Van Der Rohe tasarımı olan, Lake Shore Drive apartmanları bu anlamda yapılan ilk yüksek yapı örnekleri arasındadır (ancak karma kullanım projesi değildir).

80' ler sonrası esnek birikim sürecinde, tüketime odaklanmış bir toplum yaratılmıştır. Artık tüketim, birey varlığının bir koşulu haline gelmiştir. Küreselleşmenin de etkili olduğu bu dönemde, kentler ön plana çıkmaya başlamıştır. Küresel rekabet ortamında kentler, postmodernizmin de etkisiyle farklı özellikleriyle farklı yaşam tarzlarına hitap edecek şekilde çeşitlilik kazanmıştır. Tüm bunların sonuncunda, metropoller birer çekim merkezi haline gelmiş, kente yapılan göçler sonucunda, kent daha karmaşık hale gelmiştir. Yaşanan hızlı gelişimler, kentlerin bir anda heterojen bir görünüm kazanması ve bundan nemalanan spekülatörlerin de etkisiyle konut eğilimlerinde farklılıklar oluşmaya başlamıştır. Özellikle 90' lardan sonra başta ABD' de olmak üzere, kentin banliyö alanlarında yapılan 2-3 katlı evlerin yer aldığı korunaklı siteler, hızlı değişim ve kentin stresli yaşamı karşısında insanlara huzur ve güvenlik vaat eden, nostalji kavramını kullanarak eski günlerin yeniden yaşatılacağı vaadinde bulunularak pazarlamanın bir parçası haline getirilmiştir. Bunun sonucunda, kentin dışındaki, banliyö alanlarının soylulaştırılmasıyla elde edilen korunaklı lüks konutlarda yaşam süreci başlamıştır. Bu durum zamanla, dünyanın birçok metropolünde görülmeye başlamıştır. Bu dönemde kent merkezinde çekim oluşturmak amacıyla yüksek konut yapımına devam edilmektedir. Yapılan lüks gökdelenvari konutlar, gelir düzeyi yüksek kesime hitap etmektedir. Özellikle 21. yüzyılda, kent merkezlerinde sıkça görülen yapılar, ilgi görmeleri sonucunda kentin merkez dışındaki alanlarında da görülmeye başlanmıştır, tıpkı Türkiye' de olduğu gibi. Bunlarla birlikte 21. yüzyılda teknolojinin sağladığı avantajlar, kazanma hırsı, insanların yüksek katlı konutlarda oturmalarının statünün bir parçası sayılması, yüksek katlı

konutların hız kesmeden yapılmasına sebep olmuştur. Bu noktada Dubai'de yer alan Burj Khalifa 'nın strüktür mühendisi şöyle belirtmektedir:

> Şayet gökdelen yapımı 1990 yılında durdurulmuş olsaydı, en yüksek gökdelenlerin çelik yapıldığını, ABD'de inşa edildiğini ve büro binaları olduğunu söylerdik. Bugünse, en yüksek gökdelenlerin betondan ya da kompozit malzemeden yapıldıkları, Asya'da ya da Ortadoğu'da inşa edildikleri ve büyük olasılıkla konut işlevli oldukları söylenebilir (Aktaran: İnternet, Hasol, 2007). Yakında gökdelen diye anılan yapılarımızın çoğuna "artık konut" diyeceğiz (İnternet: Erengezgin, 2009).

(a) (b) (c)

Resim 5.5.(a) Met Towers (Bangkok), Resim 5.5.(b)Trump Towers New York, Resim 5.5.(c) Turning Torso (İsveç) (www.arkitera com.tr)

5.3. Türkiye' de Yüksek Yapı Gelişimi

Türkiye' de yüksek yapı gelişimi, birçok Avrupa ülkesinden ABD' den daha farklı bir biçimde gerçekleşmiştir. Daha çok 50' ler sonrası uygulamalarını görmeye başladığımız yüksek yapıların gelişimi, dış ülkelere kıyasla daha yavaş gerçekleşse de, özellikle 2000' li yıllardan sonra hız kazanmıştır.

İkinci Dünya Savaşından sonra, Türkiye' de çok partili parlamenter sisteme geçilmiştir. 1950 yılında iktidara gelen Demokrat Parti, dış dünyayla ilişkilerin geliştirilmesi arzusuyla hızlı bir imar faaliyeti başlatmıştır. Bu dönemde gerçekleştirilen hızlı ve plansız gelişim sonucu kentlerde de önemli değişimler olmuştur.

> Çok partili demokrasiye geçişle birlikte başlayan imar hareketlerinde yönlendirici kuvvet devlet politikası olmuştur. Bu dönemde büyük kentlerde başlayan imar hareketleri, geleneksel kent dokularını alt üst etmiş, eski kent merkezleri geniş yollar ve bulvarlarla başlayan operasyonlarla yıkılmıştır... Bu

> yeni imar politikalarıyla, kent arazilerinin değeri artmaya başlamış ve spekülatif sermayenin gelişimi hızlanmıştır (Gürsel, 2003: Aktaran: Saydam, 2007).

Türkiye'de ilk yüksek katlı binaların görülmeye başlanması da bu dönemde gerçekleşmiştir. İlk zamanlarda kamu yapıları, ofis binaları gibi bina tipleri uygulansa da ilerleyen zamanlarda otel, konut, iş merkezleri, alışveriş merkezleri gibi faklı tipte yüksek yapılar da yapılmıştır. Türkiye' nin zamanında 'gökdelen' adı verilmiş ilk yüksek katlı binası, Enver Tokay tarafından tasarlanan, 24 katlı olan ve 1965 yılında yapımı tamamlanan Kızılay Emek İşhanı' dır. Yapıldığı dönemde gökdelen olarak anılan bu yapının yükseklik etkisi, günümüzde varlığını devam ettirmemektedir.

Bu dönemde yapılan yoğun imar faaliyetlerinden en çok nasibini alan kentlerden birisi de İstanbul' dur. Geniş bulvarlar açılarak, karayolu ağlarının geliştirildiği bu kentte zamanla yüksek yapıların belirmeye başladığını görüyoruz. Bu süreçte İstanbul' da uygulanan konut politikalarının sağladığı avantajlar da, İstanbul'da yüksek yapı yapımını teşvik etmektedir.

> 1967 yılında gökdelen yapımını teşvik etmek amacıyla İstanbul'da yapı yönetmeliğine bir madde eklenmiş, bu maddede arsanın %25'inden daha az alanının kullanılması halinde binaya verilecek yüksekliğin artırılacağı belirtilmiştir. Fakat bu maddeye rağmen, bu yıllarda, İstanbul'un her yerinde yüksek bina yapımına müsaade edilmemiştir. Ancak Beyoğlu yakasında yüksek binaların inşaatına izin verilmiştir (Göçer, 1975:7).

1970 sonrası ise Türkiye' de iş merkezleri kadar yüksek katlı olmasa da, konut açısından da çok katlı örneklerin yaygınlaşmaya başladığı yıllardır. Özmen (1995), bu konuda şöyle belirtmiştir:

> 1970 sonrası çok katlı binaların (konut) yapımı hızlanmıştır… Önceleri yapsatçılık olarak bilinen küçük konut üreticilerinin uygulamalarında görülen yüksek konut binaları hemen hemen tüm toplu konut uygulamalarında görülen yüksek konut binaları, kent dışı bölgelerde kat adedi daha da arttırılarak gelir düzeyi yüksek kişilerce yoğun olarak kullanılmaktadır. Oysa dış ülkelerde bu konut türü, genelde alt gelir grubunun ihtiyacını karşılamaktadır (Özmen, 1995).

Türkiye'de 1950' lerden 1970' li yılların ortasına kadar geçen süreç içerisinde, yavaş gelişen bir yüksek yapılaşma dönemi görülmektedir. Literatür çalışmalarının pek çoğunda, bu döneme kadar yapılmış olan yüksek yapıların Ankara ve İstanbul' da yer aldığı, bunların 25 katı geçmeyen örnekler olduğu, çoğunun işyeri fonksiyonuna sahip olduğu ve sayıca oldukça az oldukları belirtilmektedir. 1950-1975 yılları arasında yapılmış olan yüksek yapıların bir kısmı kronolojik olarak şöyle sıralanabilir:

- 1970- Ankara Stad Oteli, Mimarlar: Metin Hepgüler, Doğan Tekeli, Sami Sisa (Mimarlık Kollektif Şirketi) (20 katlı) (Bkz: Resim 5.6.(c))
- 1970- Ankara, Türkiye İş Bankası Genel Müdürlük binası, Mimarlar: Ayhan Böke, M. Yılmaz Sargın (29 katlı)
- 1973- İstanbul, Taksim Sheraton Oteli (Ceylan International), Mimarlar: Kemal Aru, Hande Suher, Tekin Aydın, Yalçın Emiroğlu, Altay Erol ve M. Ali Handan (22 katlı) (Bkz: Resim: 5.6.(a))
- 1973-İstanbul The Marmara Oteli, Mimar: Fatin Uran (17 katlı)
- 1974-İstanbul Harbiye Evi, Mimar: Metin Hepgüler (27 katlı)
- 1976- İstanbul Sanayi Odası Oda Kule İş Merkezi, Mimar: Ali Kemal Taner, Kaya Tecimen (21 katlı)

(a)

(b)

(c)

Resim 5.6.(a) İstanbul Sheraton Otel, Resim 5.6.(b) The Marmara Otel Resim 5.6.(c) Ankara Stad Otel (www.vikipedi.com)

Türkiye' nin 1980 yılında serbest piyasa ekonomisine geçişi, Türkiye'nin yeniden bir yapılanma sürecine girdiği dönemdir. Bu dönem gerek uluslararası bazda uygulanan politikalar sayesinde, gerekse belediyelerin sağladığı esneklikler ve inşaata yapılan yatırımların artması gibi durumların sonucunda yüksek yapılar, o

günden bugüne hızlı bir gelişim süreci içerisine girmiştir. Teknolojik gelişmelerin etkisi, malzemede, inşaat yapımında teknik olanaklardaki gelişim ile birlikte, önceki dönemlere göre daha nitelikli yapılar elde edilmeye başlanmıştır. Daha önceleri genellikle ofis, otel vb. işlevleri barındıran yüksek yapılar, bu dönem de konut, karma kullanım projeleri gibi işlevleri de barındıran projeler olarak oluşturulmaya başlanmıştır. Bu dönemde inşaat sürecini destekleyen önemli politikalardan birisi de 1982 yılında çıkarılan *turizm teşvik kanunu* olmuştur.

> 1985' ten günümüze kadar olan sürede ise yüksek yapı uygulamalarında büyük bir artış gözlenmektedir. Bu artışın sebeplerinden birisi, 1980 sonrası gerçekleştirilen bir dizi yasal düzenlemeden biri olan ve 16 Mart 1982 tarihinde Resmi Gazete 'de yayınlanarak yürürlüğe giren "Turizmi Teşvik Kanunu" ve kanun kapsamında tarifleri yapılan "turizm bölgesi, turizm alanı ve turizm bölgeleri "dir (Şencan, 1991). 1982 yılında kamu arsalarının, Turizm ve Ticaret Bölgeleri ilan edilmesiyle ve bu bölgelerde yüksek yapıların inşasına izin verilmesiyle yüksek yapıların ülkemizde de gelişiminin hızlandığını ve yapı yüksekliklerinin arttığını belirtilmiştir. (Alarçin, 1991).

Bu dönemde kent merkezlerinin, çeper ile merkez arasında kalan boş arsaların önem kazanmaya başladığını görmekteyiz. Kentsel yerleşmelere yakın olma ihtiyacı, konutların ofis binalarına yakın olmasının da bir sebebidir. Merkeze olan bu ilgi, merkezde yer alma isteği düşey yapılaşmayı zorunlu kılmıştır. Bunun sonucunda özellikle kentlerin merkezi alanları yüksek yapılaşma etkisinde kalmıştır. Örneğin 90' larda İstanbul' da, Levent-Maslak aksı yüksek katlı ofis yapılarıyla dolmaya başlamıştır. Ancak burada önemli olan noktalardan birisi de, bu gelişimin belirli bir planlama dâhilinde gerçekleşmediğidir. Nurdoğdu (2008) bu konuda şöyle belirtmektedir:

> Bu projeler, master planlama veya altyapı gelişimi konusunda herhangi bir kaygı taşımaksızın ayrı ayrı geliştirildiler… Herhangi bir altyapı çerçevesine sahip olmaksızın yan yana düzensizce sıralanan ofis binaları, fabrikalar ve yoksul çalışan sınıfın yaşadığı konutlar 1990'larda Türkiye'de ekonomik gerçekliği ortaya çıkarmaktaydı (Nurdoğdu, 2008, 42-51).

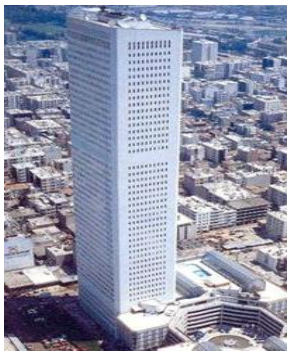
Burada 80' ler sonrası Türkiye' de inşaat sektörünün hızlı bir yükselişe geçtiği de belirtilmelidir. Balaban (2011) bu dönemdeki gelişimi şöyle açıklamıştır:

> Bu dönemde ülke genelinde yapımına başlanan yeni bina sayısı, 1982'de 54.361'den, 1988 yılında 139.995'e yükselmiştir. İnşaat sektörü yatırımlarının

GSMH içindeki payı ise 1982 yılında %5. 2'den, 1987 yılında %7. 3'e yükselmiştir. 1987, inşaat sektörünün GSMH içindeki payının tüm 1980 sonrasındaki dönem içinde zirve yaptığı yıl olmuştur. Benzer şekilde, 1980'lerin sonuna doğru Türkiye'de konut yatırımlarının GSMH içindeki payının, gelişmiş ülkelerde konut yatırımlarının GSMH içindeki payına yaklaşmış olduğu bilinmektedir (Balaban, 2011).

1980' den başlayarak ekonomik krizin yaşandığı 2001 yıllına kadar geçen sürede uygulanmış olan, belli başlı yüksek yapılar, kronolojik olarak şöyle sıralanabilir: (Yükseklik sıralamasında kullanılan kaynak: İnternet: http:// skyscraperpage.com/diagrams/?)

- 1987- Mersin Gökdeleni, Mimar: Cengiz Bektaş (52 katlı, h: 176.8 m.)
- 1990- Ankara Sheraton Otel, Mimarlar: Meinhard Von Gerkan ve Partners (GMP Arcitekten) (29 katlı)
- 1993- Sabancı Kuleleri, Mimar: Haluk Tümay, Ayhan Böke (h: 140 ve 158 m.)
- 1993- Ankara, Halk Bankası Genel Müdürlüğü, Mimar: Doğan Tekeli, Sami Sisa (h:123 m.)
- 1996- İstanbul İş Bankası Kuleleri, Mimar: Doğan Tekeli, Sami Sisa (h:181 m.).
- 1996- Ankara- Dikmen Konut Kuleleri, Mimar: Doruk Pamir, (36 katlı, 140 m.)
- 1998- İstanbul Süzer Plaza (Gök kafes), Mimar: Doruk Pamir, Ercüment Gümrük, Murat İlter (h:154 m.) (Bkz: Resim 5.7.(c))
- 1999- Ankara Akman Kondominyum, (h:110 m.), Mimar: Mustafa Yücesan

(a)

(b)

(c)

Resim 5.7.(a) Mersin Gökdeleni, Resim 5.7.(b) Sabancı İş Kuleleri, Resim 5.7.(c) Süzer Plaza (www.vikipedi.com)

İnşaat sektörünün hız kazandığı bu zamandaki gelişim 2000’ lere değin sürmüştür. 2001 yılında yaşanan kriz sonrası durgunlaşan sektör, 2002 yılında hızlı bir yükselişe geçmiştir. Özellikle “2004-2007 yılları arasında, yıllık ortalama % 12’lik büyüme ile inşaat sektörü, ekonominin en çok ve hızlı büyüyen sektörü olmuştur (Balaban, 2011)”. Bu gelişim sürecinde Türkiye’ nin birçok ilinde yoğun inşaat faaliyetleri devam etmiştir. Ankara, İzmir, İstanbul başta olmak üzere metropollerin birçok noktasında yüksek yapılaşma baş göstermiştir. Konut alanında daha önceki dönemlerden farklı olarak, korunaklı lüks konut özeliği taşıyan yüksek konutların, yükseklik bakımından birbiriyle yarış içerisinde olduğu görülmektedir. Bugün Türkiye' nin 261 metre yüksekliği ile en yüksek binası unvanını alan, İstanbul Sapphire, karma kullanımlı bir konut projesidir. Halen uygulanmakta olan projelere bakıldığında, bu sayısal değerin kısa süre içinde geçileceği ön görülebilir. 2000’ lerden bugüne Türkiye’ de uygulanmış belli başlı yüksek yapılar kronolojik olarak şöyle sıralanabilir: (Yükseklik sıralamasında kullanılan kaynak: İnternet: http:// skyscraperpage.com/diagrams/?)

(a)

(b)

Resim 5.8.(a) Varyap Meridyen, Resim 5.8.(b) Anthill Rezidans (www.emlak lobisi.com)

- 2001- Ankara TOBB İkiz Kuleleri, Mimar: Umut İnan, (h:140 m.)
- 2003- İstanbul-Metrocity, Mimar: Doğan Tekeli, Sami Sisa, (h:120 m.)
- 2006- İstanbul Kanyon, Mimar: Murat Tabanlıoğlu, (h:160 m.)
- 2009- İstanbul Selenium Twins, Mimar: İlhan Beyazıt (35 katlı, h: 165 m)
- 2010- İstanbul Anthill Rezidans, Mimar: İbrahim Öztürk (54 katlı, h:210 m.)
- 2010-Ankara Portakal Çiçeği Rezidans, Mimar: Semra Teber Yener (h:160 m.)
- 2010- İstanbul Sapphire Rezidans, Mimar: Murat Tabanlıoğlu (h: 261 m.)

5.4. Ankara'da Yüksek Yapı Gelişimi

Ankara' da yüksek yapılar 60' lar sonrasında gelişim göstermiştir. 1965 yılında yapımı tamamlanan Kızılay' daki Atatürk Bulvarı üzerinde konumlanan Emek İşhanı, daha önceki başlıkta da belirtildiği gibi, literatürde Türkiye' nin ilk gökdeleni olarak yer almaktadır. İlk zamanlarda ticari amaçlı yapılar, kamu binaları, otel gibi yüksek yapılar, ağırlıklı olarak Atatürk Bulvarı üzerinde konumlansalar da, ilerleyen yıllarda kentin diğer alanlarında da var olmaya başlanmıştır. Bu bakımdan daha sonraki zamanlarda Eskişehir Yolu, Emek aksı, Konya Yolu, kentin giriş noktaları gibi alanlarda yüksek yapıların yayılmaya başladığı görülmektedir. Özellikle Eskişehir aksında, ilk aşamada daha çok, yüksek katlı kamu binaları yer alırken, zamanla otel, alışveriş merkezi, bakanlık binaları, konutlar, karma kullanım projeleri gibi işlevlere sahip olan yüksek yapı projeleri gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Bu aksın, neredeyse bir *yüksek yapı aksı* şeklinde belirginleşmesi dikkat çekmektedir.

2000' lerden günümüze kadar olan süreçte ise özellikle konut alanında yüksek yapılaşma dikkat çekmektedir. Bugün 161 metre yüksekliğiyle Ankara' nın en yüksek yapısı olan Portakal Çiçeği Rezidans, bir konut projesidir. Yine Ankara' nın en yüksek ilk 10 yapısından 5' i konut yapısıdır. Konut alanındaki bu yükselmede, kentin merkezi alanlarında yapılan konutlarda arsa darlığı, arsa pahalılığı vb. nedenler yer alabilir; ancak son zamanlarda arsa sorununun olmadığı gerek kentin merkeze yakın olan alanlarında, gerekse kentin yeni gelişmekte olan alanlarında yapılan büyük ölçekli konut projelerinde de yüksek yapılaşma görülmektedir. Dolayısıyla bugün gelinen noktada Ankara' nın, pek çok alanında yüksek konut yapıları görülebilmektedir. Gerçekleşen bu projelerin çoğu, korunaklı lüks siteler şeklinde üretilmektedir. Dikkat çekici bir görünüm alan ve neredeyse bir moda haline gelen, yükseldikçe prestij, hayatı en' lerde yaşamayı vaat eden yüksek konut yapılaşması çalışmamızın ana konusudur.

5.5. Ankara' dan Örneklerle Yüksek Konut Blokları

Bu başlık içerisinde ele alınan konut blokları, 2000' ler sonrası uygulanan projeler arasından seçilmiş olup, yer aldıkları semtlere göre gruplama yapılarak, sıralama

içerisinde verilmiştir. Bunlar, yüksek emlak bedelleriyle satılan, metropolün stresli, yoğun, karmaşık hayatına, alternatif ortamlar yaratma iddiası ile oluşturulan, bunun yanında kullanıcılara farklı bir yaşam tarzı vaat eden lüks konut siteleridir. Bu seçimde de, yoğun reklam kampanyaları ve sloganları ile kamusal alanlarda dikkat çeken, yükseklerde yaşamanın ayrıcalığını vurgulayan ve özellikle üst gelir grubuna hitap eden projelere yer verilmiştir.

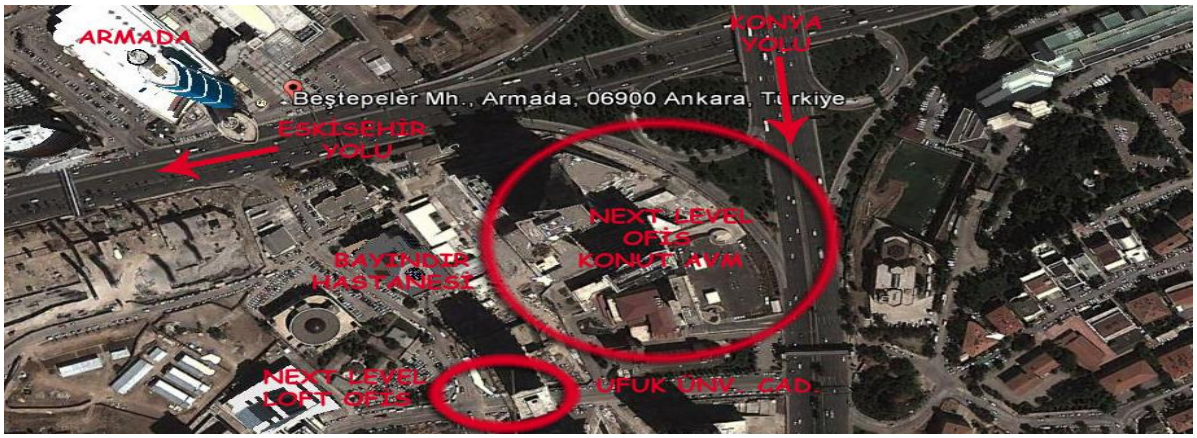
5.5.1. Next Level, Söğütözü/ Çankaya

Resim: 5.9 Next Level Genel Görünüm

Tanıtım: “Hayatınızda öyle bir noktaya geldiniz ki, artık kendinize sormadan duramıyorsunuz. Şimdi sırada ne var? Şimdi hayatınızda Next Level var! (İnternet: www.nextlevel.com.tr)”.

Next Level, Ankara’ nın ulaşım bakımından kritik bir noktası olan Eskişehir Yolu ve Konya Yolu akslarının kesiştiği noktada yer almaktadır. Ankara kent yaşamının hareketli olduğu bir alanda konuşlanan proje, içerisinde, konut, ofis, loft ofis ve alışveriş işlevlerinin yer aldığı karma kullanım projesidir. Yakın çevresinde diğer bir alışveriş merkezi, oteller, ofis blokları, sağlık tesisleri yer almaktadır. Bu çevre son dönemlerde pek çok yatırımcının ilgi odağı olmuş durumdadır. Çeşitli işlevlere sahip mevcut yüksek yapıların yanında, yapımı devam eden ofis, yönetim binası vb. işlevlere sahip olan yüksek yapılar bulunmaktadır.

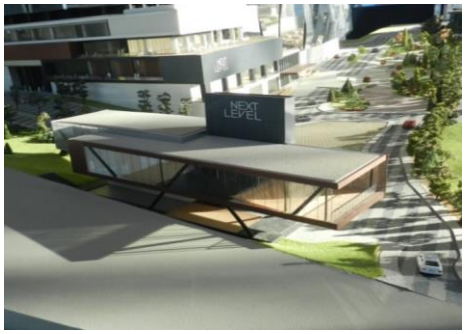
Şekil 5.1 Next Level Uydu Görünümü

25 195 metrekarelik bir alanda konumlanan projede, yükselen bloklarda ofis ve rezidans, baza olarak görev yapan alçak blokta alışveriş merkezi yer almaktadır. Birçok noktadan girişi olan bu bloklara, Konya yolu üzerinde yer alan platformdan da ulaşılabilmektedir. Alışveriş merkezi, ofis ve rezidans aynı parsel içerisinde yer alırken, loft ofis ise bu alanın güney batı kısmında, Ufuk Üniversitesi Caddesi üzerinde ayrı bir parselde yer almaktadır. Bunun yanında rezidans ve ofis blokları, dikkat çekici bir cepheye sahiptir. Tanıtım broşürlerinde yer alan "konumunun dinamizminden esinlenen mimari, bölgedeki gelişimi ve bu aktif yaşamı binaların genel formuna ve dış cephesine bir ayna gibi yansıtıyor (İnternet: www.nextlevel.com.tr)" ifadesi, bu biçimlenişe bir göndermedir. İstanbul'daki Trump Towers 'ın da mimarı Avusturya asıllı Mimar Brigitte Weber projesini şöyle anlatmaktadır:

> Ofis kulesi, ikonik yapısı ve heybetli kütlesiyle tek parça olarak ekonomik potansiyel gücü sembolize ederken, rezidans kulesi nadide işlenmiş bir mücevher gibi, insanlar için özenle işlenmiş şahsa özel yaşam alanlarıyla farklılık gösteriyor. İki kule korunaklı bir çekim alanı olarak tasarlanmış güçlü bir podyum üzerinde buluşuyor. Eş zamanlı olarak kültür, eğlence ve sosyalleşme imkânı sunan kentsel bir alana dönüşüyor. Sizi Next Level da bu rüyayı yaşamaya davet ediyoruz (İnternet: www.nextlevel.com.tr).

Projenin Eskişehir yolu üzerinde yer alan satış ofisi de, farklı bir mimari biçimlenişe sahiptir. Yüklenici firma, çelik, cam ve alüminyum ağırlıklı malzemenin yer aldığı satış ofisini önemsemiş, dikkat çekici, öne çıkan, sıradan satış ofislerinden farklılaşan bir mimari anlayış ile yapılaşmasını önemli bulmuştur. Satış temsilcileriyle yapılan görüşmelerde, satış ofisine bu kadar önem verilmesinin en

önemli sebebi, ‘kullanılan malzeme ve kalite açısından proje içinde bir örnek teşkil etmesi amacı’ olduğu belirtilmiştir (bkz: Resim 5.10.(a)).

(a)

(b)

Resim 5.10.(a) Satış Ofisi Maketi, Resim 5.10.(b) Next Level Maket görünümü

Ofis bloğunun güney kısmında yer alan *rezidans* bloğu, içerisinde concierge hizmetleri (çağrı merkezi, ilaç gönderimi, araç kiralama, getir- götür işleri vb.), fitness, spa, kapalı otopark, housekeeping hizmetlerinin sağlandığı güvenlikli bir yapıdır. Tanıtım broşürlerinde bu blok şöyle tanıtılmaktadır: “Next Level’ da kendinizi hayatınızı bambaşka bir açıdan, yüksek konforun yenilikçi düşünceyle birleştiği bir atmosferde geniş olanaklara bakarken bulacaksınız (İnternet: www.nextlevel.com.tr)”.Rezidans bloğunun ilk 2 katında, gerek rezidans içerisinden gerekse Konya yolu üzerindeki podyumdan ulaşılan, kentli kullanımına da açık, restoran ve kafeler yer almaktadır.

4 metre tavan yüksekliğine ve boydan boya cam uygulamasına sahip olan Next Level Rezidansta 105 adet daire yer almaktadır. Bu dairelerden 7’ si penthousedur. 1+1’ den 5+1’ e kadar farklı daire seçeneklerinin sunulduğu rezidans bloğunda, daire metrekarelerinin büyüklüğü dikkat çekicidir. 112 metrekare 1+1’ ler, 426 metrekare 5+1’ ler gibi… 3 farklı metropol stilinde döşenmiş dairelerin, (Tokyo, Paris, Londra) yüksek emlak bedelleri ile satışı gerçekleşmektedir.

Projenin Elde Edilişi

Arsa verileri: Ankara ili Çankaya İlçesi Karakusunlar Mahallesi,

27 457 Nolu Ada, 1 ve 2 Nolu parseller (alışveriş merkezi, ofis ve

rezidans blokları bu parsellerde yer almaktadır).

27 474 Nolu Ada, 1 Nolu Parsel (loft ofis binası burada yer almaktadır).

(a)

(b)

Şekil 5.2.(a) Next Level 5+1 kat planı, Şekil 5.2.(b) 1,5+1 kat planı

Next Level 'in bulunduğu arsa, TOKİ' ye devrinden önce, Türkiye Trafik Kazaları Yardım[1] Vakfına aittir. Ankara Büyükşehir Belediyesince, söz konusu parseller üzerinde 27.10.1999 tarihinde, belediye meclisince alınan 614 sayılı karar doğrultusunda '27 457 ada ve 2 sayılı parselin *Sağlık Tesisi Alanı* olarak ayrılmasına yönelik olarak 1/ 5000 ölçekli Nazım İmar Planı Değişikliği' kararı onaylanmıştır. Ancak arsa sahibi olan vakfın, onaylı imar planının iptaline ilişkin açtığı davada, Ankara 2. İdare Mahkemesinin (11.10.2001 tarihli) aldığı karar doğrultusunda, belediye meclisince alınan kararın iptaline karar verilmiştir. Ayrıca mahkeme tarafından, söz konusu alanın *kentsel servis alanına* dönüştürülmesi teklifi verilmiş, ancak belediye meclisince 05.02.2003 tarihinde alınan kararla, alanın bulunduğu konum itibariyle 'Eğitim Alanı' olarak ayrılmasına karar verilmiştir.

Bu aşamada Ankara 2. İdare Mahkemesince, alanın sağlık alanı olarak dönüştürülmesine yönelik iptal ettiği karar, Danıştay 6. Dairesinin kararı ile bozulmuş, ve bu alan için en uygun kullanımın, (daha önce belediyenin de aynı doğrultuda karar aldığı gibi) *sağlık alanı* olduğu ifade edilmiştir. Danıştay'ın aldığı

[1] Bu vakıf, aynı zamanda, Ufuk Üniversite'sinin de kurucu vakfıdır. Bu üniversiteye ait olan Rıdvan Ege Hastanesi, Next Level'ın komşu yapılarından biridir. *Vakıf, söz konusu arsayı TOKİ'ye devrinde, arsa karşılığı elde edilecek olan gelirin Vakıf ile İdare arasında paylaşılması hususlarını düzenleyen bir protokol imzalayarak, taşınmazı idareye devretmiştir.*

karar doğrultusunda, Belediye Meclisinin 02.09.2003 tarihli toplantısında 1/ 2000 ölçekli Nazım İmar Planı değişikliği ile söz konusu alan, tıpkı 1999 senesinde alınan kararda olduğu gibi *Sağlık Tesisi alanına* dönüştürülmüştür (imar planı için Bkz: EK- 2, belediye meclisi kararı için Bkz: EK-3).

Söz konusu arsa üzerinde 09.03.2009 tarihinde, imar değiştirme yetkisine sahip olan TOKİ tarafından alınan kararla "1/2000 ölçekli Nazım İmar Planı değişikliği" yapılmıştır. Yapılan bu değişiklik ile arsa *kentsel servis alanına* dönüştürülmüştür. Plan notlarında kentsel servis alanı ile ilgili olarak şu tanımlama yapılmıştır:

> Kentsel servis alanlarında; A- Kamu kuruluşları, B-Turistik Tesisler, C-Sağlık tesisleri, D- Ticari Büro Servisleri, E- Ticaret Merkezleri, F- Sergi satış tesisleri, G- Basın yayın tesisleri, H- Kültür eğlence ve dinlenme tesisleri, I- Yurt alanları yer alabilir… Kentsel servis alanlarında 10 000 metrekareden büyük parsellerde emsal 2,5 olacaktır.

İmar planı değişikliğinden sonra söz konusu parsellerin, 18.01.2010 tarihinde, TOKİ tarafından, *arsa karşılığı gelir paylaşımı yöntemiyle* ihalesi yapılarak, %30 arsa satış idare payı geliri, %70 arsa satış karşılığı yüklenici payı geliri ile Pasifik İnşaatta kalmıştır

Bu noktada, TOKİ' nin sahip olduğu hasılat paylaşımı (gelir paylaşımı) metodundan da bahsetmek gereklidir. TOKI, bünyesine gelir sağlamak amacıyla mülkiyetindeki arsa ve arazileri, 'Emlak Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı' adında özel şirketlere ihale etmekte, ihalesi yapılan arsa ve arazilerde üst gelir grubuna lüks konutlar yaptırmakta ve elde edilen kazançtan, gelir elde etmektedir. TOKİ' nin bu doğrultuda Ankara' da gerçekleştirdiği belli başlı konut projelerine örnek olarak Park Oran konutları, Turkuaz Vadisi Konutları, Park Eymir Konutları, Divan Konutları, Macunköy Konutları ve ilerleyen başlıkta ele alacağımız Mahall Ankara projesi gösterilebilir. Kuruluş yıllarındaki hedefi daha ziyade dar gelirlilerin konut sorununu kamu arazilerini kullanarak çözmek olan TOKI, son yıllarda asıl amacını bırakıp lüks konutların yapımında da faaliyet göstermektedir. Özellikle, kentsel dönüşümün olduğu noktalarda ürettiği sosyal konutların yanında bu tarz lüks konut projelerinin de üretilmesi, kent topraklarını ranta sürüklemekte, sosyal ayrışmaları daha da belirginleştirmektedir.

5.5.2. West Gate, Konutkent/ Çankaya

Proje Adı: West Gate

Konum: Konutkent/ Çankaya

Fonksiyon: Konut, Avm, Ofis

Mimar: MSA Mimarlık

Yüklenici: Doğukan İnşaat

Kat adedi: 32 katlı

Yapım: Yapım Aşamasında

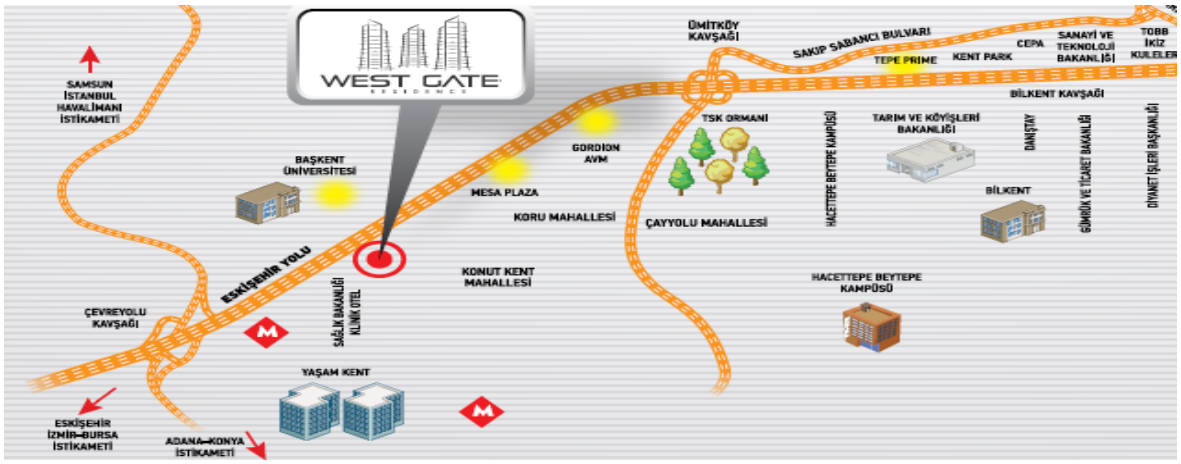
Resim 5.11. West Gate genel görünüm (İnternet: www.westgate.com.tr)

Tanıtım: İlk Rezidansı Biz Yapmadık, Ama Son Noktayı Biz Koyduk! Her kentin gelecek vizyonunu belirleyen bir simgesi vardır. Ankara' nın gelecek vizyonunu kim belirliyor? Konforun da bir zirvesi var (İnternet: www.westgate.com.tr).

Ankara' nın ana arterlerinden olan Eskişehir yolu üzerinde 15. km' de, kentin batı giriş noktası sayılabilecek bir alanda konumlanan, 140 bin metrekarelik inşaat alanına sahip West Gate, karma kullanım projesidir. Proje içerisinde, geniş bir avluyu biçimlendiren 2 katlı alışveriş merkezi ve bu yapının üzerinde dikey bir gelişim gösteren 3 blok yer almaktadır. Bu bloklardan 2' si konut, diğeri ise ofis işlevindedir.

1+1' de 4+1' e kadar klasik tarzda daire seçeneklerinin sunulduğu (teraslı/ terassız/ dubleks) konut bloğu, proje kataloğunda şöyle tanıtılmaktadır:

> West Gate' te her an, size özel bir an... Housekeeping, oda servisi, resepsiyon ve lobi, vale hizmeti, sekretarya, concierge hizmetleri… Beş yıldızlı otel konforunu, West Gate farkıyla yaşayabilmeniz için size sunulan hizmetlerden sadece birkaçı. Bunun yanında 24 saat Teknik Destek ekibimiz sizin emrinizde… Çünkü yeni hayatınızda en küçük bir soruna dahi yer olmasın istiyoruz. Ankara'nın en lüks projesinde bir otel konforunda yaşamın keyfine varın sadece… Geri kalan her şey için biz hep yanınızdayız (İnternet: www.westgate.com.tr).

Şekil 5.3. West Gate ulaşım Krokisi (İnternet: www.westgate.com.tr)

Bunların yanı sıra, reklam broşürlerinde sıklıkla, projenin sahip olduğu “vizyona ve yükseklik” olgusuna vurgu yapılmakta; yapı Ankara’nın gelecek vizyonunu belirleyecek bir simge olarak atfedilmektedir. Merkezi alandan uzaktaki bir noktada konumlanan ve konumlandığı alan itibariyle benzer projelerin sıkça görüldüğü bir alanda yer alan yapının reklam metinlerinde, hangi kriterlere göre bu görevin yüklenmekte olduğu bilgisine yer verilmemiştir.

> West Gate… Biz ona kısaca zirve diyoruz. Ankara’nın hayal ötesi standartlardaki zirvesi; konforlu hayatın zirvesi; beklentileri yüksek olanların zirvesi; ileriyi görenlerin zirvesi. İkisi rezidans, biri ofis üç kule… Yeryüzünde standartları aşan bir alışveriş merkezi, gökyüzünde ise Sky Lobi… West Gate bugüne kadar yapılanların çok, ama çok üstünde. Çünkü West Gate Ankara’nın gelecek vizyonu…(İnternet: www.westgate.com.tr).

32 metrekareden 263 metrekareye varan büyüklükte dairelerin yer aldığı projede, konut bloklarının dışında satış ofisinin tasarımına da, ayrı bir önem verilmiştir.

Şekil 5.4. 3+1 Daire Planı (İnternet: www.westgate.com.tr), Resim 5.12. Satış Ofisi

5.5.3. Portakal Çiçeği Rezidans, Çankaya

Resim 5.13 Genel görünüm

Tanıtım: Hayallerinizin ulaştığı son nokta! Yüksek inşaat kalitesi, güvenli sistemler ile donatılmış özgür yaşam…

Portakal Çiçeği Rezidansın yer aldığı, Portakal Çiçeği Vadisi imar planında kentsel park alanı olarak tanımlanmaktadır. Bu vadinin büyük bir kısmının peyzaj ve çevre düzenlemesi yapı inşa edilmeden önce tamamlanmış, kalan kısmın düzenlemesi ise yapı inşaatı ile aynı anda bitirilmek üzere yüklenici firmaya bırakılmıştır. Toplamda 6000 metrekarelik taban alanına sahip olan yapı, 5 kat bodrum, 1 kat giriş katı olmak üzere bu katların üzerinde yükselen 32 katlı konut bloğundan oluşmaktadır. 40 380 metrekarelik inşaat alanına sahip olan ve akıllı bina olarak tasarlanan konutta, 1+1'den 5+1'e kadar farklı daire seçenekleri bulunmaktadır.

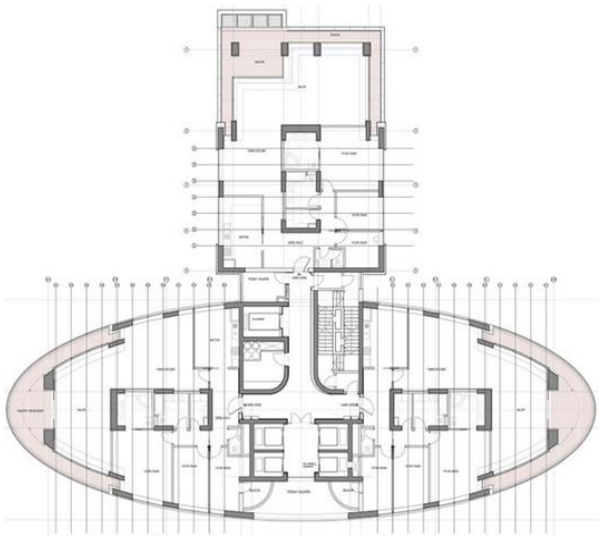
Şekil 5.5 Portakal Çiçeği Rezidans uydu görünümü

> Arazinin, güney ve batısı kentsel sokaklar ile sınırlandırılmıştır. Ankara manzarasına hâkim olan kuzey cephesi ise, kentsel yeşil alana bitişiktir. Kule, Ankara manzarasına yeşil bir park perspektifinden bakmaktadır. Hem şehir merkezinde, hem de park içerisindedir.

Projede yer alan daire planlarında, ele alınan diğer konut projelerinden biraz daha farklı bir biçimde, *esnek* bir tasarım anlayışının tercih edilmiş olması dikkat çekmektedir. Bu durum, kullanıcılar adına, mekânın farklı kullanımına olanak tanımaktadır.

> Konutu uzunlamasına bölen lineer ıslak hacim bandı, gece ve gündüz bölümlerini ayıran bir eleman olarak tasarlanmıştır. Konut planları "açık plan" olarak tasarlanmış olup, iç bölmeler kullanım gereksinimlerine göre eklenip kaldırılabilirler. Bu durumda, her konut "duvarsız tek mekandan" 3- 4 odaya kadar düzenlenebilmektedir (İnternet: www.arkitera.com.tr).

Resim 5.14 Cephe görünümü, Şekil 5.6 Kat Planı (İnternet: www.arkitera.com.tr)

Toplamda 111 dairenin yer aldığı konutun aerodinamik biçimlenişinde rüzgar yükünün azaltılması hedeflenmiştir. Bunun yanı sıra yapının zemin katında toplantı odası, bekleme salonu, bahçe vs. yer almakta olup, bodrum katlarda yüzme havuzu, fin hamamı, spa, sportif aktivite alanları yer almaktadır. Bunun birlikte, 160 metre yüksekliğine sahip olan yapı, şuan için Ankara'nın en yüksek yapısı olma unvanını elinde bulundurmaktadır.

5.5.4 Mahall Ankara, Beytepe/ Çankaya

Resim 5.15. Mahall Ankara

Tanıtım: Metropol yaşam unsurlarının büyük karması! Mahall de var mısın? Kentin mimari kimliğine değer katan çizgiler…

Eskişehir arteri üzerinde, ağırlıklı olarak resmi yapıların yer aldığı bir noktada konumlanan proje, içerisinde otel (129 odalı), ofis, konut (363 daire) ve alışveriş (42 adet mağaza) işlevlerinin yer aldığı karma kullanım projesidir. 40 628 metrekarelik arsa alanı, 283 700 metrekare inşaat alanına sahip olan yapı, daha önceki başlıklarda incelenilen Next Level projesinde olduğu gibi, TOKİ tarafından *hasılat paylaşımı* yöntemiyle elde edilmiştir. Önceki zamanlarda AFAD binasının bulunduğu, TOKI ye ait 27 030 ada, 20 parseldeki bu alanda, arsa karşılığı gelir paylaşımı yöntemi ile yapılan ihale, yüzde 39, 8 idare gelir payı taahhüt eden Türkerler İnşaatta kalmıştır. TOKI tarafından emsal değeri 3 olarak belirlenen alanda, zemin+6 katlı otel yapısı, 22 katlı ofis ve zemin+6 katlı alışveriş yapısı yer almaktadır. Alan içerisinde 3 adet 24 katlı blok bulunmaktadır. Bunlardan 2 si konut, diğeri ise hem konut hem de ofis işlevlerinin yer aldığı karma bir bloktur. Geniş ölçekli bir proje olan Mahall Ankara' nın, karma kullanım projesi olmasının avantajları tanıtım broşüründe şöyle açıklanmaktadır:

> Mahall Ankara evi ile iş yerinin birbirine yakın olmasını isteyenlere, konuklarını yanı başında otelde ağırlamanın rahatlığını özleyenlere, mağazaları ve restoranlarıyla seçkin bir marka karması arayanlara *çağdaş bir semt yorumu* sunuyor.

Şekil 5.7. Mahall Ankara Ulaşım krokisi

Semt kavramı, kentlerde yatayda gelişen bir kent parçası tanımlamak için kullanılırken, metinde yer alan ifadeye göre burada düşey bir semt tasavvuru yaratılmak istenilmektedir. Yatayda yaygın bir ilişkiler yumağının, düşeydekine benzerliği olabilirmişçesine…

16 adet farklı daire seçeneğinin sunulduğu konut bloklarında, 2+1 (net 126 metrekarelik alana sahip), 3+1, 4+1 (net 188 metrekarelik alana sahip) ve 4,5+1 tipinde daireler yer almaktadır. Bununla birlikte proje içerisinde yüzme havuzu, fitness center, güvenlik, sauna gibi sosyal donatılar da yer almaktadır.

Resim 5.16. Sosyal Tesisler Şekil 5.8 2+1 daire planı, (İnternet: www.mahall ankara. com)

5.5.5. Enpark Beytepe, Beytepe/ Çankaya

Enpark Beytepe Eskişehir yoluna yakın bir noktada, yapı yoğunluğunun az olduğu bir alanda, kentte son zamanlarda birçok yatırımcının ilgi odağı haline gelen İncek

Bulvarı aksı üzerinde yer almaktadır. 23 334 metrekare inşaat alanına sahip olan projede, konut işlevine sahip 3 blok bulunmaktadır. Toplamda 186 dairenin yer aldığı konut bloklarında, her biri net 242 metrekare alana sahip olan klasik plan biçimlenişine sahip (4+1 ve 5+1) daireler yer almaktadır. Proje bünyesinde, her bir daire için 2 araçlık kapalı otopark alanı da yer almaktadır.

Proje Adı: Enpark/ Beytepe

Konum: Beytepe/Çankaya

Fonksiyon: Konut

Mimar: Demay Mimarlık

Yüklenici: Demay Mimarlık, Kocamanlar Alm. Özül İnşaat, Adil Kılıçlar, Şekerler Market

Kat adedi: 31 katlı

Yapım: Devam etmekte

Resim 5.17. Enpark Beytepe

Tanıtım: Hayatı En' lerde yaşayın…

(a) (b)

Şekil 5.9.(a) Ulaşım Krokisi, Şekil 5.9.(b) 4+1 daire planı (Internet: www.enpark beytepe.com)

Tanıtım reklamlarında sıkça yükseklik ve manzara vurgusu yapılan projede site yaşamı şöyle anlatılmaktadır:

> Enpark Beytepe, şık çevre düzenlemeleri ve ferah yeşil alanlarla çevrili bir yaşam alanında sizlere huzuru ve rahatlığı bir arada sunuyor. Doğadan kopmayan mimari tasarım, modern çözümlerle bir araya gelerek sizlere özel bir yuva tasarladı. Ayaklarınızın altındaki eşsiz şehir manzarasının keyfini, yeni evinizde çıkarın…

Konut alanlarının yanında proje içerisinde, gezinti alanları, sauna, hamam, fitness, çocuk oyun alanları gibi sosyal donatılar da yer almaktadır. Toplamda 31 kata sahip olan bu blokların cephe olarak sıradan apartman bloklarından farklılaşamadığı görülmektedir.

5.5.6. One Tower, Oran/ Çankaya

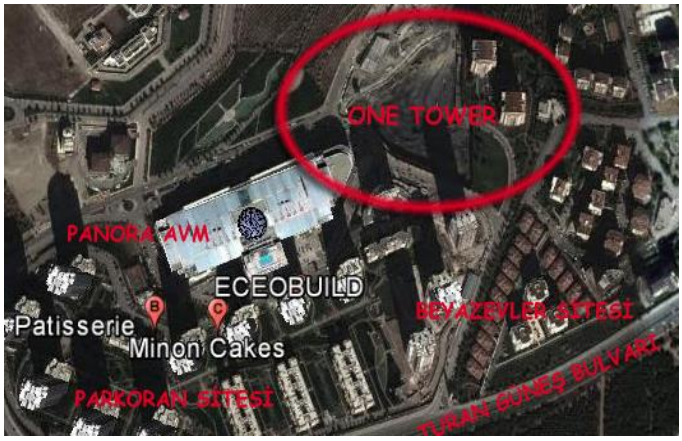
Resim 5.18. One Tower

Tanıtım: Ankara'nın en prestijli bölgesinde, Ankara'nın en güzel manzarasına sahip, seçkin bir proje yükseliyor… En prestijli bölgenin, en prestijli yapısı…
Nefes kesen manzara, 360 derece Ankara! Gündüz ve gece, doğa ve kent evinizle iç içe…

Oran'da Kudüs Caddesi üzerinde yer alan proje, 5 katlı alışveriş merkezi ve bunun yapının üzerinde yükselen 43 katlı konut bloğundan oluşmaktadır. Projenin yer aldığı arsa, eski TBMM lojmanlarının bulunduğu yerleşimin kalan son parçasıdır. 1984 yılında 25 hektarlık alan içerisinde inşa edilen, 3 katlı 400 adet milletvekili lojmanı, 2007 yılında alınan bir kararla yıkılmıştır. Lojmanların yıkımından sonra arsanın TOKI' ye devredilmesiyle, alan parsellere bölünmüş ve TOKI bu arsalardan arsa satışı, hasılat paylaşımı gibi yöntemlerle gelir elde etmiştir. Bu

parsellerden, 29 086 nolu ada 1 nolu parsel TOKI tarafından, arsa karşılığı gelir paylaşımı metoduyla, ihale edilmiş ve ilerleyen yıllarda içerisinde 35 katlı blokların yer aldığı, korunaklı kapalı yerleşke tarzında olan Parkoran konutları yapılmıştır. Bu alanın Kuzey kısmında yer alan, parselde ise Panora alışveriş merkezi inşa edilmiştir. Eski lojmanların yıkımından sonra kalan son parsel olan, 16 743 nolu ada, 6 nolu parsel ise, TOKI tarafından arsa satışı yapılan, One Tower'ın inşa edildiği parseldir (alan için Bkz: EK-5).

Tasarımı Tabanlıoğlu Mimarlık' a ait olan One Tower'da, 360 adet daire yer almaktadır. 11 farklı daire seçeneğinin olduğu projede, 2+1'den (brüt 112 metrekare), 5+1'e kadar (brüt 256 metrekare) farklı daire tipleri bulunmaktadır. Tamamlandığında 184 metre yüksekliğe sahip olacak yapının en üst katında, Mogan ve Eymir Göl manzaralı 4 adet pent house yer almaktadır. Bunların dışında güvenlikli bir yapı olan rezidans bloğu, kullanıcılar için concierge (kuru temizleme, catering, çocuk bakım, evcil hayvan bakımı vb.), vale hizmeti vb. hizmetler sunmaktadır. Yapı içerisinde plates, yoga, fitness, kapalı yüzme havuzu gibi sosyal ve spor alanları da bulunmaktadır. Tanıtımlarında komşuluğu yeniden canlandıran One Tower, yaşamınıza renk katıyor, mutlu anları çoğaltıyor… ibaresi yer almakta,; ancak komşuluğun nasıl canlandırılacağı açıklanmamaktadır.

(a)

(b)

Şekil 5.10.(a) One Tower uydu görünümü, Şekil 5.10.(b) 5+1 daire planı

Uzun fikir alışverişleri sonucunda belirlenen proje ismi ile ilgili olarak, firma yetkilileri şu açıklamayı yapmıştır:

> One Tower'ın Ankara' da yeşil bina kriterlerine uygun olarak inşa edilen, leed sertifikalı[1] ilk konut kulesi ve alışveriş merkezi olmasını arzuluyoruz. Ankara'nın en yüksek rakımlı bölgelerinden Oran' da inşa edilen konut kulesinin penthouse dairelerinde oturacaklar, Mogan ve Eymir Gölleri ile çevresindeki ormanların, Elmadağ' ın, Atakule ve muhteşem Ankara manzarasının dahil olduğu panoramayı kentin en üst noktasından izleyecek ilk kişiler olacak. Akıllı binalarda oturacaklar teknolojinin imkânlarını ilk kez One Tower' da tanıyacaklar… (İnternet: www.emlakkulisi.com).

Proje alanına oldukça yakın bir konumda Panora alışveriş merkezi yer almaktadır. Buna rağmen One Tower içerisinde de alışveriş merkezinin yer alıyor olmasının sebebi, yetkililerce Ankara'da belli noktalarda yoğunlaşan alışveriş merkezlerinin kente homojen olarak dağılmadığı ve projede yer alan alışveriş merkezinin, bu anlamda bir denge oluşturacağı, burada bir avm ihtiyacı olduğu düşüncesi olarak açıklanmıştır; ancak bu durum avm. lerin kentteki homojen dağılımını sağlama kaygısının ötesinde, tüketime ne kadar önem verildiğinin ve büyük oranda varsılların parasından nemalanma düşüncesinin de bir yansımasıdır. Bunun yanı sıra bölgede, benzer tipteki konutların yoğunlaşmaya başlaması ve çoğu projenin içerisinde avm, ofis gibi farklı fonksiyonları da içeren, karma kullanım işlevine sahip olması, bölgeye erişimi sağlayan ulaşım alt yapısının sınırlı olması sonucunda, ilerleyen zamanlarda ulaşım başta olmak üzere olumsuz durumların yaşanması (trafik, altyapı sorunu vb.) olası gözükmektedir.

5.5.7. Sinpaş Altınoran, Sinpaş Kuleleri, Oran/Çankaya

Resim 5.19. Sinpaş Altınoran (Internet: www. sinpasaltinoran.com.tr)

[1] Leed, sürdürülebilir arazi, su kullanımı, inovasyon ve tasarım, malzeme ve kaynaklar, enerji ve atmosfer verileri gibi kriterler baz alınarak yapılan incelemeler sonucunda binalara verilen, yeşil bina sertifikasıdır.

Tanıtım: Ayrıcalıkların başkenti… Şehirlere isimlerini veren taşıdıkları özelliklerdir. Tıpkı Altınoran' a verdiği gibi… Suyu yaşamın vazgeçilmez bir parçası haline getiren, doğanın muazzam dengesini koruyarak kusursuz bir mimari yapıya sahip bu eşsiz projeyle birlikte eskisinden çok daha özel bir şehrim…

Sinpaş Altınoran projesi, Oran semtinin çeperinde, Turan Güneş Bulvarına yakın bir noktada konumlanmaktadır. 1 milyon 850 bin metrekare büyüklüğünde, oldukça geniş bir alanda gerçekleştirilen proje, asıl itibariyle bir Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Projesidir. Projenin yer aldığı alan, Mühye vadisi olarak da bilinmektedir. Önceki yıllarda alan içerisindeki bir bölümde, 200 adet konut yer almakta idi. Bir kısmı kaçak yapı olan bu konutlar, Büyükşehir Belediyesince 2000' li yılların başında yıkılmaya başlanmıştır. 2005 yılında, Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından, Güneykent Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Projesi (Mühye 902 parsel projesi, olarak da bilinmektedir) adı altında başlatılan çalışmalarda, 2 yıl içerisinde bu alanda söz konusu projenin gerçekleştirileceği ve burada yer alan hak sahiplerine konutlarının teslim edileceği taahhüt edilmiştir. Bu doğrultuda belediye tarafından gerçekleştirilen ihale birçok şirkete verilmiştir; ancak bu ihale daha sonra çeşitli sebeplerden ötürü iptal edilmiştir.

Şekil 5.11. Ulaşım krokisi

2010 yılında, söz konusu bölge Bakanlar Kurulu Kararıyla "Yeni Güneypark Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Proje Alanı" olarak ilan edilmiştir. Bu doğrultuda

gerçekleştirilen ihalede, Ankara Büyükşehir Belediyesi kat karşılığı *inşaat işi* talebiyle, Sinpaş GYO ile anlaşmıştır. (ihale bilgileri için Bkz: Şekil 5.12). Bu noktadan sonra, Kentsel Dönüşüm ve Gelişim adı altında, Mühye vadisinde, Altınoran adıyla lüks toplu konutlar, çevre düzenlemeleri vb. faaliyetler projelendirilerek, uygulamalarına başlanmıştır. 2020 yılında bitirilmesi planlanan projenin, toplam 5 etapta gerçekleşmesi hedeflenmiştir [1].

GÜNEYPARK	
İŞİN ADI	Güneypark Kentsel Dönüşüm Projesi Alanında 1.232.322,65 m2 İnşaat Alanı içerisinde konut, ticaret, altyapı, peyzaj, çevre düzenlemesi, sosyal donatı, kentsel tasarım ve aynı alanda proje geliştirme işine ait Kat Karşılığı İnşaat Yaptırılması İşi
YÜKLENİCİ FİRMA	Sinpaş Yapı Endüstri ve Tic. A.Ş.
KEŞİF BEDELİ	807.041.942,00
İHALE TÜRÜ	2886 Sayılı Devlet İhale Kanununa Göre Kat Karşılığı İnşaat İşi
İHALE TARİHİ	30.09.2010
ARSANIN YÜZ ÖLÇÜMÜ	185 ha; 524,4 m2 (1.850.524,474 m2)
TOPLAM İNŞAAT ALANI	1.232.322,65 m2
İŞE BAŞLAMA TARİHİ	16.05.2012 (Ruhsat Tarihi: 11.05.2020)
İŞ BİTİM TARİHİ	16.05.2015, 16.05.2016, 16.05.2020
KAT İRTİFAKI/ MÜLKİYETİ	Kat İrtifakı Çalışmalarına Başlandı
TOPLAM BAĞIMSIZ BÖLÜM ADEDİ	5831 adet bağımsız bölüm
BELEDİYEMİZ HİSSESİNE DÜŞEN BAĞIMSIZ BÖLÜM	Paylaşım yapılmadı (tenzilatı)
YÜKLENİCİNİN HİSSESİNE DÜŞEN BAĞIMSIZ BÖLÜM	

Şekil 5.12. Altınoran Projesi İhale Verileri (kaynak: Ankara Büyükşehir Bel.)

[1] Bu alan 1998 yılında alınan Bakanlar Kurulu kararıyla afete maruz alan ilan edilmiştir.

Sinpaş' ın söz konusu alan için hazırladığı projede, Mühye vadisinde eğimin az olduğu vadi yamaçlarında yüksek bir yapılaşma öngörülürken, eğimin oldukça fazla olduğu vadi eteklerinde ise çevre düzenlemesi, sosyal aktivite alanları önerilmiştir. Ancak ilerleyen zamanlarda gerek Şehir Plancıları Odası, gerekse arsanın daha önceki hak sahipleri tarafından, projeye yönelik davalar açılmıştır. Şehir Plancıları Odası, proje alanının "jeolojik açıdan çok riskli bir bölgede yer alması, verilen imar haklarının çevreye göre çok yüksek kalması" gibi durumlardan ötürü davaya gitmiştir. Bu noktada Ankara Büyükşehir Belediyesinde, proje kontrol yetkilileri olan şehir plancıları ile yapılan görüşmede, söz konusu alanın bir kısmında daha önceki zamanlarda heyelan görüldüğü; ancak gerçekleştirilecek olan projede heyelanın görüldüğü alanda yapılaşmaya izin verilmediği, yapılaşmanın risksiz alanlara kaydırıldığı belirtildi. Bunun yanı sıra, Altınoran projesi, daha önceki hak sahipleri tarafından da (2200 hak sahibi bulunmakta) çeşitli nedenlerden ötürü (kendilerinin izole edilmesi, binaların dere kenarına yapılması vb.) dava edilmiştir. Bu doğrultuda Danıştay 6. Dairesi tarafından, "şehircilik ilkelerine aykırı bir yapılaşma olması" nedeniyle, alandaki yapılaşmanın durdurulması kararı alınmıştır; ancak Danıştay'ın verdiği durdurma kararına rağmen uygulamalar devam etmiştir.

Proje incelendiğinde, içerisinde farklı yüksekliklerde birçok konutun yer almakta olduğu görülmektedir; ancak tez kapsamı "yüksek konut bloklarıyla" sınırlı olduğu için, 1923 ve 2023 adı verilen konut kuleleri ele alınacaktır. Cumhuriyet'in kuruluş ve 100. Yılını simgelediği belirtilen, Yüzyıl Meydanı adı verilen meydan çevresinde yer alan 38 katlı kuleler konut ve ofis işlevine sahiptir. Proje tanıtım reklamlarında kuleler şöyle anlatılmaktadır:

> Sahip olduğum tüm değerler bir tek esin kaynağından doğuyor, yaşadığımız hayatlardan. Cumhuriyetin kuruluşunu ve 100. Yılındaki büyük hedefini simgeleyen 1923 ve 2023 kuleleriyle şimdi çok daha gururlu bir kentim ben. Yüzyıl meydanının etrafında yükselen bu iki eşsiz yapı, çevresinde bulunan Starium Avm, su kanalı, mağazalar, kafeler, restoranlar ile size zengin seçenekler sunarken, meydanda düzenlenecek olan konser ve aktiviteler ile yepyeni bir cazibe merkezi haline gelecek… (Internet: www. sinpasaltinoran.com.tr)

Ankara kenti adına konuşlandırılan bu kulelerin, Cumhuriyet'in kuruluş tarihi olan 1923'ü ve 100. yılı olan 2023'ü temsil ettikleri belirtilmektedir. Ankara kent merkezinden uzakta, kentin hinterlandı içerisinde yer alan bu yerleşimde toplum adına önemli olan tarihi değerlerin, 2 yapıda simgelendiğini belirtmek oldukça ironiktir. Cumhuriyet'in, varsıl kesime hitap eden 2 konut kulesiyle sembolize edilmek istenmesi anlaşılmaz bir durumdur. Tanıtım reklamlarında yer alan, *suyu yaşamın vazgeçilmez bir parçası haline getiren, doğanın muazzam dengesini koruyarak kusursuz bir mimari yapıya sahip bu eşsiz projeyle birlikte eskisinden çok daha özel bir şehrim* ifadesi Altınoran yerleşkesinin tanıtımının ötesinde, Ankara kentinin tanıtımı yapılıyormuş izlenimi vermektedir. Belediyenin ve özel sektörün elinde şekillenen ve büyük oranda varsıl kesime hitap eden ve bu anlamda demokratik olmayan bir projede, Ankara kenti adına reklam sloganları seçilmesi ayrı bir ironidir.

Konut kulelerinde, 1+1'den (brüt: 81 metrekare), 4,5+1'e (brüt 434 metrekare) kadar farklı daire seçenekleri yer almaktadır. Alan içerisinde, bir kısmı kentli kullanımına da açık olan kayak, teleferik, su kenarı tesisleri, konser alanları, sky walk, tırmanma duvarı, macera vadisi, çocuk oyun alanları, buz pateni pisti, yoga tepesi gibi sosyal aktivite alanları yer almaktadır.

(a) (b)

Şekil 5.13.(a) Tercih edilme sebepleri, Şekil 5.13.(b) 4,5+1 daire planı (Internet: www. sinpasaltinoran.com.tr)

Proje tanıtım reklamlarında, kullanıcılar tarafından buradaki yaşamı tercih etme sebeplerine yer verilmektedir. Kullanıcılardan kimisi, kayak yapmak için buradan

daire aldığını belirtirken, bir kısmı ise evin önünde yer alan ormanda spor yapmak için aldığını belirtmektedir (Bkz: Resim: 5.13.(a)).

Altınoran' da firma yetkilileri ile yapılan görüşmelerde, vadi eteklerinde şuan için bir yapılaşma olmadığı; ancak ilerleyen yıllarda bu alanda da benzer tip lüks konutların yapılmasının öngörüldüğü belirtilmiştir. Bahsi geçen alan, aynı zamanda Büyükşehir Belediyesince, 2014 seçim vaatlerinde yer alan ve 5 yılda tamamlanması ön görülen Kanal Ankara projesinin de sınırında yer almaktadır. Tartışmalı bir proje olan Altınoran'da Mimarlar Odasınca yapılaşmanın durdurulması gerektiği belirtilmiş ve şu açıklama yapılmıştır:

> Altın Oran İmrahor Vadisi'nin içerisinde Ankara'nın temiz hava koridorunu kesen bir yapılaşma. Birincisi burasının yapılaşmaya açılmaması gerekiyor. Afete maruz bölge ve riskli bir alan. Danıştay'ın da buradaki yapılaşmayı durdurmasının en önemli nedeni bu. Buraya yapılaşma yapılmakla birlikte ikinci bir yanlış ise kentsel dönüşüm süreci ile rantın büyüğünü kendileri alarak hak sahiplerini ötekileştirerek, daha kalitesiz, sağlıksız yapılarda, daha ücra köşelerde yaşamalarını öngörüyorlar. Yer seçimi yanlış olmasının yanı sıra Büyükşehir Belediyesi ve Sinpaş GYO hak sahiplerinin parsellerinin üzerine oturma durumu var. Süreçte Danıştay'ın kararı ile birlikte inşaatların durdurulması gerekir. Yapı ve zemin tespit edilmiş, Çevresel Etki Değerlendirme raporları yapılaşmaya açılmasının mümkün olmadığını açıklamıştır. (Internet: www.mimdap.org/?p=113468).

(a) (b)

Resim 5.20.(a) Projeden önce Güneypark alanı (Internet: www.mimdap.com.tr) Resim 5.20.(b) Şantiye görünümü

Tüm bu eleştirilerin dışında söz konusu alanla ilgili olarak, belediyeden elde edilen imar planları incelendiğinde, planlar üzerinde zaman içerisinde önemli değişikliklerin yapıldığı tespit edildi. Büyükşehir Belediyesince 22.06.1992 yılında onaylanan, İmrahor Vadisi Rekreasyon Alanı 1/ 5000 ölçekli Nazım İmar Planı Değişikliğinde, alanın büyük bir kısmının rekreasyon amaçlı kamu proje alanına (yeşil alan) ayrıldığını, kalan kısmının ise ağırlıklı olarak ağaçlandırılacak alan

olarak belirlendiği görülmektedir (Bkz: EK-6). Bu planda alanın vadi yamaçlarında yer alan, oldukça az bir bölümün konut alanı olarak ayrıldığı görülmektedir. Son yapılan imar değişikliğinde ise, alanın büyük oranda konut ve ticaret alanına ayrıldığı, bu iki konut bandı arasında kalan kısımda ise rekreasyon alanının yer aldığı görülmektedir (Bkz: EK-7). Yapılan bu değişiklikler sonucunda kamuya ait kent arsaları üzerinde yapılan spekülasyonlar, gerçekleştirilen kentsel dönüşümün sosyomekansal ayrışmanın ayrı bir versiyonu olan, soylulaştırmaya sebebiyet verdiği görülmektedir. Bu durumda hem yasal olmayan bir inşaat süreci gerçekleşmekte, hem de yerel yönetimce alınan kararlar doğrultusunda kent toprağı/ kent hakkı satılmaktadır.

5.5.8. Uptown İncek, İncek/ Gölbaşı

Resim 5.21. Uptown İncek (Internet: www.uptownincek.com.tr)

Tanıtım: Yükseğe çık, değişimi hisset, hayatını yaşa! Her şeyin üstünden Ankara'ya bakmak! Yeşilin dönüm noktası, kapı komşunuz kolej, manzaranız göl… Uptown' da yaşamak birçok ayrıcalık içinde yaşamak demek!

Konut yatırımcılarının son dönemlerde yoğun projeler gerçekleştirdiği İncek'te yüksek bir kota yerleşen proje, yatay ve düşey olmak üzere, 2 adet konut bloğundan oluşmaktadır. Ankara'daki önemli eğitim kurumlarına da yakın bir noktada yer alan projenin tanıtım reklamlarında şu açıklama yapılmaktadır:

> Uptown, İncek TED Koleji'nin yanında 18027 m² alana konumlandırılmıştır. Bölgedeki yapılaşmada en yüksek kota Uptown yerleşmektedir. Doğuda TED

Koleji, Konya Yolu, ODTÜ ve Oran Şehri yer alırken; güneyde Mogan Gölü ve Gölbaşı yer almaktadır (Internet: www.uptownincek.com.tr).

Şekil 5.14. Uptown ulaşım krokisi (Internet: www.uptownincek.com.tr)

Kavisli bir forma sahip olan projenin bu formu almasının nedeni, 2 yapının birbirini kesmeden güneş ışığını en iyi derecede yakalanmasının hedeflenmesi olarak belirtilmiştir. Bunun yanında, proje içerisinde yer alan 2 blokta toplamda 226 adet daire yer almaktadır. 1+1 loft daireden (86 metrekare) 6+1' e kadar (714 metrekare) 18 farklı tipte daire seçenekleri sunulduğu projede, tasarımcı ekip tarafından yatay ve düşey blokta farklı yaşam seçeneklerinin sunulduğu belirtilmektedir:

> Uptown, zıtlıkların uyumunu yakalayan bir proje. Yatay ve dikey yaşam tarzları günümüz konut mimarisinde birbirine alternatif konseptler olarak düşünülürken, Uptown 'da bu iki yaklaşım birbiri ile bütünleşti. Yüksek katlı bloğumuz A Blok'ta göl manzarasına hakim, ufku geniş, teraslı kat bahçeli daireler yükselirken; yatay yapı olan B Blokta peyzaja hakim bir anlayış benimsendi. Arazinin tipolojisini de kullanarak bu iki farklı konsepti birlikte değerlendirdik. Böylece ortaya, her katı üzerinde farklı şekilde çalıştığımız katmanlı bir yapı ortaya çıktı (Internet: www.uptownincek.com.tr).

Bu anlayış ile tasarlanan projede baza adı verilen yatay blokta, katların yükseldikçe geriye doğru çekilmesiyle yeşil alan ağırlıklı teraslar oluşturulmuştur. 2 blok arasında yer alan dairesel avluda ise, biyolojik su havuzları (kendi kendini temizleyebilen), yürüyüş yolları, bahçeler yer almaktadır. Bunların dışında projede yer alan, sosyal alanlar ise düşey blokta konumlandırılmıştır. Proje ismi ile uyumlu olarak arttown, kıddytown, joytown, gymtown, gurmetown, officetown adı verilen alanlar, tanıtım reklamında projenin ayrıcalıkları olarak sunulmaktadır. Örneğin officetown ile ilgili olarak şu açıklama yapılmaktadır:

Çeşitli nedenlerle iş yerinize gidebilecek durumda değilsiniz; ama sizin için çok önemli bir toplantıyı da kaçırıyorsunuz. Bu kâbusu çok iyi biliyoruz; bu yüzden Uptown, kendi ofisiniz gibi kullanabileceğiniz bir bölümle hizmet veriyor. İş planlarınızı, toplantılarınızı ve çalışmalarınızı Officetown 'ın profesyonel ortamında gerçekleştirebilirsiniz (Internet: www.uptown incek.com.tr).

(a)

(b)

Şekil 5.15.(a) 5+1 daire planı, Şekil 5.18-5.(b) 1+1 loft daire planı, Resim 5.22. Satış ofisi

Projede yer alan satış ofisinin, farklı bir tasarım anlayışıyla ele alındığı görülmektedir. Bunun yanında projeye verilen isim de dikkat çekicidir. Uptown ismi, İngilizce dilinde yerleşik olan "downtown" sözcüğünden türetilmiştir. Downtown *kent merkezini* tanımlarken, burada Uptown kent merkezinde olmadığını, üst kotlarda olduğunu ima etmektedir.

5.5.9. Tim Towers, İncek/ Gölbaşı

Proje Adı: Tim Towers
Konum: İncek/ Gölbaşı

Fonksiyon: Konut ve Sosyal Alanlar

Mimar: Uras x Dilekçi Mimarlık

Yüklenici: Timtaş

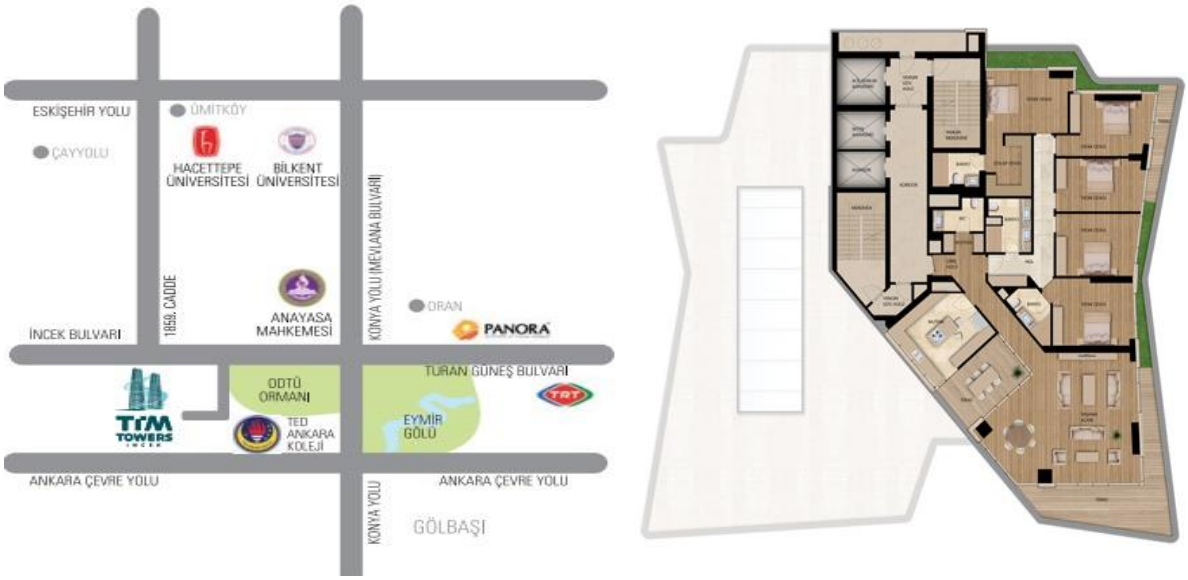
Kat adedi: 37 ve 38 katlı
Yapım: Devam etmekte

Resim 5.23. Tim towers (Internet: www.timtowers. com.tr)

Tanıtım: En iyiler İncek' te zirvede buluşuyor… Evinizin iki yakasında Ay var… İncek 'in siluetini değiştiren yepyeni bir konsept…

Tim Towers, İncek'te TED kolejinin batısında, İncek Bulvarı ve Güney çevre yoluna yakın bir noktada konumlanmaktadır. Konut işlevine sahip, 2 adet kuleden oluşan projenin tanıtım reklamlarında şu ifade yer almaktadır: (Bknz: Şekil 5.16(a)

> Tim Towers üniversiteler ve seçkin eğitim kurumlarıyla, yaşamı da kendine çeken ve büyük bir gelişim hızı gösteren İncek'te hayata geçiyor. Tim Towers'ın keyifli özelliklerinden birisi de alışılmışın ötesine geçen büyüklükteki balkonları. Çünkü bu proje mesleki uzmanlığın yanında, yaşamı iyi bilen isimler tarafından tasarlandı (Internet: www.timtowers.com.tr).

(a) (b)

Şekil 5.16.(a) Ulaşım krokisi, Şekil 5.16.(b) 5+1 daire planı (Internet: www. tim towers.com.tr)

13 bin 387 metrekarelik alanda inşa edilen proje, 61 bin metrekarelik inşaat alanına sahiptir. 2 kule içerisinde 162 adet daire yer almakta olup, 2+1 (108 metrekare), 4+1 (149 metrekare), 5+1 (226 metrekare) tipinde daire seçenekleri bulunmaktadır. Kulelerin en üst katlarında 2 adet 5+1 pent house yer almaktadır. Bulunduğu konum itibariyle Mogan ve Eymir göl manzarasına sahip olan projenin 23. katları spor alanlarına ayrılmıştır. "Her 2 kulenin 23. Katında yer alan spor salonu, bulutların arasında ve iki göl manzarasıyla günün stresinden arınma olanağı sunuyor. Fitness salonu, yazın açılabilen yüzme havuzu, güneşlenme

terası ve saunası ile yaşamı eksiksiz bir forma kavuşturuyor" (Internet: www. timtowers.com.tr).

Daha önceki başlıklarda, küreselleşme hareketleriyle beraber, firmaların gücünü göstermek amacıyla, gökdelen tarzında yapılaşmaya gidildiği belirtilmişti. Her ne kadar yönetim yapısı olmasa da, Tim Towers İncek projesinin yüklenici firması olan Timtaş' ın, söz konusu konut projesine, firma adından yola çıkarak oluşturulan bir ismi vermesi, konutların firmanın prestij, güç vb. özelliklerini de yansıtması kaygısının dışa vurumudur.

5.5.10. İncek Loft / İncek/Gölbaşı

Resim 5.24 İncek Loft

Tanıtım: Ankara' nın en şık metrekaresine hoş geldiniz… İncek Loft, kazançlı olduğu kadar keyifli, keyifli olduğu kadar estetik… Ankara'nın en hızlı gelişen bölgesi İncek 'in en büyük konut ve yaşam projesi…

180 bin metrekare arsa üzerinde yer alan proje, İncek bulvarı ve Güney Çevre yoluna yakın bir noktada, yapı yoğunluğunun az olduğu bir alanda konumlanmaktadır. Firma, reklam sloganlarında "şıklık", kar olasılığı ve postmodern dönemde sıkça kullanılan kavram olan "keyif ve haz" üzerinde durmaktadır. Yüklenici firma Akfen'in daha önce, İstanbul'da gerçekleştirdiği

mimari tasarımı Tabanlıoğlu Mimarlığa ait olan Loft Bahçe, Levent Loft projeleriyle benzer konseptte ele alınan İncek Loft[1]'un tasarımcıları projenin hem kendi içinde, hem de çevre içinde bir merkez oluşturması fikriyle oluşturulduğunu belirtmektedir. Bunun yanında proje alanında yüklenici firma tarafından, hava ölçümleri de yapılmış, bu alanın hava değerlerinin merkeze göre daha nitelikli olduğunu belirtilmiştir. 2013 yılında Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca açıklanan hava kalitesi verilerine göre, partiküller madde bakımından Ankara'nın (Sıhhiye) birinci sırada olması, hava kirliliği sorununu gündeme getirmiştir (aktaran: internet: http://www.aktifhaber.com/). İncek Loft projesinde, bölgenin hava ölçümlerinin yapılması, bunun vurgulanması, söz konusu alanda merkeze göre daha nitelikli hava değerlerinin bulunması durumu, firma tarafından önemli bir veri olarak değerlendirilmektedir. Benzer bir durum, Ankara'nın 70'lerde oldukça yoğun hava kirliliğine maruz kalması sonucunda, bu dönemde yapılan konut reklamlarında da vurgulanmıştır. Örneğin 70'lerin başında yapılan OR-AN yerleşkesi, bahçe kent düşüncesine paralel olarak yapılmış ve "temiz hava şehri" sloganını kullanmıştır (Aktaran: Aktan, 2008). Toplamda 1135 konutun yer aldığı yerleşimde, 6 adet 20-30 katlı Yüksek Evler, 11 adet 4-7 katlı Ankara Evleri (tasarımcı tarafından Gaziosman paşa evleri olarak da adlandırılmaktadır), 7 adet 6-9 katlı teras evler

Şekil 5.17. İncek Loft yerleşimi

[1] "Loft" terimi, bilindiği gibi, 1970'lerde Amerika'da sanatçıların eski sanayi yapılarını hem ev, hem de işlik olarak kullanması ile başlayan bir modeli anlatır. 1970'ler pop sanatın öncü ismi Andy Warhol'un bir sanayi yapısını ev ve işlik olarak kullandığı, verdiği büyük partilerde çok sayıda insanın bu büyük atölye evin hacmi içinde adeta kaybolduğu bilinir. "Loft" terimi son yıllarda yeni bir konut pazarlama stratejisi olarak benimsendi ve yaygınlaştı (Gurallar, 2013).

yer almaktadır. 1+1'den (72 metrekare), 6,5+1'e (560 metrekare) kadar farklı konut tipinin yer aldığı yerleşimde, kentli kullanımına da açık 44 adet mağazanın yer aldığı, ticari alan (restoran, kafe vb.) bulunmaktadır. Bunların yanı sıra proje içerisine kullanıcılara hitap eden yürüyüş parkuru, kapalı yüzme havuzu, profesyonel gözlem evi, parti evi, çocuklar için pony club, tenis kortu gibi sosyal aktivite alanları da yer almaktadır.

Proje tanıtımlarında bir ekonomist ve bir modelin yer aldığı reklamlarda, ekonomist projenin karlılık ve ekonomik avantajlarına vurgu yaparken, model ise estetik, şık, tarz gibi özelliklerini vurgulamaktadır. 2'li arasında gerçekleşen şu diyaloglar projeye dair 2 farklı yaklaşımı yansıtmaktadır (Bkz: Resim 5.25)

Şekil 5.18. 6,5+1 daire planı, Resim 5.25 Tanıtım

> Ekonomist: Hayat, paradır, kazançtır, kardır.
> Model: Olur mu öyle şey hayattan ne alırsan kardır.
> Ekonomist: Ekonomi biraz futbol gibidir, havadan gelen fırsat varsa, kafanızı kullanırsınız.
> Model: Sizlerin kafası ya paraya, ya futbola çalışıyor. Daha estetik, daha lezzetli şeyler var bu dünyada, esas onları ıskalamak lazım. Sabah göl manzarasına karşı kahvaltı, öğleden sonra yoga kursu, akşamada sinema keyfi…
> Ekonomist: Biz burada kazanç konuşuyoruz, bir nevi halka arz ediyoruz.
> Model: Biz de burada bir nevi tarz yapıyoruz.
> Ekonomist: Bazen bu karar bize ne kazandırır diye düşünmek lazım.
> Model: Bazen de bu kazak bana ne kadar yakıştı diye düşünmek lazım

2'li arasında geçen bu metin aslında pazarlama stratejisinin bir parçasıdır. Bir taraf akıllıca adım atmak isterken, diğerinin moda doğrultusunda hareket etmesi,

firmaya göre projenin aslında 2 yaklaşımı da içinde barındırdığı düşüncesinin bir yansımasıdır.

5.5.11 Nata Vega Konut Kuleleri, Mamak/ Ankara

Resim 5.26. Nata Vega Konut Kuleleri (Internet: www.natavegakonutkuleleri. com.tr)

Tanıtım: Yeni bir hayatın ve kaliteli bir yaşamın anahtarını teslim alın… En seçkin hayallere bile ulaşabilen, Ankara' nın en yüksek konutları! Ankara'nın gökyüzüne uzanan elleri…Bakış açınızı yükseltin….

(a) (b)

Şekil 5.19.(a) Nata Vega Ulaşım Krokisi, Şekil 5.19.(b) 6+1 daire tipi (Internet: www.natavegakonutkuleleri.com.tr)

Mamak'ta Doğukent Bulvarı üzerinde yer alan, aynı zamanda çevre yolu, Samsun yoluna da yakın mesafede konumlanan proje 46 katlı 2 adet konut bloğundan

oluşmaktadır. Nata Vega kuleleri daha önce ele alınan konut projelerinden farklı bir bölgede, benzer tarz konut uygulamalarına çok ta rastlanılmayan Mamak'ta yer almaktadır. Bu bakımdan proje gerçekleştirildikten sonra alanda bir soylulaştırmaya sebebiyet vermiş, bölgedeki emlak değerlerini artırmıştır.

1+1'den, 6+1' e a kadar farklı daire seçeneklerinin yer aldığı projede, kapalı havuz, çocuk oyun alanları, sauna, fitness gibi donatılarda yer almaktadır. Bunların dışında, konut bloklarına yakın bir noktada kentli kullanımına da açık, Nata Vega Outlet alışveriş merkezi yer almaktadır.

5.5.12 Atlantis City, Batıkent/ Yenimahalle

Proje Adı: Atlantis City
Konum: Batıkent/Yenimahalle

Fonksiyon: Konut, alışveriş merkezi, Eğlence Merkezi
Mimar: 4 M Mimarlık

Yüklenici: Köroğlu İnşaat, Gürtaş İnşaat, Emir İnşaat Ort.

Kat adedi: 24 katlı
Yapım: 2011

Resim 5.27 Atlantis City maket görünümü

Tanıtım: Hayaldi gerçekleştirdik… Atlantis City'de aradığınız her şeyi bulacaksınız….

Atlantis City Batıkent'te, semt merkezi sayılabilecek bir alanda, aynı zamanda sanayi merkezi olan Ostim' e de yakın bir noktada konumlanmaktadır. Karma kullanım projesi olan projede 8 adet 24 katlı konut bloğu, alışveriş merkezi ve eğlence merkezi yer almaktadır.

Projenin içerisinden geçen Başkent Bulvarı'nın, kuzeyinde yer alan 15 049 nolu ada 1 nolu parselde (51 392 metrekare) 5 adet konut bloğu ve alışveriş merkezi yer alırken, bulvar güneyinde yer alan 61 007 nolu ada 1 nolu parselde ise 3 adet

konut bloğu ve eğlence merkezi yer almaktadır. Eğlence merkezi ve alışveriş merkezi bulvarın üzerinden geçen bir köprü ile birbirine bağlanmaktadır.

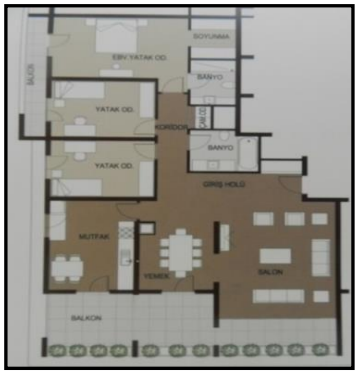
Şekil 5.20. Atlantis City uydu görünümü

Projenin yer aldığı parseller, önceki yıllarda Ankara Büyükşehir Belediyesinin mülkiyetinde idi. 2001 yılında yapılan 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı Değişikliğinde (Bkz EK-8), belediye meclisince alınan karar doğrultusunda 15 049 nolu ada 1 nolu parsel, *Belediye Hizmet Alanı* olarak belirlenmiştir. Plan notunda bu alan şöyle tariflemektedir: “Belediye hizmet alanlarında Batıkent kent kültürüne hizmet veren, belediye faaliyetleri tesisleri yer alabilir. Bu alanlarda emsal: 0,60, Hmax serbesttir” (Bkz EK-8 plan notları). 2008 yılında yapılan 1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planı değişikliği ile, daha önce belediye hizmet alanı olarak belirlenen parsel, *konut ve ticaret alanı* olarak belirlenmiş, emsal:1,49 olarak verilmiştir. Başkent Bulvarının güneyinde yer alan 61 007 nolu ada 1 nolu parsel ise, ticaret alanı olarak belirlenmiştir. Belediyenin, söz konusu parsellerde kat karşılığı inşaat işi adıyla gerçekleştirildiği ihale sonucunda Atlantis City elde edilmiştir (2008 yılında onaylanan imar planı için Bkz: EK-9).

Toplam 784 dairenin yer aldığı projede, 3+1 ve 4+1 tipinde daireler yer almaktadır. Bunun yanında kullanıcılar için her türlü kolaylığın sağlandığı belirtilen proje tanıtım kataloğunda şu ifade yer almaktadır:

> Atlantis’te aradığınız her şeyi bulacaksınız. Atlantis City kent meydanında 2 etap üzerinde, 8 blok ve farklı tipte 784 daireden oluşan, metro, monoray, botanik parkı, alışveriş ve eğlence merkezinin bir arada olduğu Türkiye’nin ilk ve tek konut projesidir.

Proje bünyesinde, *monoray* adı verilen raylı bir sistem bulunmaktadır. Yalnızca site sakinlerine hitap eden monoray, alana yürüme mesafesi kadar yakın bir konumda yer alan Batıkent metro durağı ve site arasında ulaşımı sağlamaktadır. Bu kadar yakın bir mesafedeki bir ulaşım için çok da anlam ifade etmeyen bu sistem, firmanın farklılık yaratma kaygısının basit bir yansımasıdır.

Şekil 5.21. 3+1 daire planı Resim 5.28. Atlantis City (Internet: http://www. atlantis city. com.tr/)

5.6 Yüksek Konutların Tercih Edilme Gerekçeleri

Endüstri devrimi sonrasında, kentlerde artan nüfusun barınma sorununun çözümünü öncelikli olarak sayısal ve sağlıksal olarak sağlamak amacıyla, önceki başlıklarda da ele aldığımız gibi, yoğun konut yapılaşmasına gidilmiştir. İlk aşamada, erken sanayileşen ülkelerde bu tip konutlar, işçi sınıfının barınma sorununun çözümünde, başarılı bir çözüm aracı olmuştur. O günden bugüne, teknolojinin de sağladığı bir takım avantajlar sayesinde yüksek konut yapılaşması hız kesmeden devam etmiştir; ancak bugün Türkiye' de söz konusu yapılaşma dar gelirliler için bir çözüm olarak tercih edilmesinin yanında, orta-üst ve üst sınıflara yönelik üretilen korunaklı lüks yüksek yapılar şeklinde de karşımıza çıkmaktadır. Bu yapılaşmanın tercih edilmesindeki nedenleri şöyle sıralayabiliriz:

Arsa Sorunu

Özellikle kentin, merkezi alanlarında, arsanın kısıtlı ve pahalı olması yüksek yapılaşmaya gidilmesinde önemli bir etkendir. Arsa sorunu, yatırımcının da maksimum kar elde etme isteğiyle birleşince söz konusu yapılaşmaya

başvurulmaktadır; ancak Ankara'da incelediğimiz konutlarda yüksek yapılaşmaya gidilmesinde bu faktörün, birincil derecede bir önem taşımamakta olduğunu söyleyebiliriz. Ele aldığımız projelerde, kentin merkezi alanlarında yer alan konutlarda çeşitli gerekçelere bağlı olarak yüksek yapılaşma vardır ama bununla birlikte merkezi olmayan, arsa sorununun olmadığı alanlarda da yüksek yapılaşmaya gidilmesi ise daha farklı dinamiklere bağlı oluğunu göstermektedir.

Konut Projesinin Karma Kullanım Projesi Olarak Elde Edilmek İstenmesi

Metropollerde görülen yüksek konutların, birçoğu içerisinde alışveriş merkezi, ofis, eğlence merkezi vb. yapıların da yer aldığı karma kullanım projesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tarz projelerde, genellikle alışveriş merkezleri arsa el verdiği ölçüde yatayda bir gelişim sergilerken, konut, ofis gibi yapılar dikey bir gelişim göstermektedir.

Tez kapsamında ele aldığımız konutların bir kısmında, yüksek yapılaşmaya gidilmesinde karma kullanımdan kaynaklanan bir durum da söz konusu olabilmektedir. Next Level, Atlantis City, West Gate, One tower' da olduğu gibi alış veriş merkezinin yatayda geniş bir alan kapladığını, hatta bir kısmının kendi içinde avlu tarzında kamusal alanlar oluşturduğunu görmekteyiz (West Gate ve Next Level). Bu tarz bir tasarım anlayışında da konutlar dikey gelişim göstermektedir.

Çoğaltılan Mekan- Metrekare Artışı

Kapitalizm doğası gereği, yapılan işten maksimum kar elde etmek ister. Bu doğrultuda yatırımcının gerçekleştirdiği üründen maksimum karı sağlamasında mekanın çoğaltılması da bir araç olmaktadır. Mekanı çoğaltmak kimi zaman, yüksek nüfusların barınma sorununun çözümünde de bir yöntem olabilmekte; ancak çalışma kapsamındaki konutlarda bu durumunun ötesinde, yatırımcının daha fazla kar elde etme isteği, yönetmeliklerin, yasal düzenlemelerin de bu duruma elverişli olmasıyla ya da getirilmesiyle, mekan kat artışına gidilerek çoğaltılabilmektedir.

Manzaradan Yararlanma

Yeryüzünden belirli bir irtifa kat edildiğinde, bakış açısının da artmasıyla birlikte kentlerin, binaların, peyzajın vs. görünümü daha çekici hale gelmektedir. Bir yerleşim yerine yüksekten bakmak oldukça etkileyicidir. "Victor Hugo' nun romanı 'Notre Dame de Paris' in bölümlerinden biri 'Kuşbakışı Paris' başlığı taşır. Hugo orada romana adını vermiş katedralin tepesinden görülen Paris'i anlatırken şöyle der:

> … Çan kulelerinin kalın duvarlarını diklemesine delen karanlık helezonda uzun zaman el yordamıyla ilerledikten sonra, birden bire ışık ve havayla dopdolu iki yüksek sahanlıktan birisine çıkıverince, her yandan aynı zamanda bakışlarımızın altında serilen pek güzel bir görünümdü bu… Bu yüksek noktaya soluk soluğa ulaşan seyirci için, önce bu bir damlar, bacalar, sokaklar, köprüler, alanlar, âlemler, çan kuleleri topluluğun verdiği bir göz kamaşmasıdır (Hugo, 2012).

Tümer (2002) bununla birlikte gökyüzünden görülenin ne olduğuna ve nasıl olduğuna bağlı olmaksızın, bir yere gökyüzünden bakmanın etkileyiciliğini şöyle açıklamıştır:

> Kentlere, binalara, yükseklerden olabildiğince yükseklerden, gökyüzünden bakmak insanın gözünü kamaştırır, çünkü çok güzeldir, çok etkileyicidir. Yahya Kemal İstanbul'u sever ama ona "bir tepeden" baktığında daha da fazla sever. Gökyüzünden algılanan bir kentin, bir binanın ne kadar çirkin olursa, asla öyle görünmediğini, çünkü aradaki düşey mesafenin, estetik bir filtre görevi yaptığını söyleyebiliriz (Tümer, 2002).

Buradan hareketle, Ankara'da ele aldığımız konutların birçoğunda manzara verisine vurgu yapıldığını ve bunun pazarlamanın bir parçası haline getirildiğini görmekteyiz. Özellikle İncek' te ve Oran' da yer alan konutların tamamının reklamlarında, alana çok yakın olmayan örneklerde bile, çok uzaktan da olsa, Mogan ve Eymir göl manzarasına vurgu yapılmaktadır. Aynı durum, İncek dışındaki konutlarda da söz konusudur: Ankara' ya birde buradan bakın… Bakış açınızı yükseltin… Her şeyin üstünden Ankara'ya bakmak… Nefes kesen manzara, 360 derece Ankara gibi sloganlarla yükseklerden manzaraya bakmanın çekici etkisi, pazarlamanın önemli bir verisi haline getirilmiştir.

Prestij

Yüksek yapılar, aynı zamanda gerek onları yapan firmanın, gerekse kentlerin, hatta çoğu zaman ülkelerin bir prestij göstergesi haline gelebilmektedirler. En yüksek yapıya sahip olma, yüksek yapıda ikamet etmek günümüz kapitalist dünyasında gurur vesilesidir. Örneğin bugün Ankara'nın en yüksek yapısı olan, aynı zamanda konut yapısı olan Portakal Çiçeği Rezidans (ki bu yapının çok kısa bir süre sonra, bu unvanı başka yapılara bırakması olasıdır) birçoğuna göre prestij kaynağıdır. Ya da İstanbul' da yer alan 'Sapphire of İstanbul' da, yüksekliği bakımından bir nevi prestij unsuru olarak değerlendirilmektedir.

İnşaat Şehveti

Yazar Tanıl Bora (2011), 'Büyük Olsun Bizim Olsun' adlı makalesinde, Türkiye'de muhafazakar ideolojilerin (Büyük sağ gelenek: Menderes-Özal-Demirel) inşaat merakından bahsetmekte ve büyük eserlerin, gökdelenlerin uzun yıllar boyunca gurur vesilesi olarak ele alındığını ve gelenek haline gelen bu durumun halen devam etmekte olduğunu belirtmektedir.

> Salih siyaseti 'hizmet yarışı' olarak tescil eden sağ, her bir binayı hizmet heykeli gibi diker. İnşaat, 'sözü bitiren' türden icraattır. Hükümetin, belediyenin, partinin çalıştığının en sağlam alameti, odur. 5N: Ne, neden, nasıl, nerede, ne zaman? 2K: Kime, kaça? Ehemmiyetsizdir, kazılan temelin altında kalır (Bora, 2011).

Bu anlayış doğrultusunda, Türkiye'nin modernleşmesinde, Batı özentisinin de etkisiyle gerçekleşen gökdelenvari yapılar, bir gurur kaynağı olarak değerlendirilmiştir. Siyasi aktörlerinde etkisinde cesametli yapılarla ve yüksek yapılaşmayla çoğu zaman övgü duyulmuştur.

Bu başlık altında küreselleşmenin kent üzerindeki etkisine de değinmemiz gerekmektedir. Küreselleşme ile birlikte, ulus-devletlerin önemini yitirmesi, metropollerin yükselişe geçmesi, küresel sermayeden pay alabilmek için kentleri bir yarış ortamına sürüklemiştir. Bu yarış ortamında kentlerde, ilgi odağı olma, dikkat çekme gibi durumlardan ötürü çekici bir atmosfer yaratılmaya

çalışılmaktadır. Doğal olarak da bu atmosferin yaratılmasında mimari de önemli bir araç olmaktadır.

Her birisi farklı bir konsepte oluşturulan, kullanıcılara farkı yaşam tarzı vaat eden konut projeleri, dikkat çekmek amacıyla farklı formlara bürünerek yükselmektedir. Ele aldığımız konut projelerinde de mimari biçimlenişleriyle de dikkat çeken yapılar vardır (Next Level, One Tower gibi) ; ancak çoğu konut projesinin biçimlenişinin klasik apartman bloklarının ötesine geçemediğini görmekteyiz.

Yükseklerde Yaşamın Özendirilmesi (Arz-Talep İlişkisi)

Konut piyasasında arz- talep dengelerinin sağlanabilmesi için, üretilen konut arzının, talep edilmesi için yüklenici firmalar yaptıkları reklamlarla 'yükseklerde yaşamı' özendirmekte, artan bu talep doğrultusunda da, konut arzı artmakta ve piyasa dengelenmeye çalışmaktadır; ancak son zamanlarda Türkiye'de bu noktada arz fazlasının oldukça fazla olduğuna dair veriler bulunmaktadır.

Hayatı enlerde yaşayın, en iyiler zirvede buluşuyor, yükseğe çık hayatını yaşa, , konforu zirve' de yaşayın gibi sloganlarla yükseklerde yaşam özendirilmekte ve böylece konut arzının talep edilmesine çalışılmaktadır.

5.7. Türkiye'de Yakın Tarihte İnşaat Sektörü ve Konut Üretimi

Son yıllarda Türkiye' de inşaat sektörü özellikle konut üretiminde büyük bir etkinlik içerisindedir. Bina inşaatlarının yaklaşık % 75' ini konut inşaatları oluşturmaktadır (Aktaran: Internet: www.konutder.org). Bu yüzden inşaat sektörü ve konut üretimi iç içe geçmiş durumdadır.

Özellikle, 1950' lerden sonra, kentlere yapılan göçler, nüfus artışı ve hızlı kentleşme sonucunda, kentlerde konut sıkıntısı oluşmuştur. Bu sorun yap-satçılık, kooperatifler yoluyla ve ilerleyen yıllarda devletin kurmuş olduğu TOKİ'nin de eliyle çözülmeye çalışılmıştır. Ancak gelinen noktada, Türkiye' de, tüm dünyada da olduğu gibi, konut barınmayı sağlamanın ötesinde, kullanıcılar ve piyasa tarafından bir yatırım ve gösterge aracı olarak görülmektedir. Bu doğrultuda

sermayesi olan, bu işte profesyonel olmasa bile, büyük bir yatırımcı grubu, sermayesini inşaata yönlendirmekte ve çeşitli konsept projeler geliştirerek bu durumdan nemalanmaya çalışmaktadırlar.

Osman Balaban (2011), 'İnşaat Sektörü Neyin Lokomotifi' adlı makalesine, Türkiye'de inşaat sektörünün büyük gelişim gösterdiği, 80'ler sonrası (1982-1988), 2000'ler sonrası (2002-2008) 2 dönemden bahsetmektedir. Yakın tarihte inşaat sektörünü ele alırken bu tarih aralıklarında değerlendirmede bulunulacaktır.

24 Ocak 1980 tarihinde, serbest piyasa ekonomisine geçiş ile birlikte Türkiye, ekonomik anlamda yeniden bir yapılanma sürecine girmiştir. İthal ikameci politikaların bırakıldığı, ihracata dayalı ekonomi modelinin uygulanmaya başlandığı bu dönemde Türkiye'nin neo-liberal kapitalizme eklemlenmesi hedeflenmiştir. "Türkiye kapitalizminde neo-liberal dönüşümün gerçekleştirildiği 1980 sonrasında inşaat sektörü ve yapım faaliyetleri siyasi aktörlerin her zaman gündeminde olmuş, gerek ekonomik gerek siyasi amaçlara ulaşmanın aracı olarak kullanılmış ya da kullanılmak istenmiştir" (Balaban, 2011). Aslında küreselleşmenin neden olduğu rekabet ortamında, 80'ler sonrası, dünyanın birçok ülkesinde inşaat etkinliklerinin artışının olduğu bir dönemdir; ancak Balaban'ın da belirttiği gibi, Türkiye'de bu faaliyetlerin siyasi aktörlerce desteklenmesi, inşaat sektörünün büyük gelişiminde önemli yer bir teşkil etmektedir.

> Siyasi aktörlerin inşaat sektörünü ve yapım faaliyetlerini desteklemeleri yeni olmadığı gibi bize özgü de değildir. İnşaat sektörünün ekonominin sürükleyici sektörü olduğuna ve sektörde yaşanacak büyümenin ekonominin genelini olumlu bir biçimde etkileyeceğine dair yaygın kanaat, akademik araştırmalar ile de desteklenmiştir. Bu kanaat, pek çok ülkede yapım faaliyetlerinin kolaylaştırılması ve arttırılmasını politik bir tercih olarak ön plana çıkarmıştır. Türkiye de bu durumdan azade değildir ve olmamıştır (Balaban, 2011).

80' lerden sonra büyük bir gelişim gösteren, gerek GSMH içinde, gerekse sağladığı istihdam ile giderek daha önemli bir yere sahip olan inşaat sektörü, konut üretiminde de önemli bir mesafe kat etmiştir. Bu dönemdeki yap-sat tarzındaki konut üreticilerinin daha ziyade, orta ve orta-üst sınıfa yönelik konut üretimi gerçekleştirmesinden dolayı, devlet eliyle alt gelir sınıfına yönelik konut sağlamak amacıyla, 1984 yılında TOKI kurulmuştur. O günden bugüne, devlet tarafından

yetkileri giderek artırılan TOKİ sayısal anlamda konut üretiminde önemli bir paya sahip olmuştur. Gülhan (2011) konut üretiminde önemli bir kurum olan TOKİ'nin sahip olduğu yetkileri şöyle belirtmektedir:

> … belediyelerin yetkisinden bağımsız imar yapmak ve bunu uygulamak (kuruluş kanununda 2008 yılında yapılan değişiklikle), inşaat ruhsatını kanunda yazılı en düşük bedelleri ödeme suretiyle en geç 15 gün içinde almak (2004 ve 2006'da yapılan değişikliklerle), gerçek ve tüzel kişilerin arsalarının kamulaştırma bedellerini belirlemek (2004 yılında yapılan değişiklikle), imzalayacağı sözleşmelerde resmi şekil taşıma yükümlülüğünden azade olmak (2008'deki değişiklikle) ve Kamu İhale Kanunu'na tabi olmadan ihale vermek (Gülhan, 2011).

Türkiye' de 1989 yılında alınan, 32 nolu karar da inşaat sektörünün gelişimi açısından önem taşımaktadır. Bu kararla birlikte, yurt içinde para giriş ve çıkışlarına tam bir serbestlik getirilmiştir. "1989 sonrasında, ağırlıklı olarak sıcak para girişlerinin kontrol edilmemesi ve vergilendirilmemesi nedeniyle ülke ekonomisi sürekli bir kriz ortamına sürüklenmiştir" (Balaban, 2011). Her kriz sonucu toparlanma döneminde, emek kesiminin üzerindeki yükler artmış, bu sorunlar Balaban' a göre aynı zamanda siyasal aktörlerin inşaat sektörlerindeki tutum ve politikalarının belirlenmesinde de etkili olmuştur.

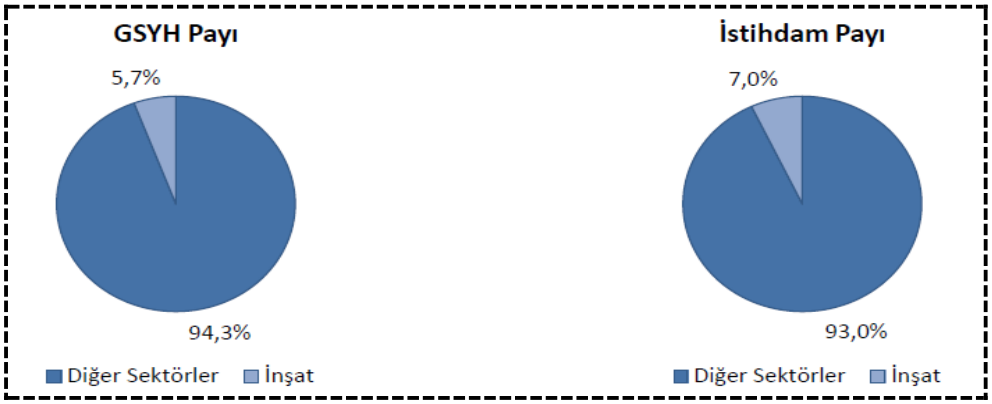
İnşaat sektöründe ikinci büyüme dönemi ise 2001 krizi sonrasında, 2002 yılında başlamış ve dünya global krizinin patlak verdiği 2008 yılında düşüşe geçmiştir. Bu dönemde Türkiye'de deyim yerindeyse bir inşaat patlaması yaşanmıştır.

> Bu dönemde ülke genelinde yapımına başlanan yeni bina sayısı, 2002'de 43.430'dan, 2006'da 114.204' e ve 2007 yılında 106.659' a çıkmıştır. İnşaat sektörü yatırımlarının GSMH içindeki payı ise 2004 yılında % 3.8' den, 2006'da %4.8'e yükselmiştir. 2004 ile 2007 yılları arasında, yıllık ortalama %12'lik büyüme oranı ile inşaat sektörü, ekonominin en çok ve hızlı büyüyen sektörü olmuştur. Ayrıca bu dönemde inşaat sektöründe istihdam oranları da artmış ve sektördeki istihdamının toplam istihdam içindeki payı, 2003'te %6.9' dan, 2007'de % 7.8'e çıkmıştır (Balaban, 2011).

2008 yılının son aylarında başta ABD olmak üzere aşırı konut arzına bağlı olarak ortaya çıkan ekonomik kriz, Türkiye'yi de etkilemiştir. Krizin ortaya çıkışının en önemli nedeni, gereğinden fazla büyüyen emlak balonunun patlaması olmuştur.

> ABD'den başlayan küresel krizin temelinde mortgage piyasasına ilişkin sorunlar var... ABD'de, para hacminin yüksek olması nedeniyle, bazı finansal kuruluşlar, kredibilitesi zayıf olan kişilere de mortgage kredisi vererek, geri dönüşü riskli bir mali yapıya girdiler. Sadece dar gelirlilerin kullandığı ve subprime olarak adlandırılan 'yüksek riskli krediler'in boyutu 1.5 trilyon doları buluyor. … ABD Merkez Bankası'nın (Fed) son iki yılda (kriz öncesi) faiz oranlarını artırması, konut sektörünü durgunluğa soktu. Konut satış fiyatları ile kira gelirlerinin de piyasa düzeyinin altına inmesiyle, bu krediyi kullanan düşük gelirli gruplar, kredilerini düzenli olarak ödeyemez hale geldiler. Bankaların, tüketicilere satın alacakları ev ve dairelerin bedelinin tamamını, hatta değerinin yüzde 110 oranında borçlanma fırsatı vermesi, kredilerin geri dönüşünü zora soktu (Internet: http://arsiv.ntvmsnbc.com/).

Kredileri geri alamayan bankalar, iflasa sürüklenmişlerdir. ABD'de birçok banka iflas ettiği bu dönemdeki kriz, kısa sürede başta Avrupa olmak üzere birçok ülkeye sıçramıştır. Türkiye'de de inşaat sektörünün düşüşe geçtiği bu dönemde, sektör bir süreliğine duraksamış, 2009 sonrasına toparlanmaya başlamıştır.(2009 yılında sektörün GSYH' daki payı %3,8 iken, 2010 yılında % 4.2 olmuştur, Aktaran: Internet: www.intes.org.tr). İstatistiki verilere bakıldığında, 2013 yılı sonunda inşaat sektörünün GSYH' daki payının% 5,7, sektörün istihdam oranının ise % 7 olduğunu görmekteyiz.

Şekil 5.22. 2013 yılı inşaat sektörünün ekonomiye katkısı (Internet: www.konutder.org.tr)

Kriz sonrasında bir süreliğine duraklayan sektör, daha sonraki dönemde hız kesmeden, konut üretimine devam etmiştir. Gelinen noktada ise, Türkiye'de büyük ölçüde bir konut arzı oluşmuştur. Gazetelerde sıkça duymaya başladığımız, konut balonunun gereğinden fazla şiştiğine dair haberler, hali hazırdaki arz fazlalığından kaynaklanmaktadır.

> Uzmanlar konut sektöründe yaşanan talep daralmasının etkisiyle Türkiye genelinde 1 milyonun üzerinde stok oluştuğuna dikkat çekiyor. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Konut Satışları İstatistikleri verilerine göre, yılın ilk dört ayında toplam konut satışları yüzde 7.5 düzeyinde gerilerken, mortgage kredisiyle yapılan konut satışlarındaki düşüş yüzde 33.5'i buldu. İnşaat Mühendisleri Odası başkanı Cemal Gökçe bu durumu şöyle değerlendirmektedir: Talep durunca, 300-400 bini İstanbul'da olmak üzere toplam 1 milyonun üzerinde arz fazlası oluştu. Kredi faizlerinin yüksek olması, orta ve alt gelir gruplarına yönelik konut üretilmemesi, çalışan kesimin de iş güvencelerini görememesi nedeni ile talepler durdu. Orta ve alt gelir grubu durunca ciddi bir fazlalık ortaya çıktı (Internet: http:// www.taraf.com.tr/).

Sonuç olarak Balaban'ın (2011) da belirttiği gibi sektörün sınırsız ve kontrolsüz büyümesine dayanan bir ekonomik büyüme sorunsuz değildir. "Gereğinden fazla gerçekleştirilen inşaat ve emlak faaliyetinin ciddi düzeyde ekonomik, toplumsal ve çevresel maliyetleri olduğu bilinmektedir (Balaban, 2011)". Dolayısıyla hali hazırda büyük bir faaliyet içerisinde olan inşaat sektörünün krizlere gebe olduğunu ve oluşturulan bu olumlu atmosferin, sert reklam politikalarının, konut satışlarındaki çeşitli kampanyaların söz konusu arzın talebinin artırılması ve piyasa dengelerinin sağlanması bakımından sanal bir oyun olduğu unutulmamalıdır. Gurallar' ın (2013) da belirttiği gibi birçok akademisyen bu noktaya dikkat çekmektedir:

> Özellikle konut üretimine dayalı bu hummalı inşa faaliyeti "yeni yaşam alanları" gibi sloganlarla konutu adeta bir tüketim nesnesi olarak sundu. Yaratılan bu ekonominin gerçeğe tekabül etmediği; Amerika, İspanya ve Portekiz gibi ülkelerde olduğu gibi aşırı konut arzının ekonomik krizlerle sonuçlandığı; İstanbul ve Ankara'da 2012 yılında konferanslar veren David Harvey tarafından da ifade edildi (Gurallar, 2013).

5.8. Bölüm Sonucu

Yüksek konut blokları, ilk aşamada Endüstri Devrimi sonrasında erken sanayileşen ülkelerde artan kent nüfusunun barınma probleminin çözümü için kullanılmıştır. Zamanla teknolojideki gelişmelerle birlikte, yüksek yapı yapımı daha kolay hale gelmiş ve ilerleyen yıllarda, yüksek konut blokları yalnız, işçilere ve memurlara yönelik üretilen sosyal konut projelerinin ötesinde, orta-üst ve üst sınıfa yönelik üretilen, bu sınıflara farklı bir yaşam vaat eden projeler olarak da elde edilmeye başlanmıştır.

Daha önceki bölümlerde ele alındığı gibi, kapitalizmin 80'ler sonrası geçirdiği büyük dönüşümde toplumsal/ kültürel yapı, tüketim alışkanlıkları değişmiş, zaman ve mekân farklı bir boyut kazanmıştır. Değerlerin uçup gittiği, her şeyin metalaştığı, tüketim odaklı bir toplumun yaratıldığı bu dönemde, "konut" da tüketimin bir nesnesi haline getirilmiştir.

Başta gelişmiş ülkelerde olmak üzere metropoller git gide heterojen bir görünüm kazanmaya, kentler hızlı bir dönüşüm geçirmeye başlamıştır. Yitirilen değerler, eskiye günlere duyulan özlem ve bunun fırsatçılar tarafından değerlendirilmesi, yeni bir tarz konut oluşumunu başlatmıştır. 80' ler sonrasında başta ABD' de olmak üzere *kent merkezlerinden kaçış* süreci başlamıştır. Kentin eski banliyö alanlarının soylulaştırılmasıyla, bu alanlarda korunaklı lüks yerleşimler oluşturulmaya başlanmıştır. Metropollerin karmaşalı hayatından kaçmak, daha güvenli bir ortamda yaşamak isteyenler tarafından bu tarz konutların talep edilmeye başlanmasından ötürü, bir anda kent içerisinde, içerisine özel izinle girilen ya da girilemeyen adacıklar şeklinde yerleşimler oluşmaya başlanmıştır.

Kentin merkez dışındaki alanlarında görülen ve genelde 2-3 katlı evlerden oluşan bu yeni konut eğilimleri, bir süre sonra daha farklı bir forma bürünmüştür. Gündüz oldukça kalabalık olan metropolün 'downtown'larının, mesai bitimiyle birlikte terk edilmesiyle, bu alanlar gece ıssız bir yere dönüşüyorlardı. Kent merkezlerinde mesai bitiminden sonra da yaşamın devam etmesinin istenmesiyle birlikte, kentin merkezi alanlarında konut işlevinin geri gelmesi için yapılaşmalara ağırlık verilmeye başlandı. Kapitalizmin yorgun bireyine yeni bir tarz yaşam vaat eden, korunaklı lüks konutlar bu kez kentin merkezi alanlarında ve *yüksek konut blokları* şeklinde bir oluşum gösterdi. Çoğu karma kullanım projesi olarak da sunulan, ilk aşamada gelişmiş ülke metropollerinde görülen bu tarz projeler, kısa bir süre sonra dünyanın farklı ülkelerinde de gerçekleştirilmeye başlandı.

Küreselleşmenin de etkisiyle Batı hakim bir kültür etkileşiminin görüldüğü bu tür örneklerin Türkiye'de de uygulamak istediği bu dönemde, yüksek konut blokları, başta İstanbul olmak üzere Ankara'da gelişim gösterdi. Yatırımcıların yüksek kazanç elde etme isteğine de uygun olan bu tarz konut yapılaşması, yükseklerde yaşamanın farklılığı, yükseklerin çekiciliği, bu konutları elde etmenin sağlayacağı

prestij gibi etkileyici sloganlarıyla kullanıcılara sunulmaya başlandı. Konut sektörünün daha çok orta-üst ve üst sınıfa yönelik gerçekleştirdiği bu tür yüksek konut blokları, Ankara' da son zamanlarda konut üretiminde sıkça kullanılan bir model olarak uygulanmaya başlandı. Gerek kentin merkezi alanlarında, gerekse yoğunluğun az olduğu alanlarda gerçekleştirilen bu projeler, kentin çehresini değiştirmeye başladı. Kapitalizmin kuleleri olan bu yapılar sayesinde, kentlerde rant odaklı dikey bir gelişim baş göstermeye başlamıştır. Bu gelişme ile birlikte kentlerde, özellikle Ankara metropolündeki banliyölerde, kentin yeni yerleşimlerinde de sanki kent merkezinde yer alıyormuş gibi yüksek yapılaşma çoğalmaya başladı.

İnsanı doğadan koparan söz konusu dikey yapılaşma Cengiz Bektaş'a (2014) göre günümüz insanı için adeta bir hapishane niteliğindedir. "Gökdelenlerde konut önermek hatadır. İnsanı topraktan ne kadar koparıp gökyüzüne yükseltirseniz, insanı o kadar doğadan ve insanca yaşamdan uzaklaştırırsınız" (Internet: www.omu.edu.tr) şeklinde belirten Bektaş, düşey yapılaşmayı eleştirmektedir; ancak her ne kadar insanı doğadan koparsa da tüketim toplumuna özendirilen, kusursuz yaşamı vaat eden projelerin, bilinçsizce talep edilmesi, kimine göre yatırım aracına, kimine göre ise, gösteri aracına dönüşen, yüksek emlak bedelleriyle satılan söz konusu konutların üretiminin, bu derece yaygınlaşmasında etkili olmuştur.

6. SONUÇ

Kalabalıkların, hareketliliğin, canlılığın, değişimin merkezi olan metropoller ekonomik, kentsel, toplumsal ve kültürel gelişimlerin/ değişimlerin daha net gözlemlenebildiği kentsel birimlerdir. Sonsuz olanaklara sahip olan, ama aynı zamanda birçok çelişki ve sorunu da içinde barındıran metropoller birçok şeye referans verebilir: insana, topluma, kentliye, binalara, tüketime, kültüre… Bu noktadan hareketle, tez kapsamında metropol kavramı önemli bir problem alanı olarak kabul edilmiştir.

Dünyadaki çoğu metropol, birbiriyle benzer yapısal özellikler taşıyabilmektedir. Metropol Ankara' da, bu bağlamda dış ülkelerdeki metropollerle benzer özellikler taşımaktadır; ancak Ankara'nın metropolleşmesi farklı dinamiklerin etkisiyle, farklı bağlamlar içerisinde gerçekleşmiştir. Küçük bir Anadolu kenti iken, başkent oluşuyla birlikte ulus devletin yeni çehresi olan kentin gelişimi, Türkiye'nin *modernleşme projesi* olarak görülmüştür. Bu kent için ne kadar hesaplı planlamalar yürütülmeye çalışılsa da, hesapların ötesinde gerçekleşen kentsel büyüme, göçler, nüfus artışı gibi durumlar kentin büyümesinde ve sosyal/ ekonomik yapısında olumsuz sonuçlar yaratmıştır. Konut sıkıntısı, hava kirliliği, gecekondulaşma, arsa spekülasyonu gibi sorunlara maruz kalan kent, parçalı ve yapılan imar planlarına uymayan bir büyüme sergilemeye başlamıştır. O günden bugüne bu plansız görününüm, çok daha farklı bir biçime bürünerek varlığını devam ettirmiştir.

Kapitalizmin başat olduğu metropollerde, sistemin kabuk değiştirdiği her dönemde, metropoller de yenilenmektedir. Dünya üzerinde en uzun süre etkili sistem olan kapitalizm, var oluşundan bugüne önemli krizler atlatmış; ancak her krizden bir çıkış yolu bularak ayakta kalmaya devam etmiştir. Liberal- kapitalist dönemde, başta ABD olmak üzere, tüm dünyayı etkileyen büyük kriz sonrasında, kapitalizm kendi adına önemli dersler çıkarmıştır. Sistemin uygulanmakta olduğu süreçte, ücretleri aşağıya çekilen işçilerin *tüketememeleri,* parasal hareketliliklerin yavaşlamasından ötürü piyasanın durgunlaşması, liberal- kapitalizmin sonu olmuştur. Bu açıdan, kapitalizmin bu krizden çıkardığı önemli derslerden birisi piyasa hareketliliklerine canlılık getirmek amacıyla, çalışanlara yüksek ücretler

ödenmesi ve böylece rahatlıkla tüketebilen bir toplumun yaratılmasıdır. Nitekim bu hedefinde de başarılı olmuştur. Keynesçi politikalar, uzun yıllar boyunca ekonomiye hareketlilik getirmiş; lakin 70'li yıllara gelindiğinde özellikle katı tutumuyla eleştirilen bu politikalar, etkisini kaybetmeye başlamış, "esnek birikim" adı verilen yeni bir sürece girilmiştir. Kapitalizmin yeniden yapılandığı bu sürecin birey ve toplum üzerinde derin etkileri olmuştur. Yazar Brana Crnevic' in "*ne ilerleme, ne ilerleme; köleydi babası, robot oldu oğlu!"* şeklinde ifade ettiği gibi, sürekli kazanma hırsı, bireyler arasındaki amansızca yarış, bireyi insani değerlerinden uzaklaştırmış, adeta robotlaştırmıştır. Esnek süreç ilk aşamada her ne kadar emek ve sermaye adına esnek davranışa imkân tanıyan bir sistem olarak gözükse de, ilerleyen yıllarda sermaye lehine gelişim göstermeye başlamıştır.

80'lerden itibaren ise, küreselleşme hareketleri önem kazanmış, hız, uluslararası sermayenin idaresindeki kolaylık ve özellikle iletişim teknolojisindeki gelişmelerle birlikte zaman, mekân üzerinde hâkimiyet sağlamıştır. İletişim teknolojisinin sunduğu olanaklar sayesinde mekânsal engellerin ortadan kalkmasıyla, sermaye uluslararası şirketler aracılığıyla, ülkeler arasında rahatlıkla gezmeye başlamış, bu durumda sermayeden nemalanmak isteyen metropoller arası bir yarış başlamıştır. Bu rekabet ortamında kentsel anlamda, gerçekleştirilen bir takım mimari projelerle, metropollerde çekici bir atmosfer yaratılmaya çalışılmıştır. Kiper (2006) bu noktada, 1980'ler öncesinde sanayi yatırımlarının belirlediği kentsel gelişimin, günümüzde ofis, alışveriş ile konut yatırımlarının yönlendirilmesiyle geliştiğini belirtmektedir. "Kentin gelişim yönünü kent plancılarından çok, büyük kentsel projeler, çok katlı plazalar, alışveriş merkezi ya da mevzi planlarla gerçekleştirilen konut siteleri belirlemektedir" (Kiper, 2006).

Bilginin, ihtisaslaşmanın önem kazandığı, "*bilgi çağı*" adı da verilen dönemde, metropoller arasında olduğu gibi, bireyler arasında da zorlu bir yarış başlamıştır. Vasıflı bireylere duyulan ihtiyacın artması sonucunda, birey kendini geliştirerek, rakipleri arasında farklılık yaratıp, sıyrılma adına yorucu ve yıpratıcı bir mücadeleye girişmiştir. Böyle bir ortamda, metropolün yoğun yaşamı, stresli çalışma koşulları ve para merkezli yaşamın getirdiği zorunluluklar (dakik olma, verilen sözlerin zamanında yerine getirilmesi vb.) sonucunda, bir süre sonra bireylerde "yorgunluk, bıkkınlık" gibi fenomenler baş göstermeye başlamıştır.

Post- Fordist Dönem adı da verilen süreçte *tüketim* toplumsal yaşama nüfuz etmiş, deyim yerindeyse adeta tüketmek için çalışan, tüketmek için yaşayan bir toplum yaratılmıştır. Her şeyin metalaştığı dönemde, tüketim nesneleri birer gösterge aracına dönüşmüştür. Tüketime bu derece önem verilmesi sonucunda, kentler alışveriş merkezleriyle dolmaya başlamıştır. Her birisi farklı konseptte oluşturulan bu yapılar, bir taraftan kentteki kamusal mekânların yerine geçmeye çalışırken, diğer taraftan içerisindeki zaman-mekân oyunlarının da etkisiyle tüketiciye sanal bir ortam yaratmakta ve bu büyülü atmosfer içerisindeki birey adeta bilinçsizce tüketmeğe zorlanmaktadır.

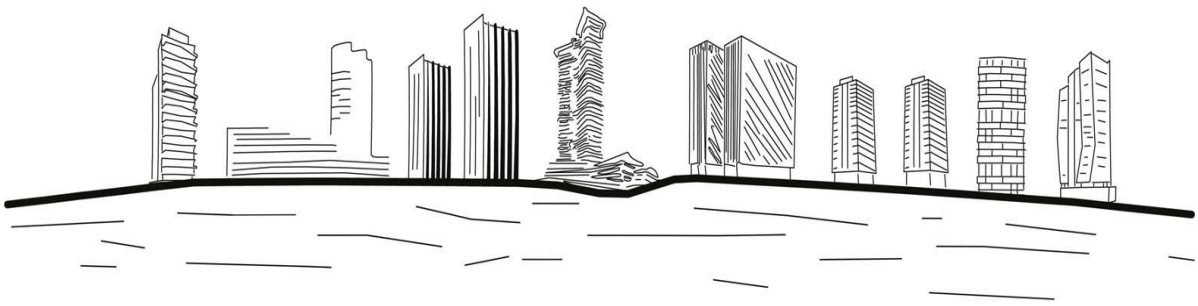
İmalat sektörünün çeşitli sebeplerden ötürü metropollerden kaçıp, genellikle üçüncü dünya ülkelerine (düşük vergi, düşük işçilik bedelleri, yasal- çevresel şartların uygunluğu vb. sebepler dolayısıyla) yerleştiği dönemde, hizmet sektörü daha ön planda olmuştur. Kırsalın çekiciliğini yitirmesiyle, kentlere akın edilmesi sonucunda, bugün dünya nüfusunun yaklaşık % 80 gibi büyük bir kısmı kentlerde yaşar hale gelmiştir. Bu durum sonucunda, metropoller de daha karmaşık hale gelmeye başlamıştır. Zaman içerisinde metropollerde oluşan yoğunluk, kirlilik (hava, ses, görsel vb.), dahası oluşan tekinsiz ortamlar (terör olayları, hırsızlık, şiddet gibi) bazı bölgeleri muğlak, kaotik mekânlar haline getirmişlerdir. Bu durumda, bu belirsizlik ortamından tedirgin olan ve daha az yoğun, temiz ve güvenli bir ortamda yaşamak isteyen varsıl kesimin istekleri, kentin merkezinden ve kargaşasından uzak, *korunaklı konut yerleşmelerinin* yapımını başlatmıştır. Kentin çeperlerindeki alanların soylulaştırılmasıyla elde edilen konutlara yerleşen bireyler, kurtarılmış, ayrıcalıklı alanların içerisinde yeni yaşamlarını sürmeye başlamışlardır. Bu tarz konutlara olan taleplerin artması sonucunda, metropollerde adacıklar şeklinde gelişim gösteren bu yerleşimler, kentleri parçalamış, toplumsal kutuplaşmaları daha belirgin hale getirmiştir.

Gelişmiş ülke metropollerinde, 80'li yıllarda, ilk aşamada kentin banliyö alanlarında görülen ve daha çok 2-3 katlı villa tipinde gerçekleştirilen korunaklı konutlar, ilerleyen yıllarda, özellikle küreselleşme sürecinin de etkisiyle, metropollerin merkezi noktalarında yer alan ve çoğu kondominyum tarzında gerçekleştirilen *yüksek konut blokları* şeklinde gelişim göstermeye başlamıştır. Yüksek konutlara karşı oluşan bu eğilim, bir zaman sonra, Türkiye'de de dikkat çekici bir görünüm

almaya başlamıştır. Özellikle Türkiye'nin ekonomik anlamda önemli yapılanmalar geçirdiği dönemler, söz konusu konutlara karşı oluşan eğilimler açısından önem taşımaktadır. Türkiye'nin serbest piyasa ekonomisine geçişi (1980), gayrimenkul borsasının kuruluşu (1985), 1989 yılında alınan ve ülkenin küresel sermayeye eklemlenmesinde önemli bir yere sahip olan 32 nolu karar, ülkeyi küresel yarış ortamında bir adım daha öne çıkarmıştır. Uygulanan ekonomi politikaları sonucunda, toplum ekonomik anlamda yapılanma geçirirken, 'gelir seviyesi yüksek' önemli bir kesim oluşmuş ve bu kesimin farklı konut talepleri olmuştur. Bu durum sonucunda, başta İstanbul, Ankara olmak üzere birçok metropolde, *korunaklı yerleşme* tarzında projeler gerçekleştirilmeye başlamıştır. Ankara metropolünde de, ilk aşamada kentin yoğunluğunun az olduğu çeper alanlarında genellikle villa tipi konutlar şeklinde olan yerleşimler, ilerleyen zamanlarda, özellikle 2000' ler sonrasında, kentin birçok noktasında baş gösteren *yüksek konut blokları* olarak da karşımıza çıkmaya başlamıştır. Türkiye'de deyim yerindeyse bir inşaat patlamasının yaşandığı 2002 sonrasında ise, siyasi aktörlerinde etkisiyle, inşaat sektöründe bu tarz konutların üretimi artış göstermiştir. Piyasada kullanıcılar tarafından söz konusu konutların talep edilmesi, bankaların sağladığı kredi avantajları, konutun bir dışa vurum ve yatırım aracı olması, konut arzının artmasında etkili olmuştur.

Ankara'da seçilen 12 örnek üzerinden yapılan incelemede, reklam sloganları, metropol yaşamına karşı sunulan alternatif ortamlar, politik aktörlerin süreçteki etkisi, bireylere mekânsal anlamda sunulan seçenekler vb. pek çok noktada dikkat çeken verilere ulaşıldı. Gelişmiş ülke metropollerinde, küresel yarış ortamında dikkat çekmek, kentin merkezi noktalarını canlandırmak gibi amaçlarla gerçekleştirilen projelerde, küreselleşme dinamiklerin de büyük oranda etkisi olmuştur; ancak yüksek konut bloklarının Ankara metropolündeki gelişim süreçleri, gerçekleştirildiği alanlar, projelerin elde ediliş süreçleri dünyadaki çoğu metropolden farklı bir biçimde gerçekleşmiştir. Bu durum ilk aşamada göze çarpan önemli hususlardan biridir. Burada yer alan projelerin çoğu, dünyadaki metropollerden farklı olarak metropolün "hem merkezi, hem de çeper" noktaların uygulanmakta olup, projelerin elde edilişlerinde Türkiye'ye özgü dinamiklerin (ekonomik, politik vb.) önemli ölçüde etkisi olmaktadır.

Projelerin çoğunda mimari proje alanında, yüklenici firmaların Ankara dışındaki mimarlık ekipleriyle, kimi projelerde ise yurt dışındaki mimarlık ofisleriyle çalışması dikkat çekmektedir. Söz konusu projelerin mimari anlamda elde edilmesine dair, Ankara'da gerekli alt yapı bulunmasına rağmen, firmaların özellikle İstanbul' da yer alan tasarım ekipleriyle çalışmaları ilginç bir veri olarak ortaya çıkmıştır. Firmaların bu noktada, daha önceden benzer tarz projeler gerçekleştirmiş ve bu anlamda sektörde ismi geçen mimari ofislerle çalışıldığı gözlemlenmektedir.

Şekil 6.1. Ankara'da yüksek konut blokları siluet çalışması

Dış ülkeler üzerinde yapılan incelemelerde söz konusu yüksek konut yapılaşmasının, özellikle kentin *downtown* adı verilen merkezi alanlarında ve daha çok arsa sorununa (arsa darlığı, arsa pahalılığı) bağlı olarak ya da yüksek yapılaşma kararlarının alındığı bölgelerde uygulandığı görülmektedir. Oysaki Ankara' da yer alan konut projelerinde, dikkat çekici bir şekilde, kentin az yoğun olan, arsa sorununun olmadığı alanlarında, örneğin İncek bölgesinde bile yüksek yapılaşmanın olması dikkat çekmektedir. Oysaki kent siluetlerinde genellikle, merkezde yüksek yapılaşmalar görülürken, çeperlere doğru yükselmenin azaldığı, çeperlerde ise alçalarak doğaya karışan bir yapılaşma belirgindir; ancak Ankara'nın siluetini önemli ölçüde değiştiren bu projelerde arsa spekülasyonu, yüksek oranda kar elde etme amacı, politik aktörlerce yüksek yapılaşmanın prestij ve gelir elde etme konusunda önemli bir ölçüt oluşturduğu gözlemlenmiştir.

Projelerin elde edilişlerinde çoğu kez, daha önceden alınan kentsel plan kararları değiştirilerek yapılaşmaya gidilmektedir (yeşil alan, hizmet alanı vs. alanlarda işlev değişikliği yapılması gibi). Bu durum, kentin ve kentlinin hakkı olan ve onların

yararına kullanılacak alanların, başka çıkar grupların eline geçmesine neden olmaktadır. Söz konusu karar değişikliklerinden belirli bir gruba çıkar sağlamaktadır, ancak buralardan elde edilen kazanç, kentliye dönmemekte, bunun yanında, kent içerisinde çok katmanlı problemler de yaratabilmektedir.

Tez metni içerisinde ele alınan konut projelerinin önemli bir kısmının, politik aktörlerce desteklendiği açıklandı. Özellikle Belediye ve TOKİ gibi kurumlar tarafından gelir sağlama amacıyla kent toprağı özel sektöre satılmakta, ranta kurban edilmektedir. Kurumlar tarafından bu durum gelir elde etmede, önemli bir fırsat olarak görülmektedir. Televizyonlarda, reklam tabelalarında, gazetelerde sıkça gördüğümüz konut projelerinde, proje firmasının ambleminin yanında, Emlak Konut, TOKİ gibi kurumlarında amblemlerinin yer alması bu durumun bir göstergesidir. Bu durum, söz konusu kurumların kuruluş amaçları dışında faaliyet gösterdiklerini ortaya koymaktadır. Örneğin TOKİ, yaptığı bu uygulamaları "zenginden alıp, fakire veriyoruz" şeklinde açıklamaktadır [1]; ancak asıl sorun buradan elde edilen gelirin nasıl kullanıldığının ötesinde, kentlerin rant uğruna parçalanması, mekânsal ayrışmaların devlet desteğiyle daha da belirginleşmesi, toplumsal uzlaşının azalması vb. olumsuz durumların tetiklenmesidir. Bunun yanı sıra çoğu, kent planlama kararlarının göz ardı edilmesiyle alınan yoğun yapılaşma kararlarının kentte trafik, çevre tahribatı, hava kirliliği, alt yapı sorunları vb. tahribatları beraberinde getirmesi bu sürecin sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Konut pazarlamasında önemli bir yeri olan reklam sloganları, iddialı söylemler içermektedir. Sloganların hemen hepsinde *ayrıcalıklı ve nitelikli* bir yaşam vaat edilmekte ve buradaki yaşam özendirilmektedir. Toplumsal anlamdaki ayrıcalığın, *yüksek'lerde* yaşanılarak kazanılacağını topluma dikte etmeye çalışan bu söylemler, bilginin, insani değerlerin önemsizleştiği, Berman'ın Marx'tan alıntıladığı gibi "katı olan her şeyin buharlaştığı", ayrıcalıkların meta aracılığıyla kazanıldığı, kapitalizmin sahte dünyasının bir ürünüdür.

Örnek olarak ele alınan projelerde satış ofislerinin tasarımına da, ayrı bir önem verildiği görülmektedir. Kullanıcıların projeye dair ilk izlenimlerinin oluşmasında

[1] Detaylı bilgi için bakınız: İnternet: http://www.haberaktuel.com/toki-zenginden-alip-fakire-ucuz-satiyor-haberi-260081.html

önemli olan bu yapıların, kalite anlamında konutlarla benzer nitelikleri taşıması önemsenmekte ve ‘satış ofisinin nitelikli olması durumu’ firmalar tarafından prestij unsuru olarak görülmektedir.

Metropolün heterojen yapısından rahatsızlık duyan, korkan ve daha çok güvenlikli olması sebebiyle bu konutlarda oturanlar, sözde homojen bir ortamın varlığına inanmaktadırlar. Oysaki bu yerleşimlerde de farklı etnisiteye, kültüre, eğitim seviyesine mensup insanlar barınmaktadır; yani söz konusu heterojenlik burada da devam etmektedir; ancak paranın farklılıkların üstünü örten bir güce sahip olduğu ortamda bu farklılıklar, göze çarpmamaktadır. Bunun yanında, kullanıcılar için konut yerleşimlerinin duvarlarla, tel örgülerle çevrili olması, kapıda 24 saat güvenliğin olması önemli bir tercih nedeni olmaktadır. Bunun en önemli nedeni metropoldeki bireyin duyduğu “korku” kavramıdır; ancak Tanyeli’nin de (2004) belirttiği gibi, bireylerin duyduğu bu korku psikolojiktir ve fiziksel engeller bu durumu önleyemez.

Oldukça yüksek emlak bedelleriyle satışı gerçekleştirilen projelerde yer alan daire büyüklükleri dikkat çekici ayrı bir unsurdur. 120 metrekare büyüklüğünde 1+1’ler, 500 metrekare taban alanı olan 5+1’ler gibi… Mekânsal açıdan ele alındığında ise, 1+1, 2+1, 3+1, 4+1 şeklinde gerçekleştirilen projelerin çoğunda konvansiyonel bir mekân anlayışının olduğu gözlemlenmiştir. Metropol gibi “çeşitliliklerin” “farklılıkların”, “yeniliklerin” ön planda olduğu, bireyselliğin önem kazandığı bir ortamda elde edilen projelerde, metropolün bu *çeşitlilikleri* barındıran dinamik yapısı projelere yansımamaktadır.

Kentin yeni gelişmekte olan bir semti olan İncek’ te, söz konusu yapılaşmaya dair birçok örnek yer almaktadır. Ele alınan örnekler, buradaki uygulamalardan yalnızca birkaçıdır. Bunların yanında halen uygulanmakta olan İncek Prestij, Ons İncek, İncek Blue vb. projeler de bulunmaktadır. Benzer tip konut yapılaşmasına karşı, yatırımcılar tarafından önemli bir bölge olarak görülen İncek’teki bu-yoğunluk başka bir çalışmanın konusu olabilecek kadar önemli görülmektedir.

Gerçekleştirilen konutların çoğu, yer aldıkları semtin ismi ile birlikte adlandırılmaktadır. Altın Oran, İncek Loft, Up Town İncek gibi… Bu isimlendirme

ile birlikte bilinçli ya da bilinçsiz olarak, konutların yer aldıkları semtlerde bir soylulaştırma yapılarak, buraların adeta orta, üst gelir grubuna ait bir yerleşim haline getirilmesi, buradaki yerleşimlerin özendirilmesi ve daha önemlisi *toprağın değerlendirilmesi* bu gelişmelerin farklı bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tüm bu bulgular ışığında, bir kısmı kentsel dönüşümle, bir kısmı özel sermayenin girişimiyle gerçekleştirilen konutlar, Ankara metropolünü sosyomekânsal anlamda daha parçalı bir yapıya dönüştürmektedir. Zamanla, metropol içerisinde sosyal ayrışmalar daha belirgin hale gelmiş, insanlığın uzun yıllar boyunca yıkmak için mücadele ettiği duvarlar, ötekileştirme metaforu olarak yeniden canlanmaya başlamıştır.

Uygulanan projelerin yüksek yapılar olması, bu konudaki yasal mevzuatı da gündeme getirmektedir. Türkiye'de 10 kat ve üzeri yapıların yüksek yapı kabul edildiği yönetmeliklerde, yüksek yapılaşmaya dair ciddi bir yasal düzenlemenin olmaması sorunlar yaratmaktadır. Gelişmiş ülkelerde metinde de ele alındığı üzere konu ile ilgili önemli yasal düzenlemeler bulunmaktadır; oysa Türkiye' de yüksek yapı yapımı diğer ülkelere kıyasla kolaylıkla elde edilebilmektedir. Ele alınan projelerin çoğunda sedye asansörünün olmaması, deprem güvenliğindeki eksik uygulamalar gibi fiziksel eksikliklerin yanında, kente katkıları ya da kentten aldıkları da tartışılmalıdır; çünkü yüksek konut yapılaşmaları kent aleyhine bir gelişim sergilemektedirler.

Daha önce de açıklanıldığı gibi, metropoldeki bireylerin geliştirdiği "korku" kavramı oldukça önemlidir. Konutların en önemli tercih sebeplerinden olan *güvenlik* konusu, firmalar tarafından pazarlamada önemli bir veri olarak kullanılmıştır. Ankara işlenen suçlar bakımından, Türkiye' deki birçok ilden geri planda yer alırken, Ankara' da yaşayanların geliştirdikleri bu korku ve güvenlik ihtiyacı, ayrı bir tez konusu oluşturabilecek kadar önemlidir. Bu fenomenin bu derece gelişmesi ilginçtir. Tanyeli (2004) bu olguyu Türk insanın yapısal özelliğine bağlamıştır.

Düşey yapılaşmanın, bireylerin doğa ile olan ilişkisini de kestiği bilinmektedir. Projelerin bir kısmında bu kopuş geniş teraslar içerisinde yeşil alanlar ile sözde yaşatılmaya çalışılmaktadır. Belki de bütün bunlar Manfredo Tafuri' nin belirttiği

gibi kapitalizmin, uyguladığı stratejilerle, gerçekte yabancılaşmanın mekânı olan modern kentin ıstırabını unutturmaya çalışmasının birer göstergesidir (Aktaran: Gurallar, 2013).

Sonuç olarak Türkiye' nin pek çok kentinde olduğu gibi, Ankara' da da konut sektöründe kontrolsüz ve sınırsız bir büyüme göze çarpmaktadır. Bu büyümenin farklı sorunlara sebebiyet verebileceği, ekonomide büyük bir paya sahip olan inşaat sektöründe görülecek kırılmaların ülke ekonomisinde derin etkiler bırakabileceği, öncelikli olarak kazanç ve ekonomik büyüme hedef alınarak yapılan uygulamaların toplumsal/ sosyal anlamda derin yaralar oluşturabileceği unutulmamalıdır; yöneticilerin keyfi kararları ile değil, mimarlık ve şehir planlama disiplinlerinin bilimsel birikimlerinden yararlanarak planlı uygulamalar yapılmalı, kent adına alınan planlama kararlarına, hesapsızca, rant uğruna müdahale edilmemelidir. Kentte herkesin özgür ve refah bir yaşam hakkı olduğu unutulmamalı, siyasi aktörler toplumsal ayrışmaları belirginleştirici olmanın ötesinde, daha demokratik kararlar almalı, kent ve kent hakkı satılmamalıdır. Vaat edilen yaşamların çoğunun pazar aldatmacasından ibaret olduğu, metropolün stresli, koşuşturmacalı yoğun tempolu yaşamında yorulan bireyin aradığı huzurlu, kusursuz atmosferi, bu gösteri dünyasında bulamacağı şüphe götürmez bir gerçektir. Dolayısıyla, daha özgür ve bütüncül, kent hakkının kent lehine korunduğu, rant yerine insan merkezli projelerin gerçekleştirildiği, bireylerin daha bilinçli taleplerinin olduğu bir kent daha yaşanılabilir olacaktır. Tüm bunların sonunda da, metropolün korkulacak, kaçılacak bir yer olmadığı, aksine kültürel etkinliklerin kolayca erişilebilir, canlı, çeşitli, zengin, dinamik ve daha uzlaşmacı ilişkilerin kurulabileceği pozitif bir ortam olduğu hatırlanacaktır.

KAYNAKLAR

Ahıska, M. (1992). Metropol ve korku. ***Defter Dergisi,*** Sayı 19, 118-129

Akın, E. (2007). *Kentsel Gelişme ve Kentsel Rantlar: Ankara Örneği.* Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 88. 178.

Aktan, A. (2008). *OR- AN Toplu Konut Yerleşiminin, Toplu Konut Gelişimi İçindeki Yeri,* Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Altaban, Ö. (1998).*Cumhuriyetin kent planlama politikaları ve Ankara örneği, 75 yılda değişen kent ve mimarlık içerisinde.* İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 41-65.

Alver, K. (2013). *Siteril hayatlar*, Ankara: Hece Yayınları.

Andersen, H.S. (2004). *Urban sores on the ınteraction between segregation*, U*rban Decay and Deprived Neighbourhoods*, Danish Building and Social Research. (Aktaran: Özgür, 2006).

Argın, Ş.(1992). Kapitalist toplumda işin ve iş gücünün 'kaderi' : Fordizmden post-Fordizme. ***Birikim Dergisi***, Sayı:41, 16-29.

Ayata, S. (2000). *Sermaye birikimi ve toplumsal değişim.* Ankara: Gündoğan Yayınları, 2. Basım. (Aktaran: Ersoy, 2012)

Aydın, M. (2002). *Küreselleşmeye genel bir bakış, siyasi, ekonomik ve kültürel boyutlarıyla küreselleşme.* İstanbul: Ufuk Kitapları.(Aktaran: İnanduğçar, E. 2013)

Aydınlı, H.İ. (2004). Sosyo-ekonomik dönüşüm süreci (post-Fordizm ve sanayi ötesi yaklaşımlar). ***Kamu-İş Dergisi,*** 7.

Ayhan, U. (2006). *Metropoliten alanlarda güvenlik sorunu ve çözüm önerileri.* Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 46, 47, 50.

Aytar, V. (2005). *Metropol.(*Birinci Baskı). İstanbul: L&M Yayınları, 9, 13, 20, 22, 28, 30, 31, 47, 48, 49.

Aytıs, S. (1990). Yüksek binaların yapım gelişimine toplu bakış, ***Yapı Dergisi,*** sayı:116, 46-53.

Aytıs, S. (1996). *Yüksek Binaların Yapım Kriterleri ve Bu Kriterlerin İstanbul'dan Dört Örnek Üzerinden Analizi*, Doktora Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul, 48.

Bademli, R. (1990)1990'dan 2000' li yılların Ankara'sına bakış. ***Ankara Dergisi.*** Cilt 1

Balaban, O. (2011). İnşaat sektörü neyin lokomotifi? ***Birikim Dergisi***, sayı:270.

Bali, R. (1999). Çılgın kalabalıktan uzak… ***Birikim dergisi,*** Temmuz, 123.

Baudrillard, J. (1988). *Selected Writings*, Cambridge: Polity Press. (Aktaran: Bocock, 2009: 57).

Baudrillard, J. (2012). *Tüketim Toplumu.* Ankara: Ayrıntı Yayınları.

Bauman, Z. (2006). *Küreselleşme-toplumsal sonuçları.* (çev. A. Yılmaz). Ayrıntı Yayınları, İstanbul. (Aktaran: Kökalan Çımrın, F.2009).

Bayar, F. (2009). Küreselleşme kavramı ve küreselleşme sürecinde ***Türkiye. Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi***, Dış İşleri Bakanlığı Yayınları, 32, 25-34.

Bayır, L. (1988). *Türkiye'de Yüksek Binaların Başlangıç ve Gelişmesi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Beedle, L.S. Ve Rice, D.B. (1995). Structural systems for tall Buildings, Council on Tall Buildings and Urban Habitat Committee-3, New York.

Bektaş, C. (1989). Yüksek yapılar ve Mersin gökdeleni, ***Yapı Dergisi***, sayı:89, 59-69, İstanbul.

Belek, İ. (1999). *Postkapitalist paradigmalar: postkapitalizm, endüstrü öncesi toplum, post-Fordizm, esnek uzmanlaşma, ikinci endüstriyel bölünme, enformasyon toplumu, disorganize toplum.* Sorun Yayınları İstanbul. (Aktaran: Dağdelen, 2005).

Bennett, D. (1995). *Skyscrappers: form and function*, Simon and Chuster, New York.

Bergson, H. (2007). Madde ve bellek, (çev. Ergüden, I.). Dost Kitapevi Yayınları, Ankara.

Berman, M. (2012). *Katı olan her şey buharlaşıyor,* İstanbul: İletişim Yayınları.

Berner, E. (2005). Metropol ikilemi: küresel toplum, yerellik ve Manila' da kent arazisi için yürütülen mücadele, Mekân kültür, iktidar, küreselleşen kentlerde yeni kimlikler içinde, (çev. Şimşek, L. ve Uygun, N.). İstanbul: İletişim Yayınları, 137-161, (Aktaran, Gülmez,2008).

Bocock, R.(2009). *Tüketim,* Ankara*:* Dost Kitapevi, 27.

Bora, T. (2011). Türk Muhafazakârlığı ve inşaat şehveti, büyük olsun bizim olsun. ***Birikim Dergisi***, sayı 270, 15-18.

Boratav, K. (1988). *Türkiye İktisat Tarihi: 1908-1985.* Ankara: Gerçek Yayınları, 34

Boyacıoğlu, E. (2012). 'Kentte konut gelişimi ve sorunları' yüksek lisans ders notları, Gazi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi.

Boyacıoğlu, E. (2014). Arketip konutları ve Göktürk yerleşimi, ***Mimarlık Dergisi,*** Ocak-Şubat sayısı.

Bozdoğan, S. (2012). *Modernizm ve ulusun inşası.* (Çev. Tuncay Birkan). İstanbul: Metis Yayıncılık. 82-83. (Eserin orijinali 'Modernizm and Nation Building' adıyla 2001 tarihinde yayımlanmıştır).

Budak, B. (2007). *Kentsel Yenileşme Süreci Bağlamında Soylulaştırma: Fener-Balat Örneği,* Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Bumin, K. (1998). *Demokrasi arayışında kent, şehir kültürü dizisi*. İstanbul: İz Yayıncılık, 251.

Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, 1986, cilt 3, 1652.

Cansever, T. (1996). Şehir. ***Cogito***, Sayı 8, 125-129.

Cengizkan, A. (2002). *Modernin saati.* (Birinci Baskı). Ankara: Mimarlar Derneği Yayınları,37, 45.

Cengizkan, A. (2004). Gelenek, işlev, moda: süreklilikler ve kopuşlar, *Gelenek işlev ve moda arasında günümüz konut kültürü* içinde, Ankara: TMMOB Mimarlar Odası.

Chaney, D. (1999). *Yaşam Tarzları.* Ankara: Dost Kitapevi, 61.

Childe, V. G. (1936). *Man makes himself.* (Aktaran: Aytar, 2005).

Ciravoğlu, A. (2007). Yüksek yapılar ve izdüşümleri: ekonomi, toplum ve çevre. Mimarist, Sayı:24, 38.

Çadırcı, H. (2006). *Küresel Kentler ve İstanbul'un Küreselleşmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Çoban, A.N. (2012). Cumhuriyet ilanından günümüze konut politikası. ***Ankara Üniversitesi SBF Dergisi***, Cilt (67), No:75-108.

Dağdelen, İ. (2005). Post-Fordizm. ***Mevzuat Dergisi,*** Yıl:8, Sayı:90.

Davis, K. (1965) The urbanization of the human population. *Scientific American* (Aktaran: Aytar, 2005)

de Certeau, M. (1984). The practise of everyday life, Berkeley, Calif. (Aktaran: Harvey,2012)

Demir, K. ve Çabuk, S. 2010. Türkiye'de metropoliten kentlerin nüfus gelişimi. ***Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi***, 28, 193-215

Dex, S.ve McCulloch, A. (1995). Flexible employment in Britain: A statiscal analysis, Equel Opportunies Research Discussion Series, No:15. (Aktaran: Topak, 2007).

Dinçer, Y. (1999). *Kent, kentleşme ve kent planlaması, Sivil toplum için kent siyaset ve demokrasi seminerleri.* İstanbul: Demokrasi Kitaplığı-Wald Yayınları, 341-342 (Aktaran: Yenigül,2009).

Eisele, J. Ve Kloft, E. (2003). High rise manuel, typology and design, construction and technology, Berlin.

Engels, F. (1992). *Konut sorunu.*(çev: Güneş Özdural). Ankara: Sol Yayınları. (Eserin orijinal Die Wohnungsfrage adıyla 1982 yılında yayımlanmıştır).

Eren, Ç. D. (1996). *Yüksek Binalarda Kamu Kontrolü ve İstanbul için Öneriler,* Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Ergun, N. (2006). *Gentrification kuramlarının İstanbul'da uygulanabilirliği, İstanbul'da Soylulaştırma*, (derleyenler: Behar, D., İslam, T.). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 17. (Aktaran: Budak, 2007)

Ersoy, D. (2012). *Post-Fordizm ve yerel yönetimler: Türk Yerel Yönetim Sisteminde Yaşanan Değişim,* Yüksek Lisan Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ertan, K. (2004). 20. Yüzyıl kent ütopyaları. ***Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi***, 13, 2, Temmuz.

Es, M. (2007). *Kent üzerine düşünceler.* İstanbul: Plato Danışmanlık Eğitim A.Ş. Yayınları.

Eşsiz, Ö ve Özgen, A. (2006). Çelik yüksek yapıların mimari dönemlerdeki gelişimi, ***Yapı Dergisi***, sayı:290, 85-92.

Featherstone, M. (1996). Postmodernizm ve tüketim kültürü. (çev. Küçük, M.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları. (Aktaran: Alver, 2013).

Fishman, R. (1982). *Urban utopias in the 20. century, Ebenezer Howard, Frank Lloyd Wrigth and Le Corbusier.* USA: Mit Press. (Aktaran: Ertan, 2004).

Friedman, John. (1986). *The world city hipothesis, Development and change.* (Aktaran: Çadırcı, 2006).

Frisby, D. (1984). *George Simmel*, London: Routledge. (Aktaran: Bocock, 2009)

Giddens, A. (1994)*Modernliğin sonuçları* (çev. Kuşdil, E.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 178. (Aktaran: İl, 2005).

Göçer, O. (1969). Gökdelenler, ***Mimarlık Dergisi***, sayı:6.

Göçer, O. (1975). *Şehirsel yoğunluk bölgeleri ve sınırlandırma kriterleri*, İstanbul: İTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, 7.

Görmez, K. (2004). *Bir metropol kent Ankara*, Ankara: Odak Yayınevi, 89.

Gurallar, N. (2013). Loft bahçe ve Tabanlıoğlu Mimarlığın Türkiye Mimarlık ortamındaki yeri. ***Mimarlık Dergisi***, sayı 373, 58-63.

Gülhan, S. (2011). Devlet müteahhitlerinden gayrimenkul geliştiricilerine Türkiye'de kentsel rant ve bir meta aracı olarak konut üreticiliği, konuta hücum, ***Birikim Dergisi***, sayı 240, 27-33.

Gülmez, N. (2008). *Metropollerde Çeşitlenen Hane halkları ve Konut.* Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Günay, B. (2005). *Ankara Çekirdek Alanın Oluşumu Ve 1990 Nazım Planı Hakkında Bir Değerlendirme", Cumhuriyetin Ankara'sı***,** Ankara: ODTÜ Yayıncılık, 61-118.

Gündüz, O. (2004). *Küreselleşme Sürecinde Değişen Yaşam Tarzları, Dönüşen Tüketim Kalıpları: Bursa Örneğinde Mekan ve Kültür Ekseninde Farklılaşan Kimlikler,* Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Güvenç, M. (1998). *Beş büyük şehirde statü-gelir temelinde mekânsal farklılaşma: ilişkisel çözümlemeler, '75 yılda değişen kent ve mimarlık' içinde*, İstanbul: Türk Tarih Vakfı Yayınları, 115-139.

Güvenç, M. (2001). *Ankara'da statü/köken farklılaşması, 1990 sayım örneklemleri üzerinde blok model çözümlemeleri, Tarih içinde Ankara II* içinde. Ankara: Odtü Yayıncılık, 17-34. (Aktaran: Şanlı, 2008).

Güzer, C.A. (2001). *Konut üzerine de(ne)meler*, Ankara: Mimarlar Derneği Yayını.

Hacısalihoğlu, Y.(2000). *Küreselleşme mekânsal etkileri ve İstanbul.* İstanbul: Akademik Düzey Yayınları. (Aktaran: Gündüz, 2004).

Hall, P. (1966). *The World cities.* (Aktaran: Aytar, 2005).

Harris, C. M. (1975). *Dictionary of architecture and construction,* New York.

Harris, S. L. (1985). Understanding the Bible Palo Alto, Mayfield.

Harstshorn, T. A. (1992) *Interpreting the city an urban geograpy.* (Second edition). New York: John Wiley ve Sons Inc, 78 (Aktaran: Yenigül,2009).

Harvey, D. (2002). *Sınıfsal yapı ve mekânsal farklılaşma kuramı* (çev: Duru, B. Ve Alkan, A.). Ankara: İmge Kitapevi, 142-172.

Harvey, D. (2012). *Postmodernliğin durumu*. İstanbul: Metis Yayınevi.

Harvey, D. (1993). Postmodernizme bir bakış. ***Birikim Dergisi***. Sayı 49, Mayıs.

Heidegger, M. (1971). Building, dwelling, thinking in *Poetry, Langue, Thougth*, New York: Harper and Row, 145-161.

Hilberseimer, L. (2002). Metropol. *Arredamento Mimarlık, 151,* 88. (Orijinal metin 1927 yılında yayımlanmıştır.)

Hugo, V. (2012). *Notre Dame' ın kamburu.* İstanbul: Can Yayınları.

Işık, O. Ve Pınarcıoğlu, M. (2001). *Nöbetleşe yoksulluk, Sultanbeyli örneği*. İstanbul: İletişim Yayınları, 123-154.

İmar ve İskân Bakanlığı (1973), *50 Yılda İmar ve Yerleşme 1923-1973,* Ankara. (Aktaran: Çoban, 2012)

İnternet: Batıkent Atlantis City Tanıtım, *Atlantis.* URL: http://www.atlantiscity.com.tr/. , Son Erişim Tarihi: 23.05.2014.

İnternet: Ekinci, M.B. (2002, Ekim). Küreselleşmenin ekonomik boyutu ve işletmelerin bu süreçteki yeri, *Ekonomi ve Kültür Bülteni*. URL: http://www.akademiktisat.net/calisma/kuresellesme/kuresellesme_isletmeler.htm. Son Erişim Tarihi: 26.05.2014.

Internet: Enpark Beytepe Tanıtım Kataloğu, *Enpark.* URL: http://www.enparkbeytepe.com/. Son Erişim Tarihi: 24.05.2014.

İnternet: Erengezgin, Ç. (2009). Gökdelen, *Arkitera*. URL: http://v3.arkitera.com/k278-gokdelen-sendromu.html. Son Erişim Tarihi: 18.05.2014.

İnternet: Hasol, D. (1999). Chicago' dan mimari izlenimler, *Yem Yayın*, 8-25. URL: http://www.doganhasol.net/Articles/chicago-dan-mimari-zlenimler_10596.html Son Erişim Tarihi: 18.05.2014.

İnternet: Hasol, D. (2007). Yüksek, daha yüksek, en yüksek! *Mimarist,* 24-45. URL: http://www.yapidergisi.com/makaleicerik.aspx?MakaleNum=37. Son Erişim Tarihi: 20.05.2014.

İnternet: Havası En Kirli İlerimiz, *Aktif Haber*. URL: http://www.aktifhaber.com/havasi-en-kirli-illerimiz-942463h.htm, Son Erişim Tarihi: 04.06.2014.

Internet: İnşaatlar Mühürlensin! (2013). *Mimdap.* URL: http://www.mimdap.org/?p=113468. Son Erişim Tarihi: 11.04.2014.

İnternet: Konuk, G. (2007). Güzin Konuk ile Söyleşi. *Arkitera.* URL: http://v3.arkitera.com/s105-planlamada-yuksek-yapi-politikasini-olustururken-esneklik-onemlidir.html Son Erişim Tarihi: 20.05.2014.

Internet: Konut Sektörü Değerlendirme Sunumu, Şubat, 2013. *Konutder.* URL: http://konutder.org.tr/upload/raporlar/da34e3a5574e29e97e04d5d902b99572.pdf. Son Erişim Tarihi: 30.05.2014.

İnternet: Kuban, D. (2007). Kent ve gökdelen. *Cumhuriyet Gazetesi,* URL: https://groups.google.com/forum/#!msg/kapsamaalani/lQxXs3JxemM/OQNc3ROUMvwJ Son Erişim Tarihi: 20.05.2014.

İnternet: Mahall Ankara Tanıtım Kataloğu, URL: http://www.mahallankara.com/. Son Erişim Tarihi: 17.05.2014.

Internet: Nata Vega Konut Kuleleri Tanıtım Kataloğu. URL: http://www.natavegakonutkuleleri.com/. Son Erişim Tarihi: 16.04.2014.

İnternet: Next Level Tanıtım Katoloğu, URL: https://www.google.com.tr/?gws_rd=ssl#q=nextlevel. Son Erişim Tarihi: 30.05.2014.

İnternet: On Soruda Küresel Kriz, *Ntvmsnbc*, URL: http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/460082.asp , Son Erişim Tarihi: 30.05.2014

İnternet: One Tower Tanıtım Katoloğu, URL: https://www.google.com.tr/?gws_rd=ssl#q=one+tower. Son Erişim Tarihi: 30.05.2014.

İnternet: Öztürk, F. (2013). Türkiye ekonomisinin kırılma noktası: 24 Ocak İstikrar Kararları, *Dünya Bülteni.* URL: http://www.dunyabulteni.net/haberler/244303/turkiye-ekonomisinin-kirilma-noktasi-24-ocak-istikrar-kararlari. Son Erişim Tarihi: 29.05.2014.

İnternet: Portakal Konut Kulesi, *Arkitera.* URL: http://v3.arkitera.com/p539-portakal-konut-kulesi.html, Son Erişim Tarihi: 22.05.2014.

İnternet: Sinpaşaltınoran Tanıtım Katoloğu, URL:. http://www.sinpasaltinoran.com.tr/. Son Erişim Tarihi: 30.05.2014.

Internet: Timtowers Tanıtım Katoloğu, URL:. http://www.timtowers.com.tr/. Son Erişim Tarihi: 30.05.2014.

İnternet: Toki Zenginden Alıp, Fakire Ucuz Satıyor*. Haberaktüel.* URL: http://www.haberaktuel.com/toki-zenginden-alip-fakire-ucuz-satiyor-haberi-260081.html Son Erişim Tarihi: 20.05.2014.

İnternet: Topal, A. ve Bilgili M.Y.(2012). Küreselleşme Sürecinin Kentlere Yansıması: *Küresel Kent/ Dünya Kenti*. URL: http://iys.inonu.edu.tr/webpanel/dosyalar/1427/file/AbdulkadirTopal.pdf. Son Erişim Tarihi: 10.05.2014.

Internet: Uptown İncek Tanıtım Katoloğu, URL: http://www.uptownincek.com/ . Son Erişim Tarihi: 30.05.2014.

İnternet: Yüksek Yapı Çizelgeleri, *Skyscraperpage.* URL: http://skyscraperpage.com/diagrams/. Son Erişim Tarihi: 20.05.2014.

İl, A. (2005). *Kapitalist Sistemde Mekân ve 'Yer Olmayan' Kavramı,* Yüksek Lisans Tezi, Osmangazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

İnanduğçar, E. (2013). *Küreselleşme Bağlamında Kent Dinamiklerinin Kentsel Dönüşüm Sürecine Etkisi-İstanbul Örneği.* Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.

İslam, T. ve Ciravoğlu A. (2006). Soylulaştırma ve İstanbul. ***Mimarist Dergisi***, 2006/2, 37. (Aktaran: Budak, 2007).

Jacobs, J. (1992). *The death and life of great American cities,* New York, Vintage Books (Aktaran: Gülmez, 2008).

Jameson, F. (1994). *Postmodernizm.* (çev: Plümer, N.), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. (Aktaran: Gülmez, 2008)

Jansen, H. (2002).Metropol. *Arredamento Mimarlık,* 151, 84. (Orijinal metin 1917 yılında Zaman'ı Hazırın Büyük Şehri, İstanbul (Yazar H. Jansen) adlı kitap içerisinde yayımlanmıştır).

Kaçel, E. (1999). 'İdeal Ev' Aranıyor! ***Cogito,*** sayı:18, 160-175.

Karaduman, S. (2010). Modernizmden postmodernizme kimliğin yapısal dönüşümü. ***Journal of Yasar University.*** 5, 17.

Karakoç, S. (2000). *Evin ölümü, Gün doğmadan içinde*, İstanbul: Diriliş Yayınları.

Kartal, K. (1987). *Kentleşme ve insan.* Ankara: T.O.D.A.İ.E. Yayınları, 4.

Keleş, R. (1980). *Kent terimleri sözlüğü*, Ankara.

Keleş, R. Hamamcı ve C., Çoban, A. (2009), *Çevre Politikası*, (6. Baskı). Ankara: İmge Yayınevi. (Aktaran: Çoban, 2012).

Keyder, Ç. (2000). *Enformel konut piyasasından, küresel konut piyasasına, İstanbul küresel ile yerel arasında,* İstanbul: Metis Yayınları, 171-191 (Aktaran: Küçük, A.A. 2010).

Kılıç, Y. (2002).Modernizmden postmodernist söyleme doğru, ***Doğu-Batı Dergisi,*** Yeni Düşünce Hareketleri Özel Sayısı, Mayıs-Temmuz.

Kıray, M. (2007). *Kentleşme yazıları.* (Üçüncü Basım). İstanbul: Bağlam Yayınevi, 9, 105, 108, 153.

Kızılçelik, S. (1996). *Postmodernizm dedikleri.* İzmir: Saray Kitapevi, 40. (Aktaran: Köse, 2008).

Kiper, P. (2006).*Küreselleşme sürecinde kentlerin tarihsel, kültürel değerlerin korunması.* İstanbul: Sosyal Araştırmalar Vakfı. (Aktaran: Küçük, A.A. 2010).

Knox ve Pinch. (2000). *Urban Social geography*, New York: Routledge. (Aktaran: Özgür, 2006).

Kökalan Çımrın, F. (2009). *Küreselleşme sürecinde sosyal bir hareket olarak karşı küreselleşme hareketleri/ Türkiye sosyal forumu örneği.* Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Köse, M. (2008). *Postmodern Kimliğin Oluşumunda Popüler Kültür Çerçevesinde Tasarlanan Televizyon Reklamlarının Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kurtuluş, H. (2005). *İstanbul'da kapalı yerleşmeler: Beykoz Konakları örneği, İstanbul'da kentsel ayrışma içinde*, İstanbul: Bağlam Yayınları.

Kuruç, B. (1999). *Cumhuriyet döneminde iktisat politikaları üzerine gözlemler, bilanço 1923-1998.* İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 22-23. (*Aktaran: Akın,2007*).

Küçük, A.A. (2010). *Küreselleşme ve Tarihi Alanlarda Dönüşüm: İstanbul-Tarlabaşı Örneği.* Yüksek Lisans Tezi. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Lyotard, J. (1984). *Postmodern durum*. İstanbul: Ara Yayınları. (Aktaran: Harvey, 2012)

Mayer, K. (1963). *The changing shape of the American class structure.* ,Social Research:30 (Aktaran: Argın,1992)

Mengüşoğlu, N (2007). *Manchester Örneğinde Endüstri Dönemi Yapı Mirasının Konut İşlevi Verilerek Yeniden Kullanımı*, Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Mustred, S. ve Ostendorf, W. (2000). *Segregation polirization and Social exlusion in metropolitan areas, urban segregation and the Welfare State içinde*. New York: Routledge. (Aktaran: Alver, 2013)

Mutlu, S. (2007). *Türkiye'de Yaşanan Gecekondulaşma Süreçleri ve Çözüm Arayışları: Ankara Örneği,* Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Nurdoğdu, M. (2008). Büyükdere yükseliyor, ***Icon Dergisi***, Sayı:15, 42-51.
Ostendorf, R. (1998). *London,* 110-125. (Aktaran: Özgür, 2006).

Öncu, A. (1999). İdealinizdeki ev mitolojisi kültürel sınırları aşarak İstanbul'a ulaştı, ***Birikim Dergisi***, 123, Temmuz, 26-46.

Özek, V. ve Erdoğan, N. (1992).Tarihsel kimliği olan yerleşme çevrelerinde yüksek yapıların konumu, *Yüksek Binalar 2. Ulusal Sempozyumu*, İTÜ Mimarlık Fakültesi, İstanbul, 3-8.

Özgen, A. (1989). Çok katlı yüksek yapıların tarihsel gelişimi ve son aşama tübüler sistem, ***Yapı Dergisi,*** sayı:89, 47-53.

Özgür, Firidin, E. (2006). *Sosyal ve Mekânsal Ayrışma Çerçevesinde Yeni Konutlaşma Eğilimleri: Kapalı Siteler, İstanbul-Çekmeköy Örneği*. Doktora Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul.

Özmen, A. (1995). *1920 Sonrası Ankara' da Apartman Konut Gelişimi ve Sosyal Değişim ile Etkileşim Üzerine Bir Araştırma,* Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 25.

Sassen, S. (1991). *The global city: New York.* London, Tokyo. *Princeton University* Pres (Aktaran: Ayar,2005).

Savran, S. (1992). *Türkiye'de sınıf mücadeleleri 1919-1980*, İstanbul: Kardelen Yayınları. (Aktaran: Çoban, 2012)

Saydam, Ç. (2007). *Yüksek Yapıların Kentsel Gelişme Bağlamında İncelenmesi ve Yüksek Yapı Politikaları*, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 28.

Seagert, S. (1985). *The role of housing in the experience of Dwelling in home environments,* (eds. Altman, I. Werner, Londra: M. C. Plenum, 287-307. (Aktaran: Gülmez, 2008)

Sev, A. (2001). *Türkiye ve Dünyadaki Yüksek Binaların Tasarım ve Taşıyıcı Sistem Açısından Analizi*, Doktora Tezi, Mimarsinan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Simmel, G. (2012). *Modern kültürde çatışma.* (Çev. Tanıl Bora, Nazile Kalaycı ve Elçin Gen). (Sekizinci Baskı).İstanbul: İletişim Yayınevi. (Kitabın orijinali 1918'de yayımlanmıştır.)

Slessor, C. (2003). *The joy of mix, architectural review*, September, London: Tower Publishing, 47.

Storper, M. (1997). *Flexible specialisation in the US film endustry.* Post Fordizm A Reader, Edited by Ash Âmin, Blackwell Massachussets, 195-227. (Aktaran: Aydınlı, 2004)

Süer, D. Sayar Y. (2002). Küresel sermayenin yeni tüketim mekânları lüks konut siteleri. '*Mimarlık ve tüketim' adlı kitabın içinde,* Ankara: Boyut Yayın Grubu

Şanlı, T. (2008). *Üst Gelir Grubunun Sosyo-Mekânsal Ayrışımı: Ankara Bilkent Angora Evleri Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Şencan, S. (1991). *İstanbul'un geleceği ve gökdelenler*, İstanbul: Mimarlar Odası Büyükkent Şubesi Yayınları.

Şenyapılı, Ö. (1999). Mimarlık yapıların anlam (sızlığını) beğeni (yormuyuz?). *Mimar- Anlam- Beğeni*, İstanbul, 214-215.

Şenyapılı, T. ve Türel, A. (1996). *Ankara'da gecekondu oluşum süreci ve ruhsatlı konut sunumu*, Ankara: Batıbirlik Yayınları. (Aktaran: Mutlu, 2007).

Şenyapılı, T. (2004). Barakadan gecekonduya Ankara'da kentsel mekânın dönüşümü, İstanbul: İletişim Yayıncılık. (Aktaran: Yüceşahin ve Tuysuz, 2011)

Tanyeli, U. (2002). Türkiye'de Metropol kavrayışı: İstanbul üzerinden bir oku(ya)ma(ma) denemesi. ***Arredamento Mimarlık****,* 151. 89-96.

Tanyeli, U. (2004).*Konutu ve modernleşmeyi metropolden okumak*. İstanbul: Akın Nalça Yayınları, 280, 282.

Tekel, A. (2000). *Türkiye'de Metropoliten Planlama ve Planlamanın Yönetimi: 1969-1984 Ankara Deneyimi,* Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Tekeli, İ. (1998) *Türkiye'de Cumhuriyet döneminde kentsel gelişme ve kent planlaması, 75 yılda değişen kent ve mimarlık içinde.* İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 1-24.

Tekeli, İ.(2001). *Modernite aşılırken kent planlaması*. Ankara: İmge Kitapevi

Tekeli, İ. (2006). 'Kent tarihi yazım konusunda yeni bir paradigma önerisi' içinde, (çev. Şenyapılı, T.). Cumhuriyet Ankara'sı, Ankara: Odtü Yayıncılık, 2-22. (Aktaran: Yüceşahin ve Tuysuz, 2011)

Topak, O. (2007). *2000'li Yıllarda Türkiye'de Refah Devleti*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Topal, A.K. (2003). Global kapitalizmde sermaye birikimi için yeni mekânsal ölçekler: dünya kentleri/ global kentler. ***Çağdaş Yerel Yönetimler****,* Cilt 12 (2), 41-61

Tönnies, F. (1887). *Gemeinschaft und Gesellshaft.* (Aktaran: Aytar,2005).

Turut, H. (2012). *Metropol Kentlerde Sosyal ve Mekânsal Ayrışma Üzerine Bir Değerlendirme: İstanbul Kemerpark Evleri Örneği,* Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Tümer, G. (2002). Gökyüzü ve mimarlık. ***Arredamento Mimarlık Dergisi,*** Ekim**,** 8-12.

Yavuz, Fehmi (1952), *Ankara'nın İmarı ve Şehirciliğimiz*, Ankara: SBF Yayınları. (Aktaran: çoban, 2012)

Urry, J. (1999). *Mekânları tüketmek* (çev. R.G. Öğdül). Ayrıntı Yayınları, İstanbul. (Aktaran: Gündüz, O. 2004)

Uzun, C.N. (2006). *Ankara'da konut alanlarının dönüşümü: Kentsel dönüşüm projeleri", (der. Şenyapılı, T.), Cumhuriyet'in Ankara'sı*, Ankara: ODTÜ Yayıncılık, , 198-215. (Yüceşahin ve Tuysuz, 2011)

Wallerstein, I. (2012). *Bildiğimiz dünyanın sonu*. (çev. T. Birkan). Metis Yayıncılık, İstanbul, 80.

Wirth, L. (2002) *Bir yaşam biçimi olarak kentlileşme, 20. yüzyıl kenti içinde* (Çev. B. Duru, A. Alkan). Ankara: İmge Kitapevi (Aktaran: Turut,2012)

Vardar, A. (1989). *Başkentin ilk planları, Planlama 3-4,* Ankara: TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını.

Yenigül, S.B. (2009). *Metropoliten Kent Etkileşimindeki Yerlerin Dönüşüm Sürecinin İncelenmesi: Ankara Örneği,* Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Yentürk, N. (1993). Post-Fordist gelişmeler ve dünya iktisadi iş bölümünün geleceği. ***Toplum ve Bilim Dergisi.*** 56-61,Bahar, 42-58.

Yırtıcı, H. (2003). Mekanın altyapısal dönüşümünün ekonomi politiği. ***Arredamento Mimarlık,*** 06, 73-76 (Aktaran: İl, 2005)

Yırtıcı, H. (2005).*Çağdaş kapitalizmin mekânsal örgütlenmesi.* İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları (Aktaran: Gülmez, 2008)

Yücel, A. (1971). *Metropoliten Planlama*, T.C. Ankara: Başbakanlık Devlet Planlama Müsteşarlığı, 229.

EKLER

EK-1. 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu (Kanununun yalnızca ilk 2 bölümüne yer verilmiştir, Internet: http://www.tbmm.gov. tr/kanunlar/k5216.html)

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
KANUN

BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ KANUNU

Kanun No. 5216 **Kabul Tarihi: 10.7.2004**

BİRİNCİ BÖLÜM
Amaç, Kapsam ve Tanımlar

Amaç
MADDE 1.- Bu Kanunun amacı, büyükşehir belediyesi yönetiminin hukukî statüsünü düzenlemek, hizmetlerin plânlı, programlı, etkin, verimli ve uyum içinde yürütülmesini sağlamaktır.

Kapsam
MADDE 2.- Bu Kanun, büyükşehir belediyesiyle büyükşehir sınırları içindeki belediyeleri kapsar.

Tanımlar
MADDE 3.- Bu Kanunun uygulanmasında;

a) Büyükşehir belediyesi: En az üç ilçe veya ilk kademe belediyesini kapsayan, bu belediyeler arasında koordinasyonu sağlayan; kanunlarla verilen görev ve sorumlulukları yerine getiren, yetkileri kullanan; idarî ve malî özerkliğe sahip ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişisini,

b) Büyükşehir belediyesinin organları: Büyükşehir belediye meclisi, büyükşehir belediye encümeni ve büyükşehir belediye başkanını,

c) İlçe belediyesi: Büyükşehir belediyesi sınırları içinde kalan ilçe belediyesini,

d) İlk kademe belediyesi: Büyükşehir belediye sınırları içinde ilçe kurulmaksızın oluşturulan ve büyükşehir ilçe belediyeleriyle aynı yetki, imtiyaz ve sorumluluklara sahip belediyeyi, ifade eder.

EK-1 (devam) 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu

İKİNCİ BÖLÜM

Büyükşehir Belediyesinin Kuruluşu ve Sınırları

Kuruluş

MADDE 4.-Belediye sınırları içindeki ve bu sınırlara en fazla 10.000 metre uzaklıktaki yerleşim birimlerinin son nüfus sayımına göre toplam nüfusu 750.000'den fazla olan il belediyeleri, fizikî yerleşim durumları ve ekonomik gelişmişlik düzeyleri de dikkate alınarak, kanunla büyükşehir belediyesine dönüştürülebilir.

Büyükşehir belediyesinin sınırları

MADDE 5.-Büyükşehir belediyelerinin sınırları, adını aldıkları büyükşehirlerin belediye sınırlarıdır.

İlçe belediyelerinin sınırları, bu ilçelerin, büyükşehir belediyesi içinde kalan kısımlarının sınırlarıdır.

İlk kademe belediyelerinin, büyükşehir belediye sınırları dışında belediye sınırı olamaz.

Büyükşehir belediyesine katılma

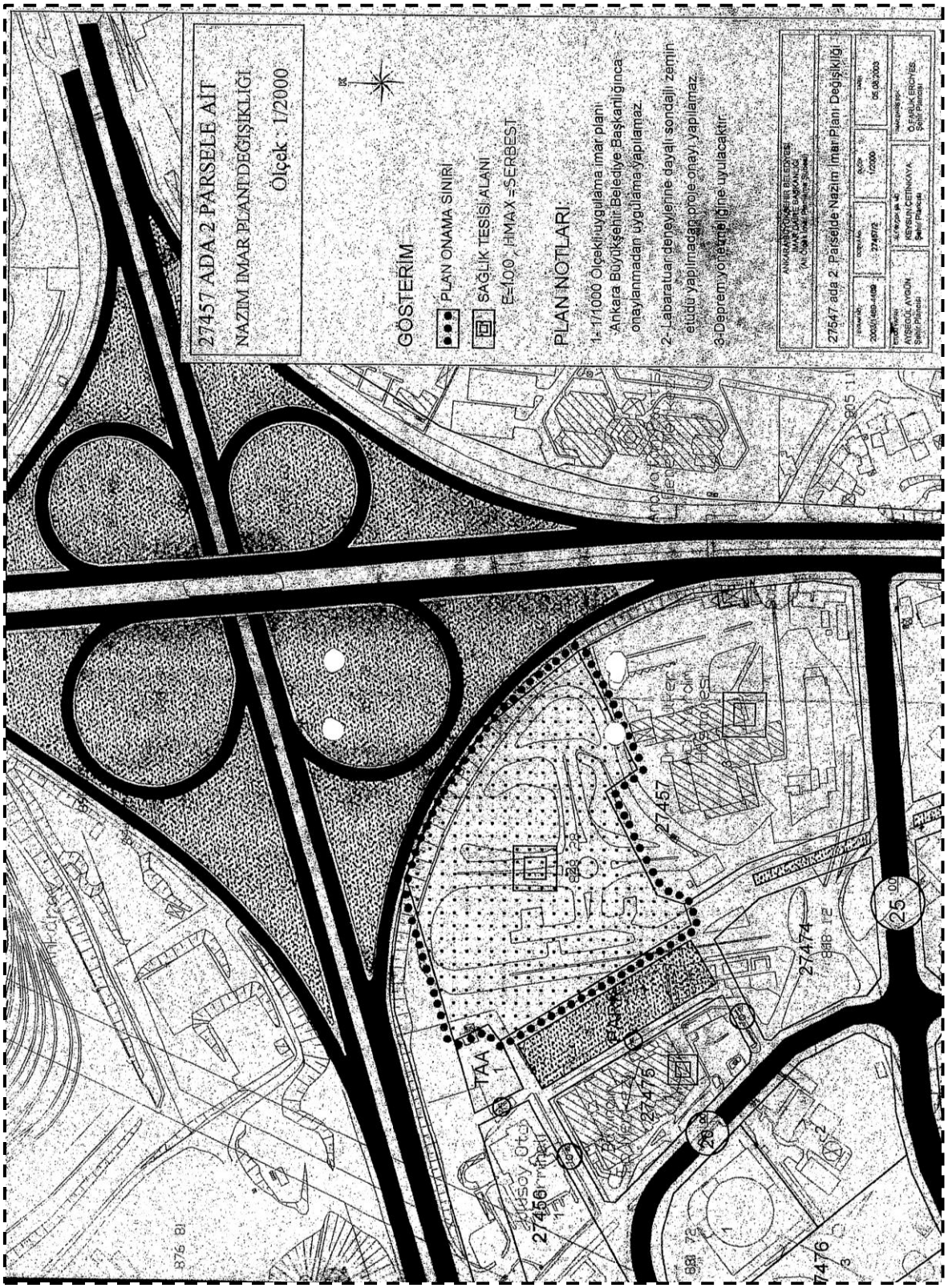
MADDE 6.-Büyükşehir belediyesinin sınırları çevresinde ve aynı il sınırları içinde bulunan belediye ve köylerin, büyükşehir belediyesine katılması konusunda Belediye Kanunu hükümleri uygulanır. Bu durumda katılma kararı, ilgili ilçe veya ilk kademe belediye meclisinin talebi üzerine, büyükşehir belediye meclisi tarafından alınır.

İmar düzeni ve temel alt yapı hizmetlerinin zorunlu kıldığı durumlarda, birinci fıkrada belirtilen belediye ve köyler, büyükşehir belediye meclisinin kararı ve İçişleri Bakanlığının önerisi üzerine Bakanlar Kurulu kararı ile büyükşehir belediyesi sınırları içine alınabilir.

Büyükşehir belediyesi sınırları içine katılan ilçe belediyeleri ile nüfusu 50.000 ve üzerinde olan belediyeler, büyükşehir ilçe veya ilk kademe belediyesine dönüşür. Diğer belediyeler ile köylerin tüzel kişiliği kalkar. Tüzel kişiliği kalkan belediyelerin katılacağı ve köylerin mahalle olarak bağlanacağı belediyeler, Bakanlar Kurulu kararında belirtilir.

İlçe ve ilk kademe belediyesi olarak büyükşehir belediye sınırları içine katılan belediyeler, büyükşehir belediye meclisinde seçiliş sıralarına göre tespit edilecek ilçeler beşte bir, ilk kademeler onda bir oranında meclis üyesi ile temsil edilirler. Tama ulaşmayan kesirler dikkate alınmaz. Bu durum ilk mahallî idareler genel seçimine kadar geçerlidir. Bu belediyelerin başkanları hakkında 12 nci maddenin ikinci fıkrası hükümleri uygulanır.

Ek-2. 05.08.2003 tarihinde onaylanan 27457 ada 2 parsele ait 1/2000 ölçekli Nazım İmar Planı Değişikliği

Şekil 2.1 1/2000 Ölçekli Nazım İmar Planı

Ek-3. 02.09.2003 tarihli, 437 karar sayılı Ankara Büyükşehir Belediyesi Meclis Kararı

T.C.
ANKARA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
BELEDİYE MECLİSİ

Karar N0: 437 02.09.2003

- KARAR –

Çankaya İlçesi 27457 ada 2 nolu parselde 1/2000 ölçekli nazım imar plan değişikliğinin onayı hakkındaki İmar-Emlak ve İstimlak Komisyonunun 28.08.2003 gün ve 35 sayılı raporu Büyükşehir Belediye Meclisinin 02.09.2003 tarihli toplantısında okundu.

Konu üzerinde yapılan görüşmelerden sonra; Çankaya İlçesi "27457 ada 2 sayılı parselin Sağlık Tesisi Alanı olarak ayrılmasına yönelik 1/5000 ölçekli nazım imar planı değişikliği" Aıkara Büyükşehir Belediye Meclisinin 27.10.1999 gün ve 614 sayılı kararı ile onaylanmıştır. Onaylı nazım imar planının iptali yönünde Türkiye Trafik Kazaları Yardım Vakfı tarafından açılan davada Ankara 2.İdare Mahkemesinin 11.10.2001 gün ve E.2000/544, K.2001/1102 sayılı kararı ile "dava konusu işlemin iptaline" karar verildiği,

Sözkonusu parselin bu mahkeme kararı doğrultusunda yeniden Kentsel Servis Alanı kullanımına dönüştürülmesine ilişkin 1/5000 ölçekli nazım imar planı değişikliği teklifi Büyükşehir Belediye Meclisine sunulan ancak sözkonusu parsel konumu itibariyle Belediye Meclisinin 05.02.2003 gün ve 55 sayılı kararı ile "Eğitim Alanı" olarak onaylanmış olduğu,

Onaylı Eğitim Alanı Nazım İmar Planına da ilgili vakıf tarafından bu kez Ankara 9.İdare Mahkemesinde dava açılmış; ancak bu davada henüz bir karar alınmadığı, Mahkeme sürecinin devam ettiği,

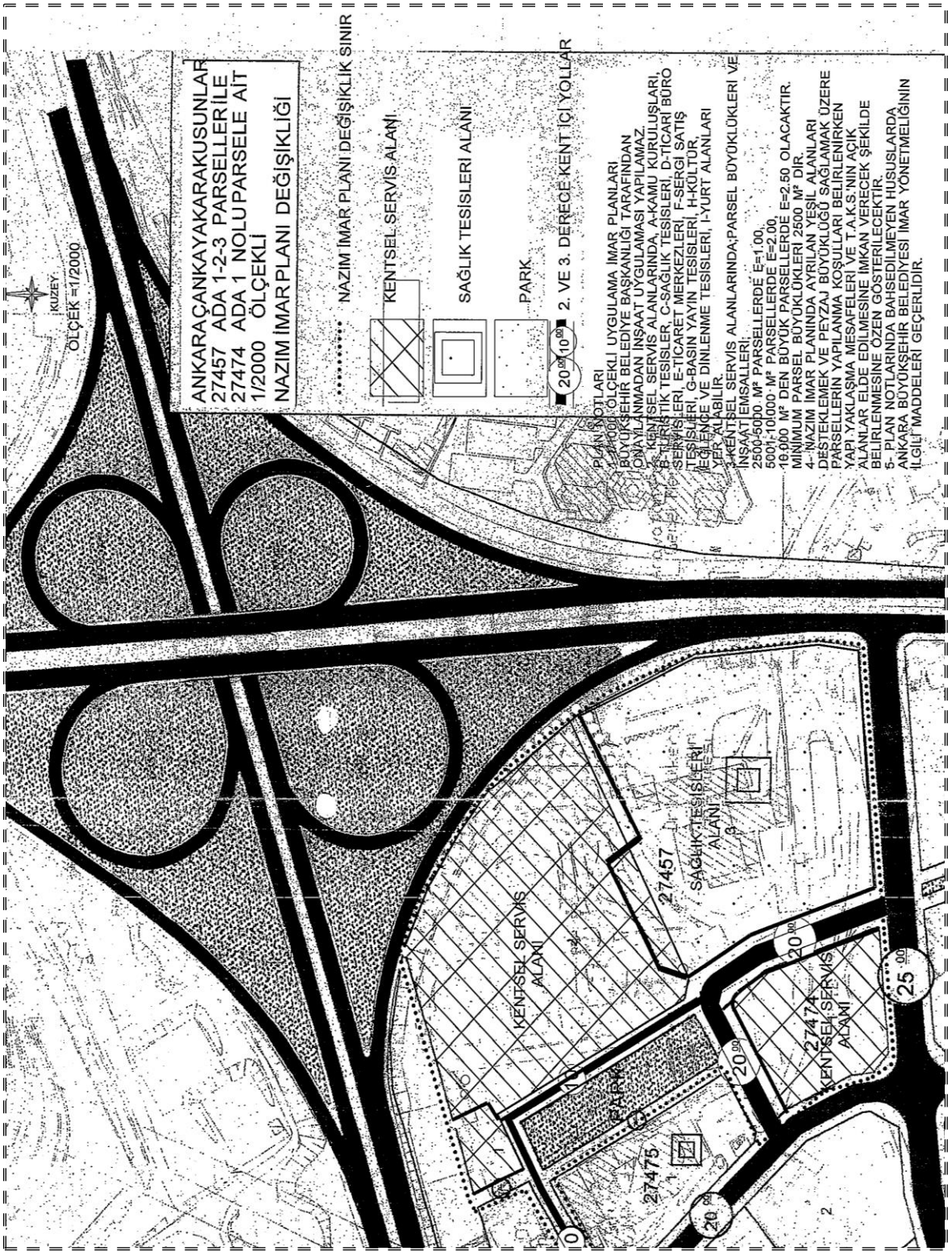
Bu arada sözkonusu parselin "Sağlık Alanı" kullanımına dönüştürülmesine ilişkin meclis kararını iptal eden Ankara 2. İdare Mahkemesi kararının Danıştay 6. Dairesi'nin 29.04.2003 gün ve E.2002/357, K.2003/2711 sayılı kararı ile bozulduğu, aynı kararda bu alanın sağlık tesisine bitişik olması nedeniyle en uygun kullanımın sağlık alanı olduğu ifade edildiği,

Sözkonusu Danıştay kararı doğrultusunda 27457 ada 2 nolu parselin "Eğitim Alanı" olarak onaylanmasına ilişkin Ankara Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 05.02.2003 gün ve 55 sayılı kararının iptal edilerek, anılan parselin "Sağlık Alanı" kullanımına ayrılmasına yönelik yine Ankara Büyükşehir Belediye Meclisinin 27.10.1999 gün ve 614 sayılı kararında olduğu gibi sözkonusu parselin tekrar Sağlık Tesis alanına dönüştürülmesi yönünde hazırlanan 1/2000 ölçekli nazım imar planı değişikliğinin onayı hakkındaki İmar-Emlak ve İstimlak Komisyonu raporu oylanarak oyçokluğu ile kabul edildi.

Meclis Başkanı İ.Melih GÖKÇEK | Katip Elif ALABAŞLI | Katip Ahmet TUNÇ

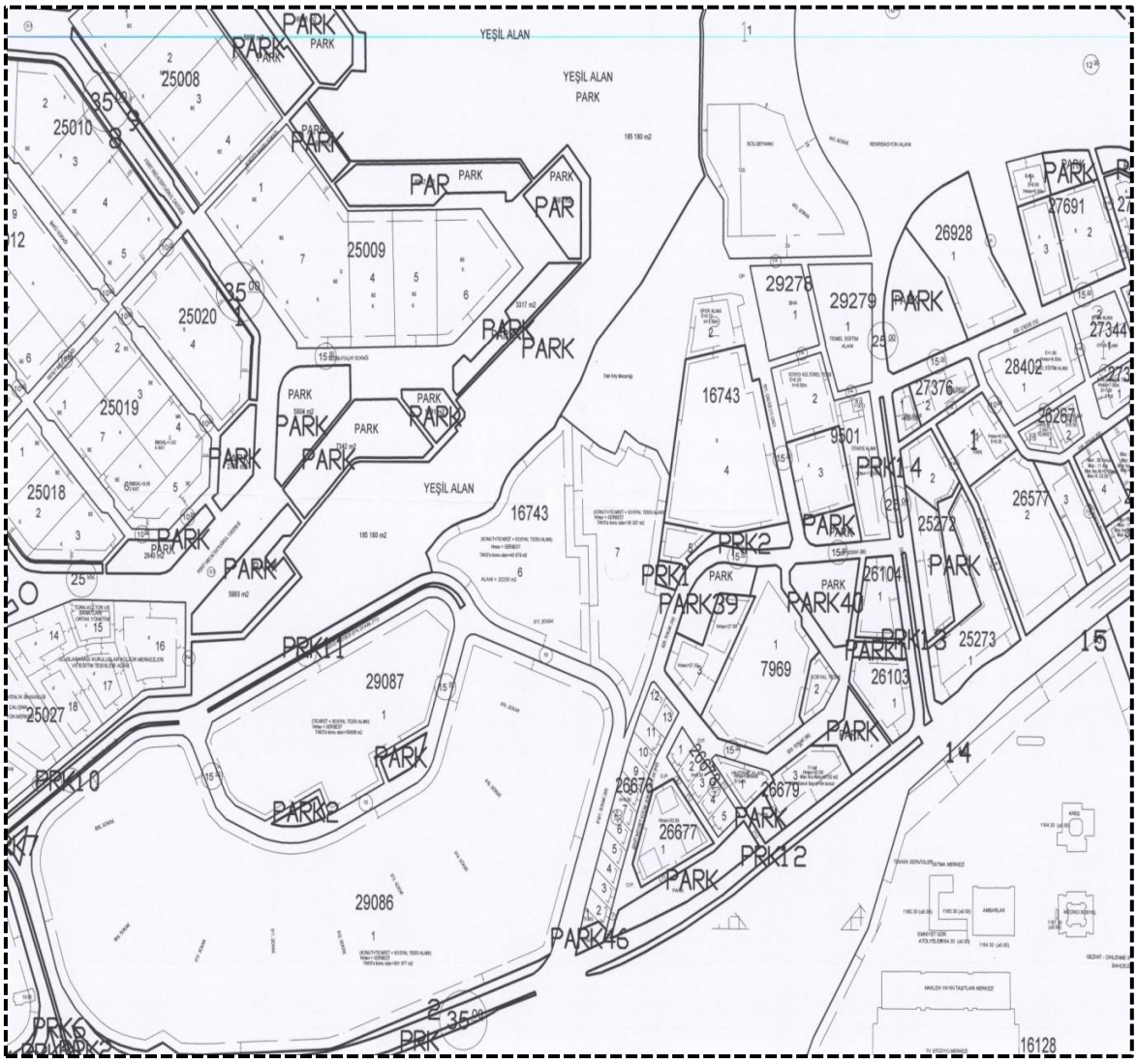
Şekil 3.1 02.09.2003 tarihli, 437 karar sayılı Ankara Büyükşehir Belediyesi Meclis Kararı

Ek 4. 09.03.2009 tarihli, 1/2000 Ölçekli Nazım İmar Planı Değişikliği (Pafta Adı: I29B07D)

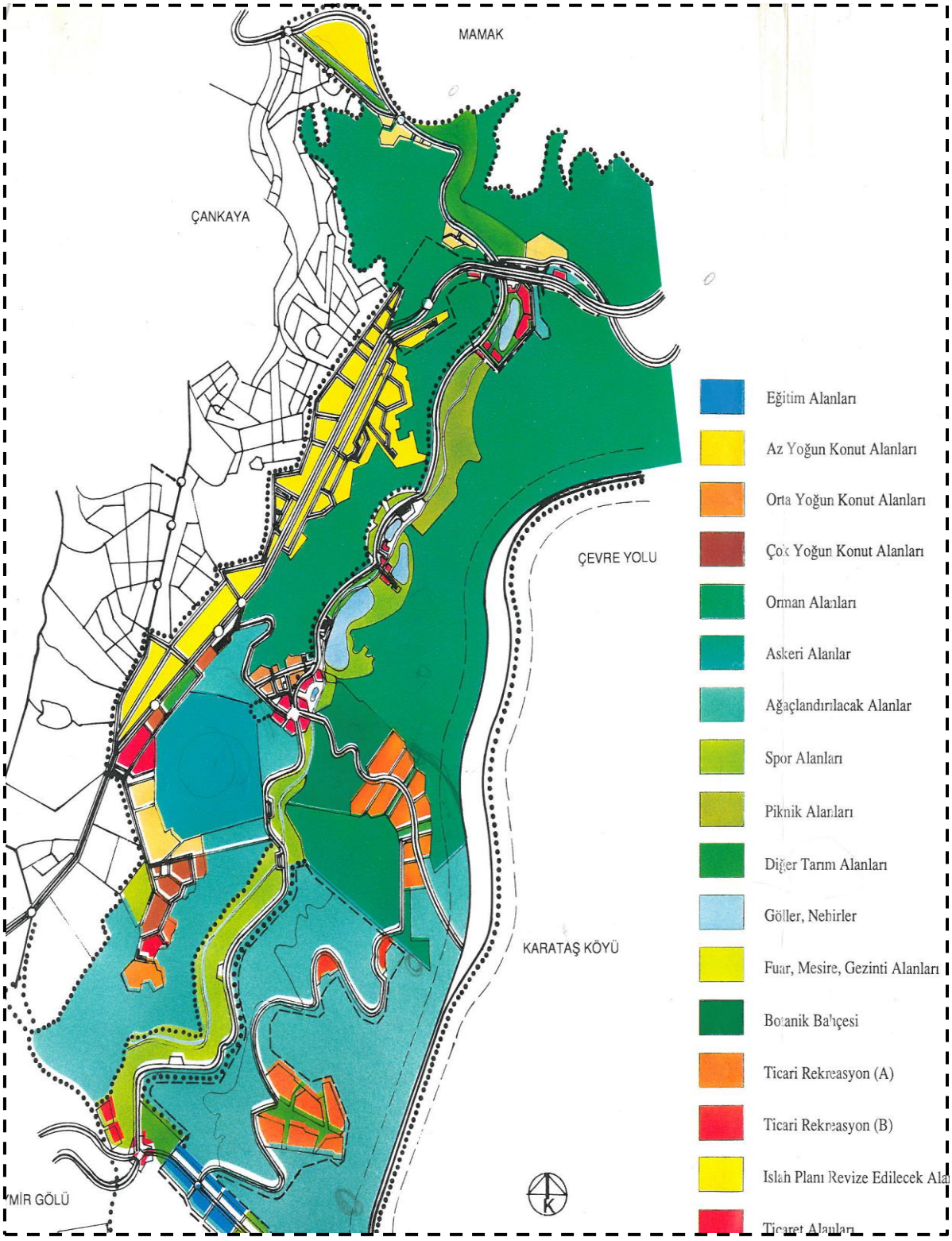
Şekil 4.1 Ankara Karakusunlar, 27 457 ada 1-2-3 parseller ile 27 474 ada 1 nolu parsele ait 1/2000 ölçekli Nazım İmar Planı değişikliği

Ek-5. One Tower İmar Planındaki konumu

Şekil 5.1 One Tower İmar Planındaki konumu

Ek-6. 22.06.1992 tarihi onaylı İmrahor Vadisi Rekreasyon Alanı 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı

Şekil 6.1 1/5000 Ölçekli Nazım İmar Planı

Ek-6. (devam) 22.06.1992 tarihi onaylı İmrahor Vadisi Rekreasyon Alanı 1/5000 Nazım İmar Planı Plan Notları

İMRAHOR VADİSİ REKREASYON ALANI
NAZIM İMAR PLANI
1 / 5000

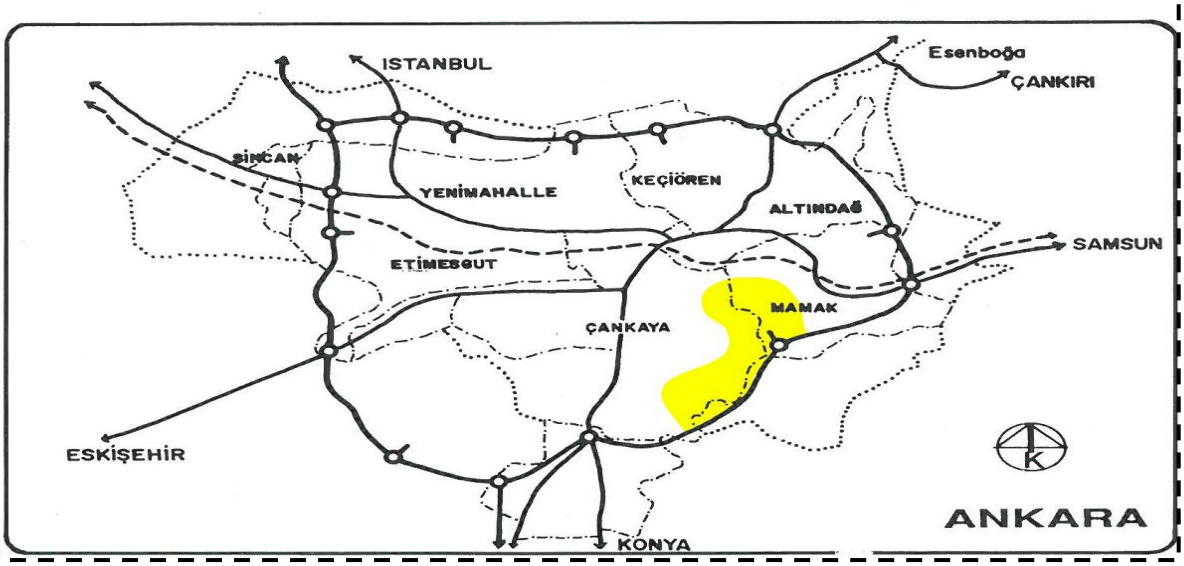
BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ MECLİSİNCE ONAY TARİHİ VE SAYISI	:	22 / 6 / 1992 - 210
RESMİ GAZETE İLAN TARİHİ	:	28 / 7 / 1992
İLÇESİ	:	ÇANKAYA - MAMAK
PLANLAMA ALANININ BÜYÜKLÜĞÜ	:	3526 hektar (35.260.000 m²)
PLANLA GETİRİLEN ANA KULLANIMLAR	:	Yeşil / Rekreasyon Alanları
ÖNERİ NÜFUS	:	9.000 Kişi

AÇIKLAMALAR

Planlama alanı kentin güneydoğusunda, Mamak ve Çankaya İlçe sınırları içinde yer almaktadır. Bu plan ile Ankara'nın en önemli vadi / su sistemlerinden olan Mogan, Eymir, İmrahor Havzasının 3526 hektarlık bir kesimi yeşil alan (park, piknik alanı, gazino, spor alanı, günü birlik tesisler vb.) olarak düzenlenmiştir. Alanda bulunan 4 köy yerleşik alanında yaklaşık 4.000 kişi, Or-An yolunun güneyindeki mevcut bölgesinde de yaklaşık 5.000 kişi olmak üzere planda ortalama 9.000 kişilik nüfus öngörülmüştür.

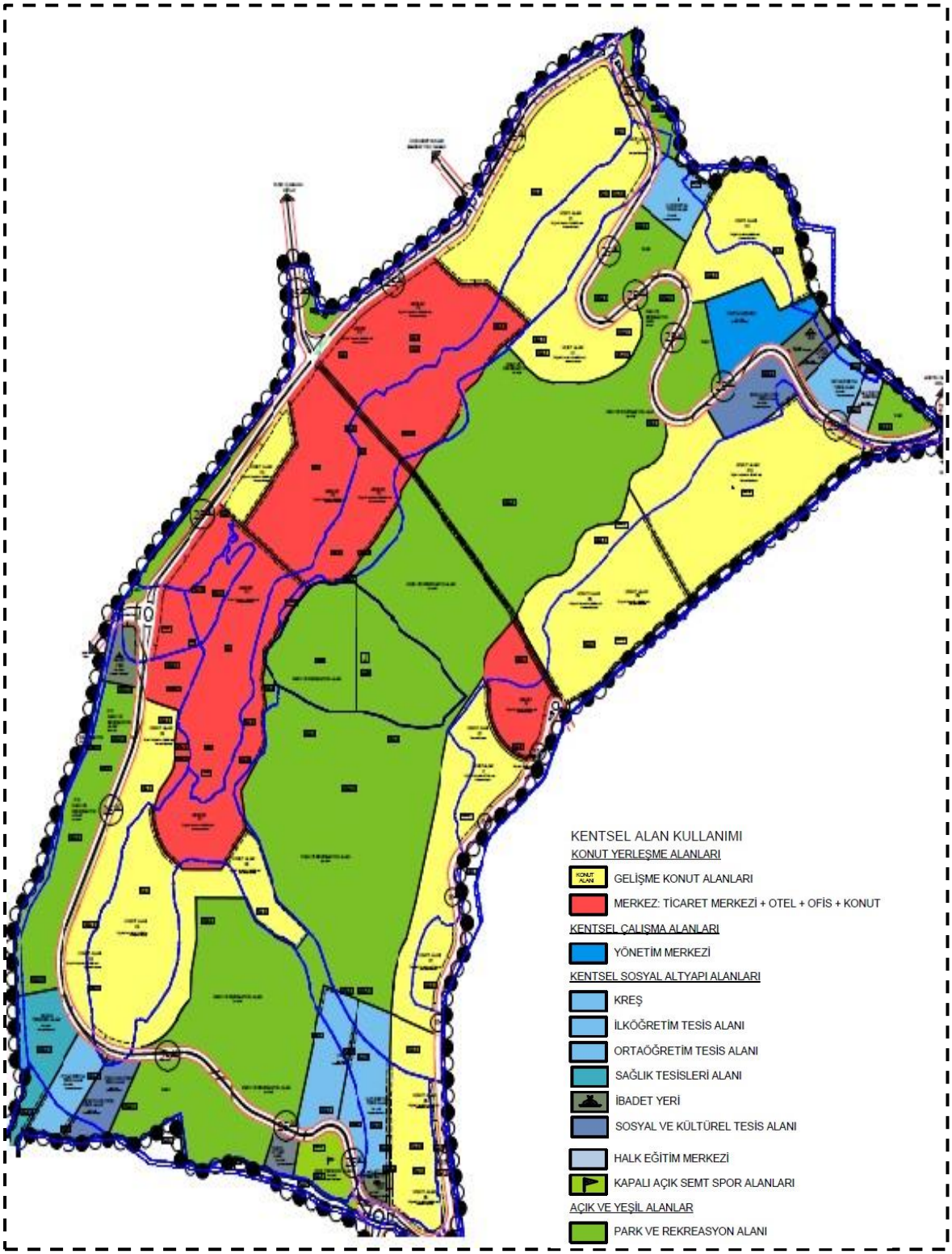
Not 1 : Bu nazım imar planı kararları doğrultusunda Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından yapılacak 1/1000 ölçekli imar ve parselasyon planları onandıktan sonra alanda uygulamaya geçilebilecektir.

Not 2 : Plan örneği ücreti karşılığında Ankara Büyükşehir Belediyesi İmar Daire Başkanlığı'ndan temin edilebilir.

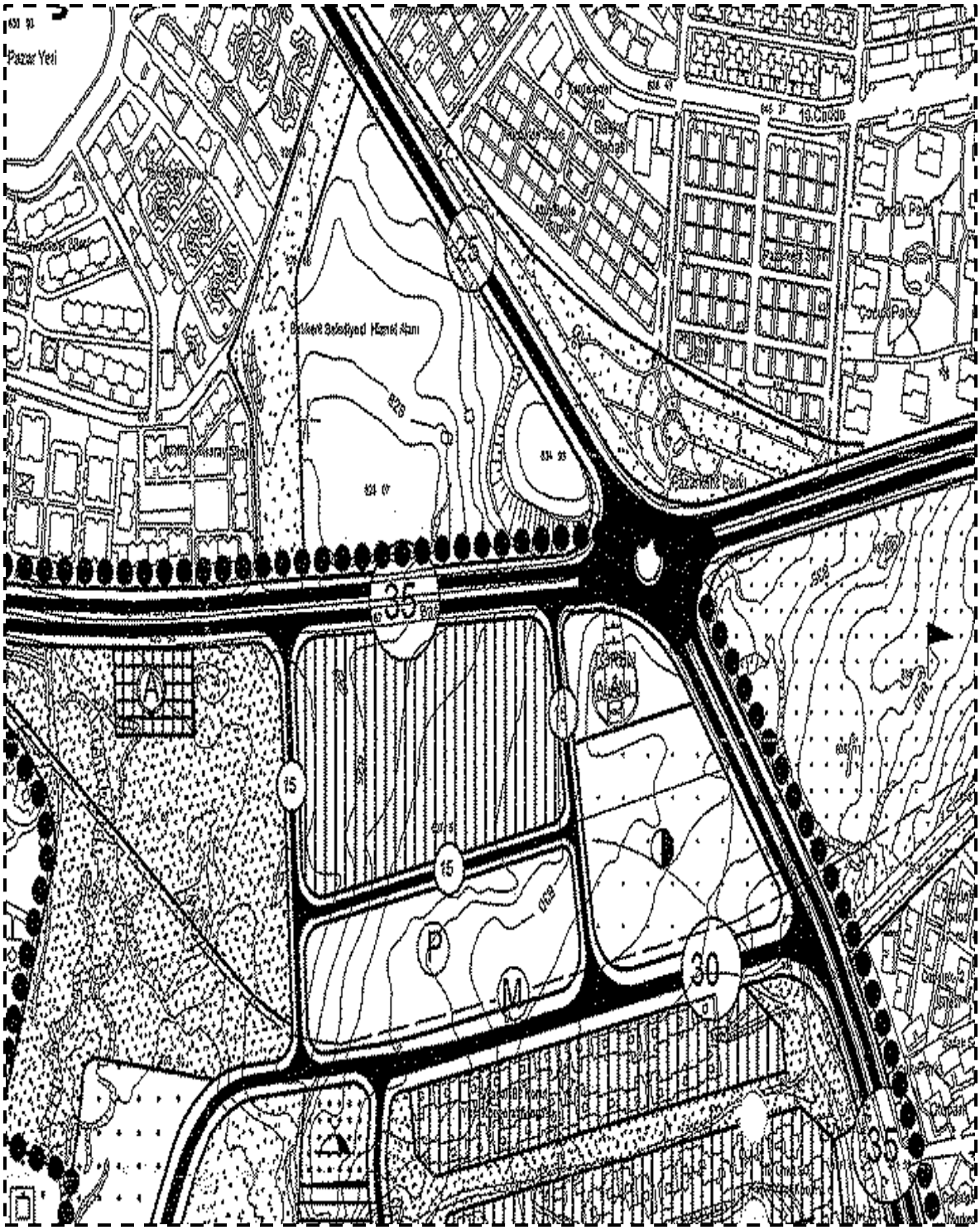
Şekil 6.2. 1/5000 Ölçekli Nazım İmar Planı Plan Notları

Ek-7. Yeni Güneypark Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Proje Alanı 1/1000 Uygulama İmar Planı Revizyonu

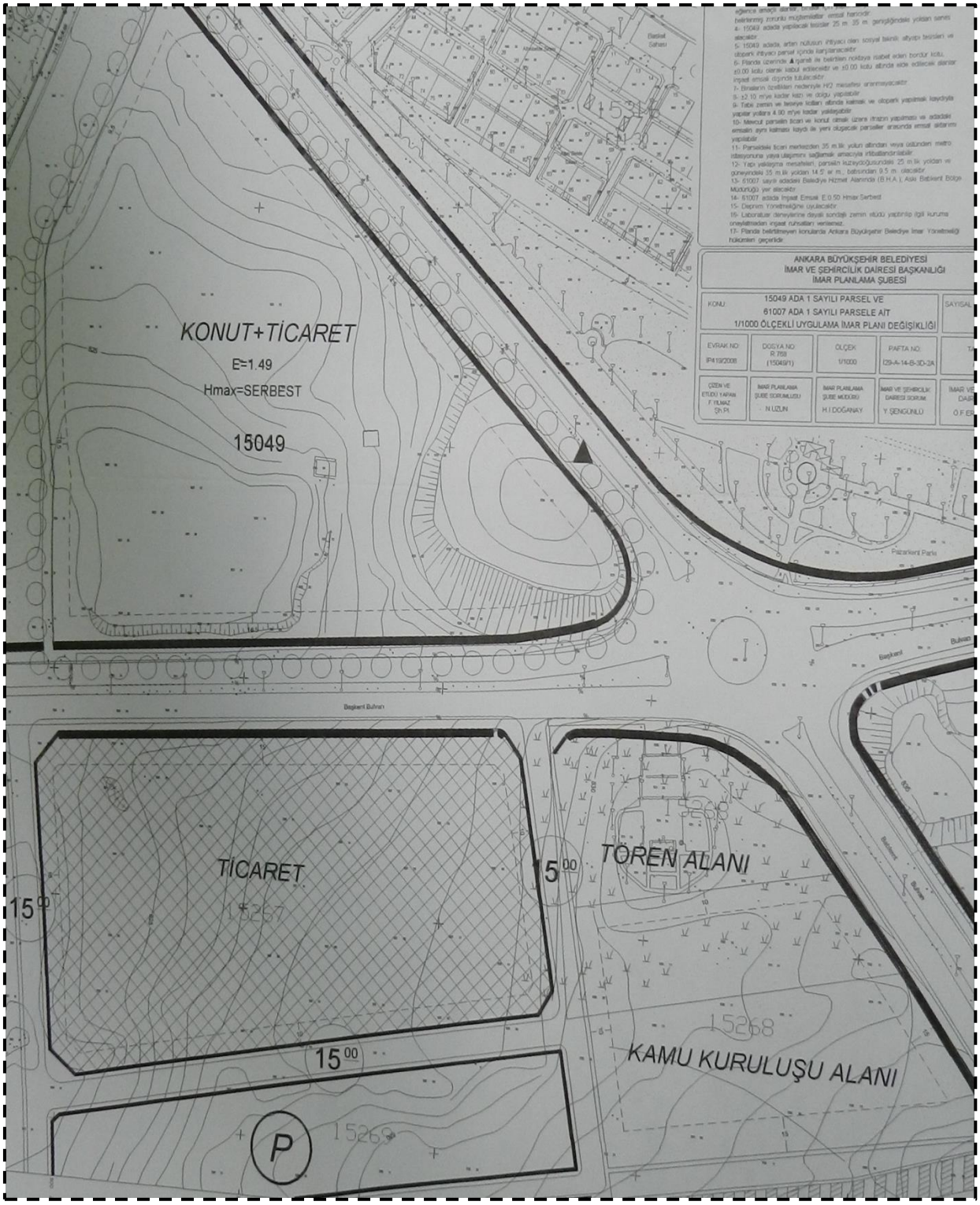
Şekil 7.1 1/1000 Uygulama İmar Planı Revizyonu

EK-8. Batıkent Kent Merkezi 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı Değişikliği

Şekil 8.1 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı Değişikliği

EK-9 2008 tarihi onaylı, 1/1000 ölçekli İmar Planı değişikliği (Pafta no: İ-29-a-05-d-2-a)

Şekil 9.1 1/1000 ölçekli İmar Planı değişikliği (Pafta no: İ-29-a-05-d-2-a)

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : BAŞYILMAZ, Derya
Uyruğu : T.C.
Doğum tarihi ve yeri : 22.03.1988, Afyonkarahisar
Medeni hali : Bekâr
Telefon : 0544 505 04 75
e-mail : deryabasyilmaz@gmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Gazi Üniversitesi / Mimarlık	2014
Lisans	Bozok Üniversitesi/ Mimarlık	2011
Lise	Afyonkarahisar M.P. Anadolu Lisesi	2006

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2012-2014	Tnr Grup	Mimar
2011-2012	AD Restorasyon Mimarlık Ltd. Şrt.	Mimar
2010	Form Yapı	Mimar

Yabancı Dil

İngilizce

Yayınlar

-Acil Servis Mimarisi, 2011, Lisans Tezi, Bozok Üniversitesi/ Müh. Mim. Fakültesi

Hobiler

Müzik, seyahat, kitap okumak

GAZİ GELECEKTİR..